

Regeringens proposition 1998/99:87

Prop. 1998/99:87

Ändrade försäkringsrörelseregler

Prop.
1998/99:87

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 8 mars 1999

Laila Freivalds

Erik Åsbrink
(Finansdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en modernisering av rörelsereglerna och en renodling av tillsynen för svenska försäkringsbolag. Förslagen berör i första hand livbolagens verksamhet. Förändringarna syftar till att underlätta produktutveckling och konkurrens samt till att ge försäkringstagarna ett ökat skydd genom bl.a. bättre information och en tydligare gränsdragning mellan aktieägarnas och försäkringstagarnas kapital. Förslagen innebär bl.a. följande.

Den nuvarande s.k. skälighetsprincipen slopas och ersätts av andra skyddsregler som bl.a. skall främja en god ekonomisk genomlysning av försäkringarna och en avtalsreglering av rätten till överskott.

Den s.k. sundhetsprincipen ersätts av en tydligare handlingsregel för försäkringsbolagen med krav på en tillfredsställande stabilitet, god information om försäkringsvillkor och en god försäkringsstandard på verksamheten.

Vinstutdelning tillåts även i försäkringsbolag som bedriver konventionell livförsäkringsrörelse. Särskilda begränsningar för att säkerställa försäkringstagarnas avtalade rätt till överskott ställs upp. Livbolag som bedrivit verksamhet med ett vinstutdelningsförbud får ta in villkor i bolagsordningen om vinstutdelning endast om bestämda villkor till skydd för försäkringstagarna är uppfyllda.

Bestämmelserna om försäkringstekniska avsättningar ändras i flera avseenden. Avsättningar skall göras för återbäring som försäkringstagaren står en finansiell eller försäkringsteknisk risk för (villkorad återbäring).

Nuvarande s.k. försäkringstekniska grunder slopas och ersätts av en ordning där samtliga rättigheter och skyldigheter mellan bolaget och för

säkringstagaren skall framgå av försäkringsavtalet. Bolagen skall fortsättningsvis upprätta försäkringstekniska riktlinjer för planerings- och kontrolländamål.

Vissa restriktioner för försäkringsbolagens kapitalförvaltning lättas upp, bl.a. reglerna om var skuldtäckningstillgångar skall få finnas. Det konstateras att den s.k. femprocentsregeln inte har en lämplig utformning och att en ändring bör utformas mot bakgrund av bl.a. EG-rätten och ett ställningstagande till motsvarande bestämmelser för banker. Regeln innebär i dag ett förbud att utan Finansinspektionens medgivande äga mer än fem procent av rösterna i ett aktiebolag utanför försäkringsbranschen.

Kravet på minsta driftkapital (solvensmarginalen) i livbolag skärps. Bestämmelser införs om försäkringsbolagens upplåning som i huvudsak ansluter till dagens restriktiva praxis.

Reglerna för ömsesidiga försäkringsbolag där försäkringstagarna är delägare närmar sig försäkringsaktiebolagens regler. Den särskilda möjligheten för dessa bolag att göra uttaxeringar hos försäkringstagarna slopas för konsumentförsäkringar. Anställda som omfattas av försäkringar som en arbetsgivare tecknat och som grundas på ett kollektivavtal skall kunna göras till delägare i bolaget.

Det föreslås vidare att fondförsäkringar och konventionella livförsäkringar får meddelas i samma juridiska person.

I propositionen föreslås även vissa ändringar i reglerna om revision och aktuariell kontroll i försäkringsbolag. Det föreslås också en rad följdändringar av i huvudsak teknisk natur i redovisningsreglerna.

Följdändringar föreslås även i bestämmelserna om utländska försäkringsgivares verksamhet i Sverige.

Skattereglerna justeras så att det klargörs att en flyttning av pensionsförsäkringar kan ske utan hinder av skatterättens återköpsbegränsningar.

Lagen om oskäligen avtalsvillkor mellan näringsidkare föreslås bli utvidgad så att den även täcker de finansiella företagens avtalsvillkor.

Lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 januari 2000 med ett utrymme för att tillämpa äldre bestämmelser om bl.a. försäkringstekniska grunder under en tvåårig övergångsperiod.

1	Förslag till riksdagsbeslut.....	8
2	Lagtext.....	9
2.1	Förslag till lag om ändring i försäkringsrörelselagen (1982:713).....	9
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1995:779) om ändring i försäkringsrörelselagen (1982:713)	80
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares verksamhet i Sverige.....	81
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag.....	96
2.5	Förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370).....	108
2.6	Förslag till lag om ändring i förmånsrättslagen (1970:979).....	113
2.7	Förslag till lag om ändring i konsumentförsäkringslagen (1980:38).....	114
2.8	Förslag till lag om ändring i lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare	115
2.9	Förslag till lag om ändring i lagen (1992:160) om utländska filialer m.m.....	116
3	Ärendet och dess beredning.....	117
4	Bakgrund.....	122
4.1	Allmänna utgångspunkter	122
4.2	Försäkringsmarknaden.....	126
5	Utgångspunkter för försäkringsrörelseregler.....	135
5.1	Motiv för rörelseregler och tillsyn.....	135
5.2	Rörelsereglernas skyddsintressen.....	142
5.3	Regelsystemets allmänna uppbyggnad.....	144
5.4	Försäkringsrörelselagens tillämpningsområde och försäkringstagarbegreppet.....	151
6	Skälighets- och sundhetskravet.....	156
6.1	Skälighetsprincipen i försäkringsrörelse	156
6.2	Stabilitets-, genomlysning- och standardprincipen	170
7	Disposition av överskott i livförsäkringsbolag	184
7.1	Bakgrund.....	184
7.2	Vinstutdelning och förlusttäckning i förhållande till återbäring	192
7.3	Avsättningar till försäkringstagarfonder?.....	198
7.4	Avsättningar för återbäring	200
7.5	Fördelning av återbäring mellan försäkringstagare.....	201
7.6	Avsättning till överkurs-, reserv- och konsolideringsfond	204
7.7	Annan användning av överskott och kapital	208
7.7.1	Uppskrivning av tillgångar	208

7.7.2	Fondemission.....	209
7.7.3	Tvångssparande	210
7.7.4	Tvångsutdelning till minoritetsaktieägare	211
7.7.5	Låneförbud för aktieägare m.fl.	212
8	Placeringsregler m.m.	215
8.1	Försäkringstekniska avsättningar enligt FRL.....	215
8.2	Särskilda utjämningsavsättningar.....	222
8.3	Försäkringstekniska grunder respektive riktlinjer m.m.	225
8.3.1	Försäkringstekniska grunder respektive riktlinjer m.m.	225
8.3.2	Fastställande av premier	238
8.3.3	Förbudet att förespegla återbäring	240
8.3.4	Dispensmöjligheten för vissa korta livförsäkringar.....	240
8.4	Vissa placeringsfrågor m.m.	241
8.4.1	Bakgrund	241
8.4.2	Skuldtäckning, registerföring och förmånsrätt.....	246
8.4.3	Placeringskrav för tillgångar som svarar mot återbäring.....	247
8.4.4	Lokalisering av skuldtäckningstillgångar	251
8.5	Femprocentsregeln m.m.....	255
8.6	Upplåning.....	257
8.6.1	Upplåningsmöjligheter.....	258
8.6.2	Upplåningsformer	265
8.7	Vissa soliditetsfrågor.....	268
8.8	Redovisningsfrågor	273
8.8.1	Redovisning av återbäring m.m.	273
8.8.2	Upplysningar i års- och koncernredovisningen.....	280
9	Särskilt om ömsesidiga bolag	285
9.1	Förlusttäckning och delägaransvar.....	285
9.2	Tillskott av respektive ränta på garantikapital.....	294
9.3	Minoritetsskydd för delägare.....	297
9.4	Ersättning till delägare i visst fall.....	298
9.5	Skifte av tillgångar mellan delägare.....	298
9.6	Vissa obeståndsfrågor	300
10	Särskilt om fondförsäkring	302
10.1	Bakgrund.....	302
10.2	Fondförsäkring i förhållande till konventionell livförsäkring	304
10.3	Särbestämmelser för fondförsäkring	307
11	Särskilt om kollektiva försäkringar.....	311
11.1	Bakgrund.....	311
11.2	Särbestämmelser för kollektiva försäkringar.....	315
12	Flyttning av livförsäkringssparande.....	323

13	Tillsyn m.m.....	328
13.1	Bakgrund.....	328
13.1.1	Utgångspunkter för övervägandena	328
13.1.2	Finansinspektionens nuvarande tillsynsuppgifter	328
13.1.3	Finansinspektionens kontrollmöjligheter	333
13.2	Den löpande tillsynens inriktning.....	336
13.3	Övriga frågor.....	342
13.3.1	Ledningens ansvar för riktlinjer och information	342
13.3.2	Sanktioner vid överträdelser av riktlinjer.....	344
13.3.3	Tillstånd till vissa återförsäkringsavtal.....	346
13.3.4	Förbudet mot nedsättning av vissa premier.....	347
13.3.5	Aktuariens ställning	348
13.3.6	Prövning av oskäligen villkor mellan näringsidkare.....	350
13.3.7	Ett garantisystem för försäkringar.....	351
13.3.8	Revision och allmän granskning i försäkringsbolag	353
14	Övergångsfrågor för svenska försäkringsbolag	359
14.1	Allmänna utgångspunkter	359
14.2	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	360
14.3	Ombildning av livförsäkringsbolag m.m.....	364
15	Utländska försäkringsgivare	369
15.1	Bakgrund.....	369
15.2	Allmänna utgångspunkter	370
15.3	Allmänna rörelserregler.....	371
15.4	Frågor rörande återbäring m.m.	373
15.5	Placeringsregler m.m.	375
15.5.1	Försäkringstekniska avsättningar enligt LUFV	375
15.5.2	Försäkringstekniska grunder respektive riktlinjer m.m.	376
15.5.3	Vissa placeringsfrågor m.m.	378
15.5.4	Upplåning	379
15.6	Redovisningsfrågor	380
15.7	Särskilt om fondförsäkring.....	381
15.8	Den löpande tillsynens inriktning.....	382
15.9	Övriga frågor.....	383
15.9.1	Bestämmelser om företrädare m.m.	384
15.9.2	Förbudet mot nedsättning av vissa premier.....	385
15.9.3	Aktuariens ställning	385
15.10	Övergångsfrågor	386
16	Ekonomiska konsekvenser	387
17	Författningskommentar	388

17.1	Förslaget till lag om ändring i försäkringsrörelselagen (1982:713).....	388	Prop. 1998/99:87
17.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1995:779) om ändring i försäkringsrörelselagen (1982:713)	433	
17.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares verksamhet i Sverige.....	433	
17.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag	440	
17.5	Förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370).....	448	
17.6	Förslaget till lag om ändring i förmånsrättslagen (1970:979).....	448	
17.7	Förslaget till lag om ändring i konsumentförsäkringslagen (1980:38).....	449	
17.8	Förslaget till lag om ändring i lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare	449	
17.9	Förslaget till lagen om ändring i lagen (1992:160) om utländska filialer m.m.	450	
Bilaga 1	Förteckning över remissinstanser som yttrat sig över betänkandet Försäkringsrörelse i förändring 3 (SOU 1995:87)	451	
Bilaga 2	Förteckning över remissinstanser som yttrat sig över promemorian Reformerade försäkringsrörelser (Ds 1998:45).....	452	
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanser som yttrat sig över betänkandet Översyn av rörelse- och tillsynsregler för kollektiva försäkringar (SOU 1998:7).....	453	
Bilaga 4	Förteckning över remissinstanser som yttrat sig över betänkandet Försäkringsgaranti - ett garantisystem för försäkringsersättningar (SOU 1998:22).....	454	
Bilaga 5	Förteckning över remissinstanser som yttrat sig över promemorian om ny associationsrätt för bankaktiebolag och försäkringsbolag (dnr Fi98/476)	455	
Bilaga 6	Förteckning över remissinstanser som yttrat sig över betänkandet Nya ledningsregler för bankaktiebolag och försäkringsbolag (SOU 1998:27)	456	
Bilaga 7	Förteckning över remissinstanser som yttrat sig över promemorian om reformerade rörelser regler för utländska försäkringsgivare (dnr Fi98/3282).....	457	
Bilaga 8	Lagförslaget i lagrådsremissen om ändrade försäkringsrörelser regler	458	
Bilaga 9	Lagförslaget i lagrådsremissen om ändrade försäkringsrörelser regler för utländska försäkringsgivare.....	542	
Bilaga 10	Lagrådets yttrande över lagrådsremissen om ändrade försäkringsrörelser regler	558	

Bilaga 11 Lagrådets yttrande över lagrådsremissen om ändrade försäkringsrörelse regler för utländska försäkringsgivare.....	567	Prop. 1998/99:87
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 8 mars 1999.....	569	
Rättsdatablad	570	

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 1998/99:87

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i försäkringsrörelselagen (1982:713),
2. lag om ändring i lagen (1995:779) om ändring i försäkringsrörelselagen (1982:713),
3. lag om ändring i lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares verksamhet i Sverige,
4. lag om ändring i lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag,
5. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
6. lag om ändring i förmånsrättslagen (1970:979),
7. lag om ändring i konsumentförsäkringslagen (1980:38),
8. lag om ändring i lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare,
9. lag om ändring i lagen (1992:160) om utländska filialer m.m.

2 Lagtext

2.1 Förslag till lag om ändring i försäkringsrörelselagen (1982:713)

Härigenom föreskrivs¹ i fråga om försäkringsrörelselagen (1982:713)² dels att 7 kap. 5, 6, 12, 14 och 15 §§, 12 kap. 7 och 8 §§, 13 kap. samt 19 kap. 5 och 6 §§ skall upphöra att gälla,

dels att rubrikerna närmast före 7 kap. 1 och 14–17 §§ skall utgå,

dels att nuvarande 5 kap. 1 § skall betecknas 5 kap. 17 § och nuvarande 5 kap. 2 § skall betecknas 5 kap. 19 §,

dels att 1 kap. 1–3, 5–9, 10 och 11 §§, 2 kap. 3–3 c, 5, 13 och 17 §§, 2 a kap. 1 och 4 §§, 3 kap. 2, 2 d, 3, 4 och 6 §§, 4 kap. 1, 5 och 8 §§, de nya 5 kap. 17 och 19 §§, 7 kap. 1–4, 8, 8 a, 9, 10, 10 c–10 g, 11 a, 16, 17 a, 17 b, 19, 22–28 §§, 8 kap. 7, 8, 15 och 18 §§, 9 kap. 18–20 §§, 10 kap. 1, 3, 4 och 7 §§, 12 kap. 2, 3, 5, 6, 9 och 9 a §§, 14 kap. 14 §, 15 a kap. 3 §, 16 kap. 1–3 och 6 §§, 19 kap. 1, 3 och 11 §§, 20 kap. 4 § samt rubriken till 5 kap. och rubriken närmast före 12 kap. 5 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas 24 nya paragrafer, 1 kap. 1 a §, 5 kap. 1–16 och 18 §§, 7 kap. 13 och 29 §§, 10 kap. 15 §, 12 kap. 14–16 §§, och ett nytt kapitel, 11 kap., samt närmast före 5 kap. 1, 2, 4, 9, 11, 12, 17 och 19 §§, och 12 kap. 14 § nya rubriker, av följande lydelse.

*Lydelse enligt prop. 1997/98:186, Föreslagen lydelse
bet. 1998/99:FiU14,
rskr. 1998/99:130*

1 kap.

1 §

Försäkringsrörelse får drivas endast av försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag som fått tillstånd (koncession) till detta enligt denna lag, om inte annat följer av 2 § eller 10 § fjärde stycket.

Finansinspektionen skall efter ansökan lämna förhandsbesked om huruvida koncession enligt första stycket krävs för en planerad verksamhet.

Försäkringsbolagen skall stå under tillsyn av Finansinspektionen och vara registrerade hos denna.

För varje försäkringsbolag skall finnas ett huvudkontor i Sverige.

Försäkringsrörelse får drivas endast av försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag som fått tillstånd (koncession) till detta enligt denna lag, om inte annat följer av 2 § eller 10 § tredje stycket.

¹ Jfr rådets direktiv 84/253/EEG om godkännande av personer som har ansvar för lagstadgad revision av räkenskaper (EGT nr L 126, 12.5. 1984, s. 20 Celex 389L0048).

² Lagen omtryckt 1995:1567.

1 a §

Försäkringsrörelse skall bedrivas med en för rörelsens omfattning och beskaffenhet tillfredsställande soliditet, likviditet och kontroll över försäkringsrisker, placeringsrisker och rörelserisker, så att åtagandena mot försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade på grund av försäkringarna kan fullgöras.

Information till liv- och skadeförsäkringstagare och dem som erbjuds att teckna en sådan försäkring skall vara anpassad efter försäkringens art och tydligt visa försäkringens villkor och värdeutveckling. Även andra ersättningsberättigade på grund av liv- och skadeförsäkringar skall ges den information de behöver.

Verksamheten skall bedrivas enligt god försäkringsstandard.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om vilken information som ett försäkringsbolag skall lämna till försäkringstagarna, andra ersättningsberättigade på grund av försäkringarna och till dem som erbjuds att teckna en försäkring i bolaget.

2 §³

Denna lag gäller inte för försäkringsrörelse som drivs enligt andra författningar eller som utövas av försäkringsanstalter som inrättats av staten.

Särskilda bestämmelser om utländska försäkringsgivare finns i lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares verksamhet i Sverige.

Regeringen eller, *efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen* får meddela särskilda föreskrifter om bedrivande av försäkringsrörelse för att uppfylla Sveriges åtaganden till följd av

Regeringen eller *den myndighet som regeringen bestämmer* får meddela särskilda föreskrifter om bedrivande av försäkringsrörelse för att uppfylla Sveriges åtaganden till följd av avtal mellan

³ Senaste lydelse 1998:294.

3 §

Ett försäkringsbolag får inte driva annan rörelse än försäkringsrörelse, om det inte finns särskilda skäl för det.

Rörelse som avses i 2 kap. 3 b § (direkt livförsäkringsrörelse) får förenas endast med direkt skadeförsäkringsrörelse som avses i 2 kap. 3 a § första stycket klasserna 1 och 2 samt med rörelse avseende återförsäkring (indirekt försäkring) av försäkring enligt någon av dessa klasser och av livförsäkring, om inte annat följer av tredje stycket.

Utöver vad som följer av andra stycket får direkt livförsäkringsrörelse och skadeförsäkringsrörelse bedrivas i samma försäkringsbolag, om sådan verksamhet samtidigt bedrevs vid tidpunkten för undertecknandet av avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, den 2 maj 1992.

Direkt livförsäkringsrörelse och skadeförsäkringsrörelse som bedrivs i samma försäkringsbolag enligt andra eller tredje stycket skall hållas åtskilda hos bolaget.

Särskilda bestämmelser finns i 5 kap. 1 § om försäkringsbolagets upplåning samt i 7 kap. 17 och 17 a §§ om innehav av aktier och andelar i vissa företag.

5 §

Bestämmelserna om livförsäkring, med undantag för 1 kap. 8 a § samt 7 kap. 22, 23 och 26 §§, får tillämpas för skadeförsäkringar som avses i 2 kap. 3 a § första stycket klasserna 1 och 2 samt för avgångsbidragsförsäkringar.

Bestämmelserna om livförsäkring, med undantag för 1 kap. 8 a § samt 7 kap. 2, 22, 23 och 26 §§, behöver inte tillämpas för sådana livförsäkringar som avses i 2 kap. 3 b § första stycket klasserna 1 b och 4 om premien är beräknad och bestämd för längst fem år.

Ersättning, som utges i form av livränta eller sjukränta, tillhör endera livförsäkring eller annan försäkring beroende på vilket av dessa slag av försäkringar som har meddelats. Har en sådan ränta inköpts i ett livförsäkringsbolag, skall den dock i detta bolag höra till livförsäkring.

För sådan livränta eller sjukränta som tillhör annan försäkring än livförsäkring gäller de särskilda bestämmelserna om livförsäkring i 7 kap. 2 och 11 a §§, 8 kap. 18 § samt 14 kap. 7, 21 och 24–28 §§.

För sådan livränta eller sjukränta som tillhör annan försäkring än livförsäkring gäller de särskilda bestämmelserna om livförsäkring i 7 kap. 2 och 11 a §§ samt 14 kap. 7, 21 och 24–28 §§.

6 §

I ett försäkringsaktiebolag svarar delägarna inte personligen för bolagets förpliktelser.

I ett försäkringsbolag svarar aktieägarna eller delägarna inte personligen för bolagets förpliktelser. I 7 § finns bestämmelser om

Försäkringsaktiebolag är privat försäkringsaktiebolag eller publikt försäkringsaktiebolag. Denna lag gäller för samtliga försäkringsaktiebolag, om inte annat föreskrivs.

Är bolagets aktiekapital fördelat på flera aktier, skall dessa lyda på lika belopp.

7 §

Delägare i ett ömsesidigt försäkringsbolag är försäkringstagarna. Återförsäkringstagare skall dock inte på grund av återförsäkringen anses som delägare. *I fråga om livförsäkring, sjuk- och olycksfallsförsäkring som avses i 2 kap. 3 a § första stycket klasserna 1 och 2, avgångsbidragförsäkring samt återförsäkring svarar endast bolagets tillgångar för dess förpliktelser. För försäkringar av annat slag svarar delägarna personligen för bolagets förpliktelser utan begränsning eller med begränsning till ett visst belopp.*

Delägarnas ansvarighet får göras gällande endast på det sätt som föreskrivs i denna lag.

Delägare i ett ömsesidigt försäkringsbolag är försäkringstagarna. Återförsäkringstagare skall dock inte på grund av återförsäkringen anses som delägare.

I bolagsordningen får det föreskrivas att också de försäkrade skall vara delägare, även om de inte samtidigt är försäkringstagare, för en försäkring som

1. tecknas av en arbetsgivare för att ge försäkringsskydd åt anställda, och

2. grundas på kollektivavtal.

I bolagsordningen för ett skadeförsäkringsbolag får föreskrivas att en sådan delägare som avses i första stycket skall täcka skulder, avsättningar eller förluster i direkt skadeförsäkringsrörelse genom att göra kapitaltillskott till bolaget (uttaxering).

En delägares skyldighet enligt tredje stycket får endast göras gällande

1. för skadeförsäkring som inte tecknats av en konsument eller ett dödsbo för enskilt eller i huvudsak enskilt ändamål, och

2. om det saknas tillgångar eller medel för att täcka skulder, avsättningar eller förluster.

Med delägare avses i denna lag endast delägare i ett ömsesidigt försäkringsbolag.

Finansinspektionen får, om det finns särskilda skäl, medge undantag från bestämmelserna i fjärde stycket 1 för lokala skadeförsäkringsbolag som inte behöver ha en

Med delägare avses i de följande kapitlen endast delägare i ett ömsesidigt försäkringsbolag.

8 §

Ett ömsesidigt försäkringsbolag får inte bildas utan garantikapital, om det inte finns särskilda skäl för det. Garantikapitalet skall betalas med pengar. Garantikapitalet skall återbetalas när det inte längre behövs för rörelsens ändamålsenliga bedrivande och en återbetalning är förenlig med bestämmelserna om kapitalbasens sammansättning och storlek i 7 kap. 22–27 §§. Om villkor för sådan återbetalning finns bestämmelser i 12 kap. 4 §.

Ett ömsesidigt försäkringsbolag får inte bildas utan garantikapital, om det inte finns särskilda skäl för det. *Om det behövs får tillskott av garantikapital göras även under rörelsens gång.* Garantikapitalet skall betalas med pengar. Garantikapitalet skall återbetalas när det inte längre behövs för rörelsens ändamålsenliga bedrivande och en återbetalning är förenlig med bestämmelserna om kapitalbasens sammansättning och storlek i 7 kap. 22–27 §§. Om villkor för sådan återbetalning finns bestämmelser i 12 kap. 4 §.

9 §

Ett försäkringsbolag är moderbolag och en annan juridisk person är dotterföretag, om försäkringsbolaget

1. innehar mer än hälften av rösterna för samtliga aktier eller andelar i den juridiska personen,

2. äger aktier eller andelar i den juridiska personen och på grund av avtal med andra delägare i denna förfogar över mer än hälften av rösterna för samtliga aktier eller andelar,

3. äger aktier eller andelar i den juridiska personen och har rätt att utse eller avsätta mer än hälften av ledamöterna i dess styrelse eller motsvarande ledningsorgan, eller

4. äger aktier eller andelar i den juridiska personen och har rätt att ensamt utöva ett bestämmande inflytande över denna på grund av avtal med den juridiska personen eller på grund av föreskrift i dess bolagsordning, bolagsavtal eller därmed jämförbara stadgar.

Vidare är en juridisk person dotterföretag till moderbolaget, om ett annat dotterföretag till moderbolaget eller moderbolaget tillsammans med ett eller flera andra dotterföretag eller flera andra dotterföretag tillsammans

1. innehar mer än hälften av rösterna för samtliga aktier eller andelar i den juridiska personen,

2. äger aktier eller andelar i den juridiska personen och på grund av avtal med andra delägare i denna förfogar över mer än hälften av rösterna för samtliga aktier eller andelar, eller

3. äger aktier eller andelar i den juridiska personen och har rätt att utse eller avsätta mer än hälften av ledamöterna i dess styrelse eller motsvarande ledningsorgan.

Om ett dotterföretag äger aktier eller andelar i en juridisk person och på grund av avtal med den juridiska personen eller på grund av föreskrift i dess bolagsordning, bolagsavtal eller därmed jämförliga stadgar har rätt att ensamt utöva ett bestämmande inflytande över den juridiska personen, är även denna dotterföretag till moderbolaget.

Moderbolag och dotterföretag utgör tillsammans en koncern.

Med koncernföretag avses i denna lag företag i samma koncern.

Regeringen eller, *efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen* får föreskriva att denna lags bestämmelser, eller föreskrifter som meddelats med stöd av denna lag, om koncerner skall gälla helt eller delvis för en grupp av företag, som inte utgör en koncern enligt första–tredje styckena, men som har en gemensam eller i huvudsak gemensam ledning.

Regeringen eller *den myndighet som regeringen bestämmer* får föreskriva att denna lags bestämmelser, eller föreskrifter som meddelats med stöd av denna lag, om koncerner skall gälla helt eller delvis för en grupp av företag, som inte utgör en koncern enligt första–tredje styckena, men som har en gemensam eller i huvudsak gemensam ledning.

Lydelse enligt prop. 1997/98:186, bet. 1998/99:FiU14, rskr. 1998/99:130 *Föreslagen lydelse*

10 §

I fråga om livförsäkringar, som gäller endast för dödsfall och meddelas för en tid av längst fem år eller mot en premie som är beräknad och bestämd för längst fem år i sänder, får undantag medges från bestämmelserna om livförsäkring. Från bestämmelserna om förbud mot fondemission i 4 kap. 1 § och vinstutdelning i 12 kap. 2 §, bestämmelserna om beräkning av premiereserv i 7 kap. 2 § samt bestämmelserna om kapitalbas, garantibelopp och solvensmarginal i 1 kap. 8 a § samt 7 kap. 22, 23 och 26 §§ får dock undantag inte medges.

Undantag från denna lag får medges i fråga om mottagna återförsäkringar, i den mån det prövas skäligt. Undantag för ett mottagande bolag som avses i *fjärde* stycket 3 skall vara förenligt med

Undantag från denna lag får medges i fråga om mottagna återförsäkringar, i den mån det prövas skäligt. Undantag för ett mottagande bolag som avses i *tredje* stycket 3 skall vara förenligt med

EG:s rättsakter i fråga om direkt försäkring.

Om ett försäkringsbolag driver rörelse i utlandet, får sådana avvikelser från denna lag medges som föranleds av hänsyn till utländsk rätt eller rättstillämpning.

I fråga om skadeförsäkringar får undantag från denna lag medges för

1. ömsesidiga försäkringsbolag som driver skadeförsäkringsrörelse under förutsättning att verksamheten inte omfattar kredit eller borgensförsäkring eller annan ansvarsförsäkring än sådan som enligt 2 kap. 3 a § tredje stycket behandlas som underordnad, att den årliga premieinkomsten från skadeförsäkringsrörelsen inte överstiger ett belopp motsvarande en miljon *ecu* samt att minst hälften av denna premieinkomst härrör från bolagets delägare,

2. lokala skadeförsäkringsbolag som meddelar endast försäkring enligt 2 kap. 3 a § första stycket klass 18 (assistans) i form av naturaförmåner och vilkas årliga premieinkomst inte överstiger ett belopp motsvarande 200 000 *ecu*,

3. ömsesidiga försäkringsbolag som enligt avtal med ett annat sådant bolag (det mottagande bolaget) fullt ut återförsäkrar alla sina avtal om direkt försäkring eller överlåter samtliga sina förpliktelser enligt försäkringsavtalen.

Frågor om medgivande enligt första – fjärde styckena prövas av Finansinspektionen. Ärenden som är av principiell betydelse eller av synnerlig vikt prövas dock av regeringen.

Nuvarande lydelse

Ett privat försäkringsaktiebolag eller en aktieägare i ett sådant bolag får inte genom annonsering söka sprida aktier eller teckningsrätter i bolaget eller av bolaget utgivna skuldebrev.

EG:s rättsakter i fråga om direkt försäkring.

Om ett försäkringsbolag driver rörelse i utlandet, får sådana avvikelser från denna lag medges som föranleds av hänsyn till utländsk rätt eller rättstillämpning.

I fråga om skadeförsäkringar får undantag från denna lag medges för

1. ömsesidiga försäkringsbolag som driver skadeförsäkringsrörelse under förutsättning att verksamheten inte omfattar kredit- eller borgensförsäkring eller annan ansvarsförsäkring än sådan som enligt 2 kap. 3 a § tredje stycket behandlas som underordnad, att den årliga premieinkomsten från skadeförsäkringsrörelsen inte överstiger ett belopp motsvarande en miljon *euro* samt att minst hälften av denna premieinkomst härrör från bolagets delägare,

2. lokala skadeförsäkringsbolag som meddelar endast försäkring enligt 2 kap. 3 a § första stycket klass 18 (assistans) i form av naturaförmåner och vilkas årliga premieinkomst inte överstiger ett belopp motsvarande 200 000 *euro*,

3. ömsesidiga försäkringsbolag som enligt avtal med ett annat sådant bolag (det mottagande bolaget) fullt ut återförsäkrar alla sina avtal om direkt försäkring eller överlåter samtliga sina förpliktelser enligt försäkringsavtalen.

Frågor om medgivanden enligt första – tredje styckena prövas av Finansinspektionen. Ärenden som är av principiell betydelse eller av synnerlig vikt prövas dock av regeringen.

Föreslagen lydelse

11 §

Ett privat försäkringsaktiebolag eller en aktieägare i ett sådant bolag får inte genom annonsering söka sprida aktier eller teckningsrätter i bolaget eller av bolaget utgivna skuldebrev *eller optionsbevis*.

Ett bolag eller en aktieägare som avses i första stycket får inte heller på annat sätt söka sprida i första stycket angivna värdepapper genom att erbjuda fler än 200 personer att teckna eller förvärva värdepapperen. Detta gäller dock inte om erbjudandet riktar sig enbart till en krets som i förväg har anmält intresse av sådana erbjudanden och antalet utbudna poster inte överstiger 200.

Begränsningarna i första och andra styckena gäller inte erbjudanden som avser överlåtelse till högst tio förvärvare.

I första stycket angivna värdepapper som har givits ut av ett privat försäkringsaktiebolag får inte bli föremål för handel på börs eller annan organiserad marknadsplats.

*Lydelse enligt prop. 1997/98:186, Föreslagen lydelse
bet. 1998/99:FiU14,
rskr. 1998/99:130*

2 kap.

3 §

Stiftarna skall ansöka om koncession samt upprätta en bolagsordning som skall stadfästas.

Ansökan om koncession och stadfästelse av bolagsordning prövas av Finansinspektionen. Ärenden som är av principiell betydelse eller av särskild vikt prövas dock av regeringen.

Till ansökan skall fogas en plan för den tilltänkta verksamheten. Regeringen eller, *efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen* får meddela föreskrifter om vad verksamhetsplanen skall innehålla.

Vid behandlingen av en ansökan om stadfästelse av bolagsordning prövas att bolagsordningen överensstämmer med denna lag och med andra författningar samt om och i vad mån särskilda bestämmelser behövs med hänsyn till omfattningen och arten av bolagets verksamhet.

Bolagsordningen skall stadfästas och koncession beviljas, om

1. den planerade verksamheten kan antas komma att uppfylla kraven *på en sund försäkringsverksamhet,*

2. det kan antas att de som kommer att *äga* ett kvalificerat innehav i bolaget inte kommer att motverka *en sund utveckling av verksamheten* i bolaget och även i övrigt är lämpliga att utöva ett väsentligt inflytande över ledningen av ett försäkringsbolag och

Till ansökan skall fogas en plan för den tilltänkta verksamheten. Regeringen eller *den myndighet som regeringen bestämmer* får meddela föreskrifter om vad verksamhetsplanen skall innehålla.

Bolagsordningen skall stadfästas och koncession beviljas, om

1. den planerade verksamheten kan antas komma att uppfylla kraven *i denna lag och andra författningar som reglerar verksamheten,*

2. det kan antas att de som kommer att *ha* ett kvalificerat innehav i bolaget inte kommer att motverka *de krav på verksamheten* i bolaget *som avses i 1* och även i övrigt är lämpliga att utöva ett väsentligt inflytande över ledningen av ett försäkringsbolag och

3. de som avses ingå i bolagets styrelse och vara verkställande direktör eller dennes ställföreträdare har de insikter och den erfarenhet som måste krävas av den som deltar i ledningen av ett försäkringsbolag och även i övrigt är lämpliga för en sådan uppgift. Bolagsordningen får inte stadfästas och koncession inte beviljas, om det kan antas att någon som i väsentlig mån har åsidosatt sina skyldigheter i näringsverksamhet eller i andra ekonomiska angelägenheter eller gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet kommer att ha ett kvalificerat innehav i bolaget.

Om bolaget kommer att ha nära förbindelser med någon annan, får bolagsordningen stadfästas och koncession beviljas endast om förbindelserna inte hindrar en effektiv tillsyn av försäkringsbolaget.

Koncession beviljas tills vidare eller, om särskilda omständigheter föranleder detta, för bestämd tid, högst tio år, och därutöver till det löpande räkenskapsårets slut. Koncession får inte vägras av det skälet att det inte behövs något ytterligare försäkringsbolag.

Vid förlängning av en koncession som har beviljats ett försäkringsbolag för bestämd tid samt vid ändring av en bolagsordning eller av en beviljad koncession gäller första – sjunde styckena i tillämpliga delar.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 a §

Koncession för direkt skadeförsäkringsrörelse skall avse en eller flera av följande försäkringsklasser eller risk som hänför sig till en sådan klass:

1. olycksfall, dock inte försäkring som avses i 3 b § första stycket klass 4,
2. sjukdom, dock inte försäkring som avses i 3 b § första stycket klass 4,
3. landfordon (andra än spårfordon),
4. spårfordon,
5. luftfartyg,
6. fartyg,
7. godstransport,
8. brand och naturkrafter,
9. annan sakskada,
10. motorfordonsansvar,
11. luftfartygsansvar,
12. fartygsansvar,
13. allmän ansvarighet,
14. kredit,
15. borgen,
16. annan förmögenhetsskada,
17. rättsskydd samt
18. assistans.

Regeringen eller, *efter regeringens bemyndigande*, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om de risker som hänför sig till varje försäkringsklass

Regeringen eller *den myndighet som regeringen bestämmer* får meddela närmare föreskrifter om de risker som hänför sig till varje försäkringsklass och om beteck-

och om beteckningar för grupper av försäkringsklasser.

Prop. 1998/99:87

Ett försäkringsbolag får försäkra risker som inte omfattas av bolagets koncession om risken är underordnad i förhållande till den risk som omfattas av koncessionen (huvudrisken). En rättsskyddsförsäkring får dock behandlas som underordnad endast om den avser tvister eller risker med anknytning till högsjöfart under klass 6 eller 12 eller om huvudrisken faller under första stycket 18 (assistans). Risker enligt första stycket 14 och 15 (kredit och borgen) får inte behandlas som underordnade.

3 b §

Koncession för direkt livförsäkringsrörelse skall avse en eller flera av följande försäkringsklasser eller risk som hänför sig till en sådan klass:

1 a) försäkring där utbetalning av försäkringsbelopp (engångsbelopp eller periodiska utbetalningar) är beroende av en persons eller flera persons liv, dock inte försäkringar enligt klass 3,

b) försäkring som meddelas som tillägg till försäkring enligt a,

2 a) försäkring som utfaller vid giftermål,

b) försäkring som utfaller vid födelse,

3. försäkring som avses i klasserna 1 a och 2 som är anknuten till värdepappersfonder,

3. försäkring som avses i klasserna 1 a och 2 som är anknuten till *fonder vilka förvaltas av fondförvaltare som har rätt att utöva fondverksamhet enligt lagen (1990:1114) om värdepappersfonder (fondförsäkring),*

4. sjukförsäkring och olycksfallsförsäkring som gäller för längre tid än fem år, under obestämd tid eller till dess den försäkrade uppnått en viss ålder och som inte får sägas upp av försäkringsbolaget eller får sägas upp endast under särskilda förhållanden som anges i försäkringsavtalet.

Regeringen eller, *efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen* får meddela närmare föreskrifter om de risker som hänför sig till varje försäkringsklass.

Regeringen eller *den myndighet som regeringen bestämmer* får meddela närmare föreskrifter om de risker som hänför sig till varje försäkringsklass.

3 c §

Regeringen eller, *efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen* får meddela föreskrifter om indelning i försäkringsklasser beträffande koncession för återförsäkring.

Regeringen eller *den myndighet som regeringen bestämmer* får meddela föreskrifter om indelning i försäkringsklasser beträffande koncession för återförsäkring.

5 §

Bolagsordningen skall ange *för samtliga försäkringsbolag*

1. bolagets firma,

2. den ort i Sverige där bolagets styrelse skall ha sitt säte,

3. föremålet för bolagets verksamhet, varvid det särskilt skall anges om verksamheten skall avse såväl direkt försäkring som mottagen återförsäkring,

4. om bolaget skall driva försäkringsrörelse utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES),

5. antalet eller lägsta och högsta antalet av de styrelseledamöter, revisorer och eventuella styrelsesuppleanter, som får utses av bolagsstämman, samt tiden för styrelseledamöternas och revisorernas uppdrag,

6. sättet att sammankalla bolagsstämman,

7. vilka ärenden som skall förekomma på den ordinarie stämman,

8. de regler enligt vilka bolagsstämman får förfoga över bolagets vinst,

8. de regler enligt vilka bolagsstämman får förfoga över bolagets vinst *eller, i ett livförsäkringsbolag, på annat sätt täcka bolagets förlust,*

9. *i vilken utsträckning bolaget är skyldig att teckna återförsäkring,*

för försäkringsaktiebolag

10. aktiekapitalet eller, om detta utan ändring av bolagsordningen skall kunna bestämmas till lägre eller högre belopp, minimikapitalet och maximikapitalet, varvid minimikapitalet inte får vara mindre än en fjärdedel av maximikapitalet,

11. aktiernas nominella belopp, för ömsesidiga försäkringsbolag

för försäkringsaktiebolag

9. aktiekapitalet eller, om detta utan ändring av bolagsordningen skall kunna bestämmas till lägre eller högre belopp, minimikapitalet och maximikapitalet, varvid minimikapitalet inte får vara mindre än en fjärdedel av maximikapitalet,

10. aktiernas nominella belopp, för ömsesidiga försäkringsbolag

11. *den krets av försäkrade som i denna egenskap är delägare, om inte endast försäkringstagarna är delägare,*

12. garantikapitalet,

13. regler för hur rösträtten skall utövas och hur beslut skall fattas på bolagsstämman, varvid särskilt skall anges om och i vilken utsträckning delägarnas rösträtt skall utövas genom utsedda delegerade samt i vilken utsträckning rösträtt skall tillkomma garanterna,

14. intill vilket belopp och i vilken ordning delägarna är *personligen ansvariga för bolagets förpliktelser, om inte uteslutande bolagets tillgångar svarar för bolagets förpliktelser,*

14. *för vilka försäkringar, i vilka situationer, intill vilket belopp och i vilken ordning uttaxering kan ske hos delägarna i skadeförsäkringsbolag samt hur uttaxeringen skall genomföras,*

15. antal och sammanlagt belopp av de försäkringar som skall vara tecknade innan bolaget kan anses bildat,

16. *vilken begränsning som skall gälla för mottagen återförsäkring i förhållande till den direkta försäk-*

16. *hur tillgångarna skall fördelas mellan delägarna vid bolagets upplösning,*

ringen, om verksamheten avser såväl direkt försäkring som mottagen återförsäkring,

17. i vilken ordning garanterna skall betala in det tecknade garantikapitalet samt

18. om och i vilken ordning ränta skall betalas på garantikapitalet och vinst delas ut till garanterna och i vilken ordning garantikapitalet skall återbetalas.

I fråga om publika försäkringsaktiebolag, vars firma inte innehåller ordet publikt, skall i bolagsordningen anges beteckningen (publ) efter firman.

13 §

Ett försäkringsbolag skall anmälas för registrering senast sex månader efter det att koncession har beviljats.

För registrering av ett försäkringsaktiebolag krävs

1. att det sammanlagda nominella beloppet av tecknade och tilldelade aktier efter avdrag för de aktier som enligt 15 § har förklarats förverkade och inte har övertagits av någon annan (bolagets aktiekapital) svarar mot aktiekapitalet eller minimikapitalet enligt bolagsordningen,

2. att de aktier som ingår i bolagets aktiekapital är helt betalda och

3. att auktoriserad revisor skriftligen intygar att betalning enligt 2 har skett och att all apportegendom är tillförd bolaget. Av revisorns yttrande skall framgå att apportegendomen i stiftelseurkunden inte har åsatts högre värde än det verkliga värdet för försäkringsaktiebolaget och att egendomen är eller kan antas bli till nytta för bolagets verksamhet. I yttrandet skall revisorn beskriva apportegendomen och ange vilken metod som har använts vid värderingen av den. Särskilda svårigheter att uppskatta värdet av egendomen skall anmärkas.

Genom registreringen fastställs bolagets aktiekapital till det belopp som anges i andra stycket 1. De aktier som enligt 15 § har förklarats förverkade och inte övertagits av någon annan blir därvid ogiltiga.

För registrering av ett ömsesidigt bolag, där garantikapital skall finnas, krävs

1. att minst hälften av garantikapitalet har betalats och

2. att garanterna har lämnat till bolaget ställda skriftliga förbindelser på de belopp som inte har betalats.

För registrering av ett ömsesidigt bolag, där garantikapital skall finnas, krävs att hela garantikapitalet är inbetalt.

Om inte försäkringsbolaget anmäls för registrering inom den tid som anges i första stycket eller om Finansinspektionen genom lagakraftägande beslut har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering av bolaget, har frågan om bolagets bildande fallit. Styrelseledamöterna ansvarar solidariskt för återbetalningen av de belopp som har betalats in på de tecknade aktierna, eller som har erlagts på grund av garantiavtalet eller de

tecknade försäkringarna. Till beloppen skall läggas uppkommen avkastning varjämte avdrag skall göras för kostnaderna på grund av åtgärder enligt 18 § första stycket tredje meningen. Detsamma gäller i fråga om apportegendom.

17 §

Garantikapitalet i ett ömsesidigt försäkringsbolag skall vara betalt senast inom två år från dagen för beslutet om bolagets bildande.

Tillskott av garantikapital som görs under rörelsens gång i ett ömsesidigt försäkringsbolag skall registreras. Beslutet om att ta emot garantikapital skall anmälas för registrering senast sex månader efter beslutet. För registrering krävs att hälften av tillskottet har betalats in. Garantikapitalet är ökat när registrering skett. Garantikapitalet skall vara helt inbetalt senast sex månader efter registreringen av tillskottet.

Ett tillskott av garantikapital skall genast återbetalas om registrering inte sker.

2 a kap.

1 §

Ett försäkringsbolag som avser att upprätta en filial, agentur eller annat liknande driftställe (sekundäretablering) i ett annat EES-land skall underrätta Finansinspektionen.

Underrättelsen enligt första stycket skall innehålla

1. uppgift om i vilket land sekundäretableringen skall upprättas,
2. en plan för den tilltänkta verksamheten, med angivande av sekundäretableringens organisation och vilket slags försäkringsverksamhet som skall drivas där,
3. uppgift om sekundäretableringens adress,
4. uppgift om vem som är företrädare för sekundäretableringen.

Om ett försäkringsbolag från en sekundäretablering skall meddela försäkringar som anges i 2 kap. 3 a § första stycket 10 (motorfordonsansvar) och som inte uteslutande avser försäkring av fraktförarens ansvar, skall underrättelsen enligt första stycket dessutom innehålla en försäkran att bolaget är medlem i motsvarigheten till Trafikförsäkringsföreningen i sekundäretableringens EES-land och i det landets nationella garantifond.

Regeringen eller, *efter regeringens bemyndigande*, Finansinspektionen får meddela föreskrifter om vad den i andra stycket 2 angivna verksamhetsplanen i övrigt skall innehålla.

Regeringen eller *den myndighet som regeringen bestämmer* får meddela föreskrifter om vad den i andra stycket 2 angivna verksamhetsplanen i övrigt skall innehålla.

Om ett försäkringsbolag avser att från Sverige eller från en sekundäretablering i ett annat land inom EES meddela försäkringar för risker belägna i eller för åtaganden som skall fullgöras i ett tredje EES-land, och detta skall ske utan förmedling av en sekundäretablering i det landet (gränsöverskridande verksamhet), skall bolaget underrätta Finansinspektionen om det. I underrättelsen skall det anges vilket eller vilka slag av risker eller åtaganden försäkringarna skall omfatta.

Bestämmelserna i första stycket gäller inte när bolag i annan egenskap än ledande försäkringsgivare deltar i koassuransavtal (samförsäkring) avseende stora risker.

Med stora risker avses

1. de försäkringar som anges i 2 kap. 3 a § första stycket 4–7 och 11–12,

2. de försäkringar som anges i 2 kap. 3 a § första stycket 14–15, om försäkringstagaren är näringsidkare och den försäkrade risken avser näringsverksamheten, och

3. de försäkringar som anges i 2 kap. 3 a § första stycket 3, 8–10, 13 och 16, om försäkringstagaren är näringsidkare och minst två av följande förutsättningar är uppfyllda enligt senast fastställda resultat- och balansräkning:

a) försäkringstagaren har en balansomslutning som uppgår till minst ett belopp motsvarande 6 200 000 *ecu*,

b) försäkringstagaren har en bruttoomsättning som uppgår till minst ett belopp motsvarande 12 800 000 *ecu*,

c) försäkringstagaren har haft i genomsnitt minst 250 personer anställda.

a) försäkringstagaren har en balansomslutning som uppgår till minst ett belopp motsvarande 6 200 000 *euro*,

b) försäkringstagaren har en bruttoomsättning som uppgår till minst ett belopp motsvarande 12 800 000 *euro*,

Om försäkringstagaren ingår i en koncern som avger koncernredovisning skall förutsättningarna i tredje stycket 3 gälla koncernen.

3 kap.

2 §⁵

Aktier kan fritt överlåtas och förvärvas, om något annat inte följer av bestämmelserna i detta kapitel eller i övrigt av lag.

Ett direkt eller indirekt förvärv av aktier i ett försäkringsaktiebolag, som medför att förvärvarens sammanlagda innehav utgör ett kvalificerat innehav enligt 1 kap. 9 a §, får ske bara efter tillstånd av Finansinspektionen. Detsamma gäller förvärv som innebär att ett kvalificerat innehav ökas så att det uppgår till eller överstiger 20, 33 eller 50 procent av aktiekapitalet eller röstetalet för samtliga aktier eller så att försäkringsaktiebolaget blir dotterföretag.

⁴ Senaste lydelse 1998:294.

⁵ Senaste lydelse 1996:753.

Tillstånd enligt första stycket skall ha meddelats före förvärvet. Om förvärv har gjorts genom bodelning, arv, testamente, bolagsskifte eller på annat liknande sätt, krävs i stället tillstånd för att förvärvaren skall få behålla de aktier som erhållits. Förvärvaren skall ansöka om tillstånd till ett sådant förvärv inom sex månader efter det att aktierna erhållits.

Tillstånd skall ges till förvärv som avses i andra och tredje styckena, om det kan antas att förvärvaren inte kommer att motverka *en sund utveckling av bolagets verksamhet* och om förvärvaren även i övrigt är lämplig att utöva ett väsentligt inflytande över ledningen av ett försäkringsbolag. Tillstånd får inte ges, om förvärvaren i väsentlig mån har åsidosatt skyldigheter i näringsverksamhet eller i andra ekonomiska angelägenheter eller gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet.

Tillstånd skall ges till förvärv som avses i andra och tredje styckena, om det kan antas att förvärvaren inte kommer att motverka *de krav på verksamheten i bolaget som avses i 2 kap. 3 § femte stycket 1* och om förvärvaren även i övrigt är lämplig att utöva ett väsentligt inflytande över ledningen av ett försäkringsbolag. Tillstånd får inte ges, om förvärvaren i väsentlig mån har åsidosatt skyldigheter i näringsverksamhet eller i andra ekonomiska angelägenheter eller gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet.

Om förvärvet skulle leda till nära förbindelser mellan försäkringsbolaget och någon annan, skall tillstånd ges endast om förbindelserna inte hindrar en effektiv tillsyn av försäkringsbolaget.

Inspektionen får föreskriva en viss tid inom vilken ett förvärv skall genomföras.

Inspektionen skall meddela beslut i ett ärende enligt andra eller tredje stycket inom tre månader från det att ansökan om tillstånd gjordes.

2 d §⁶

Om ägaren till ett kvalificerat innehav av aktier utövar eller kan antas komma att utöva sitt inflytande på ett sätt som motverkar *en sund utveckling av verksamheten i försäkringsbolaget*, får Finansinspektionen besluta att ägaren vid stämman inte får företräda fler aktier än som motsvarar ett innehav som inte är kvalificerat. Det samma gäller, om en sådan ägare i väsentlig mån har åsidosatt skyldigheter i näringsverksamhet eller i andra ekonomiska angelägenheter eller gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet.

Om ägaren till ett kvalificerat innehav av aktier utövar eller kan antas komma att utöva sitt inflytande på ett sätt som motverkar *de krav på verksamheten i försäkringsbolaget som avses i 2 kap. 3 § femte stycket 1*, får Finansinspektionen besluta att ägaren vid stämman inte får företräda fler aktier än som motsvarar ett innehav som inte är kvalificerat. Det samma gäller, om en sådan ägare i väsentlig mån har åsidosatt skyldigheter i näringsverksamhet eller i andra ekonomiska angelägenheter eller gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet.

⁶ Senaste lydelse 1996:753.

Om ägaren till ett kvalificerat innehav av aktier har underlåtit att ansöka om tillstånd till ett förvärv som avses i 2 §, får inspektionen besluta att ägaren vid stämman inte får företräda aktierna till den del de omfattas av ett krav på tillstånd.

Om någon i strid med ett beslut av inspektionen har ett kvalificerat innehav av aktier, får innehavaren inte företräda aktierna vid stämman till den del innehavet står i strid med beslutet.

Finansinspektionen får förelägga ägare som avses i första stycket att avyttra så stor del av aktierna att innehavet därefter inte är kvalificerat. En ägare som avses i andra eller tredje stycket får föreläggas att avyttra så stor del av aktierna att innehavet inte står i strid med inspektionens beslut.

Aktier som omfattas av ett förbud eller föreläggande enligt denna paragraf skall inte medräknas när det fordras samtycke av ägare till en viss del av aktierna i bolaget för att ett beslut skall bli giltigt eller en befogenhet skall få utövas, såvida inte förvaltare har förordnats enligt 2 e §.

3 §

I bolagsordningen kan tas in förbehåll att en aktieägare eller någon annan skall ha rätt att lösa sådana aktier som övergår till ny ägare. Förbehållet skall ange

1. vilka som har lösningsrätt och, om lösningsrätten inte skall kunna utövas vid vissa fång, vilka slags fång som har undantagits,

2. den ordning i vilken lösningsrätten tillkommer de lösningsberättigade inbördes,

3. den tid, ej överstigande två månader från anmälan hos styrelsen om en akties övergång, inom vilken lösningsanspråket skall framställas hos bolaget,

4. den tid inom vilken lösen skall betalas; denna tid får inte överstiga en månad räknat från den tidpunkt då lösenbeloppet bestämdes.

Förvärvas flera aktier genom samma fång, kan, om något annat inte följer av förbehållet, lösningsrätten inte utövas för mindre antal aktier än fångtet omfattar. Om tillämpningen av föreskrifterna i bolagsordningen om lösens belopp skulle bereda någon en otillbörlig fördel, kan jämkning ske.

När en anmälan gjorts om aktiens övergång, skall styrelsen genast skriftligen meddela detta till varje lösningsberättigad vars postadress är införd i aktieboken eller på annat sätt känd för bolaget.

Om något annat inte föreskrivs i bolagsordningen, skall tvister om lösningsrätten och om lösenbeloppets storlek prövas av tre skiljemän enligt lagen (1929:145) om skiljemän.

Innan det visar sig att lösningsrätten inte begagnas kan den till vilken aktien har övergått inte utöva någon annan rätt på grund av aktien gentemot bolaget än rätt till vinstutdelning och företrädesrätt till teckning av nya aktier vid nyemission. Rättigheter och skyldigheter på grund av sådan teck-

Innan det visar sig att lösningsrätten inte begagnas kan den till vilken aktien har övergått inte utöva någon annan rätt på grund av aktien gentemot bolaget än rätt till vinstutdelning och företrädesrätt till teckning av nya aktier vid nyemission *eller till teckning av andel i lån som avses i 5 kap.* Rättig-

ning övergår till den som begagnar sig av lösningsrätten.

heter och skyldigheter på grund av sådan teckning övergår till den som begagnar sig av lösningsrätten.

Prop. 1998/99:87

4 §

Aktiebrev skall ställas till viss man. Det får lämnas ut endast till sådan aktieägare som är införd i aktieboken och först när den eller de aktier brevet lyder på har betalats. Vidare fordras

1. att försäkringsaktiebolaget har registrerats, om aktien har tecknats vid bolagets bildande, eller

2. att nyemissionen eller fondemissionen har registrerats, om aktien tillkommit på grund av emissionen.

2. att nyemissionen eller fondemissionen har registrerats, om aktien tillkommit på grund av emissionen, *eller*

3. att registrering har skett enligt 5 kap. 15 §, om aktien har tillkommit på grund av utbyte eller nyteckning enligt 5 kap.

Aktiebrevet skall undertecknas av styrelsen eller enligt styrelsens fullmakt av en bank. Namnteckningarna får återges genom tryckning eller på något annat liknande sätt. Brevet skall ange bolagets firma, ordningsnummer på den eller de aktier varpå brevet lyder, aktiens nominella belopp och dagen för utfärdandet. Kan, när aktiebrevet ges ut, aktier av olika slag finnas enligt bolagsordningen, skall aktieslaget anges i brevet. Om bolagsordningen innehåller förbehåll enligt 1 § fjärde stycket, 3 §, 8 § eller 6 kap. 8 §, skall detta tydligt anges i brevet på sådan aktie som avses med förbehållet. Uppgiften kan ges i förkortad form. Förkortningsformerna fastställs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

När utbetalning görs vid inlösen av en aktie eller vid minskning av dess nominella belopp eller vid skifte av bolagets tillgångar, skall aktiebrevet förses med påskrift om utbetalningen. Har utan återbetalning en aktie dragits in eller det nominella beloppet ändrats, skall så snart som möjligt en påskrift om detta göras på aktiebrevet.

Ett aktiebrev, som i samband med dödning eller vid utbyte ges ut i stället för ett annat, skall innehålla uppgift om detta. Utbyts ett aktiebrev mot ett eller flera andra aktiebrev skall det äldre aktiebrevet och de därtill hörande kupongarken makuleras på ett betryggande sätt.

Emissionsbevis skall undertecknas på det sätt som anges i andra stycket.

Emissionsbevis samt de skuldebrev och optionsbevis som avses i 5 kap. skall undertecknas på det sätt som anges i andra stycket.

6 §

Om ett aktiebrev eller ett till viss man ställt emissionsbevis överläts eller pantsätts, skall bestämmelserna om skuldebrev till viss man

Om ett aktiebrev eller ett till viss man ställt emissionsbevis *eller optionsbevis* överläts eller pantsätts, skall bestämmelserna om

eller order i 13, 14 och 22 §§ lagen (1936:81) om skuldebrev tillämpas. Härvid är den som innehar ett aktiebrev och enligt bolagets anteckning på detta är införd som ägare i aktieboken likställd med den som enligt 13 § andra stycket nämnda lag förmodas äga rätt att göra skuldebrevet gällande.

Överlåts eller pantsätts ett emissionsbevis som inte är ställt till viss man, skall bestämmelserna om skuldebrev till innehavaren i 13, 14 och 22 §§ lagen om skuldebrev tillämpas.

Om utdelningskuponger finns bestämmelser i 24 och 25 §§ lagen om skuldebrev.

4 kap.

1 §

Aktiekapitalet kan ökas genom att aktier tecknas mot betalning (nyemission) eller genom att aktier ges ut eller aktiernas nominella belopp höjs utan ny betalning (fondemission). En fondemission kan endast ske i skadeförsäkringsbolag.

Beslut om emission fattas av bolagsstämman, om något annat inte följer av 16 eller 17 §. Sådana beslut får inte fattas förrän bolaget har blivit registrerat. Behöver bolagsordningen ändras skall beslut om detta fattas först. Ett beslut om emission får fattas innan ändringen stadfästs om beslutet görs beroende av att stadfästelse meddelas.

Vid nyemission får betalning för aktier inte understiga det nominella beloppet.

Vid fondemission får inte till aktiekapitalet föras över belopp som understiger summan av de nya aktiernas nominella belopp eller den sammanlagda höjningen av aktiernas nominella belopp.

I fråga om försäkringsaktiebolag, som enligt insiderlagen (1990:1342) utgör aktiemarknadsbolag, samt dotteraktiebolag till sådana bolag gäller, förutom föreskrifterna i detta kapitel, bestämmelserna i lagen (1987:464) om vissa riktade emissioner i aktiemarknadsbolag, m.m.

5 §

Vid en kontantemission och vid en fondemission har aktieägarna

skuldebrev till viss man eller order i 13, 14 och 22 §§ lagen (1936:81) om skuldebrev tillämpas. Härvid är den som innehar ett aktiebrev och enligt bolagets anteckning på detta är införd som ägare i aktieboken likställd med den som enligt 13 § andra stycket nämnda lag förmodas äga rätt att göra skuldebrevet gällande.

Överlåts eller pantsätts ett emissionsbevis *eller ett optionsbevis* som inte är ställt till viss man, skall bestämmelserna om skuldebrev till innehavaren i 13, 14 och 22 §§ lagen om skuldebrev tillämpas.

Aktiekapitalet kan ökas genom att aktier tecknas mot betalning (nyemission) eller genom att aktier ges ut eller aktiernas nominella belopp höjs utan ny betalning (fondemission). En fondemission kan endast ske i skadeförsäkringsbolag *och i livförsäkringsbolag som får dela ut vinst.*

Vid en kontantemission och vid en fondemission har aktieägarna

företrädesrätt till de nya aktierna i förhållande till det antal aktier de förut äger, om något annat inte har bestämts *antingen* i bolagsordningen enligt 3 kap. 1 § andra stycket 3 eller, vid en kontantemission, i emissionsbeslutet.

företrädesrätt till de nya aktierna i förhållande till det antal aktier de förut äger, om något annat inte

1. har bestämts i bolagsordningen enligt 3 kap. 1 § andra stycket 3 eller, vid en kontantemission, i emissionsbeslutet, *eller*

2. *följer av villkor som enligt 5 kap. 5 § första stycket 8 har meddelats vid emission av skuldebrev.*

Beslut av bolagsstämman att avvika från aktieägarnas företrädesrätt är giltigt endast om det har biträtts av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de vid stämman företrädde aktierna.

8 §

Beslutet om nyemission skall ange

1. det belopp eller det högsta belopp, varmed aktiekapitalet skall kunna ökas, eller det lägsta och högsta beloppet för ökningen,
2. det aktieslag vartill de nya aktierna skall höra, i de fall då aktier av olika slag finns eller kan utges,
3. den företrädesrätt att teckna aktier som aktieägarna eller andra har eller vem som annars får teckna aktier,
4. den tid inom vilken aktier kan tecknas, i de fall då ett visst belopp eller ett lägsta belopp har fastställts för aktiekapitalets ökning,
5. den tid inom vilken aktieägare kan använda sin företrädesrätt,
6. den tid inom vilken tecknade aktier skall betalas eller, i förekommande fall, att teckning skall ske genom betalning,
7. den beräkningsgrund, enligt vilken vid överteckning de aktier som inte har tecknats med företrädesrätt skall fördelas, om det inte föreskrivs att fördelningen skall bestämmas av styrelsen,
8. aktiernas nominella belopp och det belopp som skall betalas för varje tecknad aktie, samt
9. i förekommande fall förordnande som avses i 6 a §.

Tid enligt första stycket får inte vara kortare än två veckor. Den räknas från någon av följande tidpunkter:

- a) från det kungörelse enligt 9 § skedde,
- b) från emissionsbeslutet om samtliga aktieägare har varit företrädde vid den bolagsstämma som har fattat beslutet, eller
- c) från avstämningsdagen när det gäller avstämningsbolag.

Om ett förbehåll enligt 3 kap. 1 § *fjärde* stycket eller 3 § eller 6 kap. 8 § skall gälla för de nya aktierna, skall emissionsbeslutet innehålla en erinran om detta.

Om ett förbehåll enligt 3 kap. 1 § *sjätte* stycket eller 3 § eller 6 kap. 8 § skall gälla för de nya aktierna, skall emissionsbeslutet innehålla en erinran om detta.

Om en aktieägare skall ha företrädesrätt att delta i emissionen gäller för avstämningsbolag att avstämningsdagen skall anges i emissionsbeslutet. Avstämningsdagen får inte sättas tidigare än tre veckor från det kungörelse enligt 9 § skedde.

Om de kuponger som hör till aktiebrevens skall användas som emissionsbevis, skall detta anges i beslutet. Prop. 1998/99:87

5 kap.

Upptagande av vissa penninglån *Upplåning*

Begränsningar för upplåning

1 §

Ett försäkringsbolag får endast ta upp eller ta över penninglån (upplåning) i den utsträckning som följer av denna bestämmelse.

Upplåning får ske för att effektivisera kapitalförvaltningen eller om det i övrigt är motiverat av den bedrivna försäkringsrörelsen, under förutsättning att den samlade upplåningen är av ringa betydelse med hänsyn till rörelsens omfattning och kapitalbasens storlek.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om tillämpningen av bestämmelserna i andra stycket.

Finansinspektionen får, om det finns särskilda skäl, medge undantag från begränsningen i andra stycket att upplåningen skall vara av ringa betydelse.

Allmänna bestämmelser om konvertibla skuldebrev m.m.

2 §

Skadeförsäkringsaktiebolag och livförsäkringsaktiebolag som får dela ut vinst till aktieägarna kan mot ersättning ge ut konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning. Sådana skuldebrev skall ställas till innehavaren eller till viss man eller order.

Konvertibla skuldebrev skall innehålla en utfästelse från bolaget

om att borgenären har rätt att helt eller delvis byta ut sin fordran enligt skuldebrev mot aktier i bolaget. Skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning skall ge borgenären rätt att teckna aktier i bolaget mot betalning i pengar.

Villkoren för utbyte eller nyteckning av aktie skall bestämmas så att utbyte eller nyteckning kan ske utan att bolagsordningen ändras. Ersättningen för ett konvertibelt skuldebrev får inte understiga det nominella beloppet på aktie som lämnas ut vid utbyte, om inte mellanskillnaden täcks genom kontant betalning vid utbytet. Skall ett konvertibelt skuldebrev kunna betalas med annan egendom än pengar (apport) gäller bestämmelserna i 2 kap. 2 §.

Optionsrätt till nyteckning kan knytas till optionsbevis som är fogade till skuldebrev. Borgenären får avskilja ett optionsbevis från ett skuldebrev och förfoga över beviset särskilt, om det inte i skuldebrevet föreskrivs att beviset får avskiljas först efter viss tid.

I fråga om försäkringsaktibolag, som enligt insiderlagen (1990:1342) utgör aktiemarknadsbolag, samt dotterbolag till sådana bolag gäller, förutom föreskrifterna i detta kapitel, bestämmelserna i lagen (1987:464) om vissa riktade emissioner i aktiemarknadsbolag, m.m.

Av lagen (1998:1479) om kon- toförelse av finansiella instrument framgår att utfästelser som avses i de i denna paragraf angivna skuldebrev och optionsbevisen kan registreras enligt den lagen och att skuldebrev eller optionsbevis inte får utfärdas om registrering skall ske. I sådana fall gäller bestämmelserna i detta kapitel i tillämpliga delar.

3 §

Vid emission av skuldebrev mot betalning i pengar har aktieägarna företrädesrätt att teckna sig för förvärv av skuldebrev som om emissionen gällde de aktier som kan komma att träda i stället för skuldebreven eller nytecknas på grund av optionsrätt.

Beslut av bolagsstämman att avvika från aktieägarnas företrädesrätt är giltigt endast om det har biträtts av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de vid stämman företrädda aktierna.

Förfarandet vid emission

4 §

Beslut om emission av skuldebrev fattas av bolagsstämman, om något annat inte följer av 9 eller 10 §. Behöver bolagsordningen ändras, skall beslut om detta fattas först. Ett beslut om emission får fattas innan ändringen har stadfäst, om beslutet görs beroende av att stadfästelse meddelas. I fråga om förslag till beslut om emission och om kallelse till bolagsstämma skall 4 kap. 7 § tillämpas.

5 §

Beslutet om emission skall ange

1. emissionens belopp eller högsta belopp eller det lägsta och högsta beloppet för emissionen,

2. den företrädesrätt att delta i emissionen som tillkommer aktieägare eller någon annan eller vem som annars får delta i emissionen,

3. den tid inom vilken teckning av skuldebrev kan ske, när ett visst belopp eller ett lägsta belopp har bestämts för emissionen,

4. den tid inom vilken aktieägare kan använda sin företrädesrätt till teckning,

5. *skuldebrevens nominella belopp, emissionskursen och räntesatsen,*

6. *den tid inom vilken tecknade skuldebrev skall betalas samt den beräkningsgrund, enligt vilken vid övertäckning de skuldebrev som inte tecknats med företrädesrätt skall fördelas, om det inte föreskrivs att fördelningen skall bestämmas av styrelsen,*

7. *tiden och villkoren för utbytet eller nyteckningen,*

8. *den rätt som skall tillkomma borgenären eller innehavaren av optionsbevis för den händelse aktiekapitalet före utbytet eller nyteckningen ökas eller sätts ned eller nya konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning ges ut eller bolaget upplöses eller upphör genom fusion,*

9. *det belopp som aktiekapitalet skall kunna ökas med genom utbyte eller nyteckning,*

10. *det aktieslag som de nya aktierna skall höra till, i de fall aktier av olika slag finns eller kan utges, samt*

11. *den rätt till vinstutdelning som tillkommer de nya aktierna samt det räkenskapsår för vilket rätten till utdelning inträder.*

Den tid inom vilken aktieägare kan använda sin företrädesrätt enligt första stycket 4 får inte vara kortare än två veckor. Tiden räknas från

a) *kungörelsen enligt 7 § första stycket första meningen,*

b) *beslutet, när det gäller sådana fall som avses i 7 § fjärde stycket, eller*

c) *avstämningsdagen, när det gäller avstämningsbolag.*

Om ett förbehåll enligt 3 kap. 1 § sjätte stycket eller 3 § eller 6 kap. 8 § skall gälla för de nya

aktierna, skall emissionsbeslutet innehålla en upplysning om detta.

Om en aktieägare skall ha företrädesrätt att delta i emissionen, gäller för avstämningsbolag att avstämningsdagen skall anges i emissionsbeslutet. Avstämningsdagen får inte sättas tidigare än tre veckor från kungörelsen enligt 7 § första stycket första meningen.

Om ett skuldebrev skall bli föremål för handel vid en svensk eller utländsk börs, en auktoriserad marknadsplats eller någon annan reglerad marknad, kan det i emissionsbeslutet tas upp ett bemyndigande för styrelsen eller den som styrelsen inom sig förordnar att innan teckning påbörjas bestämma emissionens belopp, emissionskursen, räntesatsen och villkoren för utbyte eller nyteckning. I fråga om avstämningsbolag skall dock nämnda villkor bestämmas senast på avstämningsdagen, om aktieägarna skall ha företrädesrätt att delta i emissionen.

6 §

Bestämmelserna i 4 kap. 3 och 4 §§ gäller i tillämpliga delar vid emission av konvertibla skuldebrev.

7 §

Bolagsstämmans beslut om emission eller en redogörelse för det väsentliga innehållet i beslutet skall utan dröjsmål kungöras i Post- och Inrikes Tidningar och den eller de ortstidningar som styrelsen bestämmer. Kungörs inte beslutet i sin helhet, skall det i kungörelsen lämnas uppgift om var beslutet hålls tillgängligt. Har bolagsstämman enligt 5 § femte stycket överlämnat åt någon annan att besluta om emissionens belopp, emissionskursen, räntesatsen och

villkoren för utbyte eller nyteckning, skall vad som beslutats om detta kungöras på motsvarande sätt.

Är försäkringsaktiebolaget inte ett avstämningsbolag, skall beslutet om emission genast sändas till de aktieägare vars postadresser är kända för bolaget, om aktieägarna skall ha företrädesrätt att delta i emissionen.

I fråga om avstämningsbolag skall till emissionsbevisen, när dessa översänds, fogas de beslut av styrelsen, eller av den som styrelsen inom sig förordnar, som rör emissionens belopp, emissionskursen, räntesatsen och villkoren för utbyte eller nyteckning.

Bestämmelserna i första och andra styckena gäller inte för andra bolag än avstämningsbolag, om samtliga aktieägare varit företrädde vid den bolagsstämma som beslutat emissionen, och emissionsbeslutet inte innehåller bemyndigande enligt 5 § femte stycket.

8 §

Om ett visst belopp eller ett lägsta belopp för emissionen har bestämts, har beslutet om emissionen förfallit, om beloppet inte har tecknats inom teckningstiden. Det samma gäller ett beslut om en sådan ändring av bolagsordningen som förutsätter att aktiekapitalet ökas. Vad som har betalats för de tecknade skuldebrevens skall i sådana fall genast betalas tillbaka.

Bestämmelserna i 4 kap. 13 § gäller i tillämpliga delar vid emission av konvertibla skuldebrev.

När teckningen av skuldebrevens avslutats, skall försäkringsaktiebolaget genast för registrering anmäla beslutet om emissionen och det nominella beloppet av det lån

som tecknats, om beslutet inte har förfallit enligt första stycket. För registrering krävs att full betalning enligt registret erlagts för alla de aktier som ingår i det förut registrerade aktiekapitalet samt att behövliga ändringar av bolagsordningen har stadfästs.

Styrelsens beslut om emission

9 §

Styrelsen kan besluta om emission av skuldebrev och om avvikelse från aktieägares företrädesrätt under förutsättning av bolagsstämmans godkännande. Bestämmelserna i 5–7 §§ och 8 § första stycket skall då gälla i tillämpliga delar.

I fråga om styrelsens begäran om bolagsstämmans godkännande skall 4 kap. 7 § tillämpas. Vad som där sägs om förslag till emissionsbeslut skall i stället gälla styrelsens beslut. Beslut av bolagsstämman att godkänna avvikelse från aktieägares företrädesrätt enligt 3 § första stycket är giltigt endast om det har biträtts av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de vid stämman företrädde aktierna.

Emissionsbeslutet skall anmälas för registrering enligt 8 § tredje stycket när det har godkänts av stämman och teckningen av skuldebreven avslutats. Har en sådan anmälan inte gjorts inom ett år från styrelsens beslut om emission, är beslutet förfallet.

10 §

Bolagsstämman kan bemyndiga styrelsen att fatta beslut om en emission som kan ske utan ändring i bolagsordningen och att därvid avvika från aktieägarnas företrädesrätt enligt 3 §. Bemyndigande

att avvika från bestämmelserna i 3 § första stycket om aktieägares företrädesrätt är giltigt endast om det har biträtts av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de vid stämman företrädde aktierna.

Skall skuldebrev kunna tecknas mot tillskott av annan egendom än pengar eller med andra villkor eller skall avvikelse från aktieägarnas företrädesrätt kunna göras, skall detta särskilt anges i bolagsstämmans bemyndigande. Bemyndigandet skall innehålla bestämmelser om den tid, längst till nästa ordinarie bolagsstämma, inom vilken styrelsens beslut skall fattas. Bestämmelserna i 4 kap. 7 § om förslag till emissionsbeslut skall tillämpas på förslag till bemyndigande.

Bolagsstämmans beslut om bemyndigande skall genast anmälas för registrering. Innan registrering har skett, kan styrelsen inte fatta beslut om emission.

Bestämmelserna i 5–8 §§ gäller i tillämpliga delar när styrelsen beslutar om emission med stöd av ett bemyndigande.

Emissionsbevis

11 §

Bestämmelserna i 4 kap. 6 § om emissionsbevis och om aktieägares rätt att utöva företrädesrätt att delta i en emission skall tillämpas vid emission enligt detta kapitel.

Utbyte och nyteckning

12 §

När en fordran enligt ett skuldebrev byts ut mot en eller flera aktier, skall skuldebrevet förses med påskrift om utbytet. Aktien skall

genom styrelsens försorg genast tas upp i aktieboken.

Vid nyteckning skall skuldebrevet eller i förekommande fall optionsbeviset förses med påskrift om nyteckningen.

13 §

Vid nyteckning enligt detta kapitel skall aktierna tecknas på en teckningslista, som skall innehålla beslutet om emissionen. Kopia av bolagsordningen, den senaste årsredovisningen, försedd med anteckning om bolagsstämmans beslut om bolagets vinst eller förlust, samt revisionsberättelsen för det år balansräkningen avser skall fogas till teckningslistan eller hållas tillgängliga för aktietecknarna på den plats som anges i listan.

I avstämningsbolag får i beslutet om emission förordnas att nyteckning i fråga om hela eller viss del av emissionen skall ske genom betalning i stället för på teckningslista. I sådant fall skall beslutet om emission och de handlingar som avses i första stycket andra meningen hållas tillgängliga för aktietecknarna hos den centrala värdepappersförvararen.

Har teckningen skett i strid mot denna paragraf eller har aktier tecknats med villkor som inte stämmer överens med de villkor som anges i emissionsbeslutet, skall 2 kap. 8 § tillämpas.

Anser styrelsen eller den styrelsen inom sig förordnar att aktieteckningen är ogiltig enligt tredje stycket, skall aktietecknaren genast underrättas om detta. I annat fall skall aktietecknaren tilldelas de tecknade aktierna. Styrelsen skall se till att aktierna genast tas upp i aktieboken.

14 §

Bestämmelserna i 2 kap. 14 och 15 §§ skall tillämpas vid inbetalning på grund av nyteckning enligt detta kapitel. Kvittning av en skuld på grund av aktieteckning mot en fordran hos bolaget får dock ske, om styrelsen medger det. Ett sådant medgivande får inte lämnas, om det skulle vara till skada för bolaget eller dess borgenärer.

15 §

Senast tre månader efter det att tiden för utbyte eller nyteckning av aktier har gått ut skall styrelsen för registrering anmäla hur många aktier som har utgivits i utbyte eller som har nytecknats och helt betalats. Om utbytestiden eller teckningstiden är längre än ett år, skall anmälan göras senast tre månader efter utgången av varje räkenskapsår under vilket utbyte eller nyteckning har skett.

För registrering krävs

1. vid utbyte, att bolaget på grund av emissionen har tillförts ersättning till ett värde som motsvarar minst det sammanlagda beloppet av de anmälda aktierna,

2. vid nyteckning, att aktierna helt har betalats, och

3. att auktoriserad eller godkänd revisor eller, i avstämningsbolag, den centrala värdepappersförvararen intygar att kraven enligt 1 eller 2 uppfylls.

Genom registreringen är aktiekapitalet ökat med det sammanlagda nominella beloppet av de anmälda aktierna.

16 §

De nya aktierna skall medföra rätt till vinstutdelning enligt vad som har bestämts om detta i beslutet om emission. Beslutet får dock inte innebära att en sådan

rätt inträder senare än för räkenskapsåret efter det under vilket aktierna skall vara betalda.

Upptagande av vissa andra lån

1 §

Ett försäkringsbolag får inte ge ut konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning eller i övrigt ta upp ett penninglån på villkor att lånet skall betalas på något annat sätt än med ett nominellt penningbelopp eller med ett penningbelopp som bestäms med hänsyn till förändringar i penningvärdet.

Andra försäkringsbolag än skadeförsäkringsaktiebolag får inte ta upp lån mot obligationer eller andra skuldebrev med rätt till ränta, vars storlek är helt eller delvis beroende av utdelningen till aktieägare i bolaget eller bolagets vinst (vinstandelsbevis). I fråga om skadeförsäkringsaktiebolag skall upptagandet av ett sådant lån beslutas av bolagsstämman eller, efter bolagsstämmans bemyndigande, av styrelsen.

2 §

Bestämmelserna i 4 kap. 20–27 §§ om emissionsprospekt skall tillämpas när ett skadeförsäkringsaktiebolag, som enligt 10 kap. 4 § andra eller fjärde stycket är skyldigt att ha en auktoriserad revisor, eller innehavare av vinstandelsbevis som ett sådant bolag har utfärdat offentliggör eller på annat

17 §

Om inte något annat följer av detta kapitel, får ett försäkringsbolag inte ta upp ett penninglån på villkor att lånet skall betalas på något annat sätt än med ett nominellt penningbelopp eller med ett penningbelopp som bestäms med hänsyn till förändringar i penningvärdet.

18 §

Skadeförsäkringsaktiebolag och livförsäkringsaktiebolag som får dela ut vinst får ta upp lån mot obligationer eller andra skuldebrev med rätt till ränta, vars storlek är helt eller delvis beroende av vinstutdelningen till aktieägare i bolaget eller av sådan vinst i bolaget som kan användas för vinstutdelning till aktieägarna (vinstandelsbevis). Beslut om upptagande av sådant lån fattas av bolagsstämman. Styrelsen får dock fatta ett sådant beslut under förutsättning av bolagsstämmans godkännande eller efter bolagsstämmans bemyndigande.

Emissionsprospekt

19 §

Bestämmelserna i 4 kap. 21–27 §§ om emissionsprospekt skall tillämpas också när ett publikt försäkringsaktiebolag eller aktieägare i ett sådant bolag offentliggör eller på annat sätt till en vidare krets riktar en inbjudan att förvärva sådana av bolaget utgivna skuldebrev, optionsbevis eller

sätt till en vidare krets riktar en inbjudan att förvärva vinstandelsbevis. Emissionsprospekt behöver dock *endast upprättas* om summan av de belopp som till följd av *inbjudningen* kan komma att betalas uppgår till minst *en miljon* kronor.

vinstandelsbevis *som avses i detta kapitel*. Emissionsprospekt behöver dock *upprättas endast* om summan av de belopp som till följd av *inbjudan* kan komma att betalas uppgår till minst *trehundra tusen* kronor.

7 kap.

1 §

Ett försäkringsbolags försäkringstekniska avsättningar skall motsvara belopp som erfordras för att bolaget vid varje tidpunkt skall kunna uppfylla alla åtaganden som skäligen kan förväntas uppkomma med anledning av ingångna försäkringsavtal. De försäkringstekniska avsättningarna skall motsvara bolagets ansvarighet för

1. löpande försäkringar (*premierreserv*),

2. inträffade oreglerade försäkringsfall, kostnader *som beräknas uppkomma* för regleringen av dessa samt *tilldelad* återbäring som förfallit till betalning men inte betalats ut (*avsättning för oreglerade skador*).

3. sådan *tilldelad* återbäring inom *livförsäkringsrörelsen* som *inte har förfallit till betalning*,

4. sådan *tilldelad* återbäring inom *annan försäkringsrörelse än livförsäkringsrörelse* som *inte har förfallit till betalning*, och

5. förlustutjämning för kreditförsäkring som avses i 12 kap. 9 a § (utjämningsavsättning) upp till det belopp för avsättningens storlek som anges i första stycket andra meningen nämnda paragraf.

1. *försäkringsfall, förvaltningskostnader och andra kostnader under resten av avtalsperioden för löpande försäkringar i skadeförsäkringsrörelse (ej intjänade premier och kvardröjande risker) respektive livförsäkringsrörelse (livförsäkringsavsättning)*.

2. inträffade oreglerade försäkringsfall, kostnader för regleringen av dessa samt återbäring som förfallit till betalning men inte betalats ut (oreglerade skador),

3. sådan återbäring som är *garanterad i nominella eller reala belopp (garanterad återbäring)*, och som *inte omfattas av 1 eller 2*,

4. sådan återbäring inom livförsäkringsrörelse som är *villkorad av värdeförändringar på tillgångar eller av ett visst försäkringstekniskt resultat som försäkringstagarna eller andra ersättningsberättigade står risken för (villkorad återbäring)*,

5. förlustutjämning för kreditförsäkring som avses i 12 kap. 9 a § (utjämningsavsättning) upp till det belopp för avsättningens storlek som anges i första stycket andra meningen nämnda paragraf, och

6. *fondförsäkringar som försäkringstagarna eller andra ersättningsberättigade bär placeringsrisken för (fondförsäkringsåtaganden där försäkringstagaren bär placeringsrisken).*

Ansvarar flera försäkringsbolag solidariskt för en försäkring, skall vid beräkningen av det enskilda bolagets försäkringstekniska avsättningar endast beaktas den del av försäkringen som enligt avtal mellan bolagen belöper på bolaget.

Avsättning för oreglerade skador skall beräknas särskilt för varje försäkringsfall. För skadeförsäkringsrörelse får statistiska metoder användas om de leder till en tillräcklig avsättning med beaktande av skadornas art.

Regeringen eller, *efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen* får meddela närmare föreskrifter om *beräkning av försäkringstekniska avsättningar.*

Regeringen eller *den myndighet som regeringen bestämmer* får meddela närmare föreskrifter om *de försäkringstekniska avsättningarnas innehåll och beräkning.*

2 §

Premiereserven för en livförsäkringsrörelse eller skadeförsäkringsrörelse skall beräknas så att den alltid motsvarar summan av premiereserverna för varje försäkringsavtal och inkludera ett för bolaget beräknat tillägg som anses behövt för att möta förluster inom skadeförsäkringsrörelse på grund av kvardröjande risker eller att försäkringar inom livförsäkringsrörelse upphör i förtid. Annan försäkringsmatematiskt vedertagen beräkningsmetod för kollektiv beräkning av premiereserv får användas, om premiereserven beräknad enligt sådan metod ger i stort sett samma resultat som om tillägget hade beräknats för varje försäkring.

Avsättningen för ej intjänade premier skall beräknas så att den alltid motsvarar summan av avsättningarna för varje försäkringsavtal. Avsättningen för kvardröjande risker skall avse ett för bolaget beräknat tillägg som utöver avsättningen för ej intjänade premier kan anses behövt för att täcka framtida kostnader som har samband med ingångna försäkringsavtal. En försäkringsmatematiskt vedertagen beräkningsmetod för kollektiv beräkning av avsättningarna får dock användas, om avsättningen beräknad enligt en sådan metod ger i stort sett samma resultat som om avsättningen hade beräknats för varje försäkring.

Livförsäkringsavsättningen skall beräknas så att den alltid motsvarar summan av avsättningarna för varje livförsäkringsavtal beräknat enligt tredje stycket. I avsättningen skall det tillägg inräknas som behövs för att täcka alla förluster på grund av att försäkringarna upphör i förtid. En annan försäk-

ringematematiskt vedertagen beräkningsmetod för kollektiv beräkning av avsättningarna får användas, om den ger i stort sett samma resultat som om avsättningen hade beräknats för varje försäkring.

Premiereserven för ett livförsäkringsavtal utgör skillnaden mellan det förväntade kapitalvärdet av bolagets framtida utgifter för försäkringsavtalet och det förväntade kapitalvärdet av de premier bolaget ytterligare kan ha att uppbära för försäkringsavtalet (prospektiv beräkningsmetod). Annan försäkringsmatematiskt vedertagen beräkningsmetod får användas, om premiereserven beräknad enligt en sådan metod inte blir lägre än om en prospektiv beräkningsmetod hade använts eller om den metoden inte är möjlig att tillämpa för försäkringsavtalet. Beräkningen skall grundas på sådana antaganden som sägs i 5 § första och andra styckena.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen skall meddela närmare föreskrifter om beräkning av premiereserv för en livförsäkringsrörelse. Föreskrifterna skall ange maximiräntesats och vilka försäkringar som, med hänsyn till sin beskaffenhet, inte skall omfattas av en sådan föreskrift.

Livförsäkringsavsättningen för ett livförsäkringsavtal utgörs av skillnaden mellan det förväntade kapitalvärdet av bolagets framtida utgifter för försäkringsavtalet och det förväntade kapitalvärdet av de premier bolaget ytterligare kan ha att uppbära för försäkringsavtalet (prospektiv beräkningsmetod). En annan försäkringsmatematiskt vedertagen beräkningsmetod får användas, om avsättningen beräknad enligt en sådan metod inte blir lägre än om en prospektiv beräkningsmetod hade använts eller om den metoden inte är möjlig att tillämpa för försäkringsavtalet.

Beräkningen enligt andra och tredje styckena skall grundas på antaganden om dödlighet och andra riskmått, räntesats samt driftskostnader som var för sig är betryggande.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer skall meddela närmare föreskrifter om beräkning av livförsäkringsavsättningar. Föreskrifterna skall ange maximiräntesats och vilka försäkringar som, med hänsyn till sin beskaffenhet, inte skall omfattas av en sådan föreskrift.

3 §

För livförsäkringar skall, om det inte med hänsyn till försäkringarnas särskilda natur finns anledning till undantag, grunder upprättas för

1. beräkning av försäkringspremier,

Ett försäkringsbolag som avses i 9 § skall upprätta och följa försäkringstekniska riktlinjer. Sådana riktlinjer skall innehålla principerna för

1. hur premier bestäms,

2. beräkning av *premiereserv*,
3. *försäkringstagarnas rätt till återköp och fribrev*,
4. *belåning av försäkringsbrev hos bolaget*,

5. *verkan av underlåtenhet att betala premie*,

6. *försäkringstagarens rätt när försäkringen i andra fall än som avses i 3 eller 5 upphör i förtid eller bolaget i övrigt inte har ansvar för försäkringsfallet*,

7. *återbäring till försäkringstagarna*,

8. *skyldighet att teckna återförsäkring och*

9. *förräntning av försäkringsbelopp som förfallit till betalning*.

Om andra skadeförsäkringar än sådana beträffande vilka bestämmelserna om livförsäkring tillämpas med stöd av 1 kap. 5 § skall meddelas för längre tid än tio år, skall grunder upprättas för beräkning av *premiereserv* för försäkringarna liksom för bestämmande av försäkringstagarnas rätt när försäkringen upphör i förtid eller bolaget i övrigt inte har ansvar för försäkringsfallet.

För sådan *livränta* eller sjukränta, som enligt 1 kap. 5 § tillhör annan försäkring än livförsäkring, skall grunder upprättas för beräkning av *premiereserv* och rätt till återköp.

Om grunder för livförsäkring finns ytterligare bestämmelser i 7 kap. 2-8 §§ och 12 kap. 8 § andra stycket vilka i tillämpliga delar även gäller för *premiereservgrunder* enligt tredje stycket.

2. beräkning av *försäkringstekniska avsättningar*,

3. *återköp och belåning av försäkringar*,

4. *fördelning av återbäring till försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade*,

5. *avgivande och mottagande av återförsäkring, samt*

6. *hur soliditeten skall tillgodoses*.

De *försäkringstekniska riktlinjerna* skall kompletteras med ett *försäkringstekniskt beräkningsunderlag*. Underlaget skall innehålla de antaganden som behövs för att beräkna

1. *premier, försäkringstekniska avsättningar, tekniska återköpsvärden och belåningsvärden*,

2. *gränserna för skyldigheten att teckna återförsäkring och begränsningarna för mottagen återförsäkring*,

3. *fördelningen av återbäring, samt*

4. *soliditetsreserver*.

Om det med hänsyn till försäkringarnas beskaffenhet eller av annat särskilt skäl saknas anledning att upprätta ett sådant *beräkningsunderlag* får bolaget helt eller delvis avstå från att upprätta det.

4 §

De grunder som anges i 3 § skall avse att trygga bolagets förmåga att fullgöra sina förpliktelser enligt ingångna försäkringsavtal och att meddela försäkringar till en kostnad som är skälig med hänsyn till försäkringens art.

Om grunderna inte längre fyller det avsedda ändamålet skall styrelsen och verkställande direktören genast se till att grunderna ändras.

Premier för livförsäkringar och skadeförsäkringar som meddelas för längre tid än tio år skall bestämmas på grundval av sådana antaganden som avses i 2 § fjärde stycket, om inte en avvikelse är försvarlig med hänsyn till bolagets ekonomiska situation.

8 §

Grunderna för återbäring till försäkringstagarna skall innehålla regler för beräkning och fördelning av återbäring samt användning av återbäringsfonden.

Utfästelse om återbäring får inte göras på annat sätt än som följer av reglerna om tilldelning av återbäring.

Ett försäkringsbolag får inte förespegla framtida återbäring som saknar grund i försäkringsavtalet.

8 a §

Senast när grunder för livförsäkring enligt 3 § första stycket, 5, 6 eller 8 § börjar användas, skall de tillställas Finansinspektionen.

Till grunderna skall fogas en redogörelse för de konsekvenser grunderna får för försäkringstagarna och försäkringsbolaget. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om vad redogörelsen skall innehålla.

Bestämmelserna i första och andra styckena gäller också vid ändring av grunder.

Senast när försäkringstekniska riktlinjer för livförsäkring börjar användas, skall de ges in till Finansinspektionen.

Till riktlinjerna skall fogas en redogörelse för de konsekvenser som riktlinjerna får för försäkringsbolaget samt för försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade på grund av försäkringarna. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om vad redogörelsen skall innehålla.

Bestämmelserna i första och andra styckena gäller också vid ändring av försäkringstekniska riktlinjer.

Ett försäkringsbolag som driver direkt försäkringsrörelse skall ha tillgångar till ett belopp som motsvarar försäkringstekniska avsättningar för egen räkning, med tillägg av värdet av reservdeposition som en återförsäkringsgivare har ställt hos bolaget, placerade i enlighet med 9 a–10 e §§ (skuldtäckning).

Om ett annat försäkringsbolag än som avses i första stycket driver sådan återförsäkringsrörelse som avses i 11 a § första stycket 3 skall bolaget ha tillgångar till ett belopp som behövs för att säkerställa försäkringstagarnas förmånsrätt enligt 4 a § förmånsrättslagen (1970:979). För sådana tillgångar gäller 9 a–10 g §§ i tillämpliga delar (särskild skuldtäckning).

Med försäkringstekniska avsättningar för egen räkning avses de försäkringstekniska avsättningarna inklusive mottagen återförsäkring och med avdrag för avgiven återförsäkring.

Om avgiven återförsäkring inte bidrar till att minska bolagets risktagande, får Finansinspektionen för visst fall bestämma att avdrag inte får göras för sådan återförsäkring.

Ett försäkringsbolag skall till Finansinspektionen lämna uppgift om de försäkringstekniska avsättningarnas storlek, hur dessa har beräknats samt avgiven återförsäkring och dess storlek. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen skall meddela närmare föreskrifter om uppgiftsskyldigheten.

10 §²

För skuldtäckning som avses i 9 § får, med de begränsningar som anges i andra–sjätte styckena och 10 a–10 d §§, följande tillgångar användas:

1. Obligationer eller andra skuldförbindelser som svenska staten, en svensk kommun eller därmed jämförlig samfällighet svarar för.
2. Obligationer eller andra skuldförbindelser som Europeiska gemenskaperna eller utländska stater eller centralbanker svarar för.
3. Obligationer eller andra skuldförbindelser som utländsk kommun eller därmed jämförlig utländsk samfällighet med befogenhet att kräva in offentlig uppbörd svarar för.
4. Obligationer eller andra skuldförbindelser som internationella organisationer svarar för.

¹ Senaste lydelse 1998:113.

² Senaste lydelse 1998:113.

5. Fordringar på premie eller andra fordringar på försäkringstagare som har samband med försäkringsavtal, om rättssubjekt som anges i 1–4 svarar för fordran. Ett försäkringsbolag som ingår i en koncern och vars verksamhet uteslutande består i att försäkra risker inom koncernen, får för skuldtäckning även använda fordringar som bolag inom koncernen svarar för. Om en fordran enligt denna punkt varit förfallen till betalning längre tid än tre månader, får den dock inte användas för skuldtäckning.

5 a. Fordringar på premier för skadeförsäkring får, när flera premieperioder avtalats och fordringarna avser premier som inte förfallit till betalning för andra perioder än den första, användas för skuldtäckning upp till det belopp som svarar mot avsättningen för försäkringsåtagandet, om avsikten är att åtagandet skall sägas upp vid dröjsmål med betalningen.

6. Skuldförbindelser med säkerhet i bolagets livförsäkringsbrev, inom återköpsvärdet.

7. Medel på konto i svensk eller utländsk bank.

8. Obligationer och andra skuldförbindelser som *Allmänna pensionsfonden*, ett kreditinstitut eller ett värdepappersbolag med tillstånd enligt 3 kap. 4 § första stycket 4 och 5 lagen (1991:981) om värdepappersrörelse svarar för. Med kreditinstitut avses bank, kreditmarknadsföretag, Svenska skeppshypotekskassan, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och Sveriges allmänna hypoteksbank.

8. Obligationer och andra skuldförbindelser som ett kreditinstitut eller ett värdepappersbolag med tillstånd enligt 3 kap. 4 § första stycket 4 och 5 lagen (1991:981) om värdepappersrörelse svarar för. Med kreditinstitut avses bank, kreditmarknadsföretag, Svenska skeppshypotekskassan, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och Sveriges allmänna hypoteksbank.

9. Obligationer och andra skuldförbindelser som ett utländskt kreditinstitut svarar för.

10. Obligationer och andra skuldförbindelser som ett publikt aktiebolag eller ett motsvarande utländskt bolag svarar för.

11. Aktier och andra värdepapper som kan jämföras med aktier, som har getts ut av ett publikt aktiebolag, ett publikt bankaktiebolag, ett publikt försäkringsaktiebolag eller ett motsvarande utländskt bolag, med undantag av bolag som avses i 12.

12. Aktier och andra värdepapper som kan jämföras med aktier, som har getts ut av ett publikt aktiebolag eller ett motsvarande utländskt bolag, under förutsättning att bolaget har till uppgift att äga sådana tillgångar som anges i 13.

13. Fastigheter, tomträtter och byggnader samt andelar i sådan egendom.

14. Skuldförbindelser som fysiska personer och andra subjekt än de som anges i 1–4 och 8–10 svarar för och som panträtt i fastighet eller tomträtt lämnats som säkerhet för. Panträkten skall ligga

14. Skuldförbindelser som fysiska personer och andra subjekt än de som anges i 1–4 och 8–10 svarar för och som panträtt i fastighet eller tomträtt lämnats som säkerhet för. Panträkten skall ligga

inom en viss andel av fastighetens eller tomträttens värde. Regeringen eller, *efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen* skall meddela föreskrifter om andelens storlek och om värdering av fastigheter och tomträtter för tillämpningen av bestämmelserna i denna punkt.

15. Skuldförbindelser som fysiska personer och andra subjekt än de som anges i 1–4 och 8–10 svarar för och som annan betryggande säkerhet än panträtt i fastighet eller tomträtt lämnats som säkerhet för.

16. Kassa.

17. Andelar i värdepappersfonder och placeringar i utländska fondföretag som är underkastade lagstiftning eller annan offentlig reglering som väsentligen stämmer överens med den som gäller för värdepappersfonder här i landet, om de förvaltade tillgångarna huvudsakligen består av tillgångar som får användas för skuldtäckning.

18. Beslutad överskjutande skatt.

19. Återförsäkringsgivares fordran hos det avgivande försäkringsbolaget (återförsäkringstagaren) som grundas på att återförsäkringstagaren har hållit kvar tillgångar som motsvarar en avgiven återförsäkring.

Andra fondpapper än som avses i 10 a § första stycket 1, får endast användas för skuldtäckning om de är kortfristigt realiserbara eller är föremål för handel på en reglerad marknad som är öppen för allmänheten.

Aktier och andra värdepapper som kan jämföras med aktier, som har getts ut av ett privat aktiebolag får användas för skuldtäckning under förutsättning att bolaget är ett dotterbolag som anges i 10 a § första stycket 1.

Utländska tillgångar som avses i första stycket 2–4, 7, 9–12 och 17 får användas för skuldtäckning i den mån det följer av föreskrifter som regeringen eller, *efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen meddelat*

1. såvitt angår första stycket 2, om vilka utländska stater och utländska centralbanker som avses,

2. såvitt angår första stycket 4, om vilka internationella organisationer som avses, samt

3. såvitt angår första stycket 3, 7, 9–12 och 17, om vilka stater de rättssubjekt som avses skall vara belägna eller ha sitt säte i.

inom en viss andel av fastighetens eller tomträttens värde. Regeringen eller *den myndighet som regeringen bestämmer* skall meddela föreskrifter om andelens storlek och om värdering av fastigheter och tomträtter för tillämpningen av bestämmelserna i denna punkt.

17. Andelar i fonder vilka förvaltas av fondförvaltare som har rätt att utöva fondverksamhet enligt lagen (1990:1114) om värdepappersfonder, om de förvaltade tillgångarna huvudsakligen består av tillgångar som får användas för skuldtäckning.

Utländska tillgångar som avses i första stycket 2–4, 7 och 9–12 får användas för skuldtäckning i den mån det följer av föreskrifter som *meddelats av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämt*

3. såvitt angår första stycket 3, 7 och 9–12, om vilka stater de rättssubjekt som avses skall vara belägna eller ha sitt säte i.

Tillgångar får användas för skuldtäckning endast till den del de inte belastas av panträtt eller annan säkerhetsrätt.

För att tillgångar enligt första stycket 13 skall få användas för skuldtäckning skall byggnader som hör till fastigheter och tomträtter vara brandförsäkrade. Detsamma gäller byggnader som hör till fastigheter och tomträtter som utgör säkerhet för skuldförbindelser enligt första stycket 14.

Förlagsbevis och förlagsandelsbevis skall vid tillämpningen av bestämmelserna i 10 b och 10 c §§ jämföras med tillgångar som anges i första stycket 11 och 12.

Finansinspektionen får, om det finns särskilda skäl, medge att även andra slag av tillgångar än som anges i första stycket tillfälligt får användas för skuldtäckning.

10 c §

Värdet av en enskild placering får motsvara högst följande andelar av det belopp som skall skuldtäckas:

1. Fem procent om placeringen utgörs av en fastighet, tomträtt eller byggnad, eller en grupp av sådan egendom, om egendomen eller egendomarna är belägna på ett sådant sätt att de ur risksynpunkt utgör en investering. Motsvarande skall gälla för andelar i sådan egendom.

2. Fem procent om placeringen utgörs av aktier och andra värdepapper som kan jämföras med aktier eller obligationer eller skuldförbindelser från samma emittent eller samma låntagare, om inte annat följer av 3.

3. Tio procent om placeringen utgörs av aktier och andra värdepapper som kan jämföras med aktier eller obligationer eller skuldförbindelser från samma emittent eller låntagare, om denne är sådant rättssubjekt som anges i 10 § första stycket 8 eller 9. Det sammanlagda innehavet av sådana tillgångar får uppgå till högst 40 procent av det belopp som skall skuldtäckas. Andelen aktier eller andra värdepapper som kan jämföras med aktier från samma emittent får dock inte överstiga fem procent av det belopp som skall skuldtäckas.

4. Tio procent om placeringen utgörs av andelar i värdepappersfonder som förvaltas av samma fondbolag eller fondföretag, om inte annat medges av Finansinspektionen.

Begränsningarna i första stycket 2 och 3 skall tillämpas på motsvarande sätt för grupper av emittenter eller låntagare med inbördes anknytning. Med en sådan grupp avses två eller flera fysiska eller juridiska personer som utgör en helhet från risksynpunkt därför att någon av dem har, direkt eller indirekt, ägarinflytande över en eller flera av de övriga i gruppen, eller de utan att stå i sådant förhållande har sådan inbördes anknytning att någon eller samtliga av de övriga kan råka i betalningssvårigheter om en av dem drabbas av finansiella problem.

Begränsningarna i första stycket 2 och 3 gäller inte sådana i 10 § första stycket 1–5 angivna tillgångar som får användas för skuldtäckning.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får inom de ramar som anges i första stycket meddela

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får inom de ramar som anges i första stycket meddela ytterligare före-

ytterligare föreskrifter om lämplig skrifter om lämplig riskspridning.
riskspridning.

Prop. 1998/99:87

Finansinspektionen får, om det finns särskilda skäl, medge tillfälliga avvikelser från de begränsningar som anges i första stycket.

10 d §

De tillgångar som används för skuldtäckning skall, i fråga om skade- försäkring, finnas inom EES om risken är belägen inom EES och, i fråga om livförsäkring, finnas inom EES om försäkringsbolagets verksamhet utövas inom EES. För risker och verksamhet utanför EES skall de tillgångar som används för skuldtäckning finnas i Sverige.

Finansinspektionen får medge undantag från första stycket.

Utan hinder av första stycket får tillgångar finnas utanför EES eller, i fall som avses i första stycket andra meningen, inom EES, om det inte kan antas försämra förmånsrätten enligt 4 a § förmånsrättslagen (1970:979) och lokaliseringen även i övrigt är betryggande.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om lokalisering av tillgångar enligt andra stycket.

10 e §

De tillgångar som används för skuldtäckning skall placeras så att risken för valutakursförluster begränsas.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, *Finansinspektionen* skall meddela föreskrifter om högsta tillåtna valutakursrisk.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer skall meddela föreskrifter om högsta tillåtna valutakursrisk.

10 f §

Fordringar på annan än försäkringstagare skall beaktas endast till den del de överstiger belopp som gäldenären har att fordra av bolaget.

De tillgångar som används för skuldtäckning skall värderas enligt tredje-sjätte styckena. Vid värderingen skall avdrag göras för skulder som hänför sig till förvärvet av tillgången.

Tillgångar som hänförs till posterna C.II.2 och 4, C.III samt C.IV i uppställningsformen för balansräkningen i bilaga 1 till lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag skall värderas till verkligt värde. Obligationer eller andra skuldförbindelser som är avsedda att säkerställa försäkringsåtaganden genom att innehas till förfall eller konvertering får dock värderas med utgångspunkt i anskaffningsvärdet om de vid tidpunkten för förfall eller konvertering kan inlösas eller avyttras till ett värde som är tillfredsställande med hänsyn till de försäkringsåtaganden

som säkerställs. Om en obligation eller annan skuldförbindelse värderas med utgångspunkt i anskaffningsvärdet skall den värderingsmetoden tillämpas till förfallo- eller konverteringstidpunkten. En obligation eller skuldförbindelse som värderas med utgångspunkt i anskaffningsvärdet får inte avyttras före förfallo- eller konverteringstidpunkten. Om det finns synnerliga skäl får Finansinspektionen medge undantag från förbudet att avyttra.

Regeringen eller, *efter regeringens bemyndigande*, Finansinspektionen skall meddela föreskrifter om vilket värde som tillgångar som anges i 10 § första stycket 13 högst får tas upp till.

Tillgångar som inte omfattas av tredje och fjärde styckena skall värderas enligt 4 kap. lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag.

För sådana aktier i dotterbolag, som med stöd av 10 a § första stycket 1 används för skuldtäckning, får inte högre värde fastställas än det värde som skulle ha fastställts för tillgångarna sammanlagt, efter avdrag för bolagets skulder, om de ägts direkt av försäkringsbolaget. Om försäkringsbolaget inte äger samtliga aktier i dotterbolaget, beaktas endast så stor del av tillgångarnas värde som svarar mot aktieinnehavet.

10 g §³

Ett försäkringsbolag som avses i 9 § skall upprätta riktlinjer för placering av *medel* som används för skuldtäckning.

Livförsäkringstagare och *den* som *avser* att teckna en livförsäkring i bolaget skall informeras om det huvudsakliga innehållet i riktlinjerna, om det inte med hänsyn till försäkringens särskilda beskaffenhet saknas anledning till sådan information. Regeringen eller, *efter regeringens bemyndigande*, Finansinspektionen skall meddela föreskrifter om skyldigheten att lämna information och om vilka försäkringar som inte skall omfattas av informationsskyldigheten.

Regeringen eller *den myndighet som regeringen bestämmer* skall meddela föreskrifter om vilket värde som tillgångar som anges i 10 § första stycket 13 högst får tas upp till.

Ett försäkringsbolag som avses i 9 § skall upprätta *och följa placeringsriktlinjer*. *Sådana* riktlinjer skall innehålla principerna för placering av *de tillgångar* som används för skuldtäckning.

Livförsäkringstagare och *de* som *erbjuds* att teckna en livförsäkring i bolaget skall informeras om det huvudsakliga innehållet i riktlinjerna, om det inte med hänsyn till försäkringens särskilda beskaffenhet *eller av annat särskilt skäl* saknas anledning till sådan information. Regeringen eller *den myndighet som regeringen bestämmer* skall meddela föreskrifter om skyldigheten att lämna information och om vilka försäkringar som inte skall omfattas av informations-skyldigheten.

³ Senaste lydelse 1998:113.

Försäkringstagarnas förmånsrätt enligt 4 a § förmånsrättslagen (1970:979) följer med fordran som grundas på avtal om

Förmånsrätt enligt 4 a § förmånsrättslagen (1970:979) följer med fordran som grundas på avtal om

1. livförsäkring och skadeförsäkring för vilken bestämmelserna om livförsäkring tillämpas med stöd av 1 kap. 5 §,
2. annan skadeförsäkring som meddelats för längre tid än tio år, eller
3. återförsäkring avseende sådan försäkring som sägs i 1 och 2.

Förmånsrätten omfattar de tillgångar som finns upptagna i det register som anges i 11 § när bolaget försätts i konkurs eller utmätning äger rum.

Fordran enligt 1 eller 2 har företräde framför fordran enligt 3.

13 §

Bestämmelserna i 9 a, 10, 10 b, 10 c, 10 d och 10 e §§ gäller inte för tillgångar som svarar mot avsättningar för villkorad återbäring och för fondförsäkringsåtaganden där försäkringstagaren bär placeringsrisken. Sådana tillgångar skall placeras på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till åtagandets karaktär.

16 §

Styrelsen och verkställande direktören skall övervaka att anskaffning av ansökningar om försäkring hos bolaget sker på ett sätt som överensstämmer med god försäkringssed.

På begäran av den som biträtt ett försäkringsbolag i dess verksamhet enligt första stycket skall Finansinspektionen utfärda intyg över verksamhetens omfattning och innehåll, om sådant intyg krävs för att få driva liknande verksamhet i annat EES-land. Bolaget och den som begärt intyg skall lämna inspektionen de upplysningar som behövs för att inspektionen skall kunna fullgöra denna skyldighet.

På begäran av den som i egenskap av försäkringsombud eller på liknande sätt biträtt ett försäkringsbolag skall Finansinspektionen utfärda intyg över verksamhetens omfattning och innehåll, om sådant intyg krävs för att få driva liknande verksamhet i annat EES-land. Bolaget och den som begärt intyg skall lämna inspektionen de upplysningar som behövs för att inspektionen skall kunna fullgöra denna skyldighet.

17 a §

Ett försäkringsbolag får enligt de förutsättningar som anges i denna paragraf förvärva aktier eller andelar i företag som driver någon form av finansiell verksamhet.

För förvärv av aktier eller andelar som, tillsammans med försäkringsbolagets övriga aktier eller andelar i samma företag, motsvarar ett röstetal som överstiger fem procent av röstetalet för samtliga aktier eller andelar i företaget krävs tillstånd. Frågor om sådant tillstånd prövas av Finansinspektionen. Ärenden som är av principiell betydelse eller av särskild vikt prövas dock av regeringen. Om försäkringsbolaget ingår i en koncern, skall första meningen tillämpas på koncernens samlade innehav. Vid beräkningen av koncernens innehav skall dock, intill ett innehav motsvarande fem procent av röstetalet för samtliga aktier eller andelar, bortses från aktier och andelar som innehas av företag i koncernen som driver någon form av finansiell verksamhet eller av dotterföretag till sådana företag.

Tillstånd enligt andra stycket får ges endast om värdet av de förvärvade aktierna eller andelarna — tillsammans med det bokförda värdet av försäkringsbolagets sammanlagda innehav av aktier och andelar som kräver tillstånd enligt andra stycket samt av vad som skjutits till som aktiekapital eller i annan form i ett annat försäkringsbolag — inte överstiger summan av

A. för livförsäkringsbolag	A. för livförsäkringsbolag
1. eget kapital och garantikapital samt	1. aktiekapital, överkursfond och garantikapital samt
2. fyra procent av
-försäkringstekniska avsättningar,
-återbäringsmedel och	2. fyra procent av
-försäkringstekniska avsättningar,
-annat eget kapital än det som avses i 1 och
-femtio procent av övervärden i tillgångar,	-femtio procent av övervärden i tillgångar,
B. för skadeförsäkringsbolag	
1. eget kapital, garantikapital, regleringsfond för trafikförsäkring och utjämningsfond,	
2. sjuttio procent av
-skatteutjämningsreserv och
-återstående del av uppskovsbeloppet enligt lagen (1990:655) om återföring av obeskattade reserver och	
-periodiseringsfond samt	
3. fyra procent av
-försäkringstekniska avsättningar,
-säkerhetsreserv och
-femtio procent av övervärden i tillgångar.	

Beräkningen av aktiernas eller andelarnas värde enligt tredje stycket skall ske enligt 4 kap. lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag. Bestämmelserna i 4 kap. 5 § nämnda lag om värdering till verkligt värde skall dock inte tillämpas. Eget kapital *och återbäringsmedel* skall i förekommande fall minskas med fond för orealiserade vinster.

För tillstånd krävs att förvärvet ingår som ett led i organisationen av verksamheten.

Nuvarande lydelse

Optioner och terminskontrakt eller andra liknande finansiella instrument får användas för att sänka den finansiella risken i ett försäkringsbolag. *Sådana instrument får dessutom användas* för att effektivisera förvaltningen av bolagets tillgångar *om detta kan ske utan att bolagets finansiella risker överstiger en risknivå som är förenlig med kraven på en sund försäkringsverksamhet.*

Regeringen eller, *efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen* får meddela föreskrifter om tillämpningen av bestämmelserna i första stycket.

17 b §

Beräkningen av aktiernas eller andelarnas värde enligt tredje stycket skall ske enligt 4 kap. lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag. Bestämmelserna i 4 kap. 5 § nämnda lag om värdering till verkligt värde skall dock inte tillämpas. Eget kapital skall i förekommande fall minskas med fond för orealiserade vinster.

Föreslagen lydelse

Optioner och terminskontrakt eller andra liknande finansiella instrument får användas för att sänka den finansiella risken i ett försäkringsbolag *och* för att effektivisera förvaltningen av bolagets tillgångar.

Regeringen eller *den myndighet som regeringen bestämmer* får meddela föreskrifter om tillämpningen av bestämmelserna i första stycket.

19 §

Ett försäkringsbrev skall innehålla uppgifter både om de allmänna försäkringsvillkoren och om de särskilda villkoren för den försäkring som avses i brevet.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen meddelar närmare föreskrifter om vilken information som ett försäkringsbolag skall lämna till försäkringstagarna och till den som avser att teckna en försäkring i bolaget.

Kapitalbasen för livförsäkringsrörelse får omfatta följande poster:

1. inbetalat aktiekapital eller inbetalat garantikapital, 2. hälften av ännu ej inbetalat aktie- eller garantikapital, <i>om minst tjugofem procent av kapitalet inbetalats, samt</i> 3. övrigt eget kapital <i>och återbäringsmedel</i> med avdrag för fond för orealiserade vinster samt obeskattade reserver.	2. hälften av ännu ej inbetalat aktie- eller garantikapital, 3. övrigt eget kapital, med avdrag för fond för orealiserade vinster, samt 4. obeskattade reserver.

Finansinspektionen får, i den mån 26 § tredje stycket inte hindrar det, medge att också andra poster än som sägs i första stycket får ingå i kapitalbasen.

23 §

Solvensmarginalen enligt 1 kap. 8 a § andra stycket skall för livförsäkringsrörelse bestämmas på det sätt som anges i denna paragraf.

Solvensmarginalen för livförsäkring som avses i 2 kap. 3 b § första stycket klasserna 1 a och 2 utgör summan av följande belopp:

1. fyra procent av <i>premiereserven</i> utan avdrag för avgiven återförsäkring (<i>bruttopremiereserv</i>) multiplicerat med en faktor som motsvarar förhållandet för det föregående räkenskapsåret mellan <i>premiereserven</i> efter avdrag för avgiven återförsäkring och <i>bruttopremiereserven</i>; faktorn får dock inte understiga 0,85, <i>samt</i> 2. tre tiondels procent av samtliga positiva risksummor multiplicerat med en faktor som motsvarar förhållandet för det föregående	1. fyra procent av <i>den del av försäkringstekniska avsättningar enligt 1 §, som svarar mot åtaganden med en finansiell eller försäkringsteknisk risk för försäkringsbolaget</i>, utan avdrag för avgiven återförsäkring (<i>bruttoavsättning</i>) multiplicerat med en faktor som motsvarar förhållandet för det föregående räkenskapsåret mellan <i>sådana försäkringstekniska avsättningar</i> efter avdrag för avgiven återförsäkring och <i>bruttoavsättningen</i>; faktorn får dock inte understiga 0,85, 2. <i>en procent av försäkringstekniska avsättningar i övrigt beräknade på det sätt som anges i 1, om</i> <i>a) försäkringstiden överstiger fem år och det belopp som skall täcka driftskostnaderna är bestämt för längre tid än fem år, eller</i> <i>b) avsättningarna är förenade med en rörelserisk för bolaget som inte är oväsentlig, samt</i> 3. tre tiondels procent av samtliga positiva risksummor multiplicerat med en faktor som motsvarar förhållandet för det föregående

räkenskapsåret mellan de positiva risksummorna efter avdrag för avgiven återförsäkring och de positiva risksummorna utan sådant avdrag; faktorn får dock inte understiga 0,5.

För försäkringar enbart för dödsfall skall vid tillämpning av andra stycket 2 i stället för tre tiondels procent gälla en tiondels procent om försäkringstiden är högst tre år och femton hundradels procent om försäkringstiden är längre än tre år men högst fem år

Solvensmarginalen för sjuk- och olycksfallsförsäkringar som avses i 2 kap. 3 b § första stycket klass 3 beräknas på det sätt som anges i andra stycket 1.

Solvensmarginalen för försäkringar enligt 2 kap. 3 b § första stycket klass 1 b (tilläggsförsäkring) beräknas på grundval av premieindex enligt vad som föreskrivs i 25 §.

räkenskapsåret mellan de positiva risksummorna efter avdrag för avgiven återförsäkring och de positiva risksummorna utan sådant avdrag; faktorn får dock inte understiga 0,5.

För försäkringar enbart för dödsfall skall vid tillämpning av andra stycket 3 i stället för tre tiondels procent gälla en tiondels procent om försäkringstiden är högst tre år och femton hundradels procent om försäkringstiden är längre än tre år men högst fem år.

Solvensmarginalen för sjuk- och olycksfallsförsäkringar som avses i 2 kap. 3 b § första stycket klass 4 beräknas på det sätt som anges i andra stycket 1.

24 §

Kapitalbasen för skadeförsäkringsrörelse får omfatta följande poster:

1. inbetalat aktiekapital eller inbetalat garantikapital,
2. hälften av ännu ej inbetalat aktie- eller garantikapital, *om minst tjugofem procent av kapitalet inbetalats,*
3. övrigt *bundet* eget kapital med avdrag för fond för orealiserade vinster, *fritt eget kapital,* obeskattade reserver, samt
4. ett belopp som motsvarar *fordran på uttaxering enligt 13 kap. 1 §;* beloppet får dock inte överstiga vare sig hälften av skillnaden mellan den högst tillåtna uttaxeringen och vad som faktiskt har uttaxerats eller halva kapitalbasen.
5. övrigt eget kapital, med avdrag för fond för orealiserade vinster,
4. obeskattade reserver, samt
5. ett belopp som motsvarar *vad som kan uttaxeras från delägare under ett räkenskapsår enligt bestämmelser i bolagsordningen;* beloppet får dock inte överstiga vare sig hälften av skillnaden mellan den högst tillåtna uttaxeringen och vad som faktiskt har uttaxerats *för räkenskapsåret* eller halva kapitalbasen.

Finansinspektionen får medge att också andra poster än som sägs i första stycket får ingå i kapitalbasen.

Solvensmarginalen enligt 1 kap. 8 a § andra stycket skall för skadeförsäkringsrörelse bestämmas med utgångspunkt i premieindex eller skadeindex.

Premieindex grundas på ett belopp som uppgår till under det föregående räkenskapsåret förfallna premier brutto för direkt försäkring och mottagen återförsäkring med avdrag för dels däri ingående skatter och avgifter, dels premier för under samma tid annullerade försäkringsavtal. Premieindex utgörs av arton procent av detta belopp till den del beloppet motsvarar högst tio miljoner *ecu* och sexton procent av återstoden.

Premieindex grundas på ett belopp som uppgår till under det föregående räkenskapsåret förfallna premier brutto för direkt försäkring och mottagen återförsäkring med avdrag för dels däri ingående skatter och avgifter, dels premier för under samma tid annullerade försäkringsavtal. Premieindex utgörs av arton procent av detta belopp till den del beloppet motsvarar högst tio miljoner *euro* och sexton procent av återstoden.

Skadeindex grundas på ett belopp bestående av

1. genomsnittet av utbetalda ersättningar brutto eller kostnader för utförd assistans i direkt försäkring och mottagen återförsäkring för vart och ett av de tre föregående räkenskapsåren med avdrag för erhållna regressbelopp under samma tid, samt

2. en tredjedel av avsättningen för oreglerade skador brutto i direkt försäkring och mottagen återförsäkring vid det föregående räkenskapsårets utgång minskad med en tredjedel av avsättningen för oreglerade skador brutto i direkt försäkring och mottagen återförsäkring vid början av den treårsperiod som slutade med det föregående räkenskapsårets utgång.

Skadeindex utgörs av tjugosex procent av detta belopp till den del beloppet motsvarar högst sju miljoner *ecu* och tjugotre procent av återstoden.

Skadeindex utgörs av tjugosex procent av detta belopp till den del beloppet motsvarar högst sju miljoner *euro* och tjugotre procent av återstoden.

Om försäkringsrörelsen huvudsakligen omfattar kreditförsäkring eller försäkring som omfattar risker till följd av storm, hagel eller frost, skall dock beräkningen enligt tredje stycket beräknas på grundval av de sju föregående räkenskapsåren.

Solvensmarginalen utgör det högsta av premieindex eller skadeindex, multiplicerat med en kvot som för det föregående räkenskapsåret motsvarar förhållandet mellan, å ena sidan, summan av utbetalda ersättningar och förändringen i avsättningen för oreglerade skador efter avdrag för återförsäkrares andel samt, å andra sidan, summan av utbetalda ersättningar och förändringen i avsättningen för oreglerade skador utan avdrag för återförsäkrares andel. Kvoten får dock inte understiga 0,5.

Om försäkringsbolagets verksamhet inte har pågått så länge som förutsätts enligt bestämmelserna om skadeindex i tredje och femte styckena, skall solvensmarginalen beräknas med utgångspunkt i premieindex.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela föreskrifter om beräkning av kostnader för utförd assistans och om annan beräkning av solvensmarginalen för sjukränta.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om beräkning av kostnader för utförd assistans och om annan beräkning av solvensmarginalen för sjukränta.

26 §

För livförsäkringsrörelse gäller följande.

Garantibeloppet enligt 1 kap. 8 a § andra stycket skall uppgå till ett belopp som motsvarar 800 000 *ecu*.

Kapitalbasen skall intill en sjättedel av solvensmarginalen motsvaras av poster som anges i 22 § första stycket 1–3. Detsamma gäller garantibeloppet, om det är större än en sjättedel av solvensmarginalen.

Garantibeloppet enligt 1 kap. 8 a § andra stycket skall uppgå till ett belopp som motsvarar 800 000 *euro*.

Kapitalbasen skall intill en sjättedel av solvensmarginalen motsvaras av poster som anges i 22 § första stycket 1–4. Detsamma gäller garantibeloppet, om det är större än en sjättedel av solvensmarginalen.

27 §

För skadeförsäkringsrörelse utgör garantibeloppet enligt 1 kap. 8 a § andra stycket ett belopp motsvarande

a) 1 400 000 *ecu*, om rörelsen omfattar försäkring som avses i 2 kap. 3 a § första stycket klass 14 och för vart och ett av de tre senaste räkenskapsåren den sammanlagda premieinkomsten av sådan försäkring överstiger ett belopp motsvarande 2 500 000 *ecu* eller fyra procent av bolagets totala premieinkomst,

b) 400 000 *ecu*, om rörelsen omfattar försäkring som avses i 2 kap. 3 a § första stycket klasserna 10–13 och 15 samt klass 14 i annat fall än som avses i a,

c) 300 000 *ecu*, om rörelsen omfattar försäkring som avses i 2 kap. 3 a § första stycket klasserna 1–8, 16 och 18, samt

d) 200 000 *ecu*, om rörelsen omfattar försäkring som avses i 2 kap. 3 a § första stycket klasserna 9 och 17.

a) 1 400 000 *euro*, om rörelsen omfattar försäkring som avses i 2 kap. 3 a § första stycket klass 14 och för vart och ett av de tre senaste räkenskapsåren den sammanlagda premieinkomsten av sådan försäkring överstiger ett belopp motsvarande 2 500 000 *euro* eller fyra procent av bolagets totala premieinkomst,

b) 400 000 *euro*, om rörelsen omfattar försäkring som avses i 2 kap. 3 a § första stycket klasserna 10–13 och 15 samt klass 14 i annat fall än som avses i a,

c) 300 000 *euro*, om rörelsen omfattar försäkring som avses i 2 kap. 3 a § första stycket klasserna 1–8, 16 och 18, samt

d) 200 000 *euro*, om rörelsen omfattar försäkring som avses i 2 kap. 3 a § första stycket klasserna 9 och 17.

Om rörelsen omfattar flera försäkringsklasser skall endast den klass beaktas som kräver det högsta beloppet.

När ett försäkringsbolag till följd av bestämmelserna i första stycket a är skyldigt att höja kapitalbasen skall det ske upp till ett belopp som motsvarar minst 1 000 000 *ecu* inom tre år, minst 1 200 000 *ecu* inom fem år och 1 400 000 *ecu* inom sju år.

När ett försäkringsbolag till följd av bestämmelserna i första stycket a är skyldigt att höja kapitalbasen skall det ske upp till ett belopp som motsvarar minst 1 000 000 *euro* inom tre år, minst 1 200 000 *euro* inom fem år och 1 400 000 *euro* inom sju år.

28 §

Om direkt livförsäkringsrörelse och skadeförsäkringsrörelse drivs i samma försäkringsbolag enligt 1 kap. 3 § andra och tredje styckena skall följande gälla.

Om direkt livförsäkringsrörelse och skadeförsäkringsrörelse drivs i samma försäkringsbolag enligt 1 kap. 3 § andra och tredje styckena, skall *kapitalbasen för livförsäkringsrörelsen respektive skadeförsäkringsrörelsen beräknas och redovisas separat.*

Kapitalbasen för livförsäkringsrörelsen respektive skadeförsäkringsrörelsen skall redovisas separat. Om båda verksamhetsformerna uppfyller kraven på kapitalbasens storlek enligt 23 och 25–27 §§ får dock poster hänförliga till den ena kapitalbasen, till den del den överstiger den föreskrivna storleken, räknas in i den andra kapitalbasen. Finansinspektionen skall underrättas om ett sådant förfarande.

29 §

Premier för fondförsäkringar skall placeras i andelar i sådana till försäkringen anknutna fonder som försäkringstagaren från tid till annan bestämmer. Försäkringsbolaget får begränsa antalet fonder i vilka premier får placeras.

Utdelning och ersättning vid inlösen av sådana andelar får endast användas för förvärv av nya andelar i anknutna fonder och för utbetalning eller betalning av kostnader enligt försäkringsavtalet.

Styrelsen svarar för bolagets organisation och för förvaltningen av bolagets angelägenheter. Verkställande direktören skall sköta den löpande förvaltningen enligt de riktlinjer och anvisningar som styrelsen meddelar. Verkställande direktören får dessutom utan styrelsens bemyndigande vidta åtgärder som med hänsyn till omfattningen och arten av bolagets verksamhet är osedvanliga eller av stor betydelse, om styrelsens beslut inte kan avvaktas utan väsentlig olägenhet för bolagets verksamhet. I sådant fall skall styrelsen så snart som möjligt underrättas om åtgärden.

Styrelsen skall se till att organisationen i fråga om bokföringen och medelsförvaltningen även innefattar en tillfredsställande kontroll. Verkställande direktören skall sörja för att bolagets bokföring fullgörs i överensstämmelse med lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag och andra författningar och att medelsförvaltningen sköts på ett betryggande sätt.

Styrelsen skall fastställa sådana riktlinjer som anges i 7 kap. 10 g § och se till att de följs. Styrelsen skall fortlöpande pröva om riktlinjerna behöver ändras.

Styrelsen ansvarar för att uppgifter enligt 7 kap. 9 § femte stycket lämnas och att informationsskyldigheten enligt 7 kap. 10 g § andra stycket fullgörs.

8 §

Beslut om antagande och ändring av grunder fattas av styrelsen.

Styrelsen skall fastställa försäkringstekniska riktlinjer och placeringsriktlinjer. Styrelsen ansvarar för att riktlinjerna följs och skall fortlöpande pröva om de behöver ändras.

15 §

Styrelsen eller någon annan ställföreträdare för bolaget får inte företa rättshandlingar eller andra åtgärder som är ägnade att bereda otillbörliga fördelar åt aktieägare, garanter eller andra till nackdel för bolaget eller andra aktieägare eller garanter.

Styrelsen eller någon annan ställföreträdare för bolaget får inte företa rättshandlingar eller andra åtgärder som är ägnade att bereda otillbörliga fördelar åt aktieägare, *delägare*, garanter eller andra till nackdel för bolaget eller andra aktieägare, *delägare* eller garanter.

En ställföreträdare får inte följa en föreskrift av bolagsstämman eller något annat bolagsorgan, om föreskriften inte gäller därför att den står i

⁴ Senaste lydelse 1998:113.

18 §

I försäkringsbolag *som meddelar livförsäkring* skall de försäkringstekniska utredningarna och beräkningarna utföras under överinseende av en *aktuarie*.

Regeringen *eller efter dess be- myndigande Finansinspektionen meddelar* föreskrifter om villkoren för behörighet att tjänstgöra som aktuarie.

Inspektionen kan i särskilt fall medge undantag från dessa villkor.

Styrelsen eller verkställande direktören skall, när en aktuarie *antagits* eller frånträtt sin befattning, genast anmäla detta för registrering. Sådan anmälan kan också göras av aktuarien.

I försäkringsbolag skall de försäkringstekniska utredningarna och beräkningarna utföras under överinseende av en *eller flera aktuarier*. En aktuarie skall ha den *insikt och erfarenhet i dessa frågor som fordras med hänsyn till arten och omfattningen av bolagets verksamhet*.

Regeringen *eller den myndighet som regeringen bestämmer skall meddela* föreskrifter om villkoren för behörighet att tjänstgöra som aktuarie. *Den som meddelar sådana föreskrifter får* medge undantag från dessa villkor *och från kravet på aktuarie enligt första stycket*.

Styrelsen eller verkställande direktören skall, när en aktuarie *utsetts* eller frånträtt sin befattning, genast anmäla detta för registrering. Sådan anmälan kan också göras av aktuarien.

Finansinspektionen skall, om det behövs, förordna en eller flera aktuarier som tillsammans med bolagets aktuarie skall utföra de uppgifter som avses i första stycket. Inspektionen skall utfärda en instruktion för sådan aktuarie. Aktuarien har rätt att få arvode av försäkringsbolaget. Arvodets storlek bestäms av inspektionen.

9 kap.

18 §

Om ett beslut att ändra bolagsordningen för ett ömsesidigt försäkringsbolag avser delägarnas ansvarighet *för bolagets förbindelser*, får beslutet *börja* tillämpas först ett år efter registreringen av *ändringsbeslutet*, om inte samtliga delägare biträtt det.

Om ett beslut att ändra bolagsordningen för ett ömsesidigt försäkringsbolag avser delägarnas ansvarighet *vid uttaxering enligt 1 kap. 7 § tredje stycket*, får beslutet tillämpas först ett år efter registreringen av *beslutet*, om inte samtliga delägare biträtt det.

När registreringen har skett, skall *styrelsen och verkställande direktören genast låta kungöra* beslutet i Post- och Inrikes Tidningar och den eller de ortstidningar som styrelsen bestämmer. Dessutom skall en underrättelse om beslutet sändas till varje delägare vars postadress är känd.

Den som är delägare i bolaget när ändringsbeslutet fattas men inte samtycker till beslutet har rätt att inom ett år från beslutets registrering häva försäkringsavtalet utan att rätta sig efter den uppsägnings-tid som i annat fall skulle ha iakttagits. Om avtalet hävs har delägaren rätt att få ut den på försäkringen belöpande andelen *i premiereserven, beräknad* för den tidpunkt, då avtalet upphör att gälla.

När registreringen har skett, skall beslutet *utan dröjsmål kungöras* i Post- och Inrikes Tidningar och den eller de ortstidningar som styrelsen bestämmer. Dessutom skall en underrättelse om beslutet sändas till varje delägare vars postadress är känd.

Den som är delägare i bolaget när ändringsbeslutet fattas men inte samtycker till beslutet har rätt att inom ett år från beslutets registrering häva försäkringsavtalet utan att rätta sig efter den uppsägnings-tid som i annat fall skulle ha iakttagits. Om avtalet hävs har delägaren rätt att få ut den på försäkringen belöpande andelen *av ej intjänade premier och återbäring. Beräkningen av denna andel skall göras* för den tidpunkt då avtalet upphör att gälla.

19 §

Bolagsstämman får inte fatta beslut, som är ägnade att ge otillbörliga fördelar åt aktieägare, garantier eller andra till nackdel för bolaget, andra aktieägare eller garantier.

Bolagsstämman får inte fatta beslut, som är ägnade att ge otillbörliga fördelar åt aktieägare, *delägare*, garantier eller andra till nackdel för bolaget, andra aktieägare, *delägare* eller garantier.

20 §

Om ett bolagsstämmobeslut inte har tillkommit i behörig ordning eller i övrigt strider mot denna lag, lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag, bolagsordningen eller *grunderna*, kan talan mot försäkringsbolaget om att beslutet skall upphävas eller ändras föras av aktieägare, av delägare eller röstberättigade som inte är delägare eller av styrelsen, en styrelseledamot eller verkställande direktören. Mot ett försäkringsaktiebolag kan en sådan talan föras även av den som styrelsen obe-

Om ett bolagsstämmobeslut inte har tillkommit i behörig ordning eller i övrigt strider mot denna lag, lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag, bolagsordningen, *de försäkringstekniska riktlinjerna* eller *placeringsriktlinjerna*, kan talan mot försäkringsbolaget om att beslutet skall upphävas eller ändras föras av aktieägare, av delägare eller röstberättigade som inte är delägare eller av styrelsen, en styrelseledamot eller verkställande direktören. Mot ett försäkringsaktiebolag kan

hörigen har vägrat att föra in som aktieägare i aktieboken. en sådan talan föras även av den som styrelsen obehörigen har vägrat att föra in som aktieägare i aktieboken.

Talan skall väckas inom tre månader från dagen för beslutet. Om talan inte väcks inom denna tid är rätten till talan förlorad.

Talan får väckas senare än vad som sägs i andra stycket när

1. beslutet är sådant att det inte lagligen kan fattas ens med samtycke av alla aktieägare respektive av alla delägare eller röstberättigade som inte är delägare,

2. samtycke till beslutet krävs av alla eller vissa aktieägare respektive av alla eller vissa delägare eller röstberättigade som inte är delägare och sådant samtycke inte har givits, eller

3. kallelse till stämman inte har skett eller de för bolaget gällande bestämmelserna om kallelse har väsentligen eftersatts.

Dom, varigenom bolagsstämmans beslut upphävs eller ändras, gäller även för aktieägare, delägare och röstberättigade som inte har instämt talan. Rätten kan ändra bolagsstämmans beslut endast om det kan fastställas vilket innehåll beslutet rätteligen borde ha haft. Är bolagsstämmans beslut sådant att det skall anmälas för registrering enligt denna lag och har det upphävts eller ändrats genom en dom som vunnit laga kraft eller har det genom beslut under rättegången förordnats att bolagsstämmans beslut inte får verkställas, skall rätten underrätta Finansinspektionen för registrering.

10 kap.

1 §

Bolagsstämman skall välja minst *två revisorer*. I bolagsordningen kan *dock* bestämmas att en eller flera av revisorerna, dock inte alla, skall utses i annan ordning. Finansinspektionen skall dessutom, enligt vad som föreskrivs i 2 §, utse en eller flera revisorer.

För *de revisorer* som är *valda* av bolagsstämman gäller uppdraget för den tid som anges i bolagsordningen. Om uppdraget inte skall gälla tills vidare, skall uppdragstiden bestämmas så att uppdraget upphör vid slutet av den ordinarie bolagsstämma på vilken revisorsval förrättas.

Bolagsstämman kan utse en eller flera revisorssuppleanter. Bestämmelserna i denna lag om revisorer gäller i tillämpliga delar om suppleanter.

Bolagsstämman skall välja minst *en revisor*. I bolagsordningen kan bestämmas att en eller flera av revisorerna, dock inte alla, skall utses i annan ordning. Finansinspektionen skall dessutom, enligt vad som föreskrivs i 2 §, utse en eller flera revisorer. *Särskilda bestämmelser om lekman-revisorer finns i 11 kap.*

För *revisor* som är *vald* av bolagsstämman gäller uppdraget för den tid som anges i bolagsordningen. Om uppdraget inte skall gälla tills vidare, skall uppdragstiden bestämmas så att uppdraget upphör vid slutet av den ordinarie bolagsstämma på vilken revisorsval förrättas.

3 §

Endast den som är auktoriserad eller godkänd revisor kan vara revisor i ett försäkringsbolag.

Revisorer som inte är auktoriserade eller godkända skall vara bosatta inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, om inte något annat tillåts i särskilda fall. Frågor om sådant tillstånd prövas av Finansinspektionen. Ärenden som är av principiell betydelse eller av synnerlig vikt prövas dock av regeringen. Vad som sagts nu gäller dock inte, om även en auktoriserad eller godkänd revisor deltar i revisionen. Den som är underårig, i konkurs eller underkastad näringsförbud eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken får inte vara revisor.

Den som är i konkurs eller underkastad näringsförbud eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken får inte vara revisor.

Revisorerna skall ha den insikt i och erfarenhet av redovisning och ekonomiska förhållanden som med hänsyn till arten och omfånget av bolagets verksamhet fordras för uppdragets fullgörande.

Till revisor kan även utses ett registrerat revisionsbolag. Bestämmelser om vem som kan vara huvudansvarig för revisionen och om underrättelseskyldighet finns i 12 § lagen (1995:528) om revisorer. Bestämmelserna i 5, 8 a och 13 §§ i detta kapitel tillämpas på den huvudansvarige.

Till revisor i dotterföretag bör, om det kan ske, utses minst en av moderbolagets revisorer.

4 §

Minst en av de revisorer som bolagsstämman utser skall vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor, om

1. försäkringsbolagets verksamhetsområde omfattar hela riket, eller

2. tillgångarnas bruttovärde (balansomslutningen) enligt fastställda balansräkningar för de två senaste räkenskapsåren överstiger ett gränobelopp som motsvarar 100 gånger det basbelopp enligt

lagen (1962:381) om allmän försäkring som gällde under den sista månaden av respektive räkenskapsår.

Minst en av *de revisorer som bolagsstämman utser* skall vara auktoriserad revisor, om balansomslutningen enligt fastställda balansräkningar för de två senaste räkenskapsåren överstiger ett gränsbelopp som motsvarar 1 000 gånger det *angivna basbeloppet*.

I fråga om bolag som avses i *andra* stycket kan förordnas att en viss godkänd revisor får utses *istället* för en auktoriserad revisor. Sådana beslut är giltiga i högst fem år.

Frågor om förordnande enligt *tredje* stycket prövas av Finansinspektionen. Ärenden som är av principiell betydelse eller av synnerlig vikt prövas dock av regeringen.

Första–*fjärde* styckena gäller även för ett moderbolag i en koncern, om

1. koncernens verksamhetsområde omfattar hela riket,
2. balansomslutningen enligt fastställda koncernbalansräkningar för de två senaste räkenskapsåren överstiger det gränsbelopp som anges i första *eller andra* stycket, eller
3. moderbolaget inte upprättar koncernredovisning och den sammanlagda balansomslutningen enligt fastställda balansräkningar för koncernföretagens två senaste räkenskapsår på moderbolagets balansdag överstiger det gränsbelopp som anges i första *eller andra* stycket.

Vad som i 8 kap. 17 § föreskrivs om registrering av styrelseleda-

Minst en av bolagsstämman *utsedd revisor* skall vara auktoriserad revisor, om *tillgångarnas bruttovärde* (balansomslutningen) enligt fastställda balansräkningar för de två senaste räkenskapsåren överstiger ett gränsbelopp som motsvarar 1 000 gånger det *basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring som gällde under den sista månaden av respektive räkenskapsår*.

I fråga om bolag som avses i *första* stycket kan förordnas att en viss godkänd revisor får utses *i stället* för en auktoriserad revisor. Sådana beslut är giltiga i högst fem år.

Frågor om förordnande enligt *andra* stycket prövas av Finansinspektionen. Ärenden som är av principiell betydelse eller av synnerlig vikt prövas dock av regeringen.

Första–*tredje* styckena gäller även för ett moderbolag i en koncern, om

2. balansomslutningen enligt fastställda koncernbalansräkningar för de två senaste räkenskapsåren överstiger det gränsbelopp som anges i första stycket, eller
3. moderbolaget inte upprättar koncernredovisning och den sammanlagda balansomslutningen enligt fastställda balansräkningar för koncernföretagens två senaste räkenskapsår på moderbolagets balansdag överstiger det gränsbelopp som anges i första stycket.

möter gäller även för de auktoriserade och godkända revisorer som avses i denna paragraf.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §

Styrelsen skall, om inte rättelse utan dröjsmål sker genom den som utser revisor, göra anmälan hos Finansinspektionen

1. om auktoriserad revisor eller godkänd revisor inte är utsedd enligt 4 § första–fjärde styckena,

2. om en revisor är obehörig enligt 3 § första stycket eller 5 § första eller andra stycket, eller

3. om en bestämmelse i bolagsordningen om antalet revisorer eller om revisorers behörighet har åsidosatts.

Anmälan enligt första stycket kan göras av envar.

1. om auktoriserad revisor eller godkänd revisor inte är utsedd enligt 4 § första, *andra och* fjärde styckena,

2. om en revisor är obehörig enligt 3 § första *eller andra* stycket eller 5 § första eller andra stycket, eller

15 §

Vad som i 8 kap. 17 § föreskrivs om registrering av styrelseledamöter gäller även för revisorer.

11 kap. Allmän granskning

1 § Om inte annat föreskrivs i bolagsordningen, får det i ett försäkringsbolag utses en eller flera personer (lekmannarevisorer) att utföra sådan granskning som anges i 4 §.

2 § För en lekmannarevisor får en eller flera suppleanter utses. Vad som sägs i denna lag om lekmannarevisor skall i tillämpliga delar även gälla suppleant.

3 § Bestämmelserna i denna lag om revisorer är inte tillämpliga på lekmannarevisorer.

Lekmannarevisorns uppgifter

4 § Lekmannarevisorn skall granska om bolagets verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om bolagets interna kontroll är tillräcklig. Granskningen skall vara så ingående och omfattande som god sed vid detta slag av granskning kräver.

5 § Lekmannarevisorn skall följa de anvisningar som meddelas av bolagsstämman, såvida de inte strider mot lag, bolagsordningen eller god sed.

6 § Lekmannarevisorn skall efter varje räkenskapsår lämna en granskningsrapport till bolagsstämman. Bestämmelser om rapportens innehåll och den tidpunkt då den skall lämnas till bolagets styrelse finns i 14 §.

7 § Lekmannarevisorn får inte underteckna en sådan revisionsberättelse som avses i 10 kap. 11 §.

Tillhandahållande av upplysningar m. m.

8 § Styrelsen och den verkställande direktören skall ge lekmannarevisorn tillfälle att genomföra granskningen i den omfattning lekmannarevisorn anser vara nödvändig. De skall lämna de upplysningar och det biträde som lekmannarevisorn begär.

Samma skyldigheter har styrelsen, den verkställande direktören, revisorn och lekmannarevisorn i ett dotterbolag gentemot en lekmannarevisor i moderbolaget.

Hur lekmannarevisor utses

9 § En lekmannarevisor väljs av bolagsstämman, om inte bolagsordningen innehåller bestämmelser om att denne skall utses på annat sätt.

Obehörighetsgrunder

10 § Den som är underårig eller i konkurs eller har fått näringsförbud eller har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken kan inte vara lekmannarevisor.

Jäv

11 § Den får inte vara lekmannarevisor som

1. är styrelseledamot, verkställande direktör eller innehar en befattning i ledande ställning i försäkringsbolaget eller dess dotterföretag eller biträder vid bolagets bokföring eller medelsförvaltning eller bolagets kontroll däröver,

2. är anställd hos bolaget eller på något annat sätt intar en underordnad eller beroende ställning till detta eller till någon som avses under 1 eller är verksam i samma företag som den som yrkesmässigt biträder bolaget vid grundbokföringen eller medelsförvaltningen eller bolagets kontroll däröver,

3. är gift med eller sammanlever under äktenskapsliknande förhållanden med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till en person som avses under 1 eller är besvägrad med en sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, eller

4. på annat sätt än genom belåning av livförsäkringsbrev med stöd av försäkringsavtal står i låneskuld till bolaget eller något annat företag i samma koncern eller har förpliktelser för vilka ett sådant företag har ställt säkerhet.

Den som enligt första stycket inte är behörig att vara lekmannarevisor i ett moderbolag får inte vara lekmannarevisor i dess dotterföretag.

Anlitande av biträde

12 § En lekmannarevisor får vid granskningen inte anlita någon som enligt 11 § inte är behörig att vara lekmannarevisor. Om bolaget eller dess moderbolag i sin tjänst har anställda med uppgift att uteslutande eller huvudsakligen sköta den interna revisionen, får lekmannarevisorn dock vid granskningen anlita sådana anställda i den utsträckning det är förenligt med god sed.

Lekmannarevisorns avgång

13 § Ett uppdrag som lekmannarevisor upphör, om lekmannarevisorn eller den som har utsett lekmannarevisorn anmäler att uppdraget skall upphöra. Anmälan skall göras hos styrelsen. Om en lekmannarevisor som inte är vald på bolagsstämma vill avgå, skall han anmäla det också hos den som har utsett honom.

Lekmannarevisorns granskningsrapport

14 § Granskningsrapporten skall lämnas till bolagets styrelse senast två veckor före den ordinarie bolagsstämman.

I rapporten skall lekmannarevisorn uttala sig om sådana förhållanden som avses i 4 § och om sådana förhållanden som han har varit skyldig att granska enligt 5 §. Om lekmannarevisorn finner anledning till anmärkning mot någon styrelseledamot eller mot den verkställande direktören, skall han upplysa om detta i rapporten och lämna uppgift om anledningen till anmärkningen.

En lekmannarevisor får i granskningsrapporten lämna även andra upplysningar som han anser att aktieägarna, delägarna, de delegerade eller garanterna bör få kännedom om.

15 § Granskningsrapporten skall hållas tillgänglig för och sändas till aktieägare och de röstberättigade på samma sätt som anges i 9 kap. 9 § samt läggas fram på bolagsstämman.

Lekmannarevisorns närvaro vid bolagsstämma

16 § Lekmannarevisorn har rätt att närvara vid bolagsstämma. Han är skyldig att närvara, om det med hänsyn till ärendena kan anses nödvändigt.

17 § Lekmannarevisorn får inte till en enskild aktieägare, delägare, delegerad, garant eller utomstående obehörigen lämna upplysningar om sådana bolagets angelägenheter som han får kännedom om när han fullgör sitt uppdrag, om det kan vara till skada för bolaget.

Lekmannarevisorns upplysningsplikt

18 § Lekmannarevisorn är skyldig att till bolagsstämman lämna alla upplysningar som bolagsstämman begär, i den mån det inte skulle vara till väsentlig skada för bolaget.

19 § Lekmannarevisorn är skyldig att lämna bolagets revisor, annan lekmannarevisor och, om bolaget har försatts i konkurs, konkursförvaltaren de upplysningar som behövs om bolagets angelägenheter.

Registrering

20 § Vad som i 8 kap. 17 § föreskrivs om registrering av styrelseledamöter gäller även för lekmannarevisorer.

12 kap.

2 §

Vinstutdelning till aktieägare eller garanten *får inte ske* i livförsäkringsbolag.

I skadeförsäkringsbolag får vinstutdelningen inte överstiga vad som i den fastställda balansräkningen och, i fråga om moderbolag som skall upprätta koncernredovisning, i den fastställda koncernbalansräkningen för det senaste räkenskapsåret *redovisas* som bolagets respektive koncernens *skadebolagsgrupps* nettovinst för året, balanserade vinst och fria fonder sedan avdrag gjorts för

1. den redovisade förlusten,
2. det belopp som enligt lag eller bolagsordning skall avsättas till bundet eget kapital eller, i fråga om moderbolag, det belopp som av det fria egna kapitalet i *skadebolagsgruppen* enligt årsredovis-

Vinstutdelning till aktieägare eller garanten i livförsäkringsbolag *får endast ske om det följer av bolagsordningen.*

Vinstutdelningen *får* inte överstiga vad som i den fastställda balansräkningen och, i fråga om moderbolag som skall upprätta koncernredovisning, i den fastställda koncernbalansräkningen för det senaste räkenskapsåret *redovisats* som bolagets respektive koncernens nettovinst för året, balanserade vinst och fria fonder sedan avdrag gjorts för

1. *det belopp som enligt 5 § skall användas för återbäring,*
2. den redovisade förlusten,
3. det belopp som enligt lag eller bolagsordning skall avsättas till bundet eget kapital eller, i fråga om moderbolag, det belopp som av det fria egna kapitalet i *koncernen* enligt årsredovisningarna för

ningarna för företag inom denna skall föras över till det bundna egna kapitalet och

3. det belopp som enligt bolagsordningen på annat sätt skall användas för något annat ändamål än vinstutdelning.

Vinstutdelningen får inte ske med så stort belopp att utdelningen med hänsyn till bolagets eller koncernens konsolideringsbehov, likviditet eller ställning i övrigt står i strid med god affärssed. Förbud mot vinstutdelning i vissa fall föreskrivs i 6 kap. 5 §.

Bestämmelserna om vinstutdelning i andra stycket skall tillämpas vid betalning av ränta enligt garantiavtal i ömsesidiga försäkringsbolag.

Bolagsstämman fattar beslut om vinstutdelning till aktieägarna *samt om räntebetalning och vinstutdelning till* garanter. Stämman får endast i den mån den har skyldighet till detta enligt bolagsordningen besluta om utdelning av större belopp än styrelsen föreslagit eller godkänt.

företag inom denna skall föras över till det bundna egna kapitalet och

4. det belopp som enligt bolagsordningen på annat sätt skall användas för något annat ändamål än vinstutdelning.

3 §

Bolagsstämman fattar beslut om vinstutdelning till aktieägarna *eller* garanter. Stämman får endast i den mån den har skyldighet till detta enligt *andra stycket eller enligt* bolagsordningen besluta om utdelning av större belopp än styrelsen föreslagit eller godkänt.

Bolagsstämman i skadeförsäkringsaktiebolag eller i livförsäkringsaktiebolag som får dela ut vinst skall på yrkande av ägare till minst en tiondel av samtliga aktier besluta utdelning av åtminstone ett belopp motsvarande hälften av vad som återstår av nettovinsten för året, sedan avdrag skett för balanserad förlust som överstiger fria fonder, reservfond och överkursfond och för belopp, som enligt lag eller bolagsordning skall avsättas till bundet eget kapital eller enligt bolagsordningen annars skall användas för något annat ändamål än utdelning till aktieägarna. Ett sådant yrkande skall framställas på ordinarie stämma innan beslut om användning av vinsten fattas. Utdelning får inte stå i strid med 2 och 5 §§

eller 1 kap. 1 a § första stycket. Stämman är inte skyldig att besluta högre utdelning än fem procent av bolagets egna kapital.

I avstämningsbolag skall avstämningsdagen anges i bolagsstämmans beslut om utdelning till aktieägare. Utdelning förfaller till betalning på avstämningsdagen och skall betalas utan dröjsmål. Den som på avstämningsdagen är införd i aktieboken eller i förteckning enligt 3 kap. 12 § skall anses behörig att ta emot utdelningen. Om han inte var berättigad att ta emot utdelning skall 4 kap. 6 § tredje stycket andra–fjärde meningarna tillämpas.

Återbäringsfonden och förlusttäckning i livförsäkringsbolag

Livförsäkringsbolag skall sätta av årsvinsten på livförsäkringsrörelsen till en återbäringsfond i den mån inte vinsten tas i anspråk för betalning av ränta enligt garantiavtal eller annat följer av denna lag eller lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag. Livförsäkringsbolag får avsätta årsvinsten på annan försäkringsrörelse än livförsäkringsrörelse till en återbäringsfond för sådan annan rörelse.

Återbäringsfond i livförsäkringsbolag får användas endast för återbäring och för förlusttäckning enligt 7 §. Finansinspektionen kan medge att sådan fond minskas i andra fall när det finns särskilda skäl till det.

Skadeförsäkringsbolag skall inrätta en reservfond för avsättning av belopp som

1. betalas till bolaget av någon som fått en aktie förverkad,
2. enligt 4 kap. 19 § skall tillfalla bolaget,

Förlusttäckning och fördelning av överskott i livförsäkringsbolag

5 §

Årsvinsten i livförsäkringsbolag och belopp som förs över från bundet eget kapital till fritt eget kapital i bolaget skall användas för återbäring, i den utsträckning inte

1. vinsten eller det överförda beloppet får tas i anspråk för vinstutdelning eller för att täcka förluster enligt bestämmelser i bolagsordningen, eller

2. annat följer av denna lag eller lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag.

6 §

Livförsäkringsbolag skall gottskriva återbäring till försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade med en fördelning som utgår från försäkringens bidrag till överskottet, om inte annat följer av bestämmelser i försäkringsavtalet eller bolagsordningen.

9 §

Skadeförsäkringsbolag och livförsäkringsbolag som får dela ut vinst skall inrätta en reservfond för avsättning av belopp som

1. betalas till bolaget av någon som fått en aktie förverkad,
2. enligt 4 kap. 19 § skall tillfalla bolaget,

3. enligt bolagsordningen skall avsättas till reservfonden *eller*

4. enligt beslut av bolagsstämman i övrigt skall överföras från det i balansräkningen redovisade fria egna kapitalet till reservfonden.

3. enligt bolagsordningen skall avsättas till reservfonden,

4. enligt beslut av bolagsstämman i övrigt skall överföras från det i balansräkningen redovisade fria egna kapitalet till reservfonden, *eller*

5. *vid utbyte av fordran enligt skuldebrev mot en aktie motsvarar skillnaden mellan fordringsbeloppet och aktiens nominella belopp.*

Skadeförsäkringsaktiebolag skall inrätta en överkursfond för avsättning av belopp som bolaget på grund av aktieteckning har fått som betalning för aktierna utöver det nominella beloppet.

Reservfonden och överkursfonden får enligt beslut av bolagsstämman endast sättas ned

1. för att täcka sådana förluster enligt den fastställda balansräkningen, som inte kan täckas av fritt eget kapital,

2. i försäkringsaktiebolag för fondemission, *eller*

3. i försäkringsaktiebolag för andra ändamål, om rätten med motsvarande tillämpning av 6 kap. 6 § ger tillstånd till nedsättningen.

Livförsäkringsbolag som inte får dela ut vinst skall inrätta en konsolideringsfond. Konsolideringsfonden får efter beslut av bolagsstämman sättas ned för att täcka förluster eller för annat ändamål som följer av bestämmelser i bolagsordningen.

9 a §

Skadeförsäkringsbolag som meddelar försäkring enligt 2 kap. 3 a § första stycket klass 14 (kreditförsäkring) skall göra en utjämningsavsättning för förlusttäckning inom denna försäkringsklass. Avsättningar till utjämningsavsättningen skall göras till dess den uppgår till ett belopp som motsvarar 150 procent av den högsta årliga premieintäkten för egen räkning under de fem föregående räkenskapsåren. Avsättningarna skall för varje räkenskapsår motsvara 75 procent av det tekniska överskottet i kreditförsäkringsrörelsen. Avsättningarna får dock inte överstiga tolv procent av premieintäkten för egen räkning. Återföring av utjämningsavsättningen får göras bara för att täcka ett tekniskt underskott i kreditförsäkringsrörelsen.

Första stycket gäller inte bolag vilkas årliga premieinkomst av

Första stycket gäller inte bolag vilkas årliga premieinkomst av

kreditförsäkring understiger fyra procent av bolagets totala premieinkomst och ett belopp motsvarande 2 500 000 *ecu*.

kreditförsäkring understiger fyra procent av bolagets totala premieinkomst och ett belopp motsvarande 2 500 000 *euro*.

Prop. 1998/99:87

Övergångsregler för vissa försäkringar och ombildning av livförsäkringsbolag

14 §

För livförsäkringar och skadeförsäkringar som har tecknats före den 1 januari 2000 gäller kravet på skälighet enligt 7 kap. 4 § första stycket och 19 kap. 5 § i deras lydelse före utgången av år 1999, om inte annat avtalas. Detsamma gäller om en sådan försäkring förnyats efter utgången av år 1999.

15 §

Villkor om vinstutdelning i bolagsordningen för ett livförsäkringsbolag får stadfästas endast om

1. beslutet i ett aktiebolag biträts vid stämman av aktieägare som företräder minst nio tiondelar av alla aktier eller, i ett ömsesidigt bolag, av två tredjedelar av samtliga röstande,

2. de försäkringstagare i ett livförsäkringsaktiebolag vars rätt berörs av villkoret underrättats om att detta tas in eller ändras,

3. i ett livförsäkringsaktiebolag högst femtio procent av de underrättade försäkringstagare som hörts av eller högst tio procent av samtliga underrättade försäkringstagare motsätter sig ändringen,

4. ändringen inte kan antas försämra rätten för försäkringstagare och andra ersättningsberättigade på grund av en försäkring.

Vad som sägs i första stycket 4 gäller även villkor i bolagsord-

ningen om förlusttäckning i ett livförsäkringsbolag.

En sådan underrättelse som avses i första stycket 2 skall ske genom att en redogörelse för ändringen av bolagsordningen och dess konsekvenser tillställs försäkringstagarna på deras senast kända postadress.

Bestämmelserna i första stycket 2–4 och tredje stycket gäller även när en livförsäkring övergår från en verksamhet där vinstutdelning inte medges till en vinstutdelande verksamhet genom fusion eller överlåtelse av försäkringsbestånd, om det inte finns särskilda skäl för undantag. Vad som sägs om stadfästelse av villkor om vinstutdelning gäller då i stället tillstånd att verkställa fusionsplan och överlåtelseavtal.

16 §

För ett livförsäkringsaktiebolag som driver verksamhet utan villkor om vinstutdelning i bolagsordningen och som skall övergå till vinstutdelande verksamhet får sådana villkor om vinstutdelning som avses i 15 § stadfästas endast om uppskrivningsfonden, konsolideringsfonden, fond för orealiserade vinster och andra övervärden i bolaget, med avdrag för aktiekapitalet och överkursfonden, gottskrivits försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade på grund av försäkringarna som återbäring eller på annat sätt.

14 kap.

14 §

När den i kallelsen på okända borgenärer bestämda inställelsedagen är förbi och alla kända skulder blivit betalda, skall likvidatorerna skifta bolagets behållna tillgångar. Om något skuldbelopp är tvistigt eller inte förfallit till betalning eller av någon annan orsak inte kan betalas, skall så mycket av bolagets medel behållas som kan behövas för denna betalning.

I ett ömsesidigt försäkringsbolag I ett ömsesidigt försäkringsbo-

skall vid skifte av bolagets behållna tillgångar de som var delägare i bolaget vid tiden för likvidationsbeslutet få del i tillgångarna *i förhållande till det sammanlagda beloppet av varje delägars premier för de fem senaste räkenskapsåren. Om bolagsordningen innehåller bestämmelser om andra fördelningsgrunder skall dessa gälla.*

De aktieägare och delägare som vill klandra skiftet skall väcka talan mot bolaget senast tre månader efter det slutredovisning lades fram på bolagsstämman.

Om en aktieägare eller en delägare inte har anmält sig för att *lyfta* vad han erhållit vid skiftet inom fem år efter det slutredovisning lades fram på bolagsstämman, har han förlorat sin rätt till *detta*. Är medlen i förhållande till de skiftade tillgångarna att anse som ringa, kan rätten på anmälan av likvidatorerna förordna att medlen skall tillfalla allmänna arvsfonden. I annat fall skall 17 § tillämpas.

lag skall vid skifte av bolagets behållna tillgångar de som var delägare i bolaget vid tiden för likvidationsbeslutet få del i tillgångarna *enligt de fördelningsgrunder som bolagsordningen innehåller.*

Om en aktieägare eller en delägare inte har anmält sig för att *få ut* vad han erhållit vid skiftet inom fem år efter det slutredovisning lades fram på bolagsstämman, har han förlorat sin rätt till *medlen*. Är medlen i förhållande till de skiftade tillgångarna att anse som ringa, kan rätten på anmälan av likvidatorerna förordna att medlen skall tillfalla allmänna arvsfonden. I annat fall skall 17 § tillämpas.

15 a kap.

3 §

Innehavarna av vinstandelsbevis eller andra värdepapper med särskilda rättigheter i överlåtande bolag skall i det övertagande bolaget ha minst motsvarande rättigheter som i det överlåtande bolaget, om de inte enligt fusionsplanen har rätt att få sina värdepapper inlösta av det övertagande bolaget.

Innehavarna av *konvertibla skuldebrev, skuldebrev med optionsrätt till nyteckning*, vinstandelsbevis eller andra värdepapper med särskilda rättigheter i överlåtande bolag skall i det övertagande bolaget ha minst motsvarande rättigheter som i det överlåtande bolaget, om de inte enligt fusionsplanen har rätt att få sina värdepapper inlösta av det övertagande bolaget.

16 kap.

1 §

Stiftare, styrelseledamot, verkställande direktör och aktuarie, som vid fullgörandet av sitt uppdrag uppsåtligen eller av oaktsamhet skadar försäkringsbolaget, skall

Stiftare, styrelseledamot, verkställande direktör och aktuarie, som vid fullgörandet av sitt uppdrag uppsåtligen eller av oaktsamhet skadar försäkringsbolaget, skall

ersätta skadan. Detsamma gäller när skadan vållas aktieägare, delägare eller annan genom överträdelse av denna lag, lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag, bolagsordningen eller *grunderna*.

ersätta skadan. Detsamma gäller när skadan vållas aktieägare, delägare eller annan genom överträdelse av denna lag, lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag, bolagsordningen, *de försäkringstekniska riktlinjerna* eller *placeringsriktlinjerna*.

2 §

En revisor är ersättningsskyldig enligt de grunder som anges i 1 §. Han ansvarar även för den skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet vållas av hans medhjälpare.

En revisor *eller en lekmanna-revisor* är ersättningsskyldig enligt de grunder som anges i 1 §. Han ansvarar även för den skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet vållas av hans medhjälpare.

Om ett revisionsbolag är revisor, åligger ersättningsskyldigheten detta bolag och den för revisionen huvudansvarige.

3 §

Aktieägare, delägare och röstberättigad, som inte är delägare, är skyldig att ersätta den skada som han genom att medverka till överträdelse av denna lag, lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag, bolagsordningen eller *grunderna* uppsåtligen eller av grov oaktsamhet tillfogar bolaget, aktieägare eller annan.

Aktieägare, delägare och röstberättigad, som inte är delägare, är skyldig att ersätta den skada som han genom att medverka till överträdelse av denna lag, lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag, bolagsordningen, *de försäkringstekniska riktlinjerna* eller *placeringsriktlinjerna* uppsåtligen eller av grov oaktsamhet tillfogar bolaget, aktieägare eller annan.

Aktieägare i försäkringsaktiebolag är även skyldig att lösa in skadelidande aktieägarers aktier, om det med hänsyn till faran för fortsatt missbruk och förhållandena i övrigt är påkallat. Lösenbeloppet bestäms till ett belopp som är skäligt med hänsyn till bolagets ställning och övriga omständigheter.

6 §

Talan för försäkringsbolagets räkning enligt 1–3 §§, som inte grundas på brott, kan inte väckas mot

1. stiftare sedan tre år förflutit från det beslutet om bolagets bildande fattades på den konstituerande stämman,
2. styrelseledamot, verkställande direktören eller aktuarien sedan tre år förflutit från utgången av det räkenskapsår då beslutet eller åtgärden, som talan grundas på, fattades eller vidtogs,
3. revisor sedan tre år förflutit från det revisionsberättelsen *fram-*
3. revisor sedan tre år förflutit från det revisionsberättelsen *lades*

lades på bolagsstämman eller yttrande som avses i denna lag avgavs *samt*

fram på bolagsstämman eller yttrande som avses i denna lag avgavs,

4. aktieägare, delägare eller röstberättigad, som inte är delägare, sedan två år förflutit från beslutet eller åtgärden som talan grundas på.

4. *en lekmannarevisor sedan tre år förflutit från det att granskningsrapporten lades fram på bolagsstämman,*

5. aktieägare, delägare eller röstberättigad, som inte är delägare, sedan två år förflutit från beslutet eller åtgärden som talan grundas på.

Försätts bolaget i konkurs på en ansökan som gjorts innan den i första stycket angivna tiden har gått ut, kan konkursboet föra talan enligt 1–3 §§ utan hinder av att frihet från skadeståndsansvar har inträtt enligt 5 §. Efter utgången av den nämnda tiden kan en sådan talan dock inte väckas senare än sex månader från edgångssammanträdet.

19 kap.

1 §

Finansinspektionen skall *verka för en sund utveckling av försäkringsväsendet*. Inspektionen skall i sin tillsynsverksamhet samarbeta med motsvarande utländska tillsynsmyndigheter i den utsträckning som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen.

Finansinspektionen skall *utöva tillsyn över att verksamheten i ett försäkringsbolag bedrivs i enlighet med denna lag och andra författningar som reglerar försäkringsbolagets näringsverksamhet*.

Inspektionen skall i sin tillsynsverksamhet samarbeta med motsvarande utländska tillsynsmyndigheter i den utsträckning som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen.

Styrelsen och verkställande direktören i ett försäkringsbolag skall, när bolaget har börjat sin verksamhet, genast underrätta Finansinspektionen om det.

När ett försäkringsbolag har påbörjat sin verksamhet, skall styrelsen och verkställande direktören genast underrätta Finansinspektionen om det.

3 §

Styrelsen, verkställande direktören och andra befattningshavare i ansvarig ställning i försäkringsbolag skall lämna Finansinspektionen de upplysningar om verksamheten som inspektionen begär. Om bolaget driver verksamhet i ett annat land inom EES, skall de, i den utsträckning som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen, lämna de upplysningar till behörig myndighet i det landet som den myndigheten behöver för att fullgöra sina uppgifter.

Regeringen eller, *efter regeringens bemyndigande*, Finansinspektionen får meddela före-

Regeringen eller *den myndighet som regeringen bestämmer* får meddela föreskrifter om vilka

skrifter om vilka upplysningar ett försäkringsbolag skall lämna till inspektionen.

upplysningar ett försäkringsbolag skall lämna till inspektionen.

Prop. 1998/99:87

Lydelse enligt prop. 1997/98:186, bet. 1998/99:FiU14, rskr. 1998/99:130

Föreslagen lydelse

11 §

Finansinspektionen får meddela de erinringar i fråga om försäkringsbolagets verksamhet som inspektionen anser behövliga.

Finansinspektionen skall förelägga bolaget eller styrelsen att vidta rättelse om inspektionen finner att

1. avvikelse skett från denna lag, *lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag, trafikskadelagen (1975:1410) eller lagen (1976:357) om motortävlingsförsäkring eller föreskrifter som har meddelats med stöd av dessa lagar* eller från bolagsordningen eller grunderna, om sådana finns,

1. avvikelse skett från denna lag *eller någon annan författning som reglerar försäkringsbolagets näringsverksamhet* eller från bolagsordningen,

2. bolagsordningen *eller grunderna* inte längre är tillfredsställande med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av bolagets rörelse,

2. bolagsordningen, *de försäkringstekniska riktlinjerna, beräkningsunderlaget och placeringsriktlinjerna* inte längre är tillfredsställande med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av bolagets rörelse,

3. *försäkringsbolagets riktlinjer för placering av tillgångar som används för skuldtäckning inte är tillfredsställande med hänsyn till innehållet i 7 kap. 9 a–10 e §§,*

4. *de tillgångar som används för skuldtäckning inte är tillräckliga eller inte är placerade enligt 7 kap. 9 a–10 e §§,*

5. försäkringsbeståndet inte är tillräckligt för erforderlig riskutjämning,

3. försäkringsbeståndet inte är tillräckligt för erforderlig riskutjämning, *eller*

5 a. någon av dem som ingår i försäkringsbolagets styrelse eller är verkställande direktör inte uppfyller de krav som anges i 2 kap. 3 § femte stycket 3, *eller*

4. någon av dem som ingår i försäkringsbolagets styrelse eller är verkställande direktör inte uppfyller de krav som anges i 2 kap. 3 § femte stycket 3.

6. *det i övrigt finns allvarliga anmärkningar mot försäkringsbo-*

lagets verksamhet.

Om ett försäkringsbolags kapitalbas understiger solvensmarginalen enligt 7 kap. 23 eller 25 §, skall Finansinspektionen förelägga bolaget eller dess styrelse att upprätta en plan för att återställa en *sund* finansiell ställning och överlämna planen till inspektionen för godkännande. Om kapitalbasen understiger en tredjedel av solvensmarginalen eller garantibeloppet enligt 7 kap. 26 eller 27 § eller om kapitalbasen för ett livförsäkringsbolag inte har den sammansättning som anges i 7 kap. 26 § tredje stycket, skall inspektionen förelägga bolaget eller dess styrelse att upprätta och för godkännande överlämna en plan för skyndsamt återställande av kapitalbasen.

Om ett försäkringsbolag driver verksamhet i ett annat land inom EES och bolaget inte rättar sig efter Finansinspektionens eller behörig utländsk myndighets anmodan om rättelse, skall inspektionen vidta de åtgärder som behövs för att förhindra fortsatta överträdelser. Inspektionen skall underrätta den behöriga utländska myndigheten om vilka åtgärder som vidtas.

Om ett föreläggande enligt andra–fjärde styckena inte har följts inom bestämd tid och det anmärkta förhållandet inte heller på något annat sätt har undanröjts, skall Finansinspektionen, i fall som är av principiell betydelse eller av särskild vikt, anmäla detta till regeringen.

Finansinspektionen får begränsa bolagets förfoganderätt eller förbjuda bolaget att förfoga över sina tillgångar i Sverige, om

1. bolaget inte följer gällande bestämmelser om skuldtäckning,
2. bolagets kapitalbas understiger en tredjedel av solvensmarginalen eller inte uppfyller gällande krav på garantibelopp,
3. bolagets kapitalbas understiger solvensmarginalen och det finns särskilda skäl att anta att bolagets finansiella ställning ytterligare kommer att försämrats, eller
4. det bedöms vara nödvändigt för att skydda de försäkrades intressen vid beslut om förverkande av bolagets koncession enligt 2 § eller enligt åttonde stycket.

Finansinspektionen får besluta hur försäkringsverksamheten skall drivas efter ett sådant beslut som avses i sjätte stycket.

En koncession kan förklaras förverkad om bolaget

1. inte längre uppfyller kraven för koncession,
2. inte inom angiven tid har vidtagit åtgärderna i en plan som har godkänts enligt tredje stycket, eller

3. i annat fall allvarligt åsidosätter gällande bestämmelser för verksamheten.

Frågor om förverkande av koncession enligt åttonde stycket prövas av Finansinspektionen. Ärenden som är av principiell betydelse eller av särskild vikt prövas dock av regeringen. Regeringens prövning sker efter anmälan av inspektionen.

20 kap.

4 §

Har en sökande vid anmälan för registrering inte iakttagit vad som är föreskrivet om anmälan, skall sökanden föreläggas att inom viss tid avge yttrande eller vidta rättelse. Detsamma gäller, om Finansinspektionen finner att ett beslut, som anmäls för registrering och för vars giltighet stadfästelse av regeringen eller inspektionen inte krävs, eller en handling som bifogas anmälningen inte har tillkommit i behörig ordning eller till sitt innehåll strider mot denna lag eller andra författningar eller mot bolagsordningen eller *grunderna* eller i något viktigare hänseende har en otydlig eller vilseledande avfattning. Underlåter sökanden att rätta sig efter föreläggandet, skall anmälningen avskrivas. En under rättelse om denna påföljd skall tas in i föreläggandet. Finns det även efter det att yttrandet avgivits något hinder för registrering och har sökanden haft tillfälle att yttra sig över hindret, skall registrering vägras, om det inte finns anledning att ge sökanden ett nytt föreläggande.

Har en sökande vid anmälan för registrering inte iakttagit vad som är föreskrivet om anmälan, skall sökanden föreläggas att inom viss tid avge yttrande eller vidta rättelse. Detsamma gäller, om Finansinspektionen finner att ett beslut, som anmäls för registrering och för vars giltighet stadfästelse av regeringen eller inspektionen inte krävs, eller en handling som bifogas anmälningen inte har tillkommit i behörig ordning eller till sitt innehåll strider mot denna lag eller andra författningar eller mot bolagsordningen eller *de försäkringstekniska riktlinjerna* eller i något viktigare hänseende har en otydlig eller vilseledande avfattning. Underlåter sökanden att rätta sig efter föreläggandet, skall anmälningen avskrivas. En under rättelse om denna påföljd skall tas in i föreläggandet. Finns det även efter det att yttrandet avgivits något hinder för registrering och har sökanden haft tillfälle att yttra sig över hindret, skall registrering vägras, om det inte finns anledning att ge sökanden ett nytt föreläggande.

Bestämmelserna i första stycket utgör inte något hinder för registrering av ett bolagsstämlobeslut, om rätten till talan mot beslutet gått förlorad enligt 9 kap. 20 § andra stycket.

Finansinspektionen skall genast skriftligen underrätta bolaget när Finansinspektionen fattar beslut enligt 4 kap. 15 § andra stycket, 6 kap. 7 § tredje stycket, 15 kap. 4 §, 15 a kap. 17 § eller 21 kap. 2 §.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2000, då lagen (1989:1079) om livförsäkringar med anknytning till värdepappersfonder upphör att gälla.

2. Försäkringsbolag, som inte omfattats av lagen om livförsäkringar med anknytning till värdepappersfonder och som beviljats koncession före ikraftträdandet, får år 2000 och 2001 tillämpa äldre föreskrifter i 7 kap. 1–6 och 8 §§ samt 12 kap. 2, och 5–8 §§. För ett försäkringsbolag som tillämpar sådana äldre bestämmelser gäller även äldre föreskrifter i 1 kap. 10 §, 2 kap. 5 § första stycket 8, 9 och 16, 7 kap. 8 a, 9, 14 och 15 §§, 8 kap. 8 §, 9 kap. 18 och 20 §§, 12 kap. 9 §, 16 kap. 1 och 3 §§, 19 kap. 5 och 11 §§ samt 20 kap. 4 §. Äldre föreskrifter i 7 kap. 17 a och 22 §§ skall fortfarande tillämpas på livförsäkringsbolag som innehar återbäringsmedel med stöd av denna punkt. Bolaget skall inte tillämpa den nya 12 kap. 14 §.

3. För livförsäkringsbolag som meddelats koncession före ikraftträdandet skall belopp som motsvarar återbäringsfonden och andra återbäringsmedel, vid ingången av det räkenskapsår då äldre föreskrifter som avses i punkten 2 inte längre tillämpas, gottskrivas försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade som återbärning eller överförs till sådana fonder under bundet eget kapital som regleras i försäkringsrörelselagen eller lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag. De nya föreskrifterna i 12 kap. 16 § gäller även sådana återbäringsmedel i livförsäkringsaktiebolag som innehas med stöd av punkten 2.

4. För ömsesidiga försäkringsbolag som registrerats före ikraftträdandet gäller äldre föreskrifter i 1 kap. 7 §, 7 kap. 24 §, 13 kap. och 14 kap. 14 § till dess att sådana bestämmelser i bolagsordningen som avses i de nya föreskrifterna i 2 kap. 5 § första stycket 14 registrerats. En bolagsordning med sådana bestämmelser skall vara registrerad senast vid utgången av år 2001.

5. För livförsäkringsbolag som omfattats av lagen om livförsäkringar med anknytning till värdepappersfonder gäller 7, 10, 11 och 12 §§ samma lag till dess bestämmelser i bolagsordningen om vinstutdelning eller förlusttäckning registrerats. En bolagsordning med sådana bestämmelser skall vara registrerad senast vid utgången av år 2001. Om denna punkt tillämpas gäller äldre lydelse av de bestämmelser som 12 § nämnda lag hänvisar till.

6. För livförsäkringsbolag som omfattats av lagen om livförsäkringar med anknytning till värdepappersfonder tillämpas fortfarande 9 § samma lag för innehav av sådana aktier i fondföretag som förvärvats före ikraftträdandet.

7. Äldre föreskrifter i 10 kap. 4 § får tillämpas till dess att en godkänd eller auktoriserad revisor utsetts, dock längst till utgången av år 2000. Vid en sådan tillämpning gäller inte de nya föreskrifterna i 10 kap. 3 § första stycket.

8. Bolagsstämman får före ikraftträdandet fatta beslut om ändringar av bolagsordningen med tillämpning av de nya föreskrifterna i lagen (1999:000) om ändring i försäkringsrörelselagen.

9. Föreskrifterna om sanktioner enligt 19 kap. försäkringsrörelselagen gäller även vid överträdelser av punkterna 3, 4, och 5 ovan.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1995:779) om ändring i försäkringsrörelselagen (1982:713)

Härigenom föreskrivs att punkt 1 av ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (1995:779) om ändring i försäkringsrörelselagen (1982:713) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

1. Denna lag träder i kraft såvitt avser 2 kap. 18 §, nya 7 kap. 3 §, 10 kap. 5 § och 12 kap. 13 § *den dag regeringen bestämmer och i övrigt* den 1 juli 1995.

Föreslagen lydelse

1. Denna lag träder i kraft *den 1 januari 2000* såvitt avser 2 kap. 18 §, 10 kap. 5 § och 12 kap. 13 §. *Dessa föreskrifter skall tillämpas av sådana bolag som inte följer de äldre föreskrifter som avses i punkt 2 av övergångsbestämmelserna till lagen (1999:000) om ändring i försäkringsrörelselagen (1982:713). Ändringarna i 7 kap. 3 § skall inte träda i kraft. Lagen i övrigt träder i kraft den 1 juli 1995.*

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares verksamhet i Sverige

Prop. 1998/99:87

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares verksamhet i Sverige

dels att 1 kap. 15 § och 5 kap. 15 § skall upphöra att gälla,

dels att 1 kap. 1 och 6 §§, 3 kap. 2 och 3 §§, 4 kap. 4, 5 och 10 §§, 5 kap. 5–9, 11, 14 och 19 §§, 6 kap. 1, 3, 4, 8 och 9 §§, 7 kap. 7 §, 8 kap. 1, 2, 4 och 5 §§, 10 kap. 1 § samt rubriken närmast före 5 kap. 5 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas tre nya paragrafer, 5 kap. 4 a och 8 a §§ samt 8 kap. 1 a § och närmast före 5 kap. 4 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

Utländska försäkringsgivare har rätt att bedriva verksamhet i Sverige i enlighet med denna lag.

Regeringen eller, *efter regeringens bemyndigande*, *Finansinspektionen* får meddela särskilda föreskrifter om bedrivande av försäkringsrörelse för att uppfylla Sveriges åtaganden till följd av avtal mellan Europeiska gemenskaperna (EG) och Schweiz.

Regeringen eller *den myndighet som regeringen bestämmer* får meddela särskilda föreskrifter om bedrivande av försäkringsrörelse för att uppfylla Sveriges åtaganden till följd av avtal mellan Europeiska gemenskaperna (EG) och Schweiz.

6 §

Med *skadeförsäkring* förstås i denna lag sådan försäkring som avses i 2 kap. 3 a § försäkringsrörelselagen (1982:713).

Med *livförsäkring* förstås i denna lag sådan försäkring som avses i 2 kap. 3 b § försäkringsrörelselagen.

Ersättning som betalas i form av livränta eller sjukränta tillhör livförsäkring, om ersättningen betalas från en livförsäkring, och skadeförsäkring, om ersättningen betalas från en skadeförsäkring. Om en sådan ränta har köpts i ett livförsäkringsföretag, skall den dock i detta företag höra till livförsäkring.

För sådan livränta eller sjukränta som tillhör skadeförsäkring gäller de särskilda bestämmelserna om livförsäkring i 5 kap. 2, 5, 11 och 20 §§ samt 7 kap. 4–12 §§.

För sådan livränta eller sjukränta som tillhör skadeförsäkring gäller de särskilda bestämmelserna om livförsäkring i 5 kap. 2, 5 och 11 §§ samt 7 kap. 4–12 §§.

3 kap.**2 §**

I fråga om verksamhet som drivs av EES-försäkringsgivare enligt denna lag skall Finansinspektionen, i samarbete med den behöriga myndigheten i försäkringsgivarens hemland, verka för en sund utveckling av verksamheten.

Finansinspektionen *skall*, i samarbete med den behöriga myndigheten i försäkringsgivarens hemland, *utöva tillsyn över att EES-försäkringsgivaren bedriver sin verksamhet i Sverige i enlighet med denna lag och andra författningar som reglerar försäkringsgivarens näringsverksamhet.*

Finansinspektionen skall lämna uppgifter till de behöriga myndigheterna i EES-försäkringsgivares hemländer, om dessa myndigheter behöver uppgifterna för sin tillsyn över försäkringsgivares verksamheter, samt i övrigt ha ett nära samarbete med dessa myndigheter.

3 §

En EES-försäkringsgivare som driver verksamhet här i landet skall lämna Finansinspektionen de uppgifter om verksamheten som behövs för tillsynen.

Finansinspektionen har rätt att granska den verksamhet som en EES-försäkringsgivares sekundäretablering bedriver. Försäkringsgivaren skall även hålla tillgångar, räkenskaper och andra handlingar tillgängliga för granskning.

Regeringen eller, *efter regeringens bemyndigande*, Finansinspektionen får meddela föreskrifter om vilka upplysningar som försäkringsgivaren skall lämna till inspektionen enligt första stycket.

Regeringen eller *den myndighet som regeringen bestämmer* får meddela föreskrifter om vilka upplysningar som försäkringsgivaren skall lämna till inspektionen enligt första stycket.

Lydelse enligt prop. 1997/98:186, bet. 1998/99:FiU14, rskr. 1998/99:130 *Föreslagen lydelse*

4 kap.**4 §**

Ansökan om koncession enligt 1 § första stycket prövas av Finansinspektionen. Ärenden som är av principiell betydelse eller av särskild vikt prövas dock av regeringen. Om ansökan skall prövas av regeringen, skall Finansinspektionen överlämna den till regeringen tillsammans med ett eget yttrande.

Till ansökningen skall fogas

1. en plan för verksamheten i Sverige (verksamhetsplan), och
2. ett intyg om att försäkringsgivaren har deponerat värdehandlingar enligt 5 kap. 1 § andra stycket.

Regeringen eller, *efter regeringens bemyndigande*, Finansinspektionen får meddela närmare

Regeringen eller *den myndighet som regeringen bestämmer* får meddela närmare föreskrifter om

föreskrifter om vad verksamhetsplanen skall innehålla och vilka ytterligare handlingar som skall fogas till ansökan.

vad verksamhetsplanen skall innehålla och vilka ytterligare handlingar som skall fogas till ansökan.

5 §

En försäkringsgivare från tredje land skall beviljas koncession och dess företrädare skall godkännas, om ansökan uppfyller de krav som ställs i 4 § och

1. den planerade verksamheten kan antas komma att uppfylla kraven på en *sund försäkringsverksamhet*,

2. det kan antas att den som kommer att ha ett sådant kvalificerat innehav i en försäkringsgivare som avses i 1 kap. 9 a § första stycket försäkringsrörelselagen (1982:713) inte motverkar *en sund utveckling av verksamheten* hos försäkringsgivaren och denne även i övrigt är lämplig att utöva ett väsentligt inflytande över ledningen av en försäkringsgivare och

3. den som avses vara företrädare för försäkringsgivaren eller, i de fall där företrädaren är en juridisk person, vara dess ombud har tillräckliga insikter och erfarenheter för att delta i ledningen hos en försäkringsgivare och även i övrigt är lämplig för en sådan uppgift. Koncession får inte beviljas, om det kan antas att någon som i väsentlig mån har åsidosatt sina skyldigheter i näringsverksamhet eller i andra ekonomiska angelägenheter eller gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet kommer att ha ett kvalificerat innehav i en försäkringsgivare.

Koncession får inte vägras av det skälet att det inte behövs någon ytterligare försäkringsgivare.

Koncession beviljas tills vidare eller, om det finns särskilda omständigheter, för bestämd tid, högst tio år, och därutöver till det löpande räkenskapsårets slut.

Koncession skall meddelas i enlighet med den indelning som anges i 2 kap. 3 a och 3 b §§ försäkringsrörelselagen.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 §

Finansinspektionen skall efter ansökan av en försäkringsgivare från tredje land lämna tillstånd till verksamhet enligt 1 § andra stycket, om den planerade verksamheten

Finansinspektionen skall efter ansökan av en försäkringsgivare från tredje land lämna tillstånd till verksamhet enligt 1 § andra stycket, om den planerade verksamheten

kan antas komma att uppfylla kraven *på en sund försäkringsverksamhet*. Inspektionen får meddela närmare föreskrifter om den utredning som skall fogas till ansökan om tillstånd.

kan antas komma att uppfylla kraven *i denna lag och andra författningar som reglerar verksamheten*. Inspektionen får meddela närmare föreskrifter om den utredning som skall fogas till ansökan om tillstånd.

Om det inte längre finns förutsättningar för tillstånd enligt första stycket får Finansinspektionen förklara tillståndet förverkat.

5 kap.

Grundläggande krav för försäkringsrörelsen

4 a §

Försäkringsgivare från tredje land skall bedriva sin försäkringsrörelse i Sverige med en för rörelsens omfattning och beskaffenhet tillfredsställande soliditet, likviditet och kontroll över försäkringsrisker, placeringsrisker och rörelserisker, så att åtagandena mot försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade på grund av försäkringarna kan fullgöras.

Försäkringstekniska avsättningar och grunder för försäkringsverksamheten

Försäkringstekniska avsättningar m.m.

5 §

En försäkringsgivare från tredje land skall för sin direkta försäkringsrörelse i Sverige redovisa försäkringstekniska avsättningar. En försäkringsgivares försäkringstekniska avsättningar skall motsvara de belopp som behövs för att försäkringsgivaren vid varje tidpunkt skall kunna uppfylla alla åtaganden som skäligen kan förväntas uppkomma på grund av ingångna försäkringsavtal. De försäkringstekniska avsättningarna skall motsvara försäkringsgivarens ansvarighet för

1. löpande försäkringar (*premierreserv*),

1. *försäkringsfall, förvaltningskostnader och andra kostnader under resten av avtalsperioden för löpande försäkringar i skadeförsäkringsrörelse (ej intjänade premier och kvardröjande risker) respektive livförsäkringsrörelse (livförsäkringsavsättning),*

2. inträffade oreglerade försäk-

2. inträffade oreglerade försäk-

ringsfall, kostnader som beräknas uppkomma för regleringen av dessa samt tilldelad återbäring som förfallit till betalning men inte betalats ut (avsättning för oreglerade skador),

3. sådan tilldelad återbäring inom livförsäkringsrörelsen som inte har förfallit till betalning,

4. sådan tilldelad återbäring inom annan försäkringsrörelse än livförsäkringsrörelse som inte har förfallit till betalning, och

5. förlustutjämnning för kreditförsäkring som avses i 12 kap. 9 a § försäkringsrörelselagen (1982:713) (utjämningsavsättning) upp till det belopp för avsättningens storlek som anges i första stycket andra meningen nämnda paragraf.

Ansvarar flera försäkringsgivare solidariskt för en försäkring, skall endast den del av försäkringen som enligt avtal mellan försäkringsgivarna belöper på en enskild försäkringsgivare beaktas vid beräkningen av den försäkringsgivarens försäkringstekniska avsättningar.

Avsättning för oreglerade skador skall beräknas särskilt för varje försäkringsfall. För skadeförsäkringsrörelse får statistiska metoder användas om de leder till en tillräcklig avsättning med beaktande av skadornas art.

Regeringen, eller efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om beräkning av försäkringstekniska avsättningar.

Vid beräkning av premiereserv för livförsäkringsrörelse gäller 7 kap. 2 § försäkringsrörelselagen.

ringsfall, kostnader för regleringen av dessa samt återbäring som förfallit till betalning men inte betalats ut (oreglerade skador),

3. sådan återbäring som är garanterad i nominella eller reala belopp (garanterad återbäring) och som inte omfattas av 1 eller 2,

4. sådan återbäring inom livförsäkringsrörelse som är villkorad av värdeförändringar på tillgångar eller av ett visst försäkringstekniskt resultat som försäkringstagarna eller andra ersättningsberättigade står risken för (villkorad återbäring),

5. förlustutjämnning för kreditförsäkring som avses i 12 kap. 9 a § försäkringsrörelselagen (1982:713) (utjämningsavsättning) upp till det belopp för avsättningens storlek som anges i första stycket andra meningen nämnda paragraf, och

6. fondförsäkringar som försäkringstagarna eller andra ersättningsberättigade bär placeringsrisken för (fondförsäkringsåtaganden där försäkringstagaren bär placeringsrisken).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om de försäkringstekniska avsättningars innehåll och beräkning.

Vid beräkning av avsättning för ej intjänade premier och kvardröjande risker respektive livförsäkringsavsättning gäller 7 kap. 2 § försäkringsrörelselagen.

6 §

För livförsäkringar skall, om det inte med hänsyn till försäkringarnas särskilda beskaffenhet finns anledning till undantag, grunder upprättas för

1. beräkning av försäkringspremier och premiereserv,
2. försäkringstagares rätt till återköp och fribrev,
3. belåning av försäkringsbrev hos försäkringsgivaren,
4. verkan av underlåten premiebetalning,
5. försäkringstagarens rätt när försäkringen av annan anledning än som avses i 2 eller 4 upphör i förtid eller när försäkringsgivaren i övrigt inte har ansvar för försäkringsfallet och
6. förräntning av försäkringsbelopp som förfallit till betalning.

För sådan livränta eller sjukränta som enligt 1 kap. 6 § tredje stycket tillhör annan försäkring än livförsäkring skall grunder upprättas för beräkning av premiereserv och rätt till återköp.

Försäkringsgivare från tredje land skall upprätta och följa försäkringstekniska riktlinjer. Företrädaren skall fastställa riktlinjerna, se till att de följs och fortlöpande pröva om de behöver ändras.

De försäkringstekniska riktlinjerna skall innehålla principerna för

1. hur premier bestäms,
2. beräkning av försäkringstekniska avsättningar,
3. återköp och belåning av försäkringar,
4. fördelning av återbäring till försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade, samt
5. hur soliditeten i sekundäretableringen skall tillgodoses.

De försäkringstekniska riktlinjerna skall kompletteras med ett försäkringstekniskt beräkningsunderlag. Underlaget skall innehålla de antaganden som behövs för att beräkna

1. premier, försäkringstekniska avsättningar, tekniska återköpsvärden och belåningsvärden,
2. fördelningen av återbäring, samt
3. soliditetsreserver.

Om det med hänsyn till försäkringarnas beskaffenhet eller av annat särskilt skäl saknas anledning att upprätta ett sådant beräkningsunderlag får försäkringsgivaren helt eller delvis avstå från att upprätta det.

7 §

För de grunder för beräkning av försäkringspremier och premiereserv som anges i 6 § första stycket 1 samt för de grunder för beräkning av premiereserv som anges i 6 § andra stycket gäller 7 kap. 5 och 6 §§ försäkringsrörel-

Premier för livförsäkringar skall grundas på antaganden om dödlighet och andra riskmått, räntesats samt driftskostnader som var för sig är betryggande. En avvikelse får ske om den är försvarlig med hänsyn till försäkrings-

selagen (1982:713) i tillämpliga delar.

*Grunderna för försäkringstagar-
arnas rätt till återköp och fribrev
skall ange villkoren för att erhålla
denna rätt. De skall även innehålla
regler för beräkning av återköps-
och fribrevsvärden.*

*Grunderna för belåning av för-
säkringsbrev hos försäkringsgiva-
ren skall ange villkoren för belå-
ningen. De skall även innehålla
bestämmelser om lånevärde, rän-
tesats och verkan av underlåtenhet
att betala ränta.*

*Grunderna för verkan av under-
låtenhet att betala premierna skall
ange i vilken ordning försäkrings-
givarens ansvarighet kan komma
att upphöra eller i övrigt föränd-
ras. Vidare skall grunderna ange
villkoren för att försäkringen åter
skall träda i kraft (återupplivning).*

givarens ekonomiska situation.

Prop. 1998/99:87

8 §

De försäkringstekniska avsätt-
ningarna skall täckas med tillgångar
på det sätt som gäller för skuldtäck-
ning enligt 7 kap. 9 § första, tredje
och fjärde styckena, 9 a–10 c §§,
10 e samt 10 f §§ försäkringsrö-
relselagen (1982:713) eller enligt
föreskrifter som meddelats med stöd
av någon av dessa bestämmelser.
Dock skall skuldtäckning endast
omfatta direkt försäkringsrörelse.

De försäkringstekniska avsätt-
ningarna skall täckas med tillgångar
på det sätt som gäller för skuldtäck-
ning enligt 7 kap. 9 § första, tredje
och fjärde styckena, 9 a–10 c, 10 e,
10 f samt 13 §§ försäkringsrörelse-
lagen (1982:713) eller enligt före-
skrifter som meddelats med stöd av
någon av dessa bestämmelser. Dock
skall skuldtäckning endast omfatta
direkt försäkringsrörelse.

När de försäkringstekniska avsättningarna skall täckas, får depositionen enligt 1–3 §§ räknas in under förutsättning att depositionen dels består av värdehandlingar som får användas för skuldtäckning med tillämpning av bestämmelserna i första stycket, dels inte har beaktats enligt 12 § första stycket fjärde meningen.

De tillgångar som används för skuldtäckning skall finnas i Sverige.

8 a §

*Premier för fondförsäkringar
skall placeras i andelar i sådana
till försäkringen anknutna fonder
som försäkringstagaren från tid till
annan bestämmer. Försäkrings-*

givaren får begränsa antalet fonder i vilka premier får placeras.

Utdelning och ersättning vid inlösen av sådana andelar får endast användas för förvärv av nya andelar i anknutna fonder och för utbetalning eller betalning av kostnader enligt försäkringsavtalet.

9 §

Företrädaren för en försäkringsgivare från tredje land skall se till att sådana *riktlinjer* som anges i 7 kap. 10 g § försäkringsrörelselagen (1982:713) upprättas och *att riktlinjerna* följs. *Företrädaren skall vidare* fortlöpande pröva om *riktlinjerna* behöver ändras.

Företrädaren skall se till att *försäkringstagarna* och *den* som *avser* att teckna en livförsäkring hos försäkringsgivaren informeras om det huvudsakliga innehållet i riktlinjerna, om det inte med hänsyn till försäkringens särskilda beskaffenhet saknas anledning till sådan information. Regeringen eller, *efter regeringens bemyndigande*, *Finansinspektionen* skall meddela föreskrifter om skyldigheten att lämna information och om vilka försäkringar som inte skall omfattas av informationskyldigheten.

Företrädaren för en försäkringsgivare från tredje land skall se till att sådana *placeringsriktlinjer* som anges i 7 kap. 10 g § försäkringsrörelselagen (1982:713) upprättas och följs *samt* fortlöpande pröva om *de* behöver ändras.

Företrädaren skall se till att *livförsäkringstagarna* och *de* som *erbjuds* att teckna en livförsäkring hos försäkringsgivaren informeras om det huvudsakliga innehållet i riktlinjerna, om det inte med hänsyn till försäkringens särskilda beskaffenhet *eller av annat särskilt skäl* saknas anledning till sådan information. Regeringen eller *den myndighet som regeringen bestämmer* skall meddela föreskrifter om skyldigheten att lämna information och om vilka försäkringar som inte skall omfattas av informationskyldigheten.

11 §

Försäkringstagarnas förmånsrätt enligt 4 a § förmånsrättslagen (1970:979) följer med en fordran som grundas på avtal om

1. livförsäkring, eller
2. återförsäkring avseende livförsäkring.

Förmånsrätten omfattar de tillgångar som finns upptagna i det register som anges i 10 §, när en försäkringsgivare från tredje land försätts i konkurs eller när utmätning äger rum eller särskild administration träder in.

Fordran enligt första stycket 1 har företräde framför fordran enligt första stycket 2.

Förmånsrätt enligt 4 a § förmånsrättslagen (1970:979) följer med en fordran som grundas på avtal om

14 §

Kapitalbasen för livförsäkring får omfatta de poster som anges i 7 kap. 22 § och 26 § tredje stycket försäkringsrörelselagen (1982:713). För livförsäkring beräknas solvensmarginalen enligt 7 kap. 23 § försäkringsrörelselagen. Garantibeloppet för livförsäkring skall motsvara 400 000 ECU. En tredjedel av solvensmarginalen eller av garantibeloppet, om det är större, skall motsvaras av poster som anges i 7 kap. 22 § första stycket 1–3 försäkringsrörelselagen.

Kapitalbasen för livförsäkring får omfatta de poster som anges i 7 kap. 22 § och 26 § tredje stycket försäkringsrörelselagen (1982:713). För livförsäkring beräknas solvensmarginalen enligt 7 kap. 23 § försäkringsrörelselagen. Garantibeloppet för livförsäkring skall motsvara 400 000 euro. En tredjedel av solvensmarginalen eller av garantibeloppet, om det är större, skall motsvaras av poster som anges i 7 kap. 22 § första stycket 1–4 försäkringsrörelselagen.

19 §

En försäkringsgivare från tredje land *som meddelar livförsäkringar i Sverige* skall utföra försäkringstekniska beräkningar och utredningar under ledning av en *aktuarie*. I fråga om *aktuarien* gäller 8 kap. 18 § andra stycket försäkringsrörelselagen (1982:713).

En försäkringsgivare från tredje land skall utföra försäkringstekniska beräkningar och utredningar under ledning av en *eller flera aktuarier*. I fråga om *aktuarierna* gäller 8 kap. 18 § *första och andra styckena* försäkringsrörelselagen (1982:713).

Finansinspektionen skall, om det behövs, förordna en eller flera aktuarier som tillsammans med försäkringsgivarens aktuarie skall utföra de uppgifter som avses i första stycket. Inspektionen skall utfärda en instruktion för sådan aktuarie. Aktuarien har rätt att få arvode av försäkringsgivaren. Arvodets storlek bestäms av inspektionen.

6 kap.

1 §

Finansinspektionen skall ha tillsyn över den verksamhet som försäkringsgivare från tredje land bedriver i Sverige. Inspektionen skall *verka för en sund utveckling av verksamheten* och ha ett nära samarbete med andra länders behöriga myndigheter.

Finansinspektionen skall ha tillsyn över den verksamhet som försäkringsgivare från tredje land bedriver i Sverige. Inspektionen skall *utöva tillsyn över att verksamheten bedrivs i enlighet med denna lag och andra författningar som reglerar försäkringsgivarens näringsverksamhet. Inspektionen skall ha*

3 §

Företrädaren för en försäkringsgivare från tredje land skall utan anmäning lämna Finansinspektionen

1. en redogörelse för försäkringsgivarens verksamhet i Sverige för varje räkenskapsår, enligt formulär som fastställs av inspektionen,

2. ett intyg för varje räkenskapsår om att försäkringsgivarens deposition motsvarar kraven i 5 kap. 1–3 §§,

3. *en utredning för varje räkenskapsår om de försäkringstekniska avsättningarnas storlek, hur dessa har beräknats och täckts samt om avgiven återförsäkring,*

4. *en kopia av grunder eller ändrade grunder,*

5. uppgifter om de tvångsmedel som den behöriga myndigheten i försäkringsgivarens hemland har tillgripit mot försäkringsgivaren, samt

6. meddelande om ändring av försäkringsgivarens firma.

Till *grunderna* eller de ändrade *grunderna enligt första stycket 4* skall *det* fogas en redogörelse för de konsekvenser *grunderna* får för försäkringstagarna och *försäkringsgivaren*.

Regeringen eller, *efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen* får meddela närmare föreskrifter om uppgiftsskyldigheten enligt första och andra styckena.

3. *försäkringstekniska riktlinjer för livförsäkring eller en ändring i riktlinjerna senast när de börjar användas,*

4. uppgifter om de tvångsmedel som den behöriga myndigheten i försäkringsgivarens hemland har tillgripit mot försäkringsgivaren, samt

5. meddelande om ändring av försäkringsgivarens firma.

Till *de försäkringstekniska riktlinjerna* eller de ändrade *försäkringstekniska riktlinjerna* skall fogas en redogörelse för de konsekvenser *som riktlinjerna* får för *försäkringsgivaren* samt för försäkringstagarna och *andra ersättningsberättigade på grund av försäkringarna*.

Regeringen eller *den myndighet som regeringen bestämmer* får meddela närmare föreskrifter om uppgiftsskyldigheten enligt första och andra styckena.

Företrädaren för en försäkringsgivare från tredje land skall lämna Finansinspektionen de upplysningar om försäkringsgivaren och dennes verksamhet här i landet som inspektionen begär.

Regeringen eller, *efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen* får meddela föreskrifter om vilka upplysningar en försäkringsgivare från tredje land skall lämna till inspektionen enligt första stycket.

Regeringen eller *den myndighet som regeringen bestämmer* får meddela föreskrifter om vilka upplysningar en försäkringsgivare från tredje land skall lämna till inspektionen enligt första stycket.

8 §

Finansinspektionen får i fråga om den verksamhet som en försäkringsgivare från tredje land bedriver här i landet meddela de erinringar som inspektionen anser är nödvändiga.

Finansinspektionen skall förelägga försäkringsgivaren att vidta rättelse om inspektionen finner att

1. *avvikelse* skett från denna lag, *trafikskadelagen (1975:1410), lagen (1976:357) om motortävlingsförsäkring eller föreskrifter som har meddelats med stöd av någon av dessa lagar eller från grunderna, om sådana finns,*

2. *grunderna* inte längre är tillfredsställande med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av försäkringsgivarens rörelse,

3. ett belopp som deponerats i bank enligt 5 kap. 1–3 §§ minskats genom att värdehandlingarna sjunkit avsevärt i värde eller av annan anledning,

4. *försäkringsgivarens riktlinjer för placering av tillgångar som används för skuldtäckning inte är tillfredsställande med hänsyn till innehållet i 5 kap. 8 § samt 7 kap. 9 a–10 c §§ och 10 e § försäkringsrörelselagen (1982:713),*

5. *de tillgångar som används för skuldtäckning inte är tillräckliga eller inte är placerade enligt 5 kap.*

Finansinspektionen skall förelägga försäkringsgivaren *eller dennes företrädare* att vidta rättelse om inspektionen finner att

1. *avvikelse* skett från denna lag *eller någon annan författning som reglerar försäkringsgivarens näringsverksamhet,*

2. *de försäkringstekniska riktlinjerna, beräkningsunderlaget och placeringsriktlinjerna* inte längre är tillfredsställande med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av försäkringsgivarens rörelse,

3. ett belopp som deponerats i bank enligt 5 kap. 1–3 §§ minskats genom att värdehandlingarna sjunkit avsevärt i värde eller av annan anledning, *eller*

8 § samt 7 kap. 9 a–10 c §§ och 10 e § försäkringsrörelselagen,

6. försäkringsgivarens företrädare eller, om företrädaren är en juridisk person, försäkringsgivarens ombud inte uppfyller de krav som anges i 4 kap. 5 § första stycket 3, eller

7. det i övrigt finns allvarliga anmärkningar mot försäkringsgivarens verksamhet.

4. försäkringsgivarens företrädare eller, om företrädaren är en juridisk person, försäkringsgivarens ombud inte uppfyller de krav som anges i 4 kap. 5 § första stycket 3.

9 §

Finansinspektionen skall förelägga en försäkringsgivare från tredje land att upprätta och för godkännande överlämna en plan för att

1. återställa en *sund* finansiell ställning, om försäkringsgivarens kapitalbas understiger solvensmarginalen enligt 7 kap. 23 eller 25 § försäkringsrörelselagen (1982:713) (saneringsplan),

2. skyndsamt återställa kapitalbasen, om den understiger de nivåer som anges i 5 kap. 12–15 §§, eller om garantibeloppet för en livförsäkringsrörelse inte har sådan sammansättning som anges i 5 kap. 12 § andra stycket (finansieringsplan).

Skyldigheten att upprätta saneringsplan eller finansieringsplan enligt första stycket gäller inte om försäkringsgivaren medgetts undantag enligt 5 kap. 16 § och någon annan myndighet än Finansinspektionen har tillsyn över soliditeten. Om den utländska myndighet som kontrollerar försäkringsgivarens soliditet förbjuder försäkringsgivaren att helt eller delvis förfoga över sina tillgångar skall, på begäran av myndigheten, Finansinspektionen vidta samma åtgärder beträffande försäkringsgivarens tillgångar i Sverige. Finansinspektionen får besluta hur verksamheten skall drivas efter ett sådant beslut av den utländska myndigheten.

7 kap.

7 §

Finansinspektionen skall anta ett anbud om övertagande av försäkringsbestånd om

1. den övertagande försäkringsgivaren har den kapitalbas som krävs sedan överlåtelsen beaktats, varvid hänsyn tagits till sådant undantag som kan ha medgivits i enlighet med 5 kap. 16 §, och

2. behörig myndighet i det land där åtagandet skall fullgöras, samtycker till överlåtelsen eller inte har yttrat sig.

Saknar den övertagande försäkringsgivaren koncession att driva verksamhet i Sverige, skall kapitalbasen intygas av behörig myndighet. Med behörig myndighet avses i detta fall den behöriga myndigheten i det EES-land som övervakar försäkringsgivarens soliditet.

Finansinspektionens beslut att anta ett anbud skall kungöras enligt 10 kap. 1 § 10. När ett sådant beslut kungörs, övergår ansvaret för det överlåtna försäkringsbeståndet på den övertagande försäkringsgivaren. Genom denna försäkringsgivares försorg skall samtliga försäkringstagare och de personer som förvärvat rätt på grund av en försäkring underrättas om överlåtelsen och de eventuella ändringar i villkoren som den medför.

Finansinspektionens beslut att anta ett anbud skall kungöras enligt 10 kap. 1 § 10. När ett sådant beslut kungörs, övergår ansvaret för det överlåtna försäkringsbeståndet på den övertagande försäkringsgivaren. Genom denna försäkringsgivares försorg skall samtliga försäkringstagare och de personer som förvärvat rätt på grund av en försäkring underrättas om överlåtelsen och de eventuella ändringar i villkoren som den medför. *Finansinspektionen bestämmer på vilket sätt underrättelsen skall lämnas.*

Om det i ett bestånd av direkt försäkring som överlåtits ingår åtaganden som skall fullgöras i ett annat EES-land skall Finansinspektionen offentliggöra den godkända överlåtelsen i det landet enligt bestämmelserna där. Om överlåtelsebeslutet offentliggörs på motsvarande sätt i det berörda landet, får inspektionen underlåta att offentliggöra beslutet där.

8 kap.

1 §

Företrädaren för en utländsk försäkringsgivare skall övervaka att försäkringsgivaren i sin verksamhet i Sverige iakttar god *affärssed*. I fråga om en försäkringssammanslutning skall försäkringsgivaren övervaka att verksamhet för att anskaffa försäkringar bedrivs i enlighet med *god sed*.

Företrädaren för en utländsk försäkringsgivare skall övervaka att försäkringsgivaren i sin verksamhet i Sverige iakttar god *försäkringsstandard*. I fråga om en försäkringssammanslutning skall försäkringsgivaren övervaka att verksamhet för att anskaffa försäkringar bedrivs i enlighet med *en sådan standard*.

1 a §

Information till försäkringstagare och dem som erbjuds att teckna en försäkring skall vara anpassad efter försäkringens art och tydligt visa försäkringens villkor och värdeutveckling. Även andra ersättningsberättigade på grund av försäkringar skall ges den information de behöver.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om vilken information som en försäkringsgivare skall lämna till försäkringstagarna, andra ersättningsberättigade på grund av försäkringarna och till dem som erbjuds att teckna en försäkring hos försäkringsgivaren.

2 §

En utländsk försäkringsgivare skall i alla meddelanden till allmänheten nämna sin organisationsform och sitt hemland.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen skall meddela närmare föreskrifter om den information som en försäkringsgivare skall lämna till försäkringstagarna och till den som avser att teckna en försäkring hos försäkringsgivaren.

4 §

En utländsk försäkringsgivare eller dennes företrädare får inte till fördel för en enskild försäkringstagare eller grupper av försäkringstagare, på annat sätt än genom återbäring, medge direkt eller indirekt nedsättning av de livförsäkringspremier som försäkringsgivaren enligt upprättade grunder bestämt för sin rörelse här i landet.

En utländsk försäkringsgivare får inte förespegla framtida återbäring som saknar grund i försäkringsavtalet.

5 §

På begäran av den som biträtt en utländsk försäkringsgivare att marknadsföra försäkringar i Sverige skall Finansinspektionen utfärda ett intyg över verksamhetens omfattning och innehåll, om intyget behövs för att den som biträtt försäkringsgivaren skall få driva liknande verksamhet i ett annat land som omfattas av avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

På begäran av den som i egenskap av försäkringsombud eller på liknande sätt biträtt en utländsk försäkringsgivare skall Finansinspektionen utfärda ett intyg över verksamhetens omfattning och innehåll, om intyget behövs för att den som biträtt försäkringsgivaren skall få driva liknande verksamhet i ett annat land som omfattas av avtalet om Europeiska ekonomiska

Försäkringsgivaren och den som begär intyg skall lämna inspektionen de upplysningar som behövs för att inspektionen skall kunna fullgöra denna skyldighet.

samarbetsområdet.

Försäkringsgivaren och den som begär intyg skall lämna inspektionen de upplysningar som behövs för att inspektionen skall kunna fullgöra denna skyldighet.

*Lydelse enligt prop. 1997/98:186, Föreslagen lydelse
bet. 1998/99:FiU14,
rskr. 1998/99:130*

10 kap.

1 §

Finansinspektionen skall i Post- och Inrikes Tidningar kungöra

1. förordnande av ett ombud enligt 3 kap. 6 § fjärde stycket, 8 § eller 6 kap. 12 §,

2. beslut om att förbjuda eller begränsa en utländsk försäkringsgivares rätt att förfoga över sina tillgångar här i landet enligt 3 kap. 7 § första stycket, 9 § första stycket eller 6 kap. 11 § första stycket,

3. koncession som beviljas en försäkringsgivare från tredje land enligt 4 kap. 5 § första stycket,

4. förlängning av koncession som beviljas en försäkringsgivare från tredje land enligt 4 kap. 6 §

5. godkännande av en företrädare för en försäkringsgivare från tredje land enligt 4 kap. 5 § första stycket eller 8 §,

6. ändring av firma för en försäkringsgivare från tredje land enligt 6 kap. 4 § första stycket 6,

7. förverkande av koncession enligt 6 kap. 2 eller 13 § eller återkallande av koncession enligt 7 kap. 1 § för en försäkringsgivare från tredje land,

8. godkännande eller förordnande av ett ombud enligt 7 kap. 2 § andra stycket,

9. anbud om övertagande av ett försäkringsbestånd i ett administrationsbo enligt 7 kap. 6 § första stycket,

10. beslut om antagande av anbud enligt 7 kap. 7 § första stycket,

11. ansökan om tillstånd till överlåtelse av försäkringsbestånd enligt 9 kap. 5 §, och

12. tillstånd till överlåtelse enligt 9 kap. 8 § första stycket.

I 7 kap. 7 § fjärde stycket och 9 kap. 8 § andra stycket finns bestämmelser om offentliggörande av vissa överlåtelsebeslut i andra EES-länder.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2000.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag att 3 kap. 3 §, 4 kap. 2 och 9 §§, 5 kap. 3-5 §§, 6 kap. 3 §, 7 kap. 4 §, 8 kap. 4 och 7 §§ samt bilaga 1 och 2 till lagen skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

3 §

De i 2 § angivna bestämmelserna i 3 kap. årsredovisningslagen (1995:1554) skall tillämpas med följande avvikelser:

<p>1. Vad som i 4 § fjärde stycket sägs om sammanslagning av poster som föregås av arabiska siffror gäller inte för posterna upptagna i schemat för resultaträkningen i bilaga 2 eller för sådana poster i balansräkningen som skall tas upp under Återförsäkrares andel av försäkringstekniska avsättningar eller Försäkringstekniska avsättningar.</p>	<p>1. Vad som i 4 § fjärde stycket sägs om sammanslagning av poster som föregås av arabiska siffror gäller inte för posterna upptagna i schemat för resultaträkningen i bilaga 2 eller för sådana poster i balansräkningen som skall tas upp under <i>Placeringsstillgångar för vilka livförsäkringstagaren bär placeringsrisk (D)</i>, Återförsäkrares andel av försäkringstekniska avsättningar (<i>E</i>) eller Försäkringstekniska avsättningar (<i>DD och EE</i>).</p>
--	---

2. Inom linjen skall, utöver ställda säkerheter och ansvarsförbindelser, oåterkalleliga åtaganden som innebär risktagande anges.

4 kap.

2 §

De i 1 § angivna bestämmelserna i 4 kap. årsredovisningslagen (1995:1554) skall tillämpas med följande avvikelser:

1. 2 § tillämpas på immateriella tillgångar (B).
2. 3 § skall tillämpas på samtliga tillgångar, om inte annat följer av detta kapitel.
3. 4 § skall tillämpas på dels immateriella tillgångar (B), dels placeringsstillgångar (C) — utom när de värderas till verkligt värde enligt 5 § i detta kapitel — samt dels sådana materiella tillgångar och varulager (G.I) och övriga tillgångar (G.IV) som stadigvarande skall brukas eller innehas.
4. a) 5 § skall tillämpas på dels immateriella tillgångar (B), dels placeringsstillgångar (C) — utom när de värderas till verkligt värde enligt 5 § i detta kapitel — samt dels sådana materiella tillgångar och varulager (G.I) och övriga tillgångar (G.IV) som stadigvarande skall brukas eller innehas.
- b) 5 § andra stycket skall tillämpas endast på placeringar i koncernföretag och intresseföretag (C.II), andra finansiella placeringsstillgångar än aktier och andelar (C.III.2-7) samt depåer hos företag som avgivit åter-

försäkring (C.IV) — utom när tillgångarna värderas till verkligt värde enligt 5 § i detta kapitel.

c) Sådana andra finansiella placeringstillgångar som utgörs av aktier och andelar (C.III.1) skall skrivas ned till det lägre värde som tillgången har på balansdagen även om det inte kan antas att värdenedgången är varaktig.

5. a) 6 och 8 §§ skall tillämpas på placeringstillgångar (C) — utom när de värderas till verkligt värde enligt 5 § i detta kapitel — samt på sådana tillgångar hänförliga till materiella tillgångar och varulager (G.I) som stadigvarande skall innehas eller brukas.

5. a) 6 och 8 §§ gäller endast placeringstillgångar (C) — utom när de värderas till verkligt värde enligt 5 § i detta kapitel — samt på sådana tillgångar hänförliga till materiella tillgångar och varulager (G.I) som stadigvarande skall innehas eller brukas.

b) Aktier och andelar i koncernföretag och intresseföretag får inte skrivas upp till högre värde än vad som medges av Finansinspektionen.

6. Uppskrivningsbelopp enligt 6 § får endast användas

— i skadeförsäkringsaktiebolag för ökning av aktiekapitalet genom fondemission,

— i skadeförsäkringsföretag för avsättning till en uppskrivningsfond (AA.III), samt

— i livförsäkringsföretag för avsättning till en uppskrivningsfond (DD.II) efter medgivande av Finansinspektionen.

6. Uppskrivningsbelopp enligt 6 § får endast användas för ökning av aktiekapitalet genom fondemission eller för avsättning till en uppskrivningsfond (AA.III).

7. 7 § första stycket 2 och andra stycket om användning av uppskrivningsfonden för att täcka förlust får inte tillämpas.

8. 9 § skall tillämpas på dels fordringar (F), dels kassa och bank (G.II), dels sådana materiella tillgångar och varulager (G.I) och övriga tillgångar (G.IV) som inte stadigvarande skall brukas eller innehas.

9. 12 § skall tillämpas på materiella tillgångar och varulager (G.I).

9 §

Försäkringstekniska avsättningar (EE) skall tas upp i balansräkningen med tillämpning av 7 kap. 1 och 2 §§ försäkringsrörelselagen (1982:713).

Såsom Avsättning för ej intjänade premier och kvardröjande risker (EE.1) i skadeförsäkringsrörelse, skall tas upp belopp motsvarande premiereserven.

Såsom Livförsäkringsavsättning (EE.2) i livförsäkringsrörelse, skall

Försäkringstekniska avsättningar (DD och EE) skall tas upp i balansräkningen med tillämpning av 7 kap. 1 och 2 §§ försäkringsrörelselagen (1982:713).

tas upp belopp motsvarande premiereserven inklusive belopp för tilldelad återbäring, utom sådan tilldelad återbäring som förfallit till betalning.

5 kap.

3 §

Utöver vad som följer av 1 § skall följande uppgifter lämnas om tillgångar:

1. Byggnader och mark som används för den egna verksamheten skall anges.

2. Övriga lån (C.III.5) skall specificeras på belopp för vilka försäkringsbrev utgör huvudsaklig säkerhet och, om resterande belopp är väsentligt, även i övrigt specificeras till storlek och art.

3. Större belopp i posterna Övriga finansiella placeringstillgångar (C.III.7) och Övriga tillgångar (G.IV), skall specificeras till storlek och art.

4. Tillgångar för villkorad återbäring (D.1) skall delas upp på tillgångar för vilka försäkringstagaren direkt respektive indirekt bär placeringsrisk.

4. Förutbetalda anskaffningskostnader (H.II) och Återförsäkrares andel av förutbetalda anskaffningskostnader (JJ.I) skall anges uppdelade på skadeförsäkringsrörelse och livförsäkringsrörelse.

5. Om det bokförda värdet för räntebärande värdepapper överstiger eller underskrider det belopp som skall infrias på förfallodagen, skall mellanskillnaden anges. Summan av överstigande belopp skall anges för sig och summan av underskridande belopp skall anges för sig.

5. Förutbetalda anskaffningskostnader (H.II) och Återförsäkrares andel av förutbetalda anskaffningskostnader (II.I) skall anges uppdelade på skadeförsäkringsrörelse och livförsäkringsrörelse.

6. Om det bokförda värdet för räntebärande värdepapper överstiger eller underskrider det belopp som skall infrias på förfallodagen, skall mellanskillnaden anges. Summan av överstigande belopp skall anges för sig och summan av underskridande belopp skall anges för sig.

4 §

Utöver vad som följer av 1 § skall följande uppgifter lämnas om eget kapital och *skulder*:

1. I livförsäkringsföretag skall som bundet eget kapital tas upp Aktiekapital och Garantikapital.

Utöver vad som följer av 1 § skall följande uppgifter lämnas om eget kapital och *avsättningar*:

1. I livförsäkringsföretag *som inte får dela ut vinst* skall som bundet eget kapital tas upp Aktiekapital, Garantikapital, *Överkursfond, Konsolideringsfond, Fond för orealiserade vinster och vinst eller*

förlust för räkenskapsåret. Förlust för räkenskapsåret tas därvid upp som avdragspost.

2. I skadeförsäkringsföretag skall eget kapital delas upp i bundet eget kapital och fritt eget kapital eller ansamlad förlust. Under bundet eget kapital skall tas upp Aktiekapital, Garantikapital, Överkursfond, Uppskrivningsfond, Reservfond och Fond för orealiserade vinster. Under fritt eget kapital skall tas upp fria fonder, var för sig, balanserad vinst eller förlust samt vinst eller förlust för räkenskapsåret. Balanserad förlust och förlust för räkenskapsåret tas därvid upp som avdragsposter.

3. I livförsäkringsföretag skall Återbäringsmedel anges uppdelat på Återbäringsfond, Uppskrivningsfond, Fond för orealiserade vinster, Övriga medel och Årets resultat. Posten Återbäringsmedel och förändringarna av posten skall specificeras i en not.

4. Om avsättningen för kvardröjande risker i posten *Avsättning för ej intjänade premier och kvardröjande risker (EE.1)* uppgår till väsentligt belopp, skall beloppet anges.

5. Om avvecklingsresultat uppgår till väsentligt belopp skall det anges i en not med fördelning på kategori av skada och belopp. Med avvecklingsresultat avses skillnaden mellan å ena sidan avsättningen för oreglerade skador från föregående år vid räkenskapsårets ingång, efter avdrag för under räkenskapsåret gjorda utbetalningar av ersättningar för skador från föregående år, och å andra sidan avsättningen för oreglerade skador från föregående år vid räkenskapsårets slut.

2. I skadeförsäkringsföretag och livförsäkringsföretag som får dela ut vinst skall eget kapital delas upp i bundet eget kapital och fritt eget kapital eller ansamlad förlust. Under bundet eget kapital skall tas upp Aktiekapital, Garantikapital, Överkursfond, Uppskrivningsfond, Reservfond och Fond för orealiserade vinster. Under fritt eget kapital eller ansamlad förlust skall tas upp fria fonder, var för sig, balanserad vinst eller förlust samt vinst eller förlust för räkenskapsåret. Balanserad förlust och förlust för räkenskapsåret tas därvid upp som avdragsposter.

3. Om avsättningen för kvardröjande risker i posten *Ej intjänade premier och kvardröjande risker (DD.1)* uppgår till väsentligt belopp, skall beloppet anges.

4. Om garanterad återbäring i posten *livförsäkringsavsättning (DD.2)* uppgår till väsentligt belopp, skall beloppet anges.

6. Villkorad återbäring (EE.1) skall delas upp på avsättningar för vilka försäkringstagaren direkt respektive indirekt bär risk.

7. Skadeförsäkringsföretag och livförsäkringsföretag som får dela ut vinst skall lämna närmare upplysningar om det belopp av fritt eget kapital som inte kan anses utdelningsbart med hänsyn till bestämmelserna i 1 kap. 1 a § första stycket och 12 kap. 2 § tredje stycket försäkringsrörelselagen (1982:713) och om de förhållanden som motiverar bedömningen.

8. Livförsäkringsföretag skall lämna upplysning om belopp som inte får användas för vinstutdelning eller förlusttäckning enligt bolagsordningen.

5 §

Utöver vad som följer av 1 § skall följande uppgifter lämnas om resultaträkningens poster:

1. I fråga om skadeförsäkring skall anges
 - a) premieinkomsten, brutto,
 - b) premieintäkter, brutto,
 - c) försäkringsersättningar, brutto,
 - d) driftskostnader, brutto, samt
 - e) resultat av avgiven återförsäkring.

Posterna skall fördelas på direkt försäkring och mottagen återförsäkring, om mottagen återförsäkring utgör tio procent eller mer av premieinkomst, brutto.

2. Direkt skadeförsäkring skall fördelas enligt följande försäkringsklasser

- a) olycksfall och sjukdom,
- b) motorfordon, ansvar mot tredje man,
- c) motorfordon, övriga klasser,
- d) sjöfart, luftfart och transport,
- e) brand och annan skada på egendom,
- f) allmän ansvarighet,
- g) kredit och borgen,
- h) rättsskydd,
- i) assistans, samt
- j) övriga försäkringsklasser.

3. I fråga om livförsäkring skall premieinkomsten anges brutto. Om mottagen återförsäkring utgör tio procent eller mer av denna premieinkomst skall inkomsten fördelas mellan direkt försäkring och mottagen återförsäkring.

4. Premieinkomst för direkt livförsäkring skall fördelas enligt följande indelningsgrunder

- a) I premier för individuell försäkring,

II gruppförsäkringspremier,

b) I periodiska premier,

II engångspremier,

c) I premier för ej återbäringsberättigade avtal,

II premier för återbäringsberättigade avtal, samt

III premier för *avtal* för vilka försäkringstagaren bär *placeringsrisken*.

c) I premier för ej återbäringsberättigade avtal,

II premier för återbäringsberättigade avtal, samt

III premier för *livförsäkringsavtal* för vilka försäkringstagaren bär *risk*.

5. Uppgift skall lämnas om det sammanlagda beloppet av total premieinkomst, brutto, för direkt försäkring som avser försäkringsavtal som tecknats av företaget i

a) Sverige,

b) andra länder som ingår i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, samt

c) övriga länder.

6. Det totala beloppet för provisioner för direkt försäkring under räkenskapsåret skall anges i en not.

7. Om kapitalavkastning överförs mellan teknisk och icke-teknisk redovisning i resultaträkningen, skall upplysningar om grunderna för överföringen lämnas i en not.

6 kap.

3 §

I resultatanalysen skall, fördelat på försäkringsgrenar, upplysningar lämnas om försäkringstekniska avsättningar, återförsäkrares andel av försäkringstekniska avsättningar, intäkter, kostnader och rörelseresultat. *Livförsäkringsföretag skall även lämna upplysningar om återbäringsmedlens fördelning på försäkringsgrenar.*

I resultatanalysen skall, fördelat på försäkringsgrenar, upplysningar lämnas om försäkringstekniska avsättningar (*DD och EE*), återförsäkrares andel av försäkringstekniska avsättningar (*E*), intäkter, kostnader och rörelseresultat.

7 kap.

4 §

För koncernredovisningen gäller i tillämpliga delar

1. de allmänna bestämmelserna om årsredovisningen i 2 kap. 2 §, med undantag för hänvisningarna till 2 kap. 1–3 §§ årsredovisningslagen (1995:1554),

2. bestämmelserna om balansräkning och resultaträkning i 3 kap., med det tillägget att vad som avsatts till kapitalandelsfonden skall tas upp i koncernbalansräkningen som bundet eget kapital under Andra fonder (AA.IV) i skadeför-

2. bestämmelserna om balansräkning och resultaträkning i 3 kap., med det tillägget att vad som avsatts till kapitalandelsfonden skall tas upp i koncernbalansräkningen som bundet eget kapital under Andra fonder (AA.V),

3. bestämmelserna om värderingsregler i 4 kap.,

4. bestämmelserna om tilläggsupplysningar i 5 kap., med undantag för 2 § 1 och hänvisningarna till 5 kap. 8, 9 och 24 §§ årsredovisningslagen, samt

5. bestämmelserna om upplysningarna i förvaltningsberättelsen i 6 kap. 1 och 2 §§, med undantag för hänvisningen till 6 kap. 2 § årsredovisningslagen.

8 kap.

4 §

Årsredovisningen för det förflutna räkenskapsåret skall lämnas till revisorerna senast en månad före ordinarie bolagsstämma.

Årsredovisningen för det förflutna räkenskapsåret skall lämnas till revisorerna *och lekmannarevisorer* senast en månad före ordinarie bolagsstämma.

7 §

Verkställande direktör eller styrelseledamot i ett försäkringsföretag som enligt denna lag *eller annan författning* skall ge in redovisningshandling eller revisionsberättelse till Finansinspektionen, kan av inspektionen föreläggas vid vite att fullgöra denna skyldighet.

Fråga om utdömande av vitet prövas av Finansinspektionen.

Bilaga 1

Uppställningsform för balansräkning

TILLGÅNGAR

- A. Tecknat ej inbetalt kapital
- B. Immateriella tillgångar
 - I Goodwill
 - II Andra immateriella tillgångar
- C. Placeringstillgångar
 - I Byggnader och mark
 - II Placeringar i koncernföretag och intresseföretag
 - 1. Aktier och andelar i koncernföretag

2. Räntebärande värdepapper emitterade av, och lån till, koncernföretag
3. Aktier och andelar i intresseföretag
4. Räntebärande värdepapper emitterade av, och lån till, intresseföretag

III Andra finansiella placeringstillgångar

1. Aktier och andelar
2. Obligationer och andra räntebärande värdepapper
3. Andelar i investeringspooler
4. Lån med säkerhet i fast egendom
5. Övriga lån
6. Utlåning till kreditinstitut
7. Övriga finansiella placeringstillgångar

IV Depåer hos företag som avgivit återförsäkring

D. Placeringstillgångar för vilka livförsäkringstagaren bär *placeringsrisken* D. Placeringstillgångar för vilka livförsäkringstagaren bär *placeringsrisk*

1. Tillgångar för villkorad återbäring

2. Fondförsäkringstillgångar

E. Återförsäkrares andel av Försäkringstekniska avsättningar E. Återförsäkrares andel av Försäkringstekniska avsättningar

1. *Avsättning för* ej intjänade premier och kvardröjande risker 1. Ej intjänade premier och kvardröjande risker

2. Livförsäkringsavsättning 2. Livförsäkringsavsättning

3. *Avsättning för* oreglerade skador 3. Oreglerade skador

4. *Avsättning för* återbäring och rabatter 4. Återbäring och rabatter

5. Övriga försäkringstekniska avsättningar 5. Övriga försäkringstekniska avsättningar

6. *Avsättning för* livförsäkringar för vilka försäkringstagaren bär *placeringsrisken* 6. *Avsättning för* livförsäkringar för vilka försäkringstagaren bär *risk*

a) Villkorad återbäring

b) Fondförsäkringsåtaganden

F. Fordringar

I Fordringar avseende direkt försäkring

II Fordringar avseende återförsäkring

III Övriga fordringar

G. Andra tillgångar

I Materiella tillgångar och varulager

II Kassa och bank

III Egna aktier

IV Övriga tillgångar

H. Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter

I Upplupna ränte- och hyresintäkter

II Förutbetalda anskaffningskostnader

III Övriga förutbetalda kostnader och upplupna intäkter

AA. Eget kapital

I Aktiekapital eller Garantikapital

II Överkursfond

III Uppskrivningsfond

IV Andra fonder

1. Reservfond

2. Fond för orealiserade vinster

3. Övriga fonder

V Balanserad vinst eller förlust

VI Årets resultat

BB. Obeskattade reserver

CC. Efterställda skulder

DD. Återbäringsmedel

I Återbäringsfond

II Uppskrivningsfond

III Fond för orealiserade vinster

IV Övriga medel

V Årets resultat

EE. Försäkringstekniska avsättningar (före avgiven återförsäkring)

1. Avsättning för ej intjänade premier och kvardröjande risker

2. Livförsäkringsavsättning

3. Avsättning för oreglerade skador

4. Avsättning för återbäring och rabatter

5. Utjämningsavsättning

6. Övriga försäkringstekniska avsättningar

FF. Avsättning för livförsäkringar för vilka försäkringstagaren bär *placeringsrisken* (före avgiven återförsäkring)

GG. Avsättningar för andra risker och kostnader

1. Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser

2. Avsättningar för skatter

3. Övriga avsättningar

HH. Depåer från återförsäkrare

II. Skulder

I Skulder avseende direkt försäk-

IV Konsolideringsfond

V Andra fonder

1. Reservfond

2. Fond för orealiserade vinster

3. Övriga fonder

VI Balanserad vinst eller förlust

VII Årets resultat

DD. Försäkringstekniska avsättningar (före avgiven återförsäkring)

1. Ej intjänade premier och kvardröjande risker

2. Livförsäkringsavsättning

3. Oreglerade skador

4. Återbäring och rabatter

5. Utjämningsavsättning

6. Övriga försäkringstekniska avsättningar

EE. Försäkringsteknisk avsättning för livförsäkringar för vilka försäkringstagaren bär *risk* (före avgiven återförsäkring).

1. Villkorad återbäring

2. Fondförsäkringsåtaganden

FF. Avsättningar för andra risker och kostnader

1. Pensioner och liknande förpliktelser

2. Skatter

3. Övriga avsättningar

GG. Depåer från återförsäkrare

HH. Skulder

I Skulder avseende direkt försäk-

ring	ring
II Skulder avseende återförsäk- ring	II Skulder avseende återförsäk- ring
III Obligationslån	III Obligationslån
IV Skulder till kreditinstitut	IV Skulder till kreditinstitut
V Övriga skulder	V Övriga skulder
JJ. Upplupna kostnader och förut- betalda intäkter	II. Upplupna kostnader och förutbe- talda intäkter
I Återförsäkrares andel av Förut- betalda anskaffningskostnader	I Återförsäkrares andel av Förut- betalda anskaffningskostnader
II Övriga upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	II Övriga upplupna kostnader och förutbetalda intäkter

POSTER INOM LINJEN

- I Panter och därmed jämförliga säkerheter ställda för egna skulder och för såsom avsättningar redovisade förpliktelser, varje slag för sig
- II Övriga ställda panter och jämförliga säkerheter, varje slag för sig
- III Ansvarsförbindelser
1. Garantier
 2. Pensionsförpliktelser som ej upptagits bland avsättningar och ej har täckning i pensionsstiftelses förmögenhet
 3. Övriga ansvarsförbindelser
- IV Åtaganden
1. Åtaganden till följd av återköpstransaktioner
 2. Övriga åtaganden

Bilaga 2

Uppställningsform för resultaträkningen

I. TEKNISK REDOVISNING AV SKADEFÖRSÄKRINGSRÖRELSE

1. Premieintäkter (efter avgiven återförsäkring)
 - a. Premieinkomst (före avgiven återförsäkring)
 - b. Premier för avgiven återförsäkring (-)
 - c. Förändring i Avsättning för ej intjänade premier och kvardröjande risker, före avgiven återförsäkring (+/-)
 - d. Återförsäkrares andel av Förändring i avsättning för ej intjänade premier och kvardröjande risker (+/-)
2. Kapitalavkastning överförd från finansrörelsen (III.6)
3. Övriga tekniska intäkter (efter avgiven återförsäkring)
4. Försäkringsersättningar (efter avgiven återförsäkring)
 - a. Utbetalda försäkringsersättningar
 - aa) Före avgiven återförsäkring
 - bb) Återförsäkrares andel (-)
 - b. Förändring i Avsättning för oreglerade skador
 - aa) Före avgiven återförsäkring
 - bb) Återförsäkrares andel (-)

5. Förändring i Övriga försäkringstekniska avsättningar (efter avgiven återförsäkring) (+/-)
6. Återbäring och rabatter (efter avgiven återförsäkring)
7. Driftskostnader
8. Övriga tekniska kostnader (efter avgiven återförsäkring)
9. Förändring i Utjämningsavsättning
10. Skadeförsäkringsrörelsens tekniska resultat (införs som post III.1)

II. TEKNISK REDOVISNING AV LIVFÖRSÄKRINGSRÖRELSE

1. Premieinkomst (efter avgiven återförsäkring)
 - a. Premieinkomst (före avgiven återförsäkring)
 - b. Premier för avgiven återförsäkring (-)
2. Kapitalavkastning, intäkter
3. Orealiserade vinster på placeringstillgångar
 - 3a. Värdeökning på placeringstillgångar för vilka livförsäkringstagaren bär placeringsrisk*
 - aa. Värdeökning på tillgångar för villkorad återbäring*
 - bb. Värdeökning på fondförsäkringstillgångar*
 - 3b. Värdeökning på övriga placeringstillgångar*
4. Övriga tekniska intäkter (efter avgiven återförsäkring)
5. Försäkringsersättningar (efter avgiven återförsäkring)
 - a. Utbetalda försäkringsersättningar
 - aa) Före avgiven återförsäkring
 - bb) Återförsäkrares andel (-)
 - b. Förändring i Avsättning för oregrerade skador
 - aa) Före avgiven återförsäkring
 - bb) Återförsäkrares andel(-)
6. Förändring i andra försäkringstekniska avsättningar (efter avgiven återförsäkring) (+/-)
 - a. Livförsäkringsavsättning
 - aa) Före avgiven återförsäkring
 - bb) Återförsäkrares andel (-)
 - b. Försäkringsteknisk avsättning för livförsäkringar för vilka försäkringstagaren bär risk*
 - aa. Villkorad återbäring*
 - bb. Fondförsäkringsåtaganden*
 - c. Övriga försäkringstekniska avsättningar (efter avgiven återförsäkring)*
7. Återbäring och rabatter (efter avgiven återförsäkring)
8. Driftskostnader
9. Kapitalavkastning, kostnader

10. Orealiserade förluster på placeringstillgångar

Prop. 1998/99:87

10a. Värdeminskning på placeringstillgångar för vilka livförsäkringstagaren bär placeringsrisk

aa. Värdeminskning på tillgångar för villkorad återbäring

bb. Värdeminskning på fondförsäkringstillgångar

10b. Värdeminskning på övriga placeringstillgångar

11. Övriga tekniska kostnader (efter avgiven återförsäkring)

12. Kapitalavkastning överförd till finansrörelsen (införs som post III.4)

13. Livförsäkringsrörelsens tekniska resultat (införs som post III.2)

III. ICKE-TEKNISK REDOVISNING

1. Skadeförsäkringsrörelsens tekniska resultat (post I.10)

2. Livförsäkringsrörelsens tekniska resultat (post II.13)

3a. Kapitalavkastning, intäkter i skadeförsäkringsrörelsen

3b. Orealiserade vinster på placeringstillgångar

4. Kapitalavkastning överförd från livförsäkringsrörelsen (post II.12)

5a. Kapitalavkastning, kostnader i skadeförsäkringsrörelsen

5b. Orealiserade förluster på placeringstillgångar

6. Kapitalavkastning överförd till skadeförsäkringsrörelsen (post I.2)

7. Övriga intäkter

8. Övriga kostnader

9. Extraordinära intäkter

10. Extraordinära kostnader

11. Bokslutsdispositioner

12. Skatt på årets resultat

13. Övriga skatter

14. Årets resultat

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2000 samt tillämpas på räkenskapsår som inleds efter den 31 december 1999.

2. Försäkringsbolag som med stöd av punkten 2 i övergångsbestämmelserna till lagen (1999:000) om ändring i försäkringsrörelselagen (1982:713) tillämpar där angivna äldre bestämmelser skall alltjämt tillämpa äldre föreskrifter i 3 kap. 3 §, 4 kap. 9 §, 5 kap. 3-5 §§, 6 kap. 3 §, 7 kap. 4 § och bilaga 1 och 2 till lagen.

3. Äldre föreskrifter i 4 kap. 2 § 6 gäller för den uppskrivningsfond som livförsäkringsbolag innehar vid ingången av det räkenskapsår som påbörjats den 1 januari 2000. Uppskrivningsfonden skall redovisas som bundet eget kapital, om inte föreskrifterna i 2 skall tillämpas.

Härigenom föreskrivs att punkt 1 av anvisningarna till 31 § kommunalskattelagen (1928:370) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Anvisningar

till 31 §

1.¹ Med pension förstås dels belopp, som annorledes än i följd av försäkring utgår på grund av föregående tjänsteförhållande, dels belopp, som på grund av lagen (1962:381) om allmän försäkring utgår i form av folkpension eller tilläggspension, dels belopp som utgår på grund av pensionsförsäkring, dels belopp som utbetalas från pensionssparkonto till pensionsspararen, till förmånstagare på grund av förmånstagarförordnande, till den som erhållit rätten till pension genom bodelning, till make eller bröstarvinge på grund av jämkning av förmånstagarförordnande samt vid återbetalning enligt 13 kap. 4 § äktenskapsbalken, dels kapital hänförligt till pensionsförsäkring vilken antingen överläts till försäkringsgivare som inte meddelar pensionsförsäkring enligt denna lag eller överförs till sådan del av försäkringsgivarens verksamhet som inte avser pensionsförsäkring enligt denna lag.

Med pensionsförsäkring förstås försäkring, som inte medför rätt till andra försäkringsbelopp än ålderspension, sjukpension eller efterlevandepension. För att en försäkring skall anses som pensionsförsäkring fordras vidare, om inte annat följer av sjuttonde stycket, att försäkringen meddelats i en här i landet bedriven försäkringsrörelse för vilken skattskyldighet föreligger enligt lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel respektive lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt. Med försäkrad avses den på vars liv försäkringen tagits eller, i fråga om sjukpension, den vars arbetsförmåga försäkringen avser. Med tjänstepensionsförsäkring förstås pensionsförsäkring, som har samband med tjänst och för vilken den försäkrades arbetsgivare åtagit sig att ansvara för betalning av hela avgiften. Med tjänstepensionsförsäkring förstås också pensionsförsäkring, som — om en anställd avlidit — tagits av den anställdes arbetsgivare till förmån för den anställdes efterlevande och för vilken försäkring arbetsgivaren åtagit sig att ansvara för betalning av hela avgiften.

I fråga om annan pensionsförsäkring än tjänstepensionsförsäkring skall försäkringstagaren vara den försäkrade. Har försäkringstagaren eller hans make eller person med vilken han sammanbor under äktenskapsliknande förhållanden barn under 20 år, får han ta försäkring avseende efterlevandepension på sin makes eller den sammanboendes liv, om barnet insätts som förmånstagare. Om särskilda skäl föreligger kan skattemyndigheten medge att dödsboet efter skattskyldig som bedrivit näringsverksamhet i Sverige får ta försäkring avseende efterlevandepension. Som förutsättning

¹ Senaste lydelse 1998:328

för att medgivande skall lämnas gäller att den efterlevande saknar betryggande pensionsskydd och att försäkringen tas i samband med att boet upphör med driften i förvärvskällan. Motsvarande gäller om den avlidne drivit verksamheten genom förmedling av juridisk person.

Ålderspension får inte börja utgå vid lägre ålder än 55 år. Utbetalning får dock ske dessförinnan till den som fått rätt till förtidspension enligt lagen om allmän försäkring. Om det i annat fall finns särskilda skäl, får skattemyndigheten besluta att pension får börja utgå vid lägre ålder.

Ålderspension får utgå högst så länge den försäkrade lever, men under den försäkrades livstid lägst fem år eller, om försäkringen skall upphöra när den försäkrade fyller 65 år, lägst tre år. Pensionen får under den första femårsperiod under vilken den utbetalas inte utgå med annat än samma belopp vid varje utbetalningstillfälle eller med stigande pensionsbelopp.

För ålderspension som utgår enligt allmän pensionsplan gäller, om den skall upphöra innan den försäkrade avlider, vad därom utfästs enligt planen. Vad som avses med allmän pensionsplan framgår av 4 § lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m. Med allmän pensionsplan avses emellertid även

- pensionsutfästelser som ryms inom vad som enligt en allmän pensionsplan är sedvanligt inom branschen för arbetstagare med motsvarande uppgifter, dock i fråga om avsättning i balansräkning endast i förening med kreditförsäkring,

- pensionsutfästelser för vilka kommunal eller statlig borgen eller liknande garanti tecknats, samt

- pensionsutfästelser i enlighet med pensionsavtal som på arbetstagar sidan godkänts av sådan organisation som enligt lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet anses som central arbetstagarorganisation.

Förmånstagare får inte insättas till annan ålderspensionsförsäkring än tjänstepensionsförsäkring. Till tjänstepensionsförsäkring avseende ålderspension skall anställd, som då försäkringsavtalet ingicks var den försäkrade, vara förmånstagare.

Med sjukpension förstås pension som utgår till den försäkrade högst så länge denne är arbetsoförmögen eller har nedsatt arbetsförmåga. Sjukpension får upphöra tidigast fem år efter det försäkringsavtalet träffades. I fråga om förmånstagare gäller föreskrifterna i föregående stycke.

Med efterlevandepension förstås pension

1. som efter den försäkrades död utgår till den försäkrades make, varmed i detta sammanhang förstås person med vilken den försäkrade varit gift eller sammanbott under äktenskapsliknande förhållanden,

2. som efter den försäkrades död utgår till barn till den försäkrade eller barn till person som angivits under 1,

3. som utgår till efterlevande på grund av försäkring som tagits av dödsbo efter medgivande enligt tredje stycket, varvid pension får utgå som om den avlidne varit försäkrad, eller

4. som utgår på grund av försäkring som tagits av arbetsgivare till förmån för anställds efterlevande med stöd av andra stycket sista meningen, varvid pension får utgå som om den avlidne varit försäkrad.

Efterlevandepension får utgå högst så länge den efterlevande lever och får under den första femårsperiod under vilken den utbetalas inte utgå

med annat än samma belopp vid varje utbetalningstillfälle eller med stigande pensionsbelopp. Efterlevandepension får under den efterlevandes livstid inte upphöra förrän fem år förflutit efter den försäkrades död med följande undantag:

1. Efterlevandepension till person som avses i föregående stycke 1, får upphöra när denne ingår nytt äktenskap.

2. Har den försäkrade avlidit mindre än fem år före den tidpunkt då försäkringen annars skulle ha upphört, får efterlevandepension upphöra vid sistnämnda tidpunkt.

3. Om utbetalning av efterlevandepension till barn under 20 år påbörjats, får pensionen upphöra när barnet fyller 20 år.

4. Har försäkring avseende efterlevandepension till barn tagits på sådan persons liv som avses i föregående stycke 1, skall pensionen upphöra senast när barnet fyller 20 år.

Som förmånstagare till försäkring avseende efterlevandepension får endast insättas person till vilken efterlevandepension kan utgå enligt nionde och tionde styckena.

Försäkringsvillkor, som med hänsyn till bestämmelserna i denna lag är avgörande för frågan huruvida försäkringen är att anse som pensionsförsäkring, skall tas in i försäkringsavtalet. Detta skall dessutom innehålla villkor att försäkringen inte får pantsättas eller belånas och inte heller ändras på sådant sätt att den inte längre uppfyller de föreskrifter, som anges för pensionsförsäkring i denna lag, eller i andra fall än nedan föreskrivs överlåtas eller återköpas. Avtalet får inte innehålla villkor som är oförenligt med bestämmelserna om pensionsförsäkring i denna lag.

Under den försäkrades livstid får pensionsförsäkring endast överlåtas

1. till följd av anställningsförhållande, därvid försäkringen före eller efter överlåtelsen skall ha karaktär av tjänstepensionsförsäkring,

2. på grund av utmätning liksom vid ackord eller konkurs eller

3. genom bodelning.

Ny ägare till pensionsförsäkring skall omedelbart underrätta försäkringsgivaren om förvärvet av försäkringen.

Återköp av pensionsförsäkring får utan hinder av bestämmelserna i denna lag ske,

1. om det tekniska återköpsvärdet uppgår till högst ett basbelopp enligt lagen om allmän försäkring och försäkringen inte är förenad med ett oåterkalleligt förmånstagarförordnande samt premier för försäkringen inte har betalats senare än 10 år före återköpet, eller

2. om det tekniska återköpsvärdet uppgår till högst 30 procent av ett basbelopp enligt lagen om allmän försäkring.

Om det i annat fall än som avses i föregående stycke finns synnerliga skäl för återköp och sådant får ske enligt försäkringstekniska *grunder*, får återköp medges av skattemyndigheten. Bestämmelserna i förevarande lag hindrar inte heller återbetalning enligt 13 kap. 4 § äktenskapsbalken av försäk-

Om det i annat fall än som avses i föregående stycke finns synnerliga skäl för återköp och sådant får ske enligt *försäkringsavtalet* och försäkringstekniska *riktlinjer*, får återköp medges av skattemyndigheten. Bestämmelserna i förevarande lag hindrar inte heller

1. återbetalning enligt 13 kap.

ringstagarens tillgodohavande.

4 § äktenskapsbalken av försäkringstagarens tillgodohavande, eller

Prop. 1998/99:87

2. en överföring av hela försäkringens värde direkt till en pensionsförsäkring som försäkringstagaren tecknar hos samma eller annan försäkringsgivare med samma person som försäkrad. Överföringen skall i så fall inte anses som ett belopp som enligt första stycket utgår på grund av pensionsförsäkring och inte heller som en betalning av avgift för pensionsförsäkring.

Försäkring som huvudsakligen avser ålders-, sjuk- eller efterlevandepension och som har meddelats i försäkringsrörelse vilken inte bedrivs från fast driftställe i Sverige skall anses som pensionsförsäkring, om den försäkrade var bosatt utomlands när avtalet ingicks och där medgavs avdrag, skattereduktion eller liknande skattelättnad för inbetalda premier. Detsamma gäller försäkring av nämnda slag som arbetsgivare betalt premier för under den försäkrades bosättning eller förvärvsarbete i utlandet utan att betalningen räknats som inkomst för den försäkrade vid beskattningen i detta land. Ett sådant förvärvsarbete skall vara den försäkrades huvudsakliga förvärvsverksamhet. Skattemyndigheten får, om särskilda skäl finns i annat fall än som avses i detta stycke, medge att försäkring meddelad i försäkringsrörelse vilken inte bedrivs från fast driftställe i Sverige skall anses som pensionsförsäkring. Om en försäkring beskattats som pensionsförsäkring med stöd av detta stycke, kan försäkringen inte övergå till kapitalförsäkring.

Med kapitalförsäkring förstås annan livförsäkring än pensionsförsäkring. Till kapitalförsäkring hänförs mot statens grupplivförsäkring svarande förmån från kommun, även om förmånen inte utgår på grund av försäkring.

Försäkring som enligt denna lag är att hänföra till pensionsförsäkring får anses såsom kapitalförsäkring, om förbehåll härom intagits i avtalet vid dess ingående.

Premiebefrielseförsäkring skall anses tillhöra samma slag av försäkring som huvudförsäkringen.

För att sjuk- eller olycksfallsförsäkring skall anses ha tagits i samband med tjänst fordras, att premier för försäkringen skall betalas av arbetsgivaren. Vidare fordras att anmälan görs till försäkringsanstalten om att försäkringen har tagits i samband med tjänst.

Till livränta räknas även höjning av livräntan och sådant tillägg till denna som skall utgå under livräntans fortsatta bestånd.

Såvitt gäller kraven enligt denna anvisningspunkt, att en ålders- eller efterlevandepension under den första femårsperioden inte

Såvitt gäller kraven enligt denna anvisningspunkt, att en ålders- eller efterlevandepension under den första femårsperioden inte

utgår med annat än samma belopp vid varje utbetalningstillfälle eller med stigande belopp, bortses i fråga om försäkring enligt *lagen (1989:1079) om livförsäkringar med anknytning till värdepappersfonder* från sådana förändringar av beloppen som föränleds av kursutvecklingen på fondandelarna.

utgår med annat än samma belopp vid varje utbetalningstillfälle eller med stigande belopp, bortses i fråga om försäkring enligt *2 kap. 3 b § första stycket klass 3 försäkringsrörelselagen (1982:713)* från sådana förändringar av beloppen som föränleds av kursutvecklingen på fondandelarna.

Beslut som skattemyndighet meddelat avseende medgivande enligt tredje, fjärde, sextonde eller sjuttonde stycket av denna anvisningspunkt får överklagas hos Riksskatteverket. Riksskatteverkets beslut får inte överklagas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2000 och tillämpas första gången vid 2001 års taxering. Vad som sägs i de nya föreskrifterna om försäkringsavtalet och försäkringstekniska riktlinjer gäller under åren 2000 och 2001 i stället för försäkringstekniska grunder när försäkringsgivaren tillämpar punkten 2 av övergångsbestämmelserna till *lagen (1999:000) om ändring i försäkringsrörelselagen (1982:713)*.

2.6 Förslag till lag om ändring i förmånsrättslagen (1970:979) Prop. 1998/99:87

Härigenom föreskrivs att 4 a § förmånsrättslagen (1970:979)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Förmånsrätt följer med försäkringstagares fordran hos försäkringsgivare i den egendom och i den omfattning som anges i 7 kap. 11 a § försäkringsrörelselagen (1982:713) och 5 kap. 11 § lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares verksamhet i Sverige.

Föreslagen lydelse

4 a §²

Förmånsrätt följer med försäkringstagares *och andra ersättningsberättigades* fordran *på grund av försäkringsavtal* hos försäkringsgivare i den egendom och i den omfattning som anges i 7 kap. 11 a § försäkringsrörelselagen (1982:713) och 5 kap. 11 § lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares verksamhet i Sverige.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2000.

¹ Lagen omtryckt 1975:1248.

² Senaste lydelse 1998:298.

2.7 Förslag till lag om ändring i konsumentförsäkringslagen (1980:38) Prop. 1998/99:87

Härigenom föreskrivs att 4 § konsumentförsäkringslagen (1980:38) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

I förhållande till annan än försäkringstagaren tillämpas 25, 54–58, 86–88, 95 och 96 samt 122 och 123 §§ lagen (1927:77) om försäkringsavtal även i fråga om försäkringar som avses i denna lag. Vid tillämpningen av dessa bestämmelser gäller även 3 § första stycket lagen om försäkringsavtal.

Om tillsyn över att försäkringsvillkor är skäliga finns bestämmelser i lagen (1948:433) om försäkringsrörelse.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2000.

2.8 Förslag till lag om ändring i lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare

Prop. 1998/99:87

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Om ett villkor, som en näringsidkare ställer upp när han ingår eller avser att ingå avtal med en annan näringsidkare, är att anse som oskäligt mot denne, kan Marknadsdomstolen förbjuda näringsidkaren att i fortsättningen ställa upp samma eller väsentligen samma villkor i liknande fall. Ett sådant förbud kan också riktas mot någon som är anställd hos näringsidkaren eller mot någon annan som handlar på dennes vägnar.

Första stycket gäller inte villkor i verksamhet som står under tillsyn av bankinspektionen eller försäkringsinspektionen.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2000.
 2. Äldre bestämmelser skall tillämpas på avtal som ingåtts före ikraftträdandet. Detsamma gäller för försäkringsavtal som ingåtts före ikraftträdandet och därefter förnyats.

2.9 Förslag till lag om ändring i lagen (1992:160) om utländska filialer m.m.

Prop. 1998/99:87

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1992:160) om utländska filialer m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Om rätt för vissa utländska företag att driva verksamhet i Sverige finns särskilda bestämmelser, nämligen

1. för bankföretag 1 kap. 4 och 5 §§ bankrörelselagen (1987:617),
2. för värdepappersföretag 1 kap. 3 c § och 2 kap. 7 § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse,
3. för företag som driver finansieringsverksamhet 2 kap. 8–10 §§ lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet,
4. för utländska försäkringsgivare *lagen (1950:272) om rätt för utländska försäkringsföretag att driva försäkringsrörelse i Sverige och lagen (1993:1302) om EES-försäkringsgivares verksamhet i Sverige,*
4. för utländska försäkringsgivare *lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares verksamhet i Sverige,*
5. för börser, auktoriserade marknadsplatser och clearingorganisationer 2 kap. 7 §, 7 kap. 2 § respektive 8 kap. 3 § lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet,
6. för centrala värdepappersförvarare 2 kap. 6 § lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument,
7. för utländska fondföretag 7 a–c §§ lagen (1990:1114) om värdepappersfonder.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1999.

¹ Senaste lydelse 1998:1493.

I detta ärende tas det upp förslag till en bred reform av lagstiftningen för svenska försäkringsgivare. Frågorna har behandlats i flera utrednings- och promemoriaförslag.

Hösten 1990 tillkallades med stöd av regeringens bemyndigande en kommitté, Försäkringsutredningen (Fi 1990:11), för att utreda frågor på försäkringsområdet och föreslå ändringar i försäkringsrörelselagstiftningen. Syftet med utredningen var att skapa mer rationella rörelse regler för försäkringsbolagen och att åstadkomma ett regelsystem som är förenligt med det inom EG. Frågor som berördes av den västeuropeiska integrationen skulle behandlas med förtur.

De lagförslag som redovisas nu bygger till stor del på förslag i Försäkringsutredningens slutbetänkande.

Försäkringsutredningen presenterade hösten 1991 ett första delbetänkande, Försäkringsrörelse i förändring 1 (SOU 1991:89). Betänkandet innehöll bl.a. förslag till nya soliditetsregler, som grundades på EG:s första skadeförsäkringsdirektiv och första livförsäkringsdirektiv. Förslaget togs upp i prop. 1992/93:257 om ändrad lagstiftning för försäkringsverksamhet med anledning av EES-avtalet. Propositionen antogs av riksdagen (bet. 1993/94:NU5, rskr. 1993/94:39) och lagstiftningen trädde i kraft den 1 januari 1994 (SFS 1993:1302-1311).

Utredningen lämnade år 1993 sitt andra delbetänkande Försäkringsrörelse i förändring 2 (SOU 1993:108). Betänkandet tog sikte på den tredje generationens EG-direktiv på försäkringsrörelseområdet. Genom den tredje generationens direktiv har den legala grunden för en inre marknad på försäkringsområdet fullbordats. Förslagen resulterade i ett stort antal nya regler som började gälla den 1 juli 1995 (prop. 1994/95:184, bet. 1994/95:NU24, rskr. 1994/95:392, SFS 1995:779-789).

För svenska försäkringsbolag införlivades EG-rätten genom ändringar i försäkringsrörelselagen (1982:713), FRL. För utländska försäkringsgivare med säte i ett annat EES-land infördes en ny lag. Gemenskapsrätten medförde också ändringar i de svenska reglerna för övriga utländska försäkringsgivare. Reglerna för de utländska försäkringsgivarna med verksamhet i Sverige har nyligen ändrats och sammanförts till en ny lag; lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivare med verksamhet i Sverige, LUFV (prop. 1997/98:141, bet. 1997/98:FiU22, rskr. 1997/98:215).

Genom lagen (1995:1560) om årsredovisning för försäkringsföretag, ÅRFL, genomfördes rådets direktiv av den 19 december 1991 om årsbokslut och sammanställd redovisning för försäkringsföretag 91/674/EEG. Reglerna trädde i kraft den 1 januari 1996 (prop.1995/96:10, bet. 1995/96:LU4, rskr. 1995/96:91).

En ny ordning för beslut och överklagande har nyligen genomförts (prop. 1997/98:186, bet. 1998/99:FiU14, rskr. 1998/99:130).

Försäkringsutredningen lämnade i slutet av år 1995 sitt slutbetänkande Försäkringsrörelse i förändring 3 (SOU 1995:87). I betänkandet föreslogs en modernisering av rörelse reglerna med tyngdpunkt på reglerna för livförsäkringsbolag. Ett väsentligt inslag var nya föreskrifter för hanteringen

av överskott med en tydligare gränsdragning mellan riskkapital i bolagen och försäkringstagarnas kapital. Efter remissbehandlingen har en fortsatt beredning skett i Regeringskansliet. Arbetet redovisades i juli 1998 i departementspromemorian *Reformerade försäkringsrörelse regler* (försäkringsrörelsepromemorian, Ds 1998:45).

Försäkringsrörelsepromemorian tar i huvudsak upp frågor som behandlats i Försäkringsutredningens slutbetänkande (SOU 1995:87), i Kollektivförsäkringsutredningens betänkande *Översyn av rörelse- och tillsynsregler för kollektiva försäkringar* (SOU 1998:7) och i Försäkringsgarantiutredningens betänkande *Försäkringsgaranti* (1998:22). Även vissa frågor rörande ledningsregler i försäkringsbolag som behandlats i Banklagskommitténs delbetänkande *Nya ledningsregler för bankaktiebolag och försäkringsbolag* (SOU 1998:27) utvecklas i promemorian. Promemorian och betänkanterna har remissbehandlats.

I propositionen föreslås också vissa ändringar i reglerna för revisorer. Förslag om detta har redovisats i en promemoria om ny associationsrätt för bankaktiebolag och försäkringsbolag (associationsrättspromemorian, dnr Fi98/476).

Följdändringar föreslås i lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares verksamhet i Sverige. Under hösten 1998 utarbetades en promemoria inom Finansdepartementet med förslag i ämnet (LUFV-promemorian, dnr Fi98/3282).

I bilagorna 1-7 finns förteckningar över de remissinstanser som yttrat sig över Försäkringsutredningens slutbetänkande, försäkringsrörelsepromemorian, Kollektivförsäkringsutredningens och Försäkringsgarantiutredningens betänkanterna, associationsrättspromemorian, betänkandet om nya ledningsregler för bankaktiebolag och försäkringsbolag samt LUFV-promemorian. Remissyttrandena finns tillgängliga i Finansdepartementet (dnr Fi4130/91, Fi95/5071, Fi98/157, Fi98/240, Fi98/470, Fi98/476 och Fi98/3282).

Förslagen i propositionen har en koppling till flera andra lagstiftningsfrågor.

Inom Finansdepartementet pågår för närvarande ett arbete där de associationsrättsliga reglerna för försäkringsbolag övervägs. En första del av arbetet har redovisats i associationsrättspromemorian som behandlar både banker och försäkringsbolag. Promemorian har resulterat i ny lagstiftning för bankaktiebolag (prop. 1997/98:166, bet. 1998/99:LU4, SFS 1998:1500).

De associationsrättsliga reglerna för allmänna aktiebolag är samtidigt föremål för en översyn inom Aktiebolagskommittén. Kommittén har lämnat flera betänkanterna som lett till lagstiftning, och nya delbetänkanterna bereds inom Justitiedepartementet.

Resultatet av detta arbete kommer att övervägas med avseende på försäkringsbolagen i ett senare sammanhang. Det hade varit en fördel om sådana ändringar hade kunnat genomföras inom ramen för en reformering av rörelsereglerna. Intresset av att nu genomföra försäkringsrörelse-reformen innebär dock att detta inte är möjligt. Det kan därför senare bli aktuellt med justeringar i vissa av de nu föreslagna reglerna med hänsyn till Aktiebolagskommitténs arbete.

Rörelse- och tillsynsreglerna för banker och kreditmarknadsföretag har nyligen varit föremål för översyn inom Banklagskommittén (dir. 1995:86). Kommitténs betänkande, *Reglering och tillsyn av banker och kreditmarknadsföretag* (SOU 1998:160), avlämnades i januari 1999. Det har därför inte funnits utrymme för att beakta kommitténs förslag redan i detta sammanhang.

Enhetliga principer och regler för alla slag av finansiella företag är eftersträvansvärda. Genom bl.a. de direktiv som har styrt utredningsarbetet på bank och försäkringsområdet kan det bedömas att inriktningen av reformerna överensstämmer för de olika finansiella företagen. Ett mera systematiskt arbete för att nå enhetliga regler för olika finansiella företag kan inte göras nu.

Vissa försäkringsgivare på det privata försäkringsområdet utgörs av understödsföreningar. Det är sådana föreningar som har till uppgift att lämna sjukhjälp, begravningshjälp, pension eller liknande understöd till sina medlemmar eller deras anhöriga och som omfattas av lagen (1972:262) om understödsföreningar. Den lagen är för närvarande föremål för en särskild översyn. Ett utredningsbetänkande i ämnet har nyligen redovisats; *Försäkringsföreningar – ett reformerat regelsystem*, SOU 1998:82. Frågan om den fortsatta beredningen av betänkandet och samordningen med förevarande förslag övervägs för närvarande inom Finansdepartementet. Även den associationsrättsliga grunden för understödsföreningar måste övervägas vidare. En fråga som behandlats i nyss nämnda betänkande avser understödsföreningars års- och koncernredovisning. Förslag om en övergång till nya redovisningsregler i lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag har presenterats i ett utkast till lagrådsremiss från Justitiedepartementet; En ny bokföringslag m.m., som nyligen har remitterats.

De ändringar som nu föreslås för försäkringsbolagen aktualiserar ett antal följdändringar i skattelagstiftningen. Sådana förslag kommer att föreläggas riksdagen under år 1999 så att ändringar i skattelagarna kan träda i kraft samtidigt med de näringsrättsliga ändringarna.

Översynen av FRL motiverar även ändringar i regelverket för utländska försäkringsgivare och i reglerna för Premiepensionsmyndigheten. Förslag till sådana lagändringar kommer att redovisas inom kort.

Nuvarande försäkringsrörelselag är från 1982. Många bestämmelser i lagen är överförda från 1948 års försäkringsrörelselag med mindre, närmast redaktionella ändringar. Regelsystemet har därefter underkastats åtskilliga ändringar vid olika tillfällen samt mera genomgripande ändringar i samband med EG-harmoniseringen. En språklig och systematisk reformering av regelsystemet har inte kunnat ske efter införlivandet av gemenskapsrättens ofta svårtillgängliga regelsystem.

Det finns därför ett stort behov av en språklig och författningsteknisk översyn av regelverket för försäkringsbolag. Detta arbete bör dock avvakta den planerade anpassningen av de associationsrättsliga reglerna för försäkringsbolag och understödsföreningar. En sådan författningsteknisk översyn bör också invänta en ny försäkringsavtalslagstiftning, som för närvarande bereds inom Justitiedepartementet.

Placeringsreglerna för försäkringsbolagen påverkas av utvecklingen på det finansiella området. Reglerna framstår därför som föråldrade i vissa delar och kommer att bli föremål för en fortsatt översyn. En översyn av placerings- och soliditetsreglerna är också motiverad för att ytterligare anpassa reglerna till de nya principerna för näringsrätten på området. En annan genomgång skall ta sikte på behovet av tillsyn över små s.k. sockenbolag, captivebolag och återförsäkringsbolag.

De svenska reglerna om rörelsen har i praktiken kommit att styra vilka försäkringsprodukter som svenska livförsäkringsbolag får meddela och hur överskottshanteringen får ske i dessa bolag. Vid övergången till en ordning där rörelsereglerna inte styr produktutbudet uppkommer särskilda svårigheter vid utformningen av regleringen.

Reglerna har anpassats för att inte inkräkta på de avtalsförhållanden som redan gäller. De regler som ställs upp skall också så långt möjligt vara neutrala mellan olika företagsformer samt mellan gamla och nya företag. Regelverket måste också kunna gälla för olika särförhållanden som i princip saknar motsvarighet utanför försäkringsområdet, t.ex. en aktiebolagsform där överskottet inte får delas ut till ägarna men där ägarna ändå har ett bestämmande inflytande över företaget.

Det är därför nödvändigt att utforma bl.a. de nya överskottsreglerna i FRL för att passa vitt skilda förhållanden. Det innebär samtidigt att reglerna ofta inte kan ge konkret vägledning för tillämpningen i olika situationer. Det måste lämnas relativt öppet för olika anpassningar och kompletteringar i praxis. Det innebär också, i likhet med vad som är fallet i många andra jämförbara länder, att ett stort ansvar för utfyllnaden av reglerna överläts till myndigheterna.

Mot denna bakgrund kommer regeringen att noga följa tillämpningen av de nya reglerna med inriktning på att ett starkt skydd för försäkringstagarna skall behållas och utvecklas vidare.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 28 januari 1999 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 8*. Regeringen beslutade därefter den 4 februari 1999 att inhämta rådets yttrande över ytterligare lagförslag som finns i *bilaga 9*.

Lagrådets yttranden finns i *bilagorna 10 och 11*.

Regeringen har i propositionen i allt väsentligt följt Lagrådets förslag. I förhållande till lagrådsremissen har också gjorts vissa andra ändringar av redaktionell natur. Regeringen återkommer till Lagrådets synpunkter i den allmänna motiveringen och i författningskommentaren. Några tillägg av teknisk natur har också gjorts i 4 kap. 8 § FRL, i 8 kap. 5 § LUFV och i övergångsbestämmelserna till kommunalskattelagen (1928:370). Ändringarna är av enkel beskaffenhet. Lagrådets hörande i dessa delar har därför inte ansetts nödvändigt.

Lagrådsremissen redovisade en särskild övergångsbestämmelse som var generellt utformad och avsåg att hålla äldre övergångsbestämmelser som alltjämt kan ha betydelse vid liv. Lagrådet har med fog förordat en

restriktiv användning av en sådan övergångsregel. Regeringen kommer Prop. 1998/99:87
därför att återkomma i denna fråga efter en genomgång av äldre
övergångsbestämmelser och deras relevans i dag.

4 Bakgrund

4.1 Allmänna utgångspunkter

Näringsrättsliga regler

I Sverige kan försäkringsrörelse bedrivas i försäkringsbolag och försäkringsföreningar (understödsföreningar). Även i de offentliga försäkringarna, t.ex. i den allmänna socialförsäkringen, finns försäkringsinslag. I denna proposition behandlas endast den privaträttsliga försäkringsverksamheten.

Vissa försäkringar som bolagen erbjuder, t.ex. trafikförsäkringen, är obligatoriska enligt föreskrifter i lag. Dessa försäkringar har ett tydligt offentlighetsrättsligt inslag men handhas helt eller delvis av privaträttsliga subjekt.

Försäkringsbolagen är endera aktiebolag eller ömsesidiga bolag. Försäkringsaktiebolagen ägs av sina aktieägare. De ömsesidiga bolagen ägs av sina försäkringstagare.

De näringsrättsliga reglerna delar upp försäkringsbolagens verksamhet i skadeförsäkringsrörelse och livförsäkringsrörelse. Dessa verksamheter skall i princip drivas i olika bolag. Vissa försäkringar kan förekomma i såväl skade- som livförsäkringsbolag.

De svenska försäkringsbolagens verksamhet regleras i huvudsak i försäkringsrörelselagen (1982:713; FRL). Lagen innehåller dels näringsrättsliga regler, dels associationsrättsliga regler. De senare reglerna motsvarar ofta bestämmelserna i aktiebolagslagen (1975:1385).

De utländska försäkringsbolagens verksamhet regleras i den nyligen antagna lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares verksamhet i Sverige (prop. 1997/98:141, 1997/98 FiU22, SFS 1998:293). I lagen finns regler som är gemensamma för alla utländska försäkringsgivare men även regler som varierar beroende på om försäkringsgivaren finns inom eller utanför det Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, EES. En stor del av rörelsereglerna för de utländska försäkringsgivarna överensstämmer med vad som gäller för svenska försäkringsbolag.

En särskild form av försäkring är livförsäkring med anknytning till värdepappersfonder. Försäkringsformen kallas fondförsäkring eller unit linked-försäkring och skall drivas i särskilt bolag. I lagen (1989:1079) om livförsäkringar med anknytning till värdepappersfonder finns särskilda regler för denna livförsäkring.

Reformarbetet på det näringsrättsliga området är också kopplat till regleringen av de avtalsrättsliga försäkringsreglerna. De civilrättsliga bestämmelserna om avtalsförhållandet mellan försäkringsbolagen och deras kunder finns i lagen (1927:77) om försäkringsavtal och i konsumentförsäkringslagen (1980:38). Ett förslag om nya avtalsregler övervägs inom Justitiedepartementet.

En särskild form av försäkringsverksamhet bedrivs i understödsföreningarna. En understödsförening är en sådan förening för inbördes bistånd som har till ändamål att, utan affärsmässigt drivande av försäkringsrörelse, meddela annan personförsäkring än arbetslöshetsförsäkring.

Föreningarna skall normalt endast vara öppna för en bestämd grupp försäkringstagare, t.ex. en viss yrkesgrupp. Verksamheten i föreningarna regleras i lagen (1972:272) om understödsföreningar. Försäkringsavtalslagen reglerar avtalsförhållandet mellan föreningen och medlemmen. Lagen om understödsföreningar har varit föremål för flera utredningar. Lagen har senast setts över av Försäkringsföreningsutredningen som under hösten redovisat betänkandet Försäkringsföreningar — ett reformerat regelsystem (SOU 1998:82).

En försäkringsrörelse står under tillsyn av Finansinspektionen. Försäkringsbolagens verksamhet kan i vissa delar granskas av konsumentombudsmannen (KO) och Konsumentverket med stöd av marknadsföringslagen (1995:450) och lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden. Även Konkursverket utövar tillsyn på området.

EG:s försäkringsdirektiv

I EG:s försäkringsdirektiv finns ett omfattande regelverk för direkt försäkringsverksamhet. Direktiven avser endera liv- eller skadeförsäkring och delas in i tre ”generationer”.

Det grundläggande syftet med EG-regleringen har varit att genomföra en inre marknad för försäkringstjänster. Målsättningen uppnåddes i huvudsak genom godkännandet och införlivandet av tredje generationens försäkringsdirektiv i den nationella lagstiftningen i respektive medlemsland. I Sverige fullbordades genomförandet av tredje generationens direktiv genom ändringar i lagstiftningen för såväl svenska som utländska försäkringsföretag den 1 juli 1995 (prop. 1994/95:184).

Den gemensamma försäkringsmarknaden inom EES bygger på fyra grundläggande principer: principerna om en enda auktorisation, om hemlandstillsyn, om minimiharmonisering av viktigare regler för försäkringsverksamhet och om ett ömsesidigt erkännande av de enskilda ländernas regler för försäkringsverksamhet i övrigt. Bland de regler som är föremål för en minimiharmonisering kan nämnas bestämmelser om kapitalbas, skuldtäckning, samt diversifiering och matchning av placeringstillgångarna.

Den rent allmänt ökade internationaliseringen och de i väsentliga avseenden gemensamma försäkringsrörelsereglerna i Europa har fört med sig en ökad konkurrens på den svenska marknaden.

Behovet av översyn från ekonomisk synpunkt

Försäkringsbolagens verksamhet har sedan länge reglerats av speciallagstiftning och varit underordnad särskild tillsyn. Redan på slutet av 1800-talet påbörjades arbetet med en lagstiftning som skyddade de befintliga bolagen. Konkurs i försäkringsbolag skulle förhindras.

På 1950-talet stod det klart att den gamla regleringen av bolagen medförde effektivitetsförluster. För att uppnå kostnadseffektivitet infördes skälighetsprincipen och för att uppnå en lämplig marknadsstruktur in-

fördes behovs- och sundhetsprinciperna. Behovsprincipen innebar att man gav koncession om konkurrenssituationen medgav det och sundhetsprincipen innebar att man gav koncession om bolaget kunde antas bidra till en sund utveckling av försäkringsväsendet.

Denna reglering kvarstår i inte obetydliga delar i dag. Det har i realiteten hämmat nyetableringar och produktutveckling på området. Regleringen har på så sätt delvis motverkat konsumenternas behov av pris- och produktkonkurrens.

Försäkringsmarknaden torde fungera dåligt utan någon form av särreglering. Informationen om försäkringstjänsterna är i utgångsläget ofullständig och ojämnt fördelad mellan parterna. Försäkringstekniken är ofta så komplicerad att det är svårt för den enskilde att bilda sig en uppfattning om försäkringsbolagets ekonomi och förmåga att fullgöra sina förpliktelser. Informationen från försäkringsbolagen är ofta bristfällig. De flesta försäkringstagarna saknar tillräckliga kunskaper för att avgöra om försäkringsbolaget hanterar sina risker på ett ändamålsenligt och effektivt sätt.

Att minska denna obalans i information utgör ett motiv för statliga ingrepp i marknadens funktion. Det gäller inte minst på grund av att obalansen kan få allvarliga konsekvenser för den svagare parten, försäkringstagaren. Skyddsmotivet har störst tyngd då det gäller försäkringstjänster som bjuds ut till hushållen.

De förslag till näringsrättsliga regler som nu lämnas avser att skydda försäkringstagare och andra ersättningsberättigade och har utformats för att ge bättre förutsättningar för effektiv produktion av främst livförsäkringar. Ändringarna är även tänkta att underlätta prisbildningen på marknaden. På grund av lagstiftning och tradition tillhandahåller livförsäkringsbolagen produkter som är relativt likartade till såväl utformning som pris. Gemensamt för all traditionell livförsäkring är bl. a. återbäringstekniken som används för att fördela överskotten i livbolaget mellan de försäkrade.

Livförsäkringar är komplexa produkter som är svåra att analysera eftersom kontrakten sträcker sig över lång tid, och är beroende av många osäkra parametrar. Till osäkerheten om vilken produkt försäkringstagaren köper av bolaget bidrar att bolaget inte *på förhand* kan precisera hur återbäringssmedlen skall fördelas inom försäkringskollektivet.

En faktor som ytterligare bidrar till att försvåra konsumentens analys av den traditionella livförsäkringsprodukten är att bolagen har möjligheter att justera de s.k. försäkringstekniska grunderna under försäkringens löptid. Grunderna innehåller bestämmelser om beräkning av premier m.m. och påverkar bl. a. utbetalningarna från en livförsäkring.

Sammantaget är marknaden för traditionell livförsäkring en marknad där konsumenterna har begränsade möjligheter att värdera relationen mellan pris och produkt. Det är även svårt att jämföra de produkter som erbjuds på marknaden. Därmed brister det i förutsättningarna för en väl fungerande marknad där konkurrenstrycket pressar priserna på produkterna. Den överprissättning som kan bli följden av detta innebär en samhällsekonomisk kostnad som bärs av konsumenterna.

En följd av den bristande konkurrensen på marknaden för traditionell livförsäkring är att bolagen inte ges incitament att utveckla nya och bättre försäkringsprodukter.

Genom att skälighetsprincipen slopas (se avsnitt 6.1) försvinner bl.a. en rest av pris- och produktkontroll i näringsrätten. Även nuvarande ordning med försäkringstekniska grunder föreslås upphöra (se avsnitt 8.3.1). Istället ökar kraven på försäkringsavtalens innehåll. Därmed förbättras förutsägbarheten påtagligt för försäkringstagarna.

De ökade kraven på avtalens innehåll ger konsumenten bättre möjlighet att värdera den produkt han köper och bättre möjlighet att kunna jämföra olika bolags produkter. Detta kommer sannolikt bidra till att stärka konkurrensen och förbättra marknads funktionssätt.

Med undantag för fondförsäkringsbolag skall svenska livförsäkringsbolag enligt nuvarande lagstiftning drivas enligt ömsesidighetsprincipen. Avsikten med principen är att alla medel som genereras i livbolagen skall komma försäkringstagarna till godo. Utdelningsförbudet från livförsäkringsaktiebolag kan ses som en del av ömsesidighetsprincipen.

Aktiva ägare spelar en central roll i marknadsekonomi. Genom att ägare utifrån egna intressen bevakar produktionen i bolagen så att avkastningen på deras insatta kapital blir så hög som möjligt, bidrar de till att produktionen i bolaget blir effektiv. Ett slopande av utdelningsförbudet ökar förutsättningarna för aktiva ägare i försäkringsaktiebolagen.

Ömsesidighetsprincipen innebär att försäkringstagarna tillhandahåller huvuddelen av det riskkapital som behövs i verksamheten. Tillgångarna i bolaget kan i princip delas i tre delar, garanterade åtaganden, preliminärt fördelad (allokerad) återbäring och eget kapital. Mot garanterade åtaganden svarar en tillgångsmassa som inte får användas för förlusttäckning. Allokerad återbäring har fördelats preliminärt till försäkringstagarna, men får användas för förlusttäckning. Det egna kapitalet i traditionella livförsäkringsbolag är generellt relativt litet. Eftersom allokerad återbäring får användas för förlusttäckning, står försäkringstagarna risken även för förlust i rörelsen. Eftersom försäkringstagarna i sådana bolag i allt väsentligt står för riskerna erhåller följdriktigt aktieägarna inte någon del i vinsten.

Det föreslås att livförsäkringsaktiebolag får möjlighet att dela ut vinst till sina ägare (se avsnitt 7.2). Denna möjlighet kommer i princip att bli tillgänglig även för bolag som inte är nystartade, men med regler som säkerställer de befintliga försäkringstagarnas anspråk. Utdelningsmöjligheten innebär att investerare ges möjlighet till direktavkastning på sitt kapital, något som torde underlätta tillförseln av riskkapital till branschen. Ökad tillgång på riskkapital innebär att förhållandena för nyetableringar blir bättre. En utökad möjlighet till nyetablering utgör en konkurrenspress.

En förutsättning för att tillåta utdelning av vinst är emellertid att en klarare uppdelning mellan rörelsekapital och försäkringstagarnas kapital görs (se vidare avsnitt 7.4). De medel som enligt avtalet skall tillföras försäkringstagaren föreslås inte bli tillgängliga för förlusttäckning i vinstutdelande bolag. Rörelserisken skall bäras av det egna kapitalet och därmed av ägarna, och inte av försäkringstagarna.

Till följd av det låga konkurrenstrycket och den svaga ägarrollen har bolagsledningen i praktiken stor frihet i dag. Eftersom försäkringstagarna dessutom saknar möjlighet att flytta sitt sparande i pensionsförsäkringar till en ny försäkringsgivare är trycket på att förvaltningen skall ske kostnadseffektivt litet. Vissa ändringar föreslås på denna punkt (se avsnitt 12).

En uppdelning av kapitalet mellan försäkringstagarmedel och riskbärande kapital innebär att bolagsledningen måste använda bolagets egna kapital för förlusttäckning. Ägarna har ett entydigt incitament att bevaka bolagsledningens hantering av det egna kapitalet. Därmed ökar pressen på bolagsledningen att hitta så kostnadseffektiva lösningar för bolaget som möjligt.

I den utsträckning försäkringstagarnas anspråk inte längre kan sättas ned genom förlusttäckning överförs risken till aktieägarna. Risköverföringen kommer att ställa högre krav på eget kapital i bolagen. Formellt kommer detta komma till uttryck i storleken på den s.k. solvensmarginalen. Det ökade kravet på eget kapital stärker incitamenten för ägarkontroll i bolaget.

4.2 Försäkringsmarknaden

I detta avsnittet beskrivs den inhemska och den globala försäkringsmarknaden. Inledningsvis redogörs för den inhemska försäkringsmarknaden ur en makroekonomisk synvinkel. Därefter beskrivs strukturen i den inhemska försäkringsmarknaden.

I en andra del sätts den svenska försäkringsmarknaden in i ett globalt sammanhang.

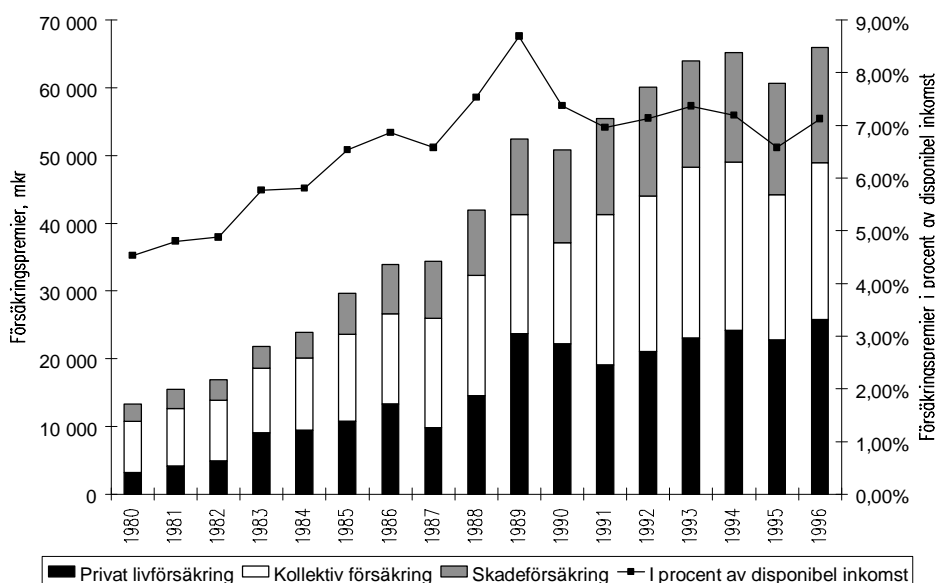
Den svenska försäkringsmarknaden

Försäkringsbranschen delas in i två delar, livförsäkring och skadeförsäkring. Indelningen är naturlig eftersom försäkringsprodukterna inom de två kategorierna är olika till sin karaktär. Produkter inom livförsäkring utgörs ofta till stor del av sparande.

Skadeförsäkringsbolagen erbjuder produkter som mer är att betrakta som konsumtion. Risken försäkras normalt för en given tidsperiod, t.ex. ett år, och premien kalibreras med hänsyn till bolagets förväntade kostnad för den aktuella försäkringen.

Figur 1: Försäkringspremier brutto fördelat på kollektiv försäkring och privata livförsäkringar samt skadeförsäkring, mkr, löpande priser. Försäkringspremier som andel av hushållens disponibla inkomst.

Prop. 1998/99:87

Källa: SCB Nationalräkenskaperna och Finansräkenskaperna

Vissa livförsäkringsprodukter saknar sparmoment. Inom livförsäkring finns en glidande skala för försäkringsprodukter från ren riskförsäkring till en sparprodukt med endast ett mycket begränsat försäkringsinslag.

Av figur 1 framgår att premierna för *kollektiva försäkringar* — de avgifter som arbetsgivare erlägger för bl.a. avtalspension, sjuk- och olycksfallsförsäkring för sina anställda — har visat en övervägande jämn ökning sedan 1980. Två undantag är dock värda att lägga märke till. Premieintäkterna för kollektiva försäkringar var nästan 15 procent lägre 1990 än 1989. En återhämtning skedde dock påföljande år. År 1995 sjönk premieintäkterna med nästan 14 procent. En återhämtning om 9 procent skedde under 1996. Båda avvikelserna kan förklaras av det starka sambandet mellan löneutvecklingen i ekonomin och de avgifter arbetsgivarna betalar för sina anställda.

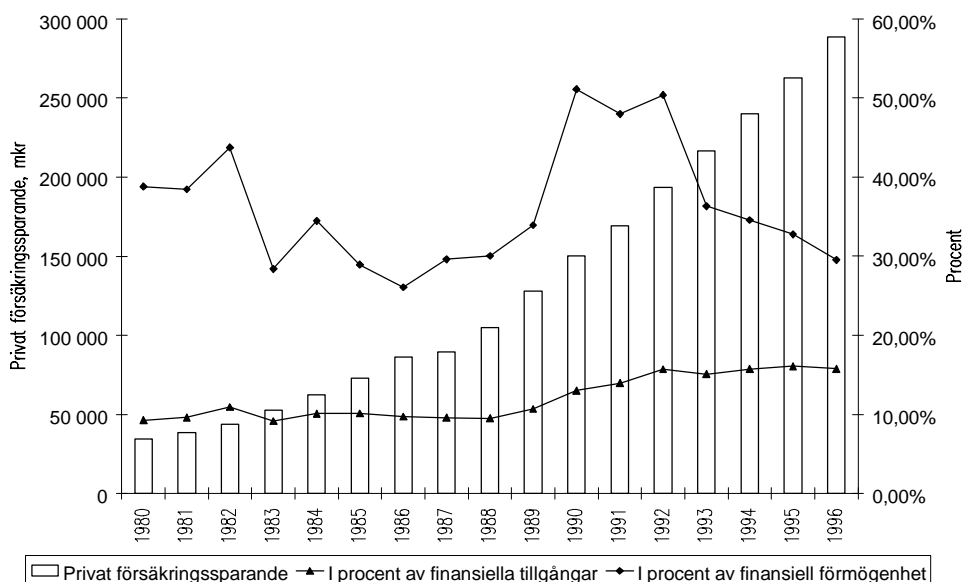
De *individuella livförsäkringspremierna* steg under hela 1980-talet. Under 1990-talet har hushållens utgifter till individuell livförsäkring varit relativt konstant med två svackor, 1991 och 1995. En återhämtning har emellertid skett.

Även hushållens utgifter för skadeförsäkringar visar en jämn utveckling över perioden. Utvecklingen är jämnare än i försäkring med sparinslag. Det beror sannolikt på att sambandet mellan efterfrågan på skadeförsäkring och hushållens disponibla inkomster inte är lika starkt som för livförsäkring.

Slutligen visas i figur 1 hushållens samlade utgifter till försäkring som andel av disponibel inkomst. Andelen har ökat över tiden — hushållen tenderar att använda en allt större del av sin disponibla inkomst till försäkringsprodukter.

Sammantaget visar figur 1 att hushållen ökar sin efterfrågan av försäkringstjänster över tiden, och att denna tendensen även gäller för de olika produktgrupperna var för sig.

Figur 2: Det privata försäkringssparandet, mkr, löpande priser, i procent av hushållens finansiella tillgångar och i procent av hushållens finansiella nettoförmögenhet

Källa: SCB Finansräkenskaperna

Livförsäkringssparandet är ett långsiktigt sparande där avsevärda summor ackumuleras över tiden. I figur 2 visas det sparande som hushållen har i livförsäkringsbolag. Detta avser endast individuell försäkring. Av figuren framgår att det skett en stadig ökning i tillgångsmassan under perioden. Detta beror dels på tillströmningen av premier, dels på avkastningen på de tillgångar som försäkringsbolagen placerat premierna i.

Livförsäkringssparandet som andel av hushållens finansiella tillgångar ökade från 9,26 procent av hushållens finansiella tillgångar år 1980 till 15,77 procent år 1996.

Om man studerar det privata försäkringssparandet som andel av hushållens finansiella nettoförmögenhet blir bilden dock en annan. Stora variationer redovisas. Det beror dock på de stora variationerna i hushållens finansiella nettoförmögenhet under perioden. Försäkringssparandet är ett relativt stabilt sparande — något som reflekterar att stora delar av det är inlåst över långa perioder.

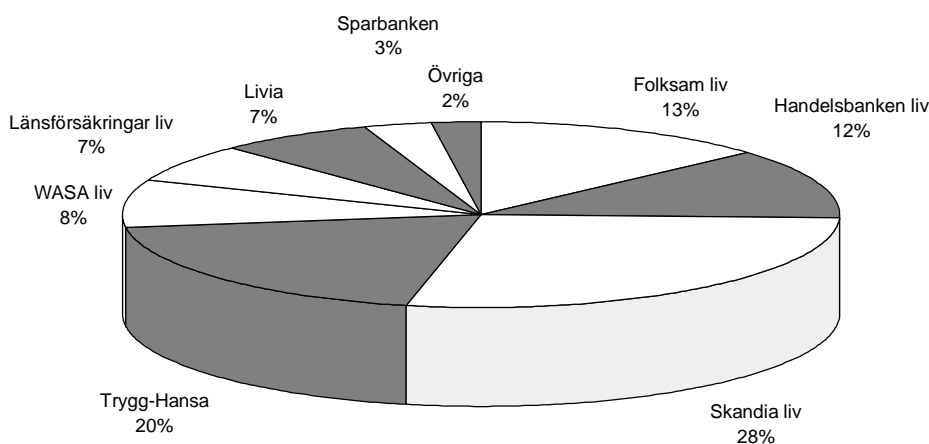
Koncentration i branschen

Försäkringsbranschen beskrivs ofta som en bransch som domineras av ett fåtal, stora aktörer. Detta har särskilt sagts gälla för livförsäkringsbolagen där marknadsstrukturen har segmenterats genom att det är svårt att flytta livförsäkringar från ett bolag till ett annat.

Vid utgången av år 1997 fanns det 22 livbolag för traditionell livförsäkring och 9 fondförsäkringsbolag med koncession i Sverige.

Ungefär 60 utländska livförsäkringsbolag inom EES-området har anmält till Finansinspektionen att de har för avsikt att bedriva verksamhet i Sverige. Deras verksamhet är än så länge av ringa eller ingen omfattning. I figur 3 visas hur premieintäkterna i traditionell livförsäkring fördelas inom branschen år 1997.

Figur 3: Fördelning av premieinkomster mellan livbolagen – traditionell livförsäkring 1997

Källa: Finansinspektionen

Av figur 3 framgår att de fyra största bolagen har en marknadsandel på 73 procent av premieintäkterna. Skandia Liv är det största traditionella livbolaget med 28 procent av marknaden. Tillsammans har de två största bolagen — Skandia Liv och Trygg-Hansa — en marknadsandel på 48 procent.

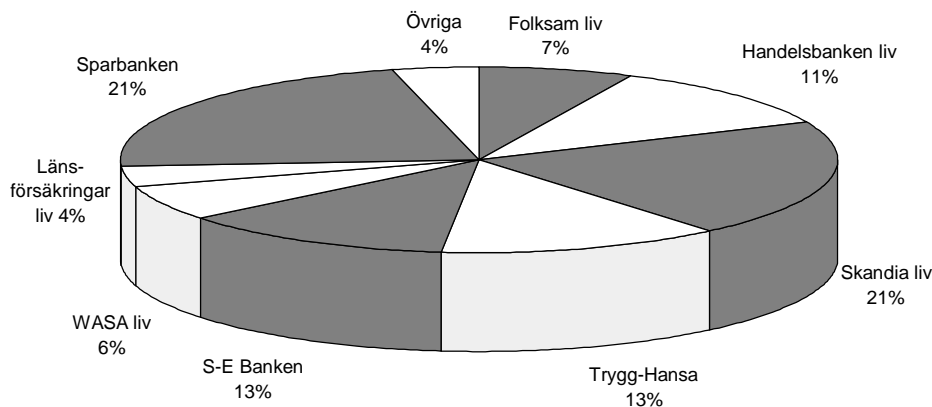
Denna bild har varit relativt konstant under 1990-talet. Numera är dock Länsförsäkringar och WASA delar av samma koncern. Den nya koncernens marknadsandel kan antas komma i paritet med Handelsbankens och Folksams.

Livförsäkringsmarknaden har förändrats genom lanserandet av fondförsäkringar. Fondförsäkringsverksamheten har påverkat koncentrationen på marknaden genom att kostnads- och innovationspressen varit större i denna del av livförsäkringsmarknaden. Företag har för en period fått en särställning genom nya försäkringsprodukter eller villkor. Ett exempel på detta är SkandiaLinks stora utbud av externa fonder. Ett annat exempel är Folksams satsning på lågprisfonder.

I figur 4 visas fondförsäkring och traditionell livförsäkring som en marknad. De fyra största aktörerna enligt ovan har då en marknadsandel på 52 procent.

Figur 4: Fördelning av premieinkomster mellan försäkringskoncerner — traditionell livförsäkring och fondförsäkring 1997

Prop. 1998/99:87

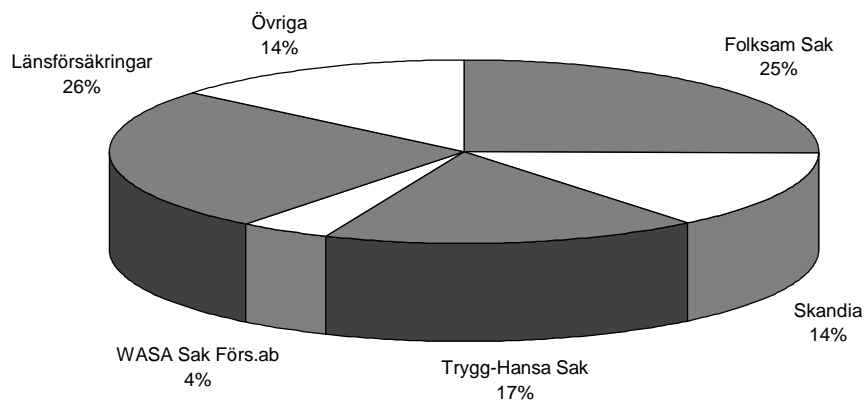

Källa: Finansinspektionen

Bilden i figur 4 ändras emellertid om man beaktar den senaste tidens omstruktureringar på den finansiella marknaden. Länsförsäkringar och WASAs gemensamma marknadsandel uppgår till 10 procent av premieintäkterna i livförsäkringsmarknaden. S-E Banken och Trygg-Hansa har gått samman till SEB. Koncernen kommer att ha en marknadsandel på 26 procent av premieintäkterna i livförsäkringsmarknaden.

Sammantaget gick 68 procent av premieintäkterna till de fyra största aktörerna på livförsäkringsmarknaden år 1997.

Figur 5: Fördelning av premieinkomsterna mellan försäkringskoncerner — hem- och villaförsäkring 1997 Prop. 1998/99:87

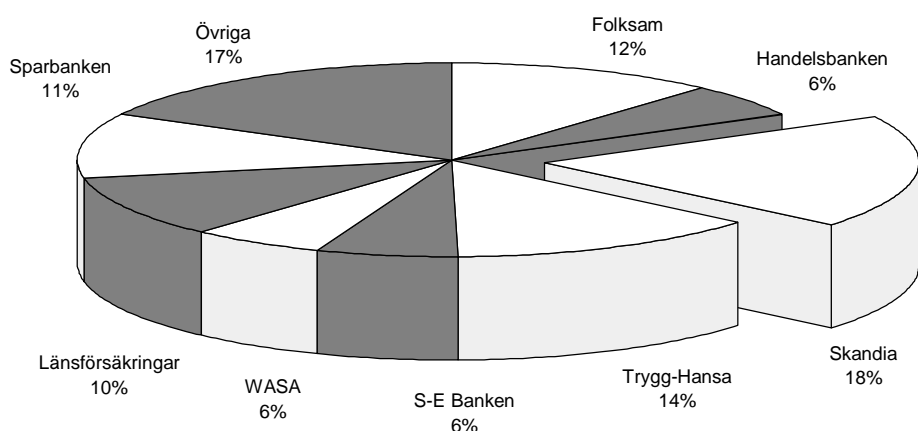
Källa: Finansinspektionen

Skadeförsäkringsmarknaden består av många delmarknader. Störst bland dessa är marknaderna för sjuk- och olycksfallsförsäkring, hem- och villa försäkring och företags- och fastighetsförsäkring. De minsta marknaderna — som t.ex. marknaden för husdjursförsäkring — domineras av en eller två aktörer. Detta gäller även marknaden för sjuk- och olycksfallsförsäkring där AMF-S hade en marknadsandel på 65 procent år 1997. Orsaken till detta är att sjuk- och olycksfallsförsäkring ofta är en del eller ett tillägg till det kollektivavtalade skyddet.

I figur 5 illustreras marknaden för hem- och villaförsäkring år 1997. Även här är antalet aktörer begränsat. De två största aktörerna delar på 51 procent av marknaden.

Bilden är likartad vad gäller företags- och fastighetsförsäkring. De två största aktörerna hade 51 procent av marknaden år 1997.

Figur 6: Premieintäkter fördelade på försäkringskoncerner — Prop. 1998/99:87 totala premier 1997

Källa: Finansinspektionen

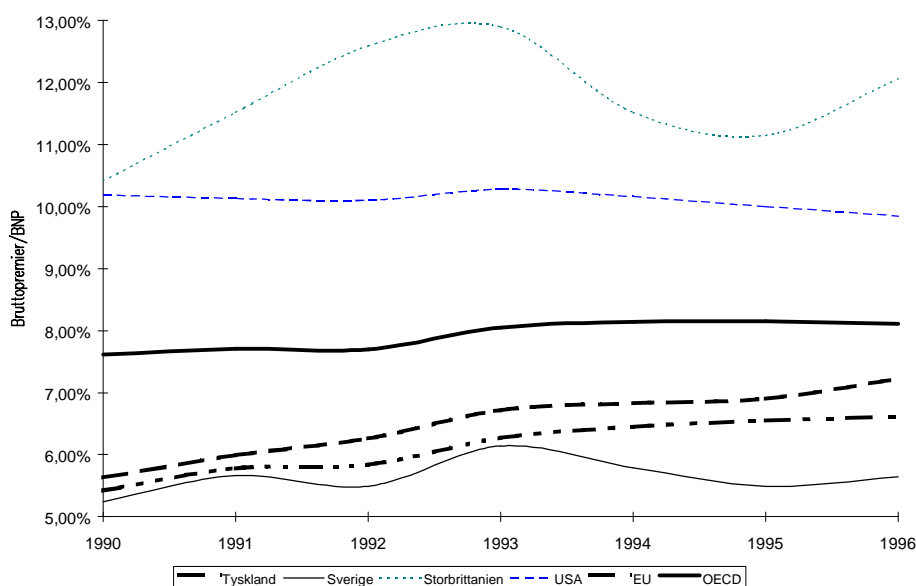
Figur 6 visar hela försäkringsmarknaden när premieintäkter för samtliga produkter har slagits samman för varje koncern. Under 1997 fördelades marknaden på ett flertal aktörer. Även här ändras dock bilden något av de sammanslagningar som skett under år 1998. Länsförsäkringar och WASA har gått samman, något som år 1997 skulle ha inneburit en marknadsandel om 16 procent av den totala försäkringsmarknaden. SEB skulle med sin nya struktur ha haft en marknadsandel om 20 procent år 1997, och därmed varit den största aktören på försäkringsmarknaden.

Den svenska försäkringsmarknaden i ett globalt perspektiv

I Sverige har försäkringsrörelse som andel av BNP varit relativt konstant genom 1990-talet. År 1990 uppgick andelen till 5,24 procent medan bruttopremierna uppgick till 5,64 procent av BNP år 1996. Detta illustreras i figur 7.

Figur 7: Bruttopremier som andel av BNP 1990–1996 för vissa OECD-länder, procent.

Prop. 1998/99:87

Källa: OECD

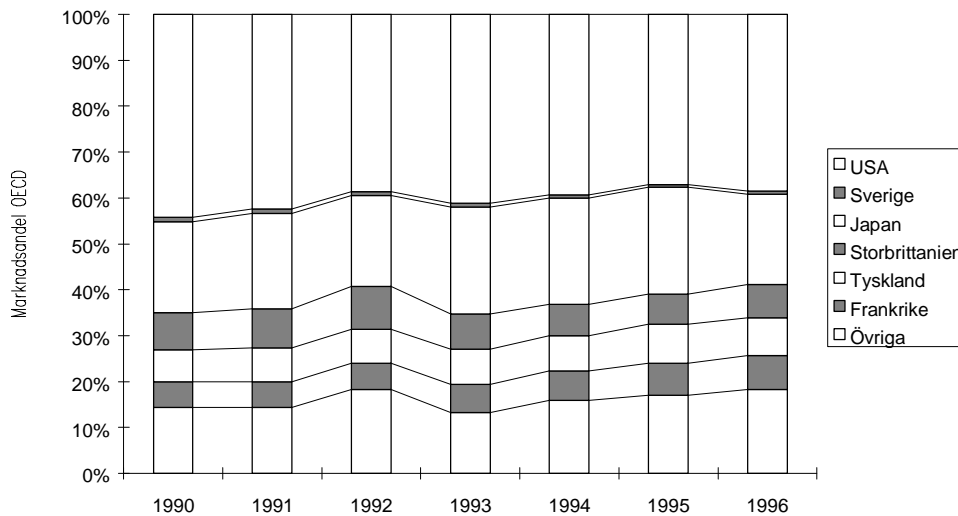
När försäkringsverksamheten i Sverige jämförs med den i andra länder är bruttopremiernas andel av BNP ca 0,4 procentenheter lägre än genomsnittet i EU. Skillnaden är större — ca 2,0 procentenheter — om Sverige jämförs med genomsnittet för OECD-länderna.

Skillnader i förbrukning av privat försäkring kan bl.a. förklaras av variationer i det försäkringsskydd som lämnas av den gemensamma sektorn. I t.ex. Storbritannien och USA ligger stora delar av försäkringsskyddet för pensioner och arbetslöshet — det skydd som vi i Sverige får från socialförsäkringssektorn — i privat försäkring.

Allmänt har man konstaterat att försäkringsverksamhetens andel av de europeiska ländernas ekonomi ökat under 1990-talet. Skälet till detta är en ökad efterfrågan på pensionsförsäkring.

I Japan har försäkring som andel av BNP visat en avtagande tendens de senaste par åren. Detta förklaras av sjunkande efterfrågan på livförsäkringsprodukter i Japan.

Figur 8: Olika nationella försäkringar som andel av försäkringsmarknaden inom OECD. Prop. 1998/99:87

Källa: OECD

Den svenska marknaden utgör endast 0,7 procent av försäkringsmarknaden inom OECD. Den svenska livförsäkringsmarknaden uppgår till 0,8 procent av OECD-marknaden medan den svenska skadeförsäkringsmarknaden uppgår till 0,6 procent av OECD-marknaden. USA utgör den största marknaden inom OECD-området med en marknadsandel på 38,5 procent år 1996. Andelen har sjunkit något under 1990-talet, vilket delvis kan förklaras med att OECD-området utvidgats.

Japan är den näst största försäkringsmarknaden inom OECD-området. År 1996 uppgick den japanska marknaden till 27,0 procent av livförsäkringsmarknaden inom OECD och 11,3 procent av skadeförsäkringsmarknaden inom OECD.

Detta förhållande, att livförsäkring är relativt sett större än skadeförsäkring gäller bl.a. i Frankrike, Schweiz, Luxemburg och Korea. Det motsatta förhållandet, som i USA, återfinns i Europa bl.a. i Tyskland, Österrike, Italien och Spanien.

5.1 Motiv för rörelseregler och tillsyn

Regeringens bedömning: Särskilda rörelseregler och särskild tillsyn för försäkringsbolag syftar till att skydda direktförsäkringstagarna och andra ersättningsberättigade på grund av försäkringsavtal. En näringsrättslig särreglering är befogad med hänsyn till de allvarliga konsekvenser som kan uppkomma för dessa som kollektiv om försäkringsbolag inte kan fullgöra sina åtaganden och de särskilda förhållanden som hör samman med försäkringar.

Försäkringsutredningens bedömning: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning. Utredningen har främst framhållit behovet av ett starkt konsumentskydd för försäkringstagare som ett avgörande motiv för särreglering (se betänkandet s. 102–104 och 106).

Försäkringsrörelsepromemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens (se promemorian s. 95).

Remissinstanserna: Remissinstanserna har över lag instämt i Försäkringsutredningens bedömning att lagstiftningen skall säkerställa ett starkt konsument- eller försäkringstagarskydd. *Kammarrätten i Göteborg* har ansett att det även föreligger ett allmänt intresse av att bolagen kan fullgöra sina åtaganden, att premierna är rimliga och att förvaltningen av anförtrodda medel är betryggande. *Riksbanken* har anfört att det också är ett intresse för försäkringstagarna att försäkringsmarknaden fungerar effektivt. Flera remissinstanser har behandlat frågan hur försäkringsverksamhet skiljer sig från annan affärsverksamhet. *Riksgäldskontoret* har framhållit bl.a. att stora åtaganden ställs ut till enskilda och att verksamheten innebär stora risker av finansiell och försäkringsmässig art. *Kammarrätten i Göteborg* har pekat på det betydande sparandet i långvariga livförsäkringsavtal. Några remissinstanser har lyft fram asymmetrin i information mellan försäkringsgivare och försäkringstagare och försäkringsverksamhetens komplicerade karaktär.

Remissinstanserna har tillstyrkt eller godtagit försäkringsrörelsepromemorians bedömning. *Försäkringsförbundet* har instämt i att stabila bolag och ett starkt konsumentskydd är grundvalen för särskilda rörelseregler. *Finansinspektionen* har även velat framhålla försäkringsbolagens betydelse för det finansiella systemets stabilitet, även om betydelsen för betalningssystemets stabilitet är mindre.

Bakgrund: Försäkringsbolagens verksamhet har sedan länge reglerats av speciallagstiftning och varit underordnad särskild tillsyn. Under åren har olika motiv anförts för särskilda rörelseregler och särskild statlig tillsyn av rörelsen.

Det huvudsakliga syftet med försäkringsrörelsereglerna ansågs tidigt och länge vara att skapa en ekonomiskt stabil försäkringsbransch genom att så långt som möjligt förhindra konkurser. Som motiv för en särskild tillsyn anfördes försäkringens ekonomiska och sociala funktion, försäkringstagarens begränsade möjligheter att bedöma om denne får ett effek-

tivt skydd och det förhållandet att försäkringsrörelse ofta bygger på massavtal och därigenom på allmänt förtroende. De stränga kraven på livförsäkringens område förklarades av en önskan att skydda försäkringstagarna mot ekonomiska förluster och att säkra kapitaltillgången då en livförsäkring föll ut.

Under 1930- och 1940-talen kritiserades bolagen bl.a. för höga driftskostnader som delvis ansågs orsakade av det fria marknadstillträdet och det stora antalet försäkringsgivare som fanns. Ett långvarigt lagstiftningsarbete resulterade i 1948 års försäkringslag, som i stora stycken återspeglas i nu gällande försäkringsrörelselagstiftning.

I 1948 års lag om försäkringsrörelse åberopades som skäl för en reglering att försäkringsväsendet var en betydelsefull faktor i näringslivet. Vidare anfördes att försäkringsbolagen genom sin verksamhet att utjämna de ekonomiska verkningarna av risker av olika slag var ägnat att tillföra det sociala och ekonomiska livet stadga och ökade utvecklingsmöjligheter. Livförsäkringsverksamheten ansågs ha ett i grunden socialpolitiskt syfte. Dessutom framhölls svårigheterna för försäkringstagarna att bedöma om försäkringsbolaget var i stånd att fullgöra ingångna försäkringsavtal, särskilt på livförsäkringsområdet med långvariga försäkringsavtal.

För de svenska försäkringsbolagen infördes som en väsentlig grundsats den s.k. *skälighetsprincipen*. Principen innebar genom krav på premie- och kostnadsskälighet bl.a. att verksamheten skulle bedrivas kostnadseffektivt och att kostnaderna skulle fördelas på ett rimligt och rättvist sätt mellan försäkringstagarna. Kravet på att alla överskott från livförsäkringsverksamhet skulle återgå till försäkringstagarna och att det skulle ske i relation till de enskilda försäkringstagarnas bidrag till överskott, *kontributionsprincipen*, ansågs som en naturlig konsekvens av att premierna skulle beräknas med betryggande marginaler. Sedermera har skälighetsprincipen kommit att innefatta krav på skälighet också avseende andra villkor än villkor för premier och skadereglering (se vidare avsnitt 6.1). Vid tillkomsten av 1948 års försäkringsrörelselag lagfästes den s.k. *sundhetsprincipen* enligt vilken koncession för försäkringsrörelse fick ges endast om bolagets verksamhet var ägnad att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet (se vidare avsnitt 6.2). Samtidigt skärptes soliditetskraven på försäkringsrörelse, bl.a. genom ett förbud att i samma juridiska person förena livförsäkringsrörelse med annan försäkringsrörelse, *specialitetsprincipen*. Ett sådant krav ansågs vara av avgörande betydelse för försäkringsväsendets stabilitet och säkerhet, *soliditetsprincipen*. Dessutom infördes en *behovsprincip*. Den innebar att koncession för försäkringsrörelse endast fick ges om det av konkurrensskäl fanns ett behov därav. Genom rörelseregleringen sökte man således att uppnå intern effektivitet i bolaget, kostnadseffektivitet, och extern effektivitet, marknadseffektivitet.

Tillkomsten av den nu gällande 1982 års försäkringsrörelselag innebar främst en modernisering av äldre lag och en anpassning till nya allmänna associationsrättsliga regler. Då lagfästes även ett förbud mot vinstutdelning i livförsäkringsbolag (se vidare avsnitt 7.1). Några nya motiv för en reglering och tillsyn av försäkringsverksamhet framfördes inte.

Under det senaste årtiondet har det internationella samarbetet på det finansiella tjänsteområdet skapat grund för en alltmer internationell försäkringsmarknad. Vid sidan av de överenskommelser som träffats inom organisationer som OECD och GATT har arbetet inom EU haft en betydelsefull roll. Genom lagändringar år 1993 (prop. 1992/93:257, bet. 1993/94:NU5, rskr. 1993/94:39 och SFS 1993:1302–1311) har den svenska rörelselagstiftningen harmoniserats med EG:s första respektive andra skade- och livförsäkringsdirektiv (73/239/EEG och 79/267/EEG respektive 88/357/EEG och 90/619/EEG). I och med lagändringar år 1995 (prop. 1994/95:184, bet. 1994/95:NU24, rskr. 1994/95:392 och SFS 1995:779–789) har lagstiftningen även harmoniserats med EG:s tredje skade- och livförsäkringsdirektiv (92/49/EEG och 92/96/EEG).

Införandet av EG:s bestämmelser har föranlett åtskilliga förändringar i rörelseregler. Genom ändringarna har bl.a. fastslagits principen om rätt för försäkringsbolag att sälja försäkringar över nationsgränserna med stöd av en enda auktorisation och principen om att försäkringsbolag skall stå under hemlandets tillsyn. Vidare har regler om krav på förhandsgodkännande av premier och villkor avskaffats. Behovsprincipen har också upphävts. Direktiven har även medfört ändringar i regler om bolagens soliditet, bl.a. regler om minsta buffertkapital, beräkningar av försäkringstekniska avsättningar och placeringar av tillgångar som svarar mot sådana avsättningar. Dessa lagstiftningsärenden har dock inte inneburit någon i grunden ändrad syn på motiven för särskilda rörelseregler. Så har t.ex. skälighetsprincipen behållits.

Skälen för regeringens bedömning: Den särskilda rörelselagstiftningen och tillsynen för försäkringsföretag baserar sig i huvudsak på motiv som formulerades i samband med införandet av 1948 års försäkringsrörelselag. Sedan dess har emellertid de finansiella marknaderna genomgått stora förändringar, genom bl.a. värdepappersmarknadernas tillväxt och genomförandet inom EU av en gemensam inre marknad på det finansiella tjänsteområdet. Redan dessa förändringar gör det befogat att ompröva motiven för särskilda rörelseregler och särskild tillsyn av försäkringsbolag.

Behövs rörelseregler på grund av försäkringsverksamhetens särskilda beskaffenhet eller sociala syfte?

Särskilda rörelse- och tillsynsregler för en viss verksamhet kan i och för sig vara motiverade med hänsyn till att verksamheten som sådan är av viss beskaffenhet, t.ex. genom att den skapar miljöstörningar eller bedrivs på en monopol- eller oligopolmarknad. Såsom tidigare nämnts åberopades som motiv för särregler och tillsyn vid tillkomsten av 1948 års försäkringslag att försäkringsbolag genom sin riskutjämnande verksamhet var ägnade att tillföra det sociala och ekonomiska livet stadga och ökade utvecklingsmöjligheter. Frågan är om detta motiv fortfarande är relevant.

I och med en gemensam marknad inom EES-området och tillkomsten av nya svenska aktörer på försäkringsområdet är försäkringsbranschen, speciellt vad gäller skadeförsäkringar, mer konkurrensutsatt än tidigare.

Genom den utveckling som ägt rum på värdepappersmarknaderna är försäkringsföretagen inte heller lika ensamma som tidigare om att utjämna ekonomiska risker. Verksamheter inom många andra branscher har en stor betydelse för ekonomins och samhällets utveckling utan att företagen inom branschen är föremål för särskilda rörelseregler eller särskild tillsyn.

Det slag av riskutjämnande verksamhet som försäkringsbolag bedriver kan numera inte i sig anses motivera särskilda rörelseregler. Ett sådant synsätt utesluter dock inte att verksamhetens art beaktas i särreglerna, t.ex. genom krav på en god riskhantering, om man av andra skäl än de som angavs 1948 anser att försäkringsverksamhet bör underkastas särskilda rörelseregler och särskild tillsyn.

Livförsäkringsverksamheten ansågs vid tillkomsten av 1948 års lag ha ett i grunden socialpolitiskt syfte, vilket påverkade utformningen av rörelsereglerna och uppgifterna för tillsynen. Den utveckling som därefter skett gör att ett sådant synsätt knappast kan upprätthållas i dag. ATP-systemet har införts och den allmänna pension har förbättrats vilket innebär att ett pensionsskydd tillhandahålls. Livförsäkringsområdet har öppnats för större konkurrens bl.a. genom fondförsäkringssparandet. Det individuella pensionssparandet utan försäkringsinslag har införts under senare år. Livförsäkringarna har i många fall blivit mer utpräglade instrument för sparande. Man kan därför inte utforma regleringen med utgångspunkt i att all livförsäkringsverksamhet har ett i grunden socialt syfte.

Behövs rörelseregler med hänsyn till försäkringstagarnas intressen?

Om ett försäkringsbolag inte kan fullgöra sina förpliktelser enligt skadeförsäkringsavtal kan stora värden gå förlorade för privatpersoner och företag. Om ett försäkringsbolag saknar förmåga att fullgöra sina förpliktelser enligt livförsäkringsavtal kan enskilda livförsäkringstagare hamna i en ohållbar ekonomisk och social situation. Detta skulle i och för sig ensamt kunna motivera särskilda regler för verksamhetens bedrivande och särskilda former av finansiell tillsyn. Liknande konsekvenser kan dock uppkomma även i andra avtalsförhållanden utan att några särregler finns utöver allmänna regler om konsument- och borgenärsskydd.

Försäkringsteknik är dock komplicerad. Detta innebär att det normalt är svårt för andra än fackmän att bedöma och värdera försäkringar samt bedöma om ett visst bolag hanterar risker effektivt. Det medför också att försäkringsbolagen har ett kunskaps- och informationsövertag i förhållande till försäkringstagarkollektivet. Försäkringsavtalet är också speciellt i den meningen att försäkringstagaren betalar i förskott för att försäkringsgivaren skall överta en risk för viss tid. Ibland är det fråga om komplicerade paketförsäkringar. En ersättning från försäkringen aktualiseras först vid ett försäkringsfall lång tid efter det att avtalet ingåtts. När det gäller livförsäkringar är det ofta fråga om avtal över lång tid med ett stort moment sparande och ersättningar som skall falla ut först efter flera decennier. För livförsäkringar föreligger normalt också svårigheter att byta försäkringsgivare under avtalsperioden. Vad som nu anförts innebär

att försäkringstagaren under lång tid är beroende av försäkringsbolagets förmåga att förvalta sparandet och betala ut försäkringsbeloppen.

Samtliga remissinstanser som yttrat sig anser att särskilda rörelseregler bör säkerställa ett starkt konsument- eller försäkringstagarskydd. Även vi anser att det avgörande motivet för särskilda rörelseregler och särskild tillsyn för försäkringsverksamhet skall vara att skydda i första hand försäkringstagarnas intresse. Ett sådant skydd behövs på grund av de allvarliga konsekvenser som kan uppkomma för enskilda om försäkringsåtaganden inte fullföljs och de ovan nämnda särskilda förhållanden som hör samman med försäkringar. Rörelsereglerna och tillsynen skall skydda de enskilda som kollektiv och inte som enskild part.

I början av detta sekel återopades att försäkringsrörelse bygger på massavtal och därigenom på ett allmänt förtroende. Även sundhetsreglerna på bank- och värdepappersområdet anger att verksamheten skall bedrivas så att allmänheten har förtroende för bolagen (se vidare avsnitt 6.2).

Att allmänheten har förtroende för försäkringsbolag skulle i och för sig kunna hävdas som ett särskilt motiv för att ställa upp rörelseregler och anordna särskild statlig tillsyn utöver vad som gäller för företag i allmänhet. Ett sådant förtroende torde uppkomma som en naturlig följd av en särreglering som syftar till att skydda försäkringstagarnas intressen.

Vems skyddsintressen bör rörelsereglerna och tillsynen beakta?

Skyddsbehovet är normalt större inom livförsäkring än inom skadeförsäkring. Detta bör beaktas vid utformningen av rörelsereglerna och utövandet av tillsynen. Särordningen bör dock inte enbart skydda livförsäkringstagarnas intressen. Även skadeförsäkringstagarnas intressen bör tas till vara. Ett försäkringsbolags oförmåga att ersätta en försäkrad byggnad efter brand kan exempelvis få lika allvarliga konsekvenser som en oförmåga att betala ersättning enligt en pensionsförsäkring.

Ett försäkringsbelopp tillkommer ibland annan än försäkringstagaren, dvs. den som ingått avtal om försäkring med försäkringsgivaren. Så är fallet med dödsfallsförsäkringar där ersättningsbeloppet skall tillkomma en förmånstagare och med ansvarsförsäkringar där ersättningen skall betalas till tredje man. Även sådana kategorier av ersättningsberättigade drabbas om försäkringsbolaget inte kan fullgöra sina åtaganden enligt ett försäkringsavtal. I detta sammanhang finns det särskilt skäl att peka på ansvarsförsäkringarnas viktiga betydelse för det skadeståndsrättsliga systemet.

Ett skyddsintresse för andra ersättningsberättigade än försäkringstagare finns också för bl.a. kollektivavtalsförsäkringar och gruppförsäkringar, där försäkringsbeloppet skall tillkomma en arbetstagare eller gruppmedlem som omfattas av försäkringsskyddet (den försäkrade) eller deras efterlevande.

Kollektiva försäkringar kännetecknas av flera särdrag som sammanhänger med att de är föremål för förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter och tecknas av en gruppföreträdare. Vi återkommer i det följande

till frågan om detta motiverar speciella rörelse- eller tillsynsregler (avsnitt 11). Kollektiva försäkringar bör emellertid inte generellt undantas från särregleringen.

Den föreslagna särregleringen bör alltså skydda även de som skall ha rätt till försäkringsersättning enligt liv- och skadeförsäkringsavtal utan att själv vara försäkringstagare. Dessa benämns i det följande ”andra ersättningsberättigade på grund av försäkring” eller med försäkringstagarna ”jämförda ersättningsberättigade”.

Skyddsbehovet är störst om försäkringstagaren är konsument eller småföretagare eftersom dessa normalt saknar tillgång till särskild sakkunskap om försäkringar och kan befinna sig i ett underläge gentemot försäkringsbolaget. Om ett försäkringsbolaget inte fullgör åtaganden enligt försäkringsavtal kan konsekvenserna bli allvarliga även för andra grupper. Om ett bolag meddelar såväl konsument- som företagsförsäkringar kan också förluster på de senare försäkringarna medföra att bolaget förlorar möjligheterna att betala ut ersättning till konsumenterna. Särregleringen bör därför inte generellt begränsas till konsumentförsäkringar och försäkringar för företagare med liknande skyddsbehov, utan även avse andra företagsförsäkringar och därmed tillhandahålla ett grundläggande skydd för försäkringstagare som är företag.

Det bör i sammanhanget framhållas att det finns ett starkt allmänt intresse av en väl fungerande försäkringsmarknad. Det ekonomiska livet i ett modernt samhälle är beroende av den riskspridning som sker genom försäkringar. Ansvarsförsäkringens stora betydelse för skadeståndsrätten åskådliggör detta förhållande. Försäkringarna är komplexa och försäkringstagarna lär ofta känna produkterna först vid ett framtida försäkringsfall. Även andra företag än småföretagare kan befinna sig i ett underläge i fråga om kunnande och information.

Vissa försäkringstagare hör inte till den skyddsvärda kretsen. Det gäller återförsäkringstagare, dvs. ett försäkringsbolag som återförsäkrar (avger eller cederar) direkttecknade försäkringar hos en annan försäkringsgivare (återförsäkringsgivare). Det gäller också koncernbolag som försäkrat sig hos ett captivebolag, dvs. ett försäkringsbolag inom en koncern som bildats för att försäkra koncernbolagens risker. Som närmare utvecklas i avsnitt 5.4 bör sådana företag visserligen tills vidare omfattas av särregleringen i många delar, men detta motiveras av andra skäl än att skydda de som är försäkringstagare i dessa sammanhang.

Behövs rörelse regler med hänsyn till stabiliteten i det finansiella systemet?

Försäkringsföretag har en speciell roll som förvaltare av försäkringstagares medel och som utjämnare av risker. Deras förmögenhetsförvaltning avser förmögenhetsvärden som är betydande.

Finansinspektionen vill även lyfta fram behovet av finansiell stabilitet i samhället som motiv för rörelse regler och särskild tillsyn. Genom en allt större branschglidning och gruppbildningar mellan olika finansiella företag får, enligt inspektionen, försäkringsbolag en väsentlig betydelse

för det finansiella systemets stabilitet, även om betydelsen för betalningssystemets stabilitet är mindre. Finansinspektionen pekar också på bolagens roll på kapitalmarknaden. Ett regelverk på området är enligt inspektionen också till fördel för den internationella handeln. En internationell standard och nationella regler för försäkringsverksamhet bidrar på det sättet till systemets stabilitet.

Som Riksbanken påpekat har försäkringsbolag inte samma dignitet som bankerna från finansiell stabilitetssynpunkt. De sysslar exempelvis inte med någon egentlig betalningsförmedling. Risken för att eventuella störningar skulle fortplanta sig till betalningssystemet är därför begränsad. Vi delar Riksbankens bedömning och anser att intresset av stabiliteten inom det finansiella systemet inte kan anses som ett särskilt motiv för särreglering av försäkringsbolag.

En annan sak är att lagstiftningen bör säkerställa att försäkringsbolag är ekonomiskt stabila, så att bolaget kan fullgöra sina åtaganden. Detta innebär emellertid inte att regelsystemet skall förhindra att försäkringsbolag går i konkurs. Med särregler och tillsyn för försäkringsbolag som säkerställer en god soliditet och betryggande betalningsförmåga reduceras risken för att bolagens åtaganden mot försäkringstagarna inte skall kunna fullföljas.

Behövs rörelseregler för att öka effektiviteten inom den finansiella sektorn?

En ökad effektivitet inom den finansiella sektorn är av godo även för försäkringstagarna. Genom att avskaffa etableringshinder och konkurrensbegränsande regler kan konkurrensen förbättras och marknadens effektivitet öka. Förhållandet är dock inte unikt för försäkringsbranschen. Det finns också andra regleringar för försäkringsföretag som kan ha större betydelse i detta sammanhang, såsom regler för att förhindra konkurrensbegränsande åtgärder och redovisningsregler för att främja en genomlysning av företag och en effektiv fördelning av kapital. Som Försäkringsutredningen framhållit har också konkurrensen mellan försäkringsföretagen ökat under senare år. Denna utveckling kan förväntas fortsätta.

I dag är de flesta ense om att särskilda rörelseregler och offentlig tillsyn inte i sig är något bra medel för att skapa effektivitet hos enskilda bolag inom en viss bransch. En annan sak är att rörelsereglerna bör utformas så att konkurrensen på försäkringsområdet och angränsande finansiella sektorer inte förhindras eller försvåras. Bland annat sådana informationsregler som med hänvisning till försäkringstagarnas skydd uppställs för att främja en god genomlysning kan samtidigt förväntas bidra till en ökad effektivitet på försäkringsmarknaden.

Även i framtiden behövs rörelse regler och särskild tillsyn för försäkringsbolag. Motivet för detta skall vara att skydda direktförsäkringstagarnas och jämställda ersättningsberättigades intressen. Ett sådant skydd är motiverat av de allvarliga konsekvenser som kan uppkomma för dessa om försäkringsbolag inte kan fullgöra sina åtaganden samt de ovan nämnda särskilda förhållanden som sammanhänger med försäkringar.

5.2 Rörelse reglernas skyddsintressen

Regeringens förslag: Rörelse reglerna och Finansinspektionens tillsyn skall tillgodose

att försäkringsbolag kan fullgöra åtaganden mot direktförsäkringstagarna och andra ersättningsberättigade på grund av försäkringar,

att tydlig och relevant information lämnas till direktförsäkringstagare och de som erbjuds att teckna en sådan försäkring, samt

att bl.a. anskaffning av försäkringar och skaderegleringen bedrivs på ett för försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade tillfredsställande sätt.

Försäkringsutredningens förslag: Överensstämmer väsentligen med regeringens förslag (se betänkandet s. 107, 108 och 172).

Försäkringsrörelsepromemorians förslag: Överensstämmer helt med regeringens (se promemorian s. 100 och 101).

Remissinstanserna: Remissinstanserna har i huvudsak tillstyrkt försäkringsutredningens förslag eller lämnat dem utan erinran. *Konkurrensverket* har varit positivt till att större utrymme skapas för konkurrens beträffande premiesättning och produktutformning till nytta för försäkringstagarna. *Riksbanken* har delat denna uppfattning men framhållit att en ökad frihet måste följas upp med höga informationskrav som möjliggör värdering av förmåner och risker i olika erbjudanden. Liknande synpunkter om förbättrad information har *Industriförbundet*, *Svenska Handelskammaren* och *Advokatsamfundet* framfört. Även *Finansinspektionen* har betonat vikten av enkel och relevant information men samtidigt påpekat att försäkringsavtal är komplicerade produkter och att det därför kan vara svårt för konsumenterna att göra medvetna val. Inspektionen har också framhållit vikten av att marknaden för försäkringsmäklare och rådgivare fungerar bra.

Samtliga remissinstanser har godtagit försäkringsrörelsepromemorians förslag i denna del.

Skälen för regeringens förslag: Med särskilda rörelse regler som motiveras med hänsyn till skyddet för direktförsäkringstagarna och jämställda ersättningsberättigade är det nödvändigt att behandla vilka intressen som dessa kategorier kan ha och i vad mån sådana intressen bör beaktas genom rörelse reglerna och Finansinspektionens tillsyn.

Försäkringstagarnas intressen kan vara av olika slag. En aspekt har att göra med utbudet. Försäkringstagarna har ett intresse av prisvärda och

heltäckande försäkringar. Det är emellertid svårt att få till stånd sådana försäkringar genom en näringsrättslig reglering som syftar till att styra pris och utbud.

Om det är nödvändigt med krav på försäkringsbolagen att tillhandahålla vissa särskilda slag av försäkringar bör en sådan reglering ske utanför rörelseregleringen och i stället inom ramen för särskilda regler om obligatoriska försäkringar och kontraheringsplikt (dvs. regler som ålägger en försäkringsgivare att inte utan särskilda skäl vägra någon att teckna en sådan försäkring som försäkringsgivaren normalt brukar tillhandahålla). Den näringsrättsliga regleringen bör alltså inte utformas för att tillgodose dessa intressen. Särregleringen bör i stället utformas så att den inte i onödan förhindrar att marknadsmässiga spelregler kan gälla även på detta område, så att marknadsmekanismerna kan fungera på ett bra sätt.

En annan fråga är om rena avarter av försäkringsvillkor skall kunna beivras genom rörelsereglerna och om flagranta eller upprepade överträdelser av marknadsföringsregler eller avtalsregler kan beaktas inom ramen för tillsyn och prövningen av bolagets lämplighet att bedriva försäkringsrörelse (jfr avsnitt 6.2 och 13.2).

Det är av ett avgörande intresse för försäkringstagaren och jämställda att försäkringsbolaget fullgör åtagandena enligt försäkringsavtalet. De regler som utöver reglerna om skydd för borgenärer i allmänhet skall främja att åtagandena mot direktförsäkringstagare och därmed jämställda kan fullföljas bör tillgodoses genom rörelseregler och Finansinspektionens tillsyn.

Försäkringstagarna har ett intresse av tydlig och relevant information om de förmåner och begränsningar som gäller för försäkringen. Särskilt på livförsäkringsområdet aktualiseras ett behov av information under försäkringens löptid, bl.a. om kostnader och värdeutveckling. Informationen blir av större betydelse ju större värden och ju längre tidsperiod avtalen avser.

Informationen till försäkringstagare inför avtalens ingående regleras i dag såväl i marknadsföringslagstiftningen och konsumentförsäkringslagen (1980:38) som i rörelsereglerna.

När det gäller information under avtalets löptid regleras frågorna i huvudsak i rörelselagstiftningen eller i föreskrifter som utfärdats med stöd av denna. Flera av de ändringar som här föreslås ställer stora krav på enkel och tydlig information till vissa försäkringstagare. I den mån informationsreglerna inte är lämpligare att ta in i marknads- eller avtalslagstiftningen, bör föreskrifter om information tas in i eller kunna utfärdas med stöd av rörelsereglerna. Det måste samtidigt övervägas i vad mån mera branschtypiska informationsfrågor är lämpligare att reglera i rörelsereglerna.

Försäkringstagarna har också ett intresse av att försäkringsbolagets administrativa rutiner vid tecknande av försäkringarna fungerar och att den ekonomiska och administrativa förvaltningen kan fullgöras på ett för dessa tillfredsställande sätt. Sådana aspekter på försäkringsbolagets verksamhet bör typiskt sett särskilt beaktas genom en näringsrättslig reglering.

Det ligger också i försäkringstagarnas och andra ersättningsberättigades intresse att det sker en snabb och rättvis skadereglering. Sådana aspekter

inrymmer frågor såväl av avtalsrättslig art, t.ex. villkoren för skaderegleringen, som näringsrättslig art, t.ex. hur rutinerna för skaderegleringen är utformade. Rörelseregleringen måste således samordnas med avtalsregleringen. Det bör alltså finnas näringsrättsliga regler om skaderegleringen som ligger till grund för Finansinspektionens tillsyn av försäkringsbolagens skadereglering.

Vi återkommer i avsnitt 13.2 till frågan om uppdelningen av informationsregler mellan å ena sidan marknadsförings- och avtalsregleringen och å andra sidan rörelsereglerna. Där behandlas också frågan om Finansinspektionens tillsynsuppgifter i förhållande till Konsumentverkets och KO:s uppgifter.

5.3 Regelsystemets allmänna uppbyggnad

Regeringens förslag: Skyddet för direktförsäkringstagarnas och motsvarande ersättningsberättigades intressen skall tillgodoses genom en allmän rörelseregel för försäkringsbolag. Regeln kompletteras av särskilda rörelseregler om bl.a. koncession och ägarprövning, förbud mot främmande verksamhet, beräkning av försäkringstekniska avsättningar, solvenskrav och begränsningar för placeringsverksamheten samt tillsyn av försäkringsbolag.

Regeringens bedömning: Allmänna associationsrättsliga regler bör som huvudregel gälla även för försäkringsbolag, om inte avvikelser motiveras av försäkringsbolagens särart.

Försäkringsutredningens förslag: Överensstämmer i sak med regeringens förslag (se betänkandet s. 107, 108 och 172).

Försäkringsrörelsepromemorians förslag: Överensstämmer med regeringens (se promemorian s. 108 och 109).

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser har tillstyrkt Försäkringsutredningens förslag till hur regelsystemet skall vara uppbyggt eller lämnat förslaget utan erinran. *Riksbanken* har anfört att försäkringsbolagens infriande av ingångna avtal tillgodoses primärt genom, dels krav på placeringar och likviditet som motverkar finansiella krissituationer, dels krav på tillräckligt stort buffertkapital för att motstå påfrestningar. *Riksgäldskontoret* har angett att ett gott konsumentskydd kan uppnås genom stabila och verkningsfulla placeringsregler, krav på hög genomlysning och kontroll av placeringarna. *Bankföreningen* har ansett det rimligt att större krav ställs på den interna kontrollen.

Remissinstanserna har över lag godtagit försäkringsrörelsepromemorians förslag i denna del. *Hovrätten för Västra Sverige* och *Kammarrätten i Göteborg* har framhållit behovet av en samlad lagteknisk översyn av FRL i lämpligt sammanhang. *Försäkringsförbundet* har ansett att de associationsrättsliga reglerna bör behållas i försäkringsrörelselagen såväl för försäkringsaktiebolag som ömsesidiga bolag. Förbundet har dock framhållit vikten av att lagstiftningen inte i onödan avviker från aktiebolagslagen.

Lagstrukturen på försäkringsområdet

Försäkringsrörelselagen (1982:713; FRL) gäller för försäkringsrörelse som bedrivs av svenska *försäkringsaktiebolag* och *ömsesidiga försäkringsbolag*. Kännetecknande för ömsesidiga försäkringsbolag är främst att de som är försäkringstagare samtidigt är delägare i bolaget.

FRL gäller i tillämpliga delar även för fondförsäkringsbolag, dvs. bolag som meddelar livförsäkringar där premierna enligt försäkringsavtalet skall placeras i en eller flera värdepappersfonder eller i utländska fondföretag. För fondförsäkringsbolag finns vissa från FRL avvikande regler intagna i lagen (1989:1079) om livförsäkringar med anknytning till värdepappersfonder.

Föreningar med uppgift att lämna sjukhjälp, begravningshjälp, pension eller liknande understöd åt sina medlemmar eller deras anhöriga omfattas av lagen (1972:262) om understödsföreningar. Den lagen är för närvarande föremål för en översyn och behandlas inte i detta sammanhang (jfr avsnitt 3). Det kan dock påpekas att Finansinspektionen efter ansökan kan medge att en understödsförening skall tillämpa de placeringsregler som gäller för försäkringsbolag enligt 7 kap. 9 a–10 g §§ FRL och de föreskrifter som meddelas med stöd av dessa bestämmelser (24 a § lagen om understödsföreningar). De ändringar som nu föreslås i dessa bestämmelser får med nuvarande reglering av understödsföreningar betydelse även för de föreningar som fått tillstånd att tillämpa FRL:s placeringsregler.

De utländska försäkringsgivarnas verksamhet regleras i lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivare med verksamhet i Sverige (rskr. 1997/98:215, bet. 1997/98:FiU22 och prop. 1997/98:141). Flera ändringar som föreslås i detta sammanhang måste genomföras även för utländska försäkringsgivare och tas in i den särskilda lagen för dessa bolag. Sådana ändringar kommer inom kort att redovisas i en lagrådsremiss.

Bolagsrättsliga regler och redovisningsregler

FRL innehåller i dag fullständiga bolagsrättsliga bestämmelser, bl.a. om bildande av bolag och dess ledning. Reglerna överensstämmer i stora delar med reglerna i aktiebolagslagen. Bestämmelserna om försäkringsbolagens års- och koncernredovisning har år 1995 utmönstrats ur FRL och tagits in i lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag. Detta har skett samtidigt med liknande förändringar för bl.a. banker.

I 19 kap. 1 § FRL finns en allmän bestämmelse om Finansinspektionens tillsyn som utgör grund för inspektionens möjlighet att ingripa mot missförhållanden även i enskilda bolag. Enligt bestämmelsen skall Finansinspektionen verka för en sund utveckling av försäkringsväsendet. I FRL finns därutöver rörelseregler som saknar motsvarigheter för företag i allmänhet, bl.a. om koncession och ägarprövning och placeringar. Flera av de särskilda bestämmelserna ger uttryck för *soliditetsprincipen*, dvs. de syftar till att stärka bolagens finansiella styrka och därmed att säkerställa att åtagandena mot försäkringstagarna kan fullgöras, och *skälighetsprincipen*. I det följande beskrivs översiktligt de särskilda rörelseregler som gäller för försäkringsbolag.

Koncessions- och ägarkrav

I 1 kap. 1 § FRL slås fast att tillstånd (koncession) krävs för att bedriva försäkringsrörelse. Koncessionsprövningen är både formell och materiell. För koncession krävs att bolagsordningen m.m. är i överensstämmelse med FRL och att den planerade rörelsen kan antas komma att uppfylla kraven på sund försäkringsrörelse.

Enligt 3 kap. 2 § FRL krävs tillstånd också för den som skall äga andelar över en viss gräns i försäkringsbolag. Reglerna för prövningen av ägarna har skärpts från och med den 1 juli 1996. För tillstånd till ett förvärv krävs att det kan antas att förvärvaren inte kommer att motverka en sund utveckling av bolagets verksamhet och att han även i övrigt är lämplig att utöva ett väsentligt inflytande över ledningen av ett försäkringsbolag. I bestämmelsen förtydligas att tillstånd inte får ges, om förvärvaren i väsentlig mån har åsidosatt skyldigheter i näringsverksamhet eller i andra ekonomiska angelägenheter eller gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet.

Förbudet mot främmande verksamhet

I 1 kap. 3 § FRL stadgas att försäkringsbolag inte får bedriva annan rörelse än försäkringsrörelse, om det inte finns särskilda skäl (förbudet mot främmande verksamhet). Det ursprungliga syftet var att försäkringsbolagen skulle ha en betryggande soliditet genom att förhindra placeringar i riskfyllda projekt. Som ytterligare motiv har också åberopats att försäkringsbolagens verksamhet inte borde blandas samman med den i det övriga näringslivet. Under vissa perioder har som skäl för en begränsning även anförts att det är olämpligt att försäkringsbolag får ett för stort inflytande i näringslivet (jfr SOU 1987:58 s. 84–85 och 131–163). Förbudet mot främmande verksamhet kompletteras av förbud, dels att inneha mer än fem procent av rösterna i ett annat bolag (se avsnitt 8.5 om femprocentsregeln), dels att allmänt utnyttja lånemarknaden (se avsnitt 8.6.1 om låneförbudet).

I 1 kap. 8 a § och 7 kap. 22–28 §§ FRL finns regler om minsta kapitalbas. Försäkringsbolag skall, utöver sådana tillgångar som motsvarar försäkringstekniska avsättningar, ha tillgångar av viss sammansättning uppgående till visst belopp. Kapitalbasen kan ses som en buffert mot oförutsedda svängningar i verksamheten.

Försäkringstekniska avsättningar samt upprättande av grunder

I 7 kap. 1 och 2 §§ FRL finns bestämmelser om beräkning av försäkringstekniska avsättningar. Den allmänna principen är enligt 1 § att dessa avsättningar vid varje tidpunkt skall motsvara vad som erfordras för att uppfylla alla åtaganden som skäligen kan förväntas uppkomma med anledning av ingångna försäkringsavtal.

Enligt 7 kap. 3–8 §§ skall försäkringsbolag upprätta *grunder* för livförsäkringar och skadeförsäkringar som meddelas för en längre tid än 10 år. Grunderna skall ange bl.a. hur försäkringspremier beräknats samt beräkning och fördelning av återbäring. Grunderna syftar enligt 3 § till att trygga bolagets förmåga att fullgöra sina förpliktelser enligt ingångna avtal och att meddela försäkringar till en kostnad som är skälig. Reglerna kompletteras av ett förbud mot s.k. returprovisioner i 15 §. I försäkringsavtalen görs normalt en koppling till grunderna för försäkringen.

Placeringsregler

I 7 kap. 9–10 g §§ FRL finns placeringsregler för försäkringsbolag som ger uttryck för soliditetsprincipen. Grundtanken är att det belopp som utgörs av försäkringstekniska avsättningar vid varje tidpunkt skall motsvaras av tillgångar av visst slag vars värde uppgår till minst de försäkringstekniska avsättningarnas storlek (jfr prop. 1995/96:10 del 4 s. 91).

I 9 § fastslås det grundläggande kravet att bolaget skall inneha tillgångar till ett belopp som motsvarar de försäkringstekniska avsättningarna för egen räkning med tillägg för viss deposition (*skuldtäckning*).

Inte alla tillgångar godtas för skuldtäckning. De tillgångar som tillåts anges i 10 a och 10 b §§. Den grundläggande tanken är att endast tillgångar som uppfyller en viss kvalitet i fråga om kreditvärdighet, värdebeständighet eller likviditet godtas för skuldtäckning (se prop. 1994/95:184 s. 167).

De tillgångar som används för skuldtäckning skall enligt 9 a § uppfylla krav på matchning och tillfredsställande diversifiering.

Matchningsprincipen innebär att tillgångarna är godtagbara med hänsyn till försäkringsbeståndets karaktär. En aspekt med principen är att tillgångarnas avkastningsprofil skall vara anpassad till de bindande åtagandenas utbetalningsprofil. En annan aspekt på matchningsprincipen är att tillgångarna har tillräcklig likviditet. *Diversifieringsprincipen* innebär att tillgångarna skall väljas så att lämplig riskspridning uppnås. En

utgångspunkt härvidlag är att reducera risken för att en enskild tillgång eller ett tillgångsslag får en avgörande betydelse för den totala avkastningen i portföljen. Syftet är att begränsa risktagandet.

Den allmänna diversifieringsregeln konkretiseras med regler i 10 b § om absoluta gränser för vad som vid skuldtäckningen kan godtas av ett och samma tillgångsslag (*tillgångsbegränsningar*). I dag får exempelvis högst 25 procent av de tillgångar som skall skuldtäckas motsvaras av aktier och motsvarande värdepapper. I 10 c § finns gränser för hur stor del som får skuldtäckas med en enskild placering (*enhandsbegränsningar*). I dag får exempelvis högst 5 procent skuldtäckas med en enskild fastighet, tomträtt eller byggnad. Reglerna om tillgångsbegränsningar och enhandsengagemang utgör ramar som bolaget måste hålla sig inom men innebär inte automatiskt att diversifieringsprincipen är uppfylld.

Enligt 10 d § skall de tillgångar som används för skuldtäckning vara lokaliserade inom EES-området (*lokaliseringskrav*) om riskerna i skadeförsäkring är belägna inom EES eller om livförsäkringsverksamhet bedrivs inom EES. För risker och verksamhet utanför EES krävs att tillgångarna finns i Sverige. Lättnaderna för risker inom EES är betingade av EG:s direktiv. Kravet på lokalisering till Sverige för risker utanför EES har motiverats av att den internationella konkursrätten inte är tillräckligt samordnad.

Det sjunde kapitlet i FRL innehåller också andra *riskhanteringsregler*. Enligt 10 e § skall tillgångar som används för skuldtäckning placeras så att risken för valutakursförluster begränsas. Optioner och terminskontrakt och liknande finansiella instrument får enligt 17 b § användas för att sänka risken i försäkringsbolag eller för att effektivisera förvaltningen om det kan ske utan att de finansiella riskerna överstiger den risknivå som är förenlig med sund försäkringsverksamhet.

Hur dessa tillgångar närmare skall värderas regleras i 10 f §. Med hänsyn bl.a. till skyddssyftet bakom riskspridningsreglerna skall tillgångarna, med vissa undantag, värderas till verkligt värde.

Placeringsriktlinjer

Enligt 7 kap. 10 g § FRL skall ett försäkringsbolag upprätta riktlinjer för placering av medel som används för skuldtäckning. Livförsäkringstagare och den som avser att teckna en livförsäkring skall som huvudregel upplysas om innehållet i sådana riktlinjer.

Registerföring och förmånsrätt

Ett försäkringsbolag skall enligt 7 kap. 11 § FRL föra ett register som vid varje tidpunkt utvisar de tillgångar som används för skuldtäckning samt deras värde.

Enligt 11 a § har försäkringstagare förmånsrätt vid konkurs för vissa fordringar. Det gäller bl.a. livförsäkring och skadeförsäkring som med-

delas för längre tid än 10 år samt fordran på grund av återförsäkring avseende sådana försäkringar. Prop. 1998/99:87

Andra rörelseregler

I 7 kap. FRL finns även andra särskilda bestämmelser för rörelsen. I 12 § finns för försäkringsbolag som inte har koncession för kreditförsäkringsrörelse ett förbud mot att ingå borgen eller ställa annan säkerhet, om inte Finansinspektionen medger det för varje särskilt fall. Ett sådant ökat risktagande utan skälig ersättning för riskökningen har inte ansetts förenligt med försäkringstagarnas intresse (prop. 1994/95:184 s. 201). I 14 § finns ett förbud mot återförsäkring av vissa försäkringsavtal, om inte Finansinspektionen medger det. Bestämmelsen avser att förebygga vissa osunda återförsäkringsavtal inom livförsäkring. I 18 § finns ett förbud mot försäkringar med solidariskt ansvar, om inte Finansinspektionen medger annat.

Vidare skall enligt 16 § *anskaffning av försäkringar ske enligt god försäkringssed*. Denna regel har ett nära samband med marknadsföringsreglerna. I 19 § finns regler om vilka uppgifter ett försäkringsbrev skall innehålla samt ett bemyndigande för regeringen eller Finansinspektionen att meddela föreskrifter om vilken information som skall lämnas till försäkringstagare och den som avser att teckna en försäkring.

Tillsyn

Tillsynsreglerna finns i 19 kap. FRL. Enligt 1 § skall Finansinspektionen verka för en sund utveckling av försäkringsväsendet (jfr avsnitt 6.2 och 13). För att Finansinspektionen skall kunna fullgöra tillsynen åläggs försäkringsbolagen och vissa andra olika skyldigheter. I 3 § stadgas bl.a. en skyldighet för befattningshavare att lämna Finansinspektionen de upplysningar som begärs. I 12 § finns motsvarande skyldighet för den som kan antas bedriva verksamhet som omfattas av FRL. I 5 § regleras statistik som skall upprättas och uppgifter som skall lämnas av bolagen för övervakning av att premiesättning och, särskilt för konsumentförsäkringar, att andra försäkringsvillkor är skäliga.

Inom ramen för sin tillsyn har Finansinspektionen rätt att utnyttja olika sanktioner och andra befogenheter. I 8 § ges Finansinspektionen möjlighet att sammankalla försäkringsbolagets styrelse. I 9 § finns regler om rätt att få del av handlingar för granskning. I 11 § finns bestämmelser om rätt för inspektionen att meddela behövliga erinringar eller föreläggande om rättelse i vissa fall. I 11 § finns också regler enligt vilka Finansinspektionen får begränsa ett försäkringsbolags förfoganderätt eller förbjuda bolaget att förfoga över sina tillgångar i Sverige.

Förverkande av koncession ankommer i dag på regeringen. I proposition 1998/99:186 föreslås en ändrad ordning fr.o.m. den 1 maj 1999. Rätten att förverka övergår då i normalfallet på Finansinspektionen. I 2

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Rörelsereglernas allmänna utformning

Remissinstanserna har över lag godtagit promemorians förslag till allmän lagstruktur. Regeringen ansluter sig till förslaget att de allmänna krav som bör tillgodoses genom särregleringen slås fast i en bestämmelse av portalkaraktär (jfr avsnitt 6.2). Den allmänna bestämmelsen kompletteras av mer detaljerade bestämmelser för verksamhetens bedrivande (se vidare avsnitt 8). På samma sätt som i dag bör FRL även innehålla regler om Finansinspektionens tillsyn (jfr avsnitt 13).

De särregler som gäller för fondförsäkringsbolag i förhållande till andra livförsäkringsbolag finns i dag intagna i lagen (1989:1079) om livförsäkringsrörelse med anknytning till värdepappersfonder. Vi återkommer till dessa bestämmelser i avsnitt 10.

Anpassningen till allmänna associationsrättsliga regler

Det är av sakliga och systematiska skäl angeläget att försäkringsbolag inte står utanför det regelverk som gäller på den allmänna associationsrättens områden. Den grundläggande principen bör alltså vara att allmänna associationsrättsliga regler bör gälla även för försäkringsbolag, om inte avvikelser är befogade med hänsyn till försäkringsbolagens särart (jfr prop. 1997/98:166 s. 55). Frågan blir då under vilka närmare förutsättningar avvikelser från allmänna bolagsregler kan vara befogade för försäkringsbolag.

Särskilda regler kan undantagsvis vara motiverade redan genom att verksamheten avser meddelande av försäkringar. Det gäller t.ex. redovisningsregler som kan behöva anpassas med hänsyn till försäkringsspecifika förhållanden.

Avvikelse kan även vara befogade att göra för ömsesidiga bolag. Det bör i så fall vara fråga om avvikelser som är motiverade av de särdrag som kännetecknar denna företagsform (se avsnitt 9).

Vidare kan avvikelse vara motiverade av hänsyn till skyddet för försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade. Gränsen mellan näringsrätt och bolagsrätt är ibland oklar. De särskilda försäkringsrörelsereglerna har ofta karaktären av kompletteringar till de allmänna bolagsrättsliga reglerna.

Det kan också vara befogat med särskilda verksamhetsregler för att genomföra tvingande bestämmelser i EG:s direktiv för försäkringsbolag. Sådana bestämmelser kan ibland vara utformade så att de inte lämnar större utrymme till de enskilda medlemsländerna vid införlivandet.

Det kan således konstateras att skillnader mellan de associationsrättsliga bestämmelserna för försäkringsbolag och för aktiebolag i allmänhet

kan vara motiverade. Avvikelser bör dock finnas endast om det är motiverat med hänsyn till sådana särskilda skäl som nu anförts. Det finns alltså anledning att, som flera remissinstanser varit inne på, ytterligare minska skillnaderna i den associationsrättsliga regleringen för försäkringsbolag och allmänna företag. Flera steg i den riktningen föreslås i detta sammanhang. Vidare arbete med den inriktningen sker inom ramen för den associationsrättsliga översyn som bedrivs inom Finansdepartementet (se avsnitt 3).

5.4 Försäkringsrörelselagens tillämpningsområde och försäkringstagarbegreppet

Regeringens förslag: Återförsäkringsbolag, captiveförsäkringsbolag och små lokala ömsesidiga försäkringsbolag skall tills vidare omfattas av rörelseregler och tillsyn.

Regeringens bedömning: Det bör inte nu införas någon generell definition av termen försäkringstagare.

Försäkringsutredningens förslag: Försäkringsutredningen har ansett att det inte finns tillräckliga skyddsbehov för reglering av återförsäkring, men har inte föreslagit någon ändring av FRL:s tillämpningsområde (se betänkandet s. 103 och 104). Utredningen har inte särskilt behandlat frågor om captivebolag, mindre lokala bolag eller ändring av begreppet försäkringstagare.

Försäkringsrörelsepromemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. I promemorian föreslås att andra ersättningsberättigade på grund av försäkringen skall likställas med försäkringstagare i den mån inte annat framgår av enskilda bestämmelser (se promemorian s. 109–113 och 303–305).

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inte kommenterat Försäkringsutredningens förslag i denna del.

Flertalet remissinstanser har lämnat promemoriaförslaget utan invändningar. Några remissinstanser har dock avstyrkt en generell utvidgning av FRL:s försäkringstagarbegrepp. *Hovrätten för Västra Sverige* har ansett att begreppet försäkringstagare bör definieras.

Bakgrund: I försäkringsverksamhet återförsäkrar försäkringsbolag regelmässigt en del av tecknade avtal hos en annan försäkringsgivare. På så sätt fördelas riskerna. Det sistnämnda företaget (återförsäkraren) får som regel del i inbetalda premier som ersättning för de risker som tas över från det företag (direktförsäkraren) som tecknade försäkringen. Man brukar tala om att återförsäkraren “mottar återförsäkring” och att direktförsäkraren “avger återförsäkring”.

För återförsäkringsbolag gäller i dag flertalet bestämmelser i försäkringsrörelselagen. Försäkringsbolag som uteslutande bedriver återförsäkring är dock enligt 7 kap. 9 § FRL undantagna från bestämmelserna om skuldtäckning och placeringar. I sådana försäkringsaktiebolag behöver inte heller någon särskild försäkringstagarledamot i styrelsen utses

(se 8 kap. 1 §). Vidare finns i 1 kap. 10 § en bestämmelse som möjliggör undantag från FRL för mottagen återförsäkring i den mån det är skäligt.

Inom större koncerner förekommer att ett särskilt koncernbolag bildas för att mot ersättning från andra koncernbolag ta över dessa bolags risker. Det förra bolaget (captivebolaget) kan bedriva sin verksamhet som direktförsäkrare eller som mottagare av återförsäkring för ett annat försäkringsbolag (som är direktförsäkrare). Captivebolag omfattas i princip av samma bestämmelser i FRL som andra försäkringsbolag.

Ett flertal mindre ömsesidiga försäkringsbolag bedriver skadeförsäkringsrörelse som i huvudsak avser s.k. husdjursförsäkringar. Verksamheten är lokalt begränsad och avser i regel försäkringar för kreatur inom lantbruk. Även små lokala ömsesidiga bolag omfattas av FRL. Enligt 1 kap. 10 § kan dock under vissa förutsättningar undantag medges för ömsesidiga bolag vars verksamhet är av en begränsad omfattning. Enligt Finansinspektionen är arbetet med dessa dispenser tidskrävande. Inspektionen har också ifrågasatt behovet av att sådana bolag som uteslutande meddelar husdjursförsäkringar skall stå under tillsyn. Finansinspektionen har hos Finansdepartementet begärt att sådana bolag helt skall undantas från FRL (dnr Fi4693/95).

I ett stort antal bestämmelser i FRL förekommer begreppet ”försäkringstagare”. Lagen innehåller dock ingen generell definition av begreppet. Med försäkringstagare avses normalt den person som ingått avtal om försäkring. Även den som övertagit äganderätten till försäkringen kan jämföras med försäkringstagaren. Försäkringstagaren kan vara identisk med den vars intresse försäkrats för skada eller den på vars liv eller hälsa försäkringen gäller (den försäkrade). Den försäkrade kan också vara någon annan än försäkringstagaren, t.ex. en familjemedlem eller en anställd. Rätt att ta ersättning från en försäkring kan dessutom tillkomma en tredje man som är en annan än den försäkrade, t.ex. förmånstagare till livförsäkringar eller den som har rätt till ersättning från en ansvarsförsäkring.

Med försäkringstagare avses enligt lagen (1927:77) om försäkringsavtal den med vilken försäkringsgivaren ingått avtal om försäkring. Med ”försäkringshavare” förstås den vars intresse är försäkrat mot inträffande skada. I konsumentförsäkringslagen (1980:38) definieras försäkringstagare som den som har tecknat försäkring hos ett försäkringsbolag. Försäkrad kallas i samma lag den vars intresse har försäkrats mot skada eller på vars person en försäkring har tecknats. Konsumentförsäkringslagen reglerar inte personförsäkringar. I personförsäkringar avses, som nyss framgått, med försäkrad den på vars liv eller hälsa försäkringen gäller. I olika sammanhang talas om försäkringens innehavare som beteckning för försäkringsägare. En förmånstagare till livförsäkring får efter försäkringsfallet ofta en sådan rätt till försäkringen att han kan ses som innehavare.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Som framhållits i avsnitt 5.1 bör motivet för särskilda rörelse regler och särskild tillsyn för försäkringsbolag vara att skydda kollektivet direktförsäkringstagare och andra ersättningsberättigade på grund av direktförsäkringar. Allvarliga konsekvenser uppkommer för dem om åtagandena på grund av försäk-

ringar inte kan fullföljas mot dem. Försäkringstekniken är komplicerad och försäkringsavtalet speciellt. Rörelsereglernas skyddsintressen ställer inte krav på några justeringar nu i tillämpningsområdet för FRL. Det finns dock anledning att särskilt beröra tillämpningen på återförsäkringsbolag, captivebolag och mindre lokala bolag. Det bör också behandlas om det i olika bestämmelser används begreppet ”försäkringstagare”, som normalt avser den som ingått försäkringsavtalet med försäkringsgivaren, bör justeras för att omfatta även andra ersättningsberättigade.

Särregleringens tillämpning på återförsäkringsbolag, captivebolag och små lokala bolag

Återförsäkringsavtal ingås mellan jämbördiga parter i kommersiella avtalsförhållanden. Det saknas därför intresse att särskilt skydda de som avger eller mottar återförsäkring. Såsom framhållits i annat sammanhang kan det emellertid få allvarliga konsekvenser för ett direktförsäkringsbolag och dess kunder om ett återförsäkringsbolag inte kan fullgöra sina åtaganden enligt återförsäkringsavtal med direktförsäkraren (jfr prop. 1994/95:184 s. 145). Enligt vår mening måste detta förhållande beaktas i lagstiftningen.

Såsom Försäkringsutredningen varit inne på skulle möjligen detta bäst kunna beaktas genom mera detaljerade riskspridningsregler för direktförsäkraren med bl.a. begränsningar för hur stor andel som får återförsäkras hos en och samma återförsäkringsgivare.

En alternativ väg är dock att på samma sätt som i dag låta svenska återförsäkringsbolag omfattas av flertalet av rörelsereglerna i FRL, t.ex. krav på koncession och ägarprövning samt tillsyn. De ingripanden som i övrigt kan aktualiseras hos direktförsäkrare till följd av alltför riskfylld återförsäkring får i sådant fall hanteras och beivras inom ramen för andra rörelseregler. Enligt 7 kap. 9 § kan också Finansinspektionen i särskilda fall vägra avdrag vid skuldtäckningen för avgiven återförsäkring som inte bidrar till att sänka risken.

Ett frångående av dagens ordning förutsätter åtminstone att mera utvecklade riskspridningsregler för återförsäkringsaffärer införs. Det saknas dock underlag för att föreslå några sådana bestämmelser i detta sammanhang. I avvaktan på en sådan prövning bör vissa återförsäkringsbolag alltså underkastas bl.a. FRL:s skuldtäcknings- och placeringsregler. Det gäller återförsäkringsbolag som meddelar livförsäkring och lång skadeåterförsäkring (jfr prop. 1997/98:54 s. 35 f). Återförsäkringsbolag bör tills vidare även i övrigt omfattas av flertalet rörelseregler. Det finns emellertid anledning att ytterligare överväga behovet av en reglering i ett senare sammanhang.

När det gäller captiveförsäkringar inom en koncern är behovet av skydd för försäkringstagarna utan tvekan svagt. Det talar för att dessa försäkringsbolag inte bör omfattas av regleringen eller stå under tillsyn. En sådan lösning skulle även kunna frigöra resurser i Finansinspektionens tillsynsarbete.

Flera problem återstår dock att lösa. Captivebolag omfattas av särskilda rörelse regler och tillsyn i flera jämförbara länder. Det kan också noteras att vissa captivebolag getts koncession för att försäkra risker som berör anställda, t.ex. sjuk- och olycksfallsförsäkring under tjänsteresa.

Det är osäkert om försäkringsdirektiven ger utrymme för att helt undanta sådana försäkringsbolag från särregleringen. Frågorna kring bolagen har inte närmare berörts av Försäkringsutredningen i slutbetänkandet. En avreglering på denna punkt förutsätter en genomgång av åtskilliga författningar för försäkringsbolag, bl.a. redovisnings- och skattelagstiftningen.

Problematiken liknar den som gäller för mindre ömsesidiga bolag. Även här kan det ifrågasättas om skälen för en särreglering är tillräckligt starka.

Regeringen är således inte beredd att nu föreslå att captivebolag och mindre lokal bolag skall undantas från särregleringen. En översyn bör dock inledas inom kort med inriktning på begränsningar i regleringen för de subjekt som behandlats i detta avsnitt.

Återförsäkringsbolag, captivebolag och mindre ömsesidiga försäkringsbolag bör, tills vidare, omfattas även av de ändrade rörelse regler som vi föreslår i kommande avsnitt, i den mån inte annat särskilt föreskrivs. De annorlunda skyddsintressen som föreligger för återförsäkringsverksamhet, captiveförsäkringar och mindre ömsesidiga bolag får i stället i avvaktan på en senare översyn beaktas inom ramen för tillämpningen av rörelse reglerna och vid utövandet av tillsynen.

Försäkringsrörelselagens försäkringstagarbegrepp

I FRL används normalt endast begreppet försäkringstagare trots att det enligt vår mening oftast kan vara sakligt befogat att bestämmelsen omfattar även andra ersättningsberättigade på grund av försäkringsavtal, t.ex. efterlevande som har rätt till ersättning på grund av en livförsäkring. I t.ex. 7 kap. 11 a § anges att försäkringstagare har förmånsrätt enligt förmånslagen för fordringar enligt vissa försäkringsavtal. I vissa bestämmelser har dock rättigheter för andra än försäkringstagarna särskilt beaktats. Enligt t.ex. 14 kap. 26 a § har även den som har "rätt på grund av försäkringen" möjligheter att anföra invändningar mot en beståndsöverlåtelse. I andra fall kan det, å andra sidan, vara mer naturligt att bestämmelsen gäller endast försäkringstagare (se t.ex. 1 kap. 7 § som anger att försäkringstagarna är delägare i ömsesidiga försäkringsbolag).

I försäkringsrörelsepromemorian har försäkringstagarbegreppet i FRL justerats med hänsyn till det fastslagna motivet för särregleringen. - Promemorians förslag innebär att rörelse reglerna kompletteras med en allmän bestämmelse som innebär att när termen "försäkringstagare" används i FRL, skall även andra ersättningsberättigade på grund av försäkringen omfattas, om inte annat följer av de enskilda bestämmelserna i lagen.

Flera remissinstanser har avstyrkt promemorians lösning. *Hovrätten för Västra Sverige* anser att begreppet försäkringstagare bör definieras i lagen

och att det i varje enskild bestämmelse skall anges om också andra ersättningsberättigade omfattas. *Försäkringsförbundet* anser att dagens försäkringstagarbegrepp bör behållas och det i varje bestämmelse bör anges om andra ersättningsberättigade omfattas. *Finansinspektionen* menar att det utvidgade försäkringstagarbegreppet är av godo i flertalet fall men att det torde bli svårtillämpat, bl.a. när det gäller att förutse vilka andra ersättningsberättigade som kan finnas och att beakta deras intressen.

Det är inte givet att den i promemorian valda lösningen behöver bli så svårtillämpad som remissinstanserna har befarat, eftersom bl.a. rörelsereglerna och tillsynen avser att skydda kategorierna som kollektiv och inte som enskilda avtalsparter. Ofta torde också intresset för andra ersättningsberättigade än försäkringstagarna, t.ex. förmånstagarna, inte nämnvärt skilja sig från en försäkringstagares intresse i de delar som rörelsereglerna skall skydda.

Den förordade regleringen med ändringar i enskilda paragrafer har dock åtskilliga fördelar från tillämparsynpunkt. En sådan reglering bör dock föregås av en närmare genomgång av hur olika bestämmelser har tolkats och tillämpats i praxis. Vissa av FRL:s bestämmelser, som endast nämner försäkringstagaren, torde för övrigt redan i dag kunna tolkas vitt till förmån för andra kategorier av ersättningsberättigade. Frågan om en utvecklad definition av FRL:s försäkringstagarbegrepp bör alltså beredas vidare inom ramen för den tekniska översyn av FRL som inledningsvis aviserats (se avsnitt 3). Hänsyn bör också tas till den kommande regleringen på avtalsområdet. I flera av de bestämmelser som nu föreslås är det emellertid nödvändigt att ta ställning i gränsdragningsfrågor.

6.1 Skälighetsprincipen i försäkringsrörelse

Regeringens förslag: Nuvarande skälighetsprincip skall inte läggas till grund för försäkringslagens rörelseregler eller Finansinspektionens tillsyn. De rörelseregler som ger uttryck för denna princip ändras.

Försäkringsutredningens och Försäkringsrörelsepromemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag (se betänkandet s. 119–135 och promemorian s. 114–127).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser, bl.a. *Hovrätten för Västra Sverige*, *Finansinspektionen*, *Försäkringsförbundet* och *Aktuarieorganisationerna*, har tillstyrkt Försäkringsutredningens förslag. Ett par remissinstanser, *Motorförarnas Helykterhetsförbund* och *Svea hovrätt*, har avvisat förslaget så som det redovisats i Försäkringsutredningens betänkande. Några remissinstanser har ansett att skälighetskravet borde behållas i vissa delar (en närmare redogörelse för remissutfallet finns i försäkringsrörelsepromemorian s. 114 och 115).

Remissinstanserna har i stort godtagit försäkringsrörelsepromemorians förslag. *Konsumentverket/KO* och *LO* har framhållit vikten av att ett starkt konsumentskydd tillgodoses genom andra regler. *Konsumentverket/KO* har ansett att den nya sundhetsregeln bör utformas så att det även finns en möjlighet att ingripa mot oskäligen premier och kostnader men också för att tillse att basbehovet av försäkringar täcks. *Kammarrätten i Göteborg* har ansett att bl.a. avskaffandet av skälighetsprincipen ställer större krav på tillgodoseende av konsumentskyddet genom konsumentombudsmannen. Flera remissinstanser har ifrågasatt varför skälighetskravet inte utmönstras för den obligatoriska trafikförsäkringen.

Bakgrund

Skälighetskravets tre olika delar

Skälighetsprincipen är den allmänna princip som jämte soliditetsprincipen ligger till grund för försäkringsrörelselagstiftningen. Den inrymmer skälighetsaspekter i tre olika delar: ett krav på skälighet i premier och kostnader (premie- och kostnadsskälighet), ett krav på skäligen villkor utöver premier (villkorsskälighet) och ett krav på skälighet i skaderegleringen (skaderegleringsskälighet).

Skälighetsprincipen har fått betydelse även för utformningen av flera av FRL:s bestämmelser som inte direkt berör försäkringsrörelsen. Så omfattas t.ex. inte delägare i ömsesidiga bolag av den bolagsrättsliga generalklausulen i 8 kap. 15 § till följd av Finansinspektionens kontroll av premier och villkor med hänsyn till skälighetsprincipen (se vidare avsnitt 9.3).

När skälighetsprincipen infördes innebar den ett krav på premie- och kostnadsskälighet, dvs. att kostnaden för försäkringen skall vara skälig i förhållande till de tjänster som försäkringen innebär för försäkringstagaren. Den kan således beskrivas som en form av prisreglering. Premie- och kostnadsskäligheten har ansetts innebära att premien skall vara rimlig i förhållande till den risk som försäkringsbolaget tar emot och att kostnaderna skall fördelas på ett rimligt sätt mellan försäkringstagarna. Vidare skall verksamheten bedrivas ekonomiskt effektivt och administrationskostnaderna hållas nere. Dessutom skall en rimlig fördelning av överskott ske, dels mellan olika generationer av försäkringstagare, dels mellan ägare och försäkringstagare i sådana försäkringsbolag där vinstutdelning är möjlig.

Premie- och kostnadsskäligheten kommer till uttryck i FRL såväl för livförsäkring som för skadeförsäkring. Beträffande livförsäkring är kravet formulerat på så sätt att grunderna för verksamheten skall ta sikte på att försäkringar meddelas till en kostnad som är skälig med hänsyn till försäkringens art (7 kap. 4 §). Med kostnad avses premien med avdrag för eventuell återbäring. Kravet lagfästes år 1948. Det ansågs angeläget att premierna varken var oskäligt höga eller för låga. Här betonades allmänhetens svårigheter att bedöma dessa frågor och försäkringens stora sociala betydelse. Reglerna ansågs som ett nödvändigt komplement till de säkerhetssynpunkter som föranleder försiktiga antaganden vid premieberäkningen (SOU 1946:34 s. 33 ff och prop. 1948:50 s. 147 och 248).

För skadeförsäkring är skälighetskravet så formulerat att premiesättningen skall vara skäligt avvägd med hänsyn till den risk som försäkringen är avsedd att täcka, nödvändiga driftskostnader för försäkringen samt omständigheterna i övrigt (19 kap. 5 §). Kravet lagfästes år 1950. Enbart konkurrensen ansågs inte garantera att kostnaden för försäkringen blev skälig (prop. 1950:220 s. 49). Ifrågavarande bestämmelse har ansetts tillämplig också på livförsäkringar som meddelas utan grunder, även om direkt lagstöd saknas. För den obligatoriska trafikförsäkringen föreskrivs i stället att premien inte får bestämmas till högre belopp än som med erforderlig säkerhet kan anses svara mot den risk som försäkringen är avsedd att täcka med tillägg för nödvändiga omkostnader och att premien inte får belastas med anskaffningskostnader som föranleds av konkurrensskäl (2 § trafikförsäkringsförordningen). Detta krav slogs fast redan 1929. Det ansågs viktigt att försäkringstagarna inte belastades med onödiga utgifter när det var fråga om en obligatorisk försäkring (NJA II 1929 s. 308 ff).

Premie- och kostnadsskäligheten har flera sidor. En sida rör bolagets kostnadseffektivitet. En annan sida rör förhållandet mellan försäkringstagarna och bolaget (och dess aktieägare). En ytterligare aspekt rör förhållandet mellan olika försäkringstagargrupper. Lagen innehåller visserligen inte några särskilda bestämmelser om skälighetsbedömningen. I äldre lagförarbeten har dock vissa uttalanden gjorts.

När det gäller *kostnadseffektiviteten* innebär skäligheten ett krav på att hålla kostnaderna på låg nivå. Driftskostnaderna skall vara sakligt motiverade och väl avvägda. Är kostnaderna oskäligt höga skall bolaget rationalisera. Bolaget måste underkastas en allsidig granskning av ekonomisk effektivitet, bl.a. skall organisationen vara lämplig. Tillsynsmyndigheten skall emellertid inte ingripa dirigerande i bolagets interna skötsel. Kravet tar inte heller sikte på bolagets lönepolitik. Någon entydig tolkning föreligger inte om kravet även tar sikte på att bolaget också skall åstadkomma en så hög avkastning på inbetalda premier som möjligt (se prop. 1950:94 s. 40 ff, prop. 1965:48 s. 43 och SOU 1986:8 s. 253 f).

När det gäller *förhållandet mellan försäkringstagarna och bolaget* innebär kravet att premierna skall vara rimliga i förhållande till det skydd som ges. I livförsäkring skall även hänsyn tas till den återbäring på premier som försäkringstagaren erhåller. En konsekvens av denna sida av skälighetskravet är att allt överskott skall återgå till försäkringstagarna i form av återbäring (prop. 1948:50 s. 253 och 256). På grund av kravet på prissättning med säkerhetsmarginal anses överskott på livförsäkringsrörelse inte som vinst i vanlig bemärkelse. Genom att de försäkringstekniska antagandena om driftskostnader måste göras med betryggande marginal blir premieuttaget med nödvändighet ”för stort”. Det uppkommer således systematiskt ett överskott i försäkringar som sträcker sig över flera år.

Även på skadeförsäkringens område anses skälighetsprincipen medföra en väsentlig begränsning i möjligheterna att dela ut vinst till aktieägarna (se prop. 1950:220 s. 52).

När det gäller *relationen mellan olika försäkringstagare* innebär skälighetskravet att enskilda försäkringstagare och enskilda försäkringstagargrupper skall behandlas på ett rättvist sätt i förhållande till sin prestation. Detta har ansetts innebära bl.a. att bolaget skall tillämpa en riskindelning efter skäliga grunder och åtföljande premiedifferentiering (se prop. 1950:220 s. 49). Vid livförsäkring skall hänsyn bl.a. tas till försäkringstagarens hälsotillstånd. Varje riskutjämning måste dock vara så stor att en tillfredsställande riskutjämning sker och av solidaritetshänsyn anses att differentieringen inte får vara alltför långtgående (se SOU 1986:8 s. 215 f). Länge ansågs att klarlagda skillnader mellan kvinnors och mäns dödlighet alltid skulle beaktas (se SOU 1960:11 s. 260). Undantag godtogs dock för kollektivavtalsgrundad försäkring. Sedan några år tillbaka upprätthålls inte heller kravet på könsberoende premier för individuella livförsäkringar.

Även driftskostnaderna måste fördelas på ett skäligt sätt mellan försäkringstagarna. En avvägning mellan olika försäkringstagares intressen måste också göras när återbäringen bestäms. I största möjliga utsträckning bör dock fördelningen av återbäringen grundas på de enskilda försäkringstagarnas bidrag till bolagets samlade överskott. Varje verksamhetsgren skall bedömas för sig och fördelningen mellan olika grupper och generationer skall vara rättvis (se prop. 1948:50 s. 253 f). Ett överskott i en försäkringsgren får inte systematiskt användas för subventionering av en annan inte bärkraftig gren. Varje försäkringsgren skall vara självbärande och eventuellt ansamlade vinster får inte användas för att i dump-

ningssyfte tillfälligt pressa priserna inom en viss försäkringsgren (se prop. 1950:220 s. 49). Premierna får alltså varken vara för låga eller för höga.

När det gäller överskottsfordelningen i skadeförsäkring fanns tidigare särskilda föreskrifter i BFFS 1988:30 om principerna för återbäring. Enligt dessa skall eventuella överskott i en viss verksamhetsgren eller viss riskgrupp återbetalas till den som har varit försäkringstagare inom grenen eller gruppen under den tid överskottet uppkommit. Alltså skall även försäkringstagare som inte förnyar sitt försäkringsskydd komma i åtnjutande av premieåterbäring. Återbäring skall däremot inte komma nytecknade försäkringar till del.

Villkorsskälighet

Kravet på villkorsskälighet innebär att även andra villkor än premievillkoren skall vara skäligen. Kravet kommer både för liv- och skadeförsäkring till uttryck i FRL genom regeln att villkoren skall vara skäligen med hänsyn till det skydd försäkringen är avsedd att ge och omständigheterna i övrigt (19 kap. 6 §). Kravet lagfästes först år 1981 i samband med att konsumentförsäkringslagen trädde i kraft men ansågs dessförinnan följa redan av bestämmelserna om kostnadsskälighet, eftersom en bedömning av om kostnaden för en försäkring är skäligen knappast kan göras utan att villkoren i övrigt uppmärksammas (se prop. 1961:171 s. 306 och 309). Med hänsyn till den betydelse som villkorsgranskningen skulle få som komplement till den civilrättsliga lagstiftningen ansågs det mindre tillfredsställande om villkorsgranskningen endast indirekt kunde utläsas av lag.

Villkorsskäligheten tar i första hand sikte på villkor i ämnen som behandlas i konsumentförsäkringslagen. Även villkor som inte berörs i den lagen omfattas dock, t.ex. villkor om försäkringens objekt, om de händelser vid vilka försäkringsersättning skall utgå och om självrisk. Också villkor för andra försäkringar än de som regleras i konsumentförsäkringslagen omfattas av kravet. I fråga om livförsäkring har en granskning av villkoren som inte gäller premierna ansetts mindre angelägen (prop. 1979/80:9 s. 90 ff).

Försäkringsvillkoren får inte strida mot tvingande regler i konsumentförsäkringslagen. De får inte heller utgöra ett otillåtet kringgående av dessa regler. Vidare förbjuds bolagen att på ett sätt som inte är godtagbart utnyttja den avtalsfrihet och det utrymme för skälighetsprövning som de tvingande bestämmelserna ger. Skälighetskravet går dock längre än att villkoren inte får vara oskäligen i avtalslagstiftningens mening. Det riktar sig även mot villkor som inte kan betraktas som oskäligen men som i sitt sammanhang ändå framstår som olämpligen. Det anses att själva produktutformningen bör lämnas utanför skälighetsgranskningen, men att ett myndighetsingripande kan påkallas av den tekniska soliditets- och skälighetsgranskning som skall ske enligt FRL.

Det anses att inspektionens granskning av villkor bör ske i nära samarbete med Konsumentverket och med utnyttjande av de erfarenheter som

verket har ifråga om villkorskontroll på konsumentområdet i övrigt (se Prop. 1998/99:87 prop. 1979/80:9 s. 91 f och 176 ff).

Skaderegleringsskälighet

Kravet på skaderegleringsskälighet anses innefatta krav på skäliga villkor och skälig hantering vid skaderegleringen. Kravet framgår inte direkt av FRL men tillämpas med stöd av ett uttalande av Lagrådet. Den avfattning som skälighetsbestämmelserna hade fått ansågs innebära även en befogenhet för inspektionen att ingripa mot försäkringsbolag beträffande skaderegleringen. En verklig kontroll om kostnaden för försäkringen var skälig ansågs inte kunna ske utan en kontroll över hur behandlingen av försäkringsfall var anordnad (prop. 1961:171 s. 306 och 309).

Kontroll av skälighetsprincipens tillämpning

Bolagets egen kontroll

Kontrollen av att skälighetsprincipen upprätthålls ligger i första hand på försäkringsbolagets ledning. Om grunderna inte längre fyller det avsedda ändamålet skall styrelsen och verkställande direktören se till att de ändras (7 kap. 4 §). Styrelsen och verkställande direktören skall också övervaka att premier och andra villkor är skäliga (19 kap. 5 och 6 §§). Övervakningen av premiesättning skall ske med hjälp av fortlöpande statistik. Styrelsen och verkställande direktören skall dessutom till Finansinspektionen sända in en redogörelse för den metod som har använts för övervakningen och för erfarenheterna av den. De skall vidare lämna Finansinspektionen alla upplysningar som behövs för att granska att tillämpade villkor är skäliga.

Finansinspektionens kontroll av premie- och kostnadsskäligheten

Finansinspektionen skall kontrollera att skälighetsprincipen efterlevs. Vid granskningen av andra försäkringsvillkor än premien bör särskild uppmärksamhet ägnas åt försäkringar som konsumenterna tecknat huvudsakligen för enskilt bruk (19 kap. 6 §). Finns anledning till anmärkning får inspektionen meddela erinringar eller förelägga bolaget att vidta rättelse (19 kap. 11 §). Inspektionen avgör däremot inte tvister mellan enskilda försäkringstagare och försäkringsbolag, utan granskningen syftar till en bedömning av villkoren i stort. Tillsynen brukar beskrivas som mer kontrollerande än aktivt ledande.

Finansinspektionens skälighetskontroll får skilda karaktärer beroende på vilket slag av försäkringsrörelse det gäller. I livförsäkringsverksamhet granskas försäkringarnas återbäring. Kontrollen görs genom en prövning av grundernas antaganden och utfallet inom varje område där antaganden

gjorts. Genom kontrollen skall det tillses att försäkringstagarens slutliga kostnad för försäkringen blir skälig.

Vid skadeförsäkring är det fråga om en allmän kontroll över premienivån som främst får betydelse för nya försäkringar eller då gamla försäkringar förnyas. Därigenom kontrolleras dels att inte någon försäkringsgren under en följd av år subventioneras av andra grenar eller att kapitalavkastningen ensidigt används för att stödja premierna för denna gren, dels att en gren inte under en längre period lämnar oförsvarligt stora överskott.

Särskild uppmärksamhet torde ha ägnats åt trafikförsäkringspremier medan skälighetskontrollen för andra premier varit mer översiktlig (se SOU 1986:8 s. 96 ff).

De tillämpningssvårigheter som uppstått vid granskningen har inneburit att tillsynsmyndigheten endast i undantagsfall ansett sig ha möjligheter att reagera på bolagets premiesättning; nämligen då premier har höjts på ett särskilt markant sätt eller påtagligt omotiverat skiljer sig från motsvarande premier i andra bolag. I övrigt anses inspektionen kunna ingripa när en försäkringsgren under flera år gått med mycket stor förlust eller när driftskostnaderna varit påtagligt höga i förhållande till driftskostnaderna i jämförbara bolag.

På grund av dessa tillämpningsproblem och Finansinspektionens kraftiga inriktning på soliditetsaspekter har endast ett fåtal fall angående skälighetsprincipen blivit föremål för myndighetsåtgärder under senare år.

Ett exempel är ingripandet mot försäljningen av vissa kapitalförsäkringar som resulterade i ett allmänt råd om att försäkringstiden skall vara minst 10 år. Bakgrunden var att nyteckningen av engångsbetalda kapitalförsäkringar med kort försäkringstid hade ökat markant under en period när en hög återbäringsränta tillämpades. Om nyteckningen skedde under en period när återbäringsräntan översteg marknadsräntan innebar detta enligt inspektionen att nytecknade försäkringar på ett icke godtagbart sätt fick del av medel som hörde till äldre bestånd (se BFFS 1989:14 och 16). Dessa allmänna råd har dock nyligen upphävts varvid det uttalades att frågorna i stället borde granskas inom ramen för den operativa tillsynen. I ett annat fall konstaterade inspektionen att ett större bolag genomfört premiesänkningar med 30 procent avseende vissa objektgrupper, bl.a. hem och villa, inom ett län. Inspektionen fann att bolaget uppenbarligen av konkurrensskäl genomfört premiesänkningarna utan att kunna visa att kostnaderna för försäkringsskyddet var lägre än inom andra verksamhetsområden. Bolaget ansågs ha handlat i strid mot skälighetsprincipen och förelades att vidta sådana åtgärder vid premiesättningen att lagens skälighetskrav efterlevdes.

Skälighetsprincipen har enligt uppgifter även åberopats av inspektionen i informella kontakter med försäkringsbolagen i syfte att få bolagen att sänka sina kostnader.

Finansinspektionens, och dess föregångare Försäkringsinspektionens, villkorsgranskning har skett med tyngdpunkt på villkor inom konsumentförsäkringsområdet. Särskild uppmärksamhet har riktats mot villkor om nedsättning av försäkringsersättning.

Under slutet av 1980-talet påbörjades ett mer systematiskt granskningsarbete som i första hand gjordes på konsumentförsäkringsområdet. Syftet var att få bort oskäliga villkor och få oklara villkor att bli tydligare, bl.a. granskades villkoren för hemförsäkringar och reseförsäkringar. Under åren därefter har en betydelsefull del av Finansinspektionens arbete bestått i en aktiv och löpande dialog med försäkringsbolagen. Det ansågs då som ett naturligt inslag att bolagen på eget initiativ informerade inspektionen om förändringar i verksamheten. I dessa sammanhang diskuterades villkorsutformning och inspektionen kunde verka för ändringar av olämpliga eller otydliga avtalsvillkor. Vid sidan av sådana informationsmöten kunde inspektionen begära ingående redogörelser för affärsverksamheten, vilket möjliggjorde en mer djupgående villkorskontroll. Enligt Försäkringsutredningen (s. 118) kunde inspektionen på så sätt motverka en spridning av olämpliga produkter och avtalsvillkor på marknaden.

Under senare år har det inte varit brukligt att bolagen kontaktar Finansinspektionen vid verksamhetsförändringar. Finansinspektionen efterfrågar inte heller sådan information.

Finansinspektionens kontroll av skaderegleringsskälighet

Genom sin konsumenträttsenhet granskar Finansinspektionen försäkringsbolagens rutiner för att reglera ersättningsfrågorna när en skada inträffat. Det anses inte ankomma på myndigheten att överpröva frågor om försäkringsfall föreligger eller ersättningens storlek. Kontrollen gäller endast sättet att genomföra skaderegleringen.

Tillsynsmyndigheten har tidigare genomfört undersökningar av skadeakter. Vid sådana inspektioner inhämtades även information om bolagens skadeorganisation, kompetens hos skadehandläggare, bevaknings- och informationsrutiner, i vad mån externa utredare anlitas, rutiner när försök till försäkringsbedrägeri uppkommit och datarutiner. Vid granskningen av enskilda ärenden undersöktes även handläggningstiden; när bolaget tagit inledande kontakter med den skadelidande, när utbetalning av skadeersättning skedde, om ärendet överlämnades till Trafikskadenämnden, om handläggningen bedrivits effektivt, om eventuella förskottsbetalningar skett och om eventuell ränta utgått.

Myndigheten undersökte också om den skadelidande fått tillräcklig och tydlig information om försäkringens omfattning, om risk för preskription samt om beslutsmotivering lämnats och besked om möjligheter till överprövning.

Tidigare kontrollerades särskilt om bolagens tillämpning av försäkringsvillkoren överensstämde med Allmänna Reklamationsnämndens

praxis. I sammanhanget kontrollerades även om nedsättningsbeslutet var tillräckligt tydligt.

I fråga om personskador ansågs det mest angeläget att granska regleringen av svårare personskador. Det uppmärksammades om bolaget tagit personlig kontakt, om informationsbroschyrer lämnats, om bolaget talat om vilken utredning som behövts och besvarat eventuella frågor, om bolaget erbjudit förskott och om ärendet prövats i Trafikskadenämnden eller i annat prövningsorgan.

På senare år har inte någon direkt undersökning av skadeakter förekommit. Däremot undersöks bolagens rutiner för och organisation av skadereglering samt den interna kontrollen därutöver. Inspektionen kontrollerar inte heller regelmässigt om bolagets tillämpning av avtalsvillkor överensstämmer med Allmänna Reklamationsnämndens praxis. Det undersöks inte om skaderegleringsbesluten i de enskilda fallen är tydliga.

Finansinspektionen har nyligen på uppdrag av regeringen undersökt försäkringsbolagens rutiner för reglering av personskador på trafikförsäkringsområdet (se Finansinspektionens rapport den 18 december 1998, Försäkringsbolagen och de trafikskadade).

Undantag från skälighetsprincipens tillämpningsområde

Skälighetsprincipen omfattar inte all försäkringsverksamhet. För skadeförsäkring har undantag gjorts från premie- och villkorskäligheten för verksamhet som bedrivs i utlandet. Undantaget har motiverats med att premiesättningen är starkt påverkad av de utländska marknadernas skiftande förhållanden och att ett genomförande av skälighetsprincipen kan försvåra svenska bolags konkurrensmöjligheter där (prop. 1950:220 s. 51).

För transport- och sjökaskoförsäkringar gäller premie- och villkorskäligheten endast reseförsäkringar och båtförsäkringar tecknade av konsumenter huvudsakligen för enskilt bruk (se 19 kap. 6 §). Det har motiverats med att försäkringarna i andra fall riktar sig till affärslivet och att erfarenheterna visat att försäkringstagarna här själva bevakar sina intressen.

Kollektivavtalsgrundade försäkringar har i praktiken lämnats utanför skälighetskontrollen. För sådana försäkringar tillämpas i betydande utsträckning en solidarisk premiesättning i form av enhetspremier. Man har här godtagit den bedömning som kollektivavtalsparterna gjort i skälighetshänseende. Den utjämning av premierna som ofta sker inom grupp-försäkring har också ansetts förenlig med skälighetsprincipen. Motivet för detta torde vara att denna teknik väsentligt minskar administrationskostnaderna (SOU 1985:34 s. 92 och 113 f).

Skälighetsprincipen är inte heller lagfäst för utländska försäkringsgivare som bedriver verksamhet i Sverige. Detta följer av att skäligheten av de i Sverige tillämpade premierna inte enbart kan bedömas med ledning av skaderesultat och omkostnader här i landet (prop. 1950:94 s. 40 ff). Finansinspektionen anses ändå kunna kontrollera premier och andra villkor samt skadereglering med stöd av allmänna tillsynsregler (se

SOU 1986:8 s. 254). De särskilda bestämmelserna om skälighet i Prop. 1998/99:87 trafikförsäkringsrörelse gäller dock även utländska försäkringsgivare.

Skälen för regeringens förslag

Utgångspunkter för bedömningen

Skälighetsprincipen har under lång tid präglat rörelsereglerna för svenska försäkringsbolag. Principen har fått stor betydelse för bolagens hantering av försäkringstekniska frågor. För tillsynsmyndigheten har principen varit svår att tillämpa, framförallt i fråga om premie- och kostnadsskälighetskraven.

Det kan inte uteslutas att skälighetskravet i vissa fall lett till lägre premier och bättre villkor än vad som annars varit fallet. Skälighetsprincipen uppställer emellertid rent faktiskt också begränsningar för bolagets möjligheter att konkurrera med andra bolag genom en mer differentierad produktutformning och premiesättning. Det kan därför antas att premie- och kostnadsskälighetsprincipen i flera fall lett till högre premier än vad som annars skulle ha gällt.

Frågan om nuvarande skälighetsprincip skall behållas kan dock knappast avgöras enbart utifrån vilken betydelse som principen kan anses ha haft hittills. Hänsyn måste också tas till de förändringar som försäkringsmarknaden genomgått samt de motiv som skall ligga till grund för särregleringen (se avsnitt 5). Frågan blir därför om försäkringstagarnas intresse tillgodoses bättre på ett annat sätt än genom skälighetsprincipen.

Premie- och kostnadsskälighet

Som tidigare utvecklats har de finansiella marknaderna genomgått stora förändringar under senare år, bl.a. genom etablerandet av EU:s inre marknad. Samtidigt har de svenska rörelsereglerna genomgått stora förändringar till följd av införlivandet av EG:s försäkringsdirektiv. Dessa direktiv bygger bl.a. på tanken att försäkringstagarnas intressen bäst tillgodoses genom ett slopande av etableringshinder och ökade möjligheter till gränsöverskridande verksamhet i kombination med hemlandstillsyn. Genom den inre marknaden läggs grunden för en större och alltmer internationell försäkringsmarknad. De undantag från skälighetsprincipen som redan i dag ansetts motiverade för verksamhet med internationell anknytning gör sig därmed gällande även för verksamhet inom Sverige. Skälighetsprincipen och de konsekvenser som principen medför har av svenska bolag också framhållits som ett hinder för dem i den internationella konkurrensen. Utländska försäkringsbolag som är verksamma på den svenska marknaden behöver inte heller tillämpa skälighetsprincipen.

EG:s regler på området har också efterhand orienterats mot ett anglosaxiskt synsätt med bl.a. en stor frihet för bolagen att utforma försäkringsprodukter efter försäkringstagarnas behov och utrymme för en större konkurrens mellan olika bolag. EG:s regler torde inte förhindra att någon

form av skälighetsprincip behålls i den svenska rörelselagstiftningen. Utgångspunkten för gemenskapsreglerna är dock ett mera marknadsmässigt synsätt än det som skälighetsprincipen bygger på.

På sikt är det en nackdel att hålla fast vid en vag och svårtillämpad skälighetsprincip, i stället för att utnyttja mera marknadsmässiga mekanismer för att åstadkomma fördelaktiga villkor för försäkringstagarna. Detta bör ske genom regler som ger utrymme för en sund konkurrens mellan försäkringsbolagen och regler som säkerställer en bättre genomlysning av försäkringens kostnader och förmåner. Det bör också göras en klarare uppdelning mellan försäkringstagarnas medel och försäkringsbolagets riskkapital. De sistnämnda frågorna behandlas i avsnitt 6.2 och 7.2.

Flera remissinstanser har också ifrågasatt om ett i lag angivet krav på skäliga premier och kostnadseffektivitet också är det bästa sättet för att åstadkomma rimliga premier och främja en effektivare försäkringsmarknad till konsumenternas bästa. Som bl.a. Konkurrensverket framhåller har möjligheter till ökad konkurrens generellt sett större betydelse för prissättning och kostnadseffektivitet. Nuvarande skälighetskrav kan i sig sägas försvåra konkurrensen mellan svenska bolag. En konsekvens av skälighetsprincipen är också ett vinstutdelningsförbud för livförsäkringsrörelse. Ur konkurrenssynpunkt är det således en nackdel att behålla premie- och kostnadsskälighetskravet.

Premie- och kostnadsskäligheten bygger på att överskott *skall* (i efterhand) fördelas mellan försäkringstagarna med hänsyn till premiernas bidrag till överskotten.

Skälighetsprincipen för därför med sig begränsningar för t.ex. vilka konventionella livförsäkringar som svenska försäkringsbolag kan meddela svenska försäkringstagare. Principen förhindrar exempelvis konventionella livförsäkringar utan rätt till överskott. Som tidigare anförts bör det i princip inte vara en uppgift för rörelsereglerna att tillse att försäkringar av visst innehåll meddelas. Om villkoren skall regleras bör det i stället ske i avtalsrätten.

Skälighetsprincipen har orsakat svårigheter vid tillämpningen. Som Försäkringsutredningen närmare utvecklat finns det inte några givna riktlinjer för hur t.ex. gemensamma kostnader skall fördelas på olika försäkringar. Fördelningen enligt contributionsprincipen kan också ske med olika metoder med för försäkringstagarna olika resultat. Finansinspektionen gör enligt egen uppgift numera inte heller någon mera systematisk kontroll av kostnadsskäligheten. Det finns också få fall av dokumenterad tillsynspraxis där skälighetsprincipen har tillämpats. Principen har dock, som nyss anmärkts, åtminstone längre tillbaka i vissa fall åberopats av inspektionen i informella kontakter med bolagen och i samband med koncessionsprövningen när det gäller rena avarter av premier och andra villkor.

Enligt regeringens förslag, som ansluter till Försäkringsutredningens och försäkringsrörelsepromemorians förslag, skall vid koncessionsprövningen liksom i dag förutsättas att den planerade och bedrivna rörelsen uppfyller kraven på gällande författningar för verksamheten. Inspektionen och regeringen fräntas därmed inte möjligheten att i en fråga om

koncessionen skall beviljas eller förverkas beakta t.ex. om verksamheten avser försäkringar av ett slag som tidigare prövats av domstol, Konsumentombudsmannen eller i annat praxisbildande sammanhang (villkorsnämnder eller Allmänna reklamationsnämnden) och ansetts oförenliga med civilrättsliga eller marknadsrättsliga regler om avtalsvillkor. Någon regelmässig förhandsprövning av allmänna eller särskilda avtalsvillkor skall lika lite som i dag ske vid koncessionsprövningen (se vidare författningskommentaren till 19 kap. 11 §).

Det är inte lätt att bedöma vilken faktisk betydelse som skälighetsprincipen numera har för att främja rimliga premier och villkor. Finansinspektionen och aktuariernas organisationer har dock utifrån sina erfarenheter bedömt att en lagfäst skälighetsprincip inte längre är den ändamålsenligaste lösningen för att tillgodose försäkringstagarnas intresse av skäliga och rättvisa villkor.

Med en särreglering som genom särskilda placeringsregler m.m. mer effektivt än tidigare skall säkerställa att åtagandena mot försäkringstagarna kan fullgöras, är det mindre angeläget att behålla skälighetsprincipen för att motverka att premierna inte blir alltför låga. Försäkringstagarnas intresse av att försäkringsfordringarna kan fullgöras bör med andra ord skyddas på andra sätt än genom ett krav på att försäkringsbolaget tar ut tillräckligt höga premier i förhållande till en viss försäkrad risk.

Premie- och kostnadsskälighetskravet har i dag även ansetts ta sikte på olika former av avarter av prisdumpning. *Advokatsamfundet* har varit tveksam till om gällande konkurrenslag verkligen kan komma till rätta med sådana avarter.

Det är en fördel om konkurrensbegränsningsfrågor kan hanteras utanför den särskilda rörelseregleringen. Försäkringsbranschen i allmänhet kan numera inte heller anses som så speciell i förhållande till andra branscher att konkurrensbegränsningsfrågor särskilt bör tillgodoses genom en allmän prisregleringsbestämmelse för i princip hela branschen. Nuvarande skälighetsprincip kan alltså knappast anses bättre ägnad än konkurrenslagstiftningen att komma till rätta med sådana former av avarter som *Advokatsamfundet* berört. Om särskilda lösningar är motiverade på grund av speciella konkurrensaspekter för vissa slag av försäkringar bör i stället förändringar övervägas inom ramen för konkurrenslagen eller genom mera begränsade regleringar.

Till följd av bedömningen bör inte heller den tidigare av Näringsutskottet anvisade prövningen av konkurrensaspekter inom ramen för tillstånd till försäkringsbolags förvärv av företag bibehållas (se 1990/91:NU 41 s. 19 och 20). Det sagda hindrar inte att tillstånd som skall ges enligt rörelsereglerna i vissa fall kan behöva avvakta konkurrensmyndigheters prövning.

En annan fråga är om Finansinspektionen bör vara skyldig att anmäla eventuella överträdelser av konkurrenslagstiftningen som kan kräva Konkurrensverkets åtgärd och uppmärksamma verket på sådana förhållanden som kan vara av särskilt intresse ur konkurrensbegränsningssynpunkt. Den frågan tas upp i avsnitt 13.2.

Sammanfattningsvis bör ett premie- och kostnadsskälighetskrav inte behållas som grund för rörelsereglerna och Finansinspektionens tillsyn.

Det mål som nuvarande skälighetsprincip har med hänsyn till försäkringstagarnas intresse av skäliga och rättvisa premier, bör i stället främjas genom regler som ger bättre förutsättningar för konkurrens samt ställer större krav på tydlig och relevant information. De aspekter som skälighetsprincipen skall uppfylla genom att premierna inte blir för låga, bör i stället tillgodoses genom andra slag av rörelseregler; främst placeringsregler, regler om god soliditet och likviditet samt en allmän bestämmelse om premiesättning, vilka mera direkt skall säkerställa att bolaget har en tillräcklig god ekonomisk stabilitet för att kunna fullgöra åtagandena mot försäkringstagarna.

En särskild fråga är om det finns skäl att i detta sammanhang särbehandla pensionsförsäkringar och liknande långa försäkringar där ett betydande överskott regelmässigt uppkommer under försäkringens löptid.

På denna punkt bör det redan nu framhållas att skälighetsprincipen ligger fast för dagens försäkringar om inte annat avtalas. För nya avtal ersätts skälighetsprincipen av flera nya skyddsregler som behandlas i följande avsnitt. Dessa regler i kombination med förslaget gynnsamma effekt för konkurrensen tillgodoser också intresset för försäkringstagare som tecknar långa försäkringar. Det finns således inte tillräckliga skäl att särbehandla pensionsförsäkringar o.d. på denna punkt.

Frågan kvarstår dock om inte premie- och kostnadsskäligheten ändå i någon mån borde behållas för vissa obligatoriska försäkringar. Framför allt Konsumentverket/KO anser att det är betänkligt att möjligheten att ingripa mot premienivåer minimeras inom området för obligatoriska försäkringar. Verket befarar att detta kan leda till högre premier för svaga grupper och socialt nödvändig försäkring.

Att efterfrågan på försäkringar är given behöver inte innebära ett större utrymme för missbruk av en försäkringsgivare med en dominerande ställning på marknaden. Ett slopande av skälighetsprincipen medför alltså i sig inte högre premier för obligatoriska försäkringar.

Som tidigare framgått innebär nuvarande premie- och kostnadsskälighetskrav dessutom att premierna i regel skall bestämmas med beaktande av den enskilda försäkringstagarens aktuariella risk. Skälighetsprincipens grundläggande krav är således riskindelningen. Hindren mot en allt för långtgående differentiering är inte ett självständigt inslag i skälighetsprincipen utan en inskränkning i tillämpningen av principens grundtanke. Om ifrågasatt del av skälighetskravet slopas öppnas möjligheterna fullt ut att bestämma premierna solidariskt utan krav på att särskilt beakta vissa utsatta försäkringstagares eller försäkrades högre aktuariella risk. Ett slopande av skälighetsprincipen bör därför snarast förbättra möjligheterna för hushåll med svag ekonomi och andra utsatta grupper att finna försäkringar till mer rimliga priser. Det bör även påpekas att konsumentförsäkringslagen innehåller bestämmelser som skall skydda mot en riskindelning som är så långtgående att försäkringsnöd uppkommer (9 §).

De föreslagna förändringarna av rörelsereglerna innebär även i andra delar förbättrade incitament för nya aktörer att etablera sig på försäkringsområdet och att utveckla olika slag av försäkringsprodukter. Därigenom förbättras också konkurrensen vilket motverkar en sådan utveckling som Konsumentverket/KO befarat.

Det finns därför inte skäl att behålla något premie- och kostnadsskälighetskrav i FRL som generellt sett tar sikte på obligatoriska försäkringar eller vissa grupper av försäkringstagare.

Som tidigare framhållits (avsnitt 3) kommer regeringen att noga följa tillämpningen av de nya reglerna med inriktning på ett starkt konsumentskydd.

För den obligatoriska trafikförsäkringen är förhållandena speciella. Som regeringen uttalat i proposition 1998/99:42, Ändringar i trafikskadlagen, finns det ett klart samband mellan kontraheringsplikten och skälighetsprincipen. Principen bör tills vidare kvarstå på detta område.

Särskilt om villkors- och skaderegleringsskälighet

Den villkorskontroll som skett under de senaste åren har som tidigare redovisats haft sin huvudsakliga utgångspunkt i konsumentlagstiftningen.

Flera av de skäl som nyss anförts är av betydelse även för bedömningen av om skälighetsprincipen bör behållas för villkorsgranskningen. Bland annat genom införandet av EU:s inre marknad kan det vara en nackdel att hålla fast vid en vag och svårtillämpad skälighetsprincip i FRL i stället för att genom andra regler försöka nå samma syfte. En ökad konkurrens är allmänt sett också bättre än ett motsvarande krav i lag ägnat att medföra skäliga, i meningen fördelaktiga, villkor för försäkringstagarna. Som Försäkringsutredningen angett har skälighetsprincipen visserligen haft betydelse genom att Finansinspektionen med stöd av denna kunnat förhindra vissa avarter av villkor. Inspektionens och aktuarieföreningarnas bedömning att skälighetsprincipen inte längre är det mest ändamålsenliga sättet för att åstadkomma skäliga villkor är dock av betydelse även här. Som framhållits i äldre förarbetsuttalanden kan en granskning av premierna och kostnaderna knappast ske utan att också villkoren i övrigt vägs in. Det torde alltså vara svårt från tillämpningssynpunkt att behålla nuvarande skälighetsprincip endast såvitt avser villkorsskäligheten.

I detta sammanhang finns det anledning att ta upp frågor om skyddsregler på avtalsområdet.

Regeringen instämmer i vad Konsumentverket/KO och LO anført om vikten av att ett starkt konsumentskydd tillgodoses genom andra regler på området. Det kan framhållas att de förslagna rörelsereglerna bl.a. främjar en tydligare avtalsrättslig reglering av försäkringstagarnas rätt till återbäring i framtida försäkringsavtal. Därmed förbättras också möjligheterna att tillgodose ett starkt konsumentskydd för rätten till återbäring genom försäkringsavtalsrättsliga regler.

Redan i dag finns en avtalsrättslig lagstiftning som bl.a. ger möjligheter att ogiltigförklara eller jämka oskäliga villkor som ställs upp mot konsumenter. Det finns också en marknadsrättslig lagstiftning som möjliggör ingripanden mot oskäliga avtalsvillkor och oriktig information i konsumentförhållanden.

Som Kammarrätten i Göteborg varit inne på får ett slopande av skälighetsprincipen även betydelse för arbetet hos Konsumentverket/KO.

Myndighetens arbete för att få till stånd en tydlig information om avtalen blir än viktigare. Sedan några år tillbaka gäller lagstiftningen om oskäligen avtalsvillkor i konsumentförhållanden även verksamhet som står under Finansinspektionens tillsyn. Konsumentverkets allmänna arbete tillsammans med konsumentombudsmannens befogenheter enligt den lagen ger möjligheter att beivra avarter av villkor i försäkringsavtal med konsumenterna.

För närvarande bereds inom Regeringskansliet ett förslag till en ny försäkringsavtalslag. Lagen är avsedd att i huvudsak innehålla föreskrifter av civilrättslig natur men också näringsrättsliga informationsregler. Enligt regeringens mening finns det skäl att överväga om eventuella nackdelar av att skälighetsregeln upphävs bör motverkas genom bestämmelser av civilrättslig karaktär eller om information. Konsumentskyddet på försäkringsområdet skall vara starkt.

En samtidig avtals- och näringsrättslig reform hade som *Lagrådet* anfört varit att föredra på grund av reglernas samspel. Regeringen kan dock konstatera att det förslag som nu läggs fram om nya näringsrättsliga regler ger ett gott konsumentskydd i sig. Slutförandet av det pågående avtalsrättsliga arbetet underlättas också när den näringsrättsliga grunden nu blir känd.

Provisoriska ändringar i försäkringsavtalsrätten i detta sammanhang till följd av skälighetsprincipens avskaffande är mindre lämpliga och skulle snarast riskera att fördröja slutförandet av en ny försäkringsavtalslagstiftning. Det saknas även i övrigt anledning att nu vidtaga några särskilda ändringar i lagar utanför FRL som en följd av skälighetsprincipens avskaffande. I ett avseende som rör avtalsförhållandet mellan näringsidkare finns det dock skäl för ändring (jfr avsnitt 13.3.6 om prövning av oskäligen villkor mellan näringsidkare).

På grund av det anförda bör alltså skälighetsprincipen i den del som avser villkorsskäligheten utmönstras ur rörelselagstiftningen. En annan fråga är om Finansinspektionen inom ramen för sin allmänna tillsyn eller med stöd av någon annan regel bör kunna ingripa mot villkor som är otydliga eller olämpligt utformade utan att direkt strida mot avtalsrättsliga regler. Förslaget ger förutsättningar även för sådana ingripanden på det sätt som anges i avsnitt 6.2.

När det gäller skaderegleringsskäligheten bör det framhållas att skälighetsprincipen i denna del inte heller i dag gäller frågor om försäkringsfall föreligger eller om försäkringsersättningen är skälig. Finansinspektionens kontroll inriktas i stället mera på rutinerna för skaderegleringen.

Försäkringsbolag har givetvis ett starkt eget intresse av att skaderegleringen hanteras på ett effektivt och korrekt sätt. Om detta inte sker löper bolaget en risk att förlora framtida försäkringstagare. Samtidigt kan det konstateras att konkurrensaspekterna har mindre betydelse vid den tidpunkt då skaderegleringen sker, eftersom den ersättningsberättigade då är helt beroende av försäkringsbolagets hantering. Skaderegleringen rymmer även frågor som endast delvis kan beivras inom ramen för en civilrättslig reglering och den nämndverksamhet som förekommer. Det är dessutom självfallet av avgörande betydelse för den skadedrabbade eller annan

ersättningsberättigad att skaderegleringen organiseras på ett korrekt och ändamålsenligt sätt.

Det är alltså viktigt att missförhållanden avseende skaderegleringen kan kontrolleras och beivras inom ramen för Finansinspektionens tillsyn. Framför allt med hänsyn till att nuvarande skälighetskrav för skaderegleringen har sin grund enbart i äldre förarbetsuttalanden och sammanhänger med övriga delar av skälighetsprincipen är det inte lämpligt att behålla någon del av skälighetsprincipen för detta syfte. I stället bör en särskild rörelseregel införas som tar sikte bl.a. på skaderegleringen (se avsnitt 6.2).

Skälighetsprincipen bör således slopas även såvitt avser villkors-skäligheten och skaderegleringsskäligheten.

SlopanDET av skälighetsprincipen ger anledning till flera ändringar i nuvarande försäkringsrörelselag. Vi återkommer i det följande till de närmare ändringar som behöver göras. Det bör understrykas att principen alltjämt kvarstår i rörelsereglerna för befintliga avtal. Angående skälighetsprincipens bibehållande för äldre försäkringsavtal, se avsnitt 14.2.

Även den praktiska tillsynen kommer att påverkas av ställningstagandet. Finansinspektionen har tidigare t.ex. när det gällt konventionella kapitalförsäkringar ställt krav på en löptid om minst 10 år. Nyteknade försäkringar med kortare löptid skulle nämligen kunna medge en återbäring som de inte varit med om att bygga upp och som rätteligen skall tillkomma tidigare generationer av sparare. För fondförsäkringar har en tid om 5 år ansetts godtagbar, eftersom sådana försäkringar saknar eller ger upphov till endast obetydliga överskott. Med hänsyn till att skälighetsprincipen inte skall gälla enligt lag för framtida försäkringsavtal kommer sådana och liknande bedömningar att behöva prövas med utgångspunkt från avtalet.

6.2 Stabilitets-, genomlysnings- och standardprincipen

Regeringens förslag: En allmän rörelseregel införs för försäkringsbolagen som mot bakgrund av motiven för särskilda rörelseregler på försäkringssidan anger de allmänna krav som skall vara styrande för verksamheten. Därigenom lagfästs en stabilitetsprincip, en genomlysningssprincip och en princip om att verksamheten skall bedrivas enligt god försäkringsstandard. De rörelseregler som ger uttryck för sundhetsprincipen justeras.

Försäkringsutredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens (se betänkandet s. 230, 231, 253 och 254). Utredningen har dock föreslagit en mera allmän utformning av soliditets- och sundhetsprinciperna. Utredningen har inte föreslagit någon lagfäst genomlysningssprincip eller några ändringar i reglerna om koncessionsprövning, garantier och annan säkerhet, användning av derivatinstrument eller anskaffningar av försäkringar.

Försäkringsrörelsepromemorians förslag: Överensstämmer i allt väsentligt med regeringens förslag (se promemorian s. 127–138, 305 och 306).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser har tillstyrkt Försäkringsutredningens förslag eller lämnat det utan erinran. I något fall har det ansetts att utredningens sundhetsbegrepp är för vagt för tillsyn och två remissinstanser har efterlyst en avstämning med sundhetsbegreppen på bank- och värdepappersområdet (se promemorian s. 127 och 128).

Remissinstanserna, bl.a. *Banklagskommittén*, *Försäkringsförbundet*, *Aktuarieföreningen* och *Advokatsamfundet*, har över lag tillstyrkt de övergripande krav som sammanfattas i försäkringsrörelsepromemorians förslag till allmän rörelseregel. Flera remissinstanser har lämnat detaljsynpunkter på utformningen. *Finansinspektionen* har framhållit sundhetsregeln i lagen om värdepappersrörelse som en förebild och anser också att definitionen av god försäkringssed bör justeras något. Inspektionen har även efterlyst en rätt att meddela föreskrifter om solvenskrav. *Konsumentverket/KO* har ansett att den nya sundhetsregeln bör utformas så att det även finns en möjlighet att ingripa mot oskäligen premier och kostnader men också för att tillse att basbehovet av försäkringar täcks. Verket har också varit positivt till genomlysningssprincipen, men ansett att lagen bör ange att informationen skall vara tydlig, enkel och lättillgänglig. Enligt *Försäkringsförbundet* bör föreskrifterna utformas så att en väsentlig, lättillgänglig och kostnadseffektiv information lämnas. *Hovrätten för Västra Sverige* och *Advokatsamfundet* har ifrågasatt om inte genomlysningssprincipen bör utformas som ett krav på att informationen lämnas och inte endast som ett krav på utformningen av den information som skall lämnas. De har också ansett att reglerna skall omfatta även annan information än ekonomisk information. *Sveriges Försäkringsförbund* har tillstyrkt att informationen regleras genom myndighetsföreskrifter. *Konkurrensverket* har pekat på vikten av att informationskrav som normalt är konkurrensbefrämjande inte utformas så att den blir konkurrensbegränsande. Verket har ifrågasatt regleringen av anskaffning av försäkringar med hänsyn till marknadsföringslagens regler om otillbörlig marknadsföring. *Hovrätten för Västra Sverige* slutligen, har ifrågasatt om inte regeln bör gälla återförsäkringsrörelse fullt ut.

Bakgrund

Soliditetsprincipen m.m.

Den svenska särregleringen har utöver skälighetsprincipen byggt på den s.k. soliditetsprincipen. Redan i början av detta sekel infördes regler som knöt an till krav och kontroll av bolagens soliditet utifrån det då grundläggande motivet för försäkringsrörelse att i största möjliga utsträckning förhindra konkurser. Av betydelse för soliditeten ansågs bl.a. vara grunderna efter vilka premier bestämdes och avsättningar gjordes.

I samband med införandet av 1948 års försäkringslag skärptes soliditetskraven, bl.a. genom ett förbud att förena livförsäkringsrörelse med

annan försäkringsrörelse (separationsprincipen), se prop. 1948:50 s. 174 och 280. Vidare har förbudet för försäkringsbolag att bedriva annan verksamhet än försäkringsrörelse eller därmed anknuten verksamhet motiverats bl.a. med hänvisning till soliditetsaspekter. Förbudet mot försäkringsfrämmande verksamhet behandlas närmare i avsnitt 8.5 och 8.6.1.

I samband med införandet av första och andra generationens försäkringsdirektiv infördes mera detaljerade soliditetsregler i försäkringsrörelselagstiftningen. Genom reglerna fastslogs vissa miniminivåer på försäkringsbolagens start- och driftkapital (se 1 kap. 8 a § och 7 kap. 23 och 25 §§).

Soliditetsöverväganden kommer även till uttryck i reglerna om försäkringstekniska avsättningar. Sådana avsättningar skall motsvara belopp som fordras för att bolaget skall kunna uppfylla alla åtaganden som skäligen kan förväntas uppkomma med anledning av ingångna försäkringsavtal (se 7 kap. 1 § FRL). I fråga om livförsäkringar med grunder fastslås att grunderna bl.a. skall trygga bolagets förmåga att fullgöra sina förpliktelser enligt ingångna försäkringsavtal (se 2 §). Soliditetsaspekter ligger även till grund för skuldtäcknings- och placeringsreglerna, som innebär att de försäkringstekniska avsättningarna skall motsvaras av tillgångar med viss kvalitet och sammansättning placerade på särskilt sätt (se 9-10 f §§).

Informationsregler

Lagstiftningen för försäkringsbolag innehåller på flera håll bestämmelser om den information som bolagen skall lämna till försäkringstagarna och andra intressenter.

Enligt 7 kap. 10 g § FRL skall livförsäkringstagare och den som avser att teckna en livförsäkring i bolaget informeras om det huvudsakliga innehållet i riktlinjerna för placering av skuldtäckningstillgångar, om det inte med hänsyn till försäkringens särskilda beskaffenhet saknas anledning till sådan information. I föreskrifter och allmänna råd (FFFS 1995:31) finns närmare regler om skyldigheten att lämna sådan information och om vilka försäkringar som inte omfattas.

Enligt 7 kap. 19 § skall regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen meddela närmare föreskrifter om vilken information som ett försäkringsbolag skall lämna till försäkringstagarna och till den som avser att teckna en försäkring i bolaget. Sådana föreskrifter har också utfärdats av inspektionen, [Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 1998:9) om information rörande livförsäkring samt sjuk- och olycksfallsförsäkring som meddelats som tillägg till sådan försäkring samt föreskrifter och allmänna råd (FFFS 1995:32) om information avseende skadeförsäkring].

Den information som skall lämnas till försäkringstagare och andra enligt FRL kompletteras av den ekonomiska information som skall lämnas till olika kategorier av intressenter enligt redovisningslagstiftningen. I samband med införlivandet av EG:s försäkringsredovisningsdirektiv överfördes bestämmelserna om års- och koncernredovisning till lagen

(1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag (ÅRFL). Lagen kompletteras av Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 1997:27) om årsredovisning i försäkringsföretag.

Regler av betydelse för försäkringsbolagens information finns även intagna i konsumentförsäkringslagen (1980:38). Informationsfrågor regleras även på andra håll i generella lagar för företag i allmänhet, t.ex. i marknadsföringslagen (1995:450) och i konsumentkreditlagen (1992:830) (se vidare avsnitt 13.1.2).

Sundhetsprincipen

Enligt 19 kap. 1 § FRL skall Finansinspektionen verka för en sund utveckling av försäkringsväsendet. Till skillnad från soliditets- och skälighetsprinciperna utgör bestämmelsen enligt sin ordalydelse en riktlinje för Finansinspektionens tillsyn.

Sundhetsregler av olika slag finns även för andra finansiella företag, se bl.a. 7 kap. 3 och 11 §§ bankrörelselagen (1987:617) och 1 kap. 7 § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse. I bankrörelselagen är sundhetskravet utformat som en regel för Finansinspektionens tillsyn på samma sätt som i FRL. I lagen om värdepappersrörelse är sundhetskravet utformat, dels som en handlingsregel för bolagen, dels som ett krav för tillstånd. Både i banker och försäkringsbolag ställs som ett krav vid tillståndsprövningen att den planerade rörelsen kan antas komma att uppfylla kraven på en sund verksamhet, se bl.a. 2 kap. 3 § bankaktiebolagslagen (1987:618) och 2 kap. 3 § FRL.

Innebörden av begreppet sundhet har inte preciserats närmare i lag. Allmänt hävdas att sundhetsreglerna i förarbeten och i praxis framstår som mycket vaga. Å andra sidan framhålls ofta reglernas värde som grund för ingripanden mot missförhållanden. Sundhetskontrollen omfattar bolagens hela verksamhet, bl.a. marknadsföring och information (se prop. 1981/82:180 s. 310 och 201).

Inom sundhetsbevakningen har även ansetts ligga en kontroll av att företag följer gällande bestämmelser på försäkringsområdet (främst regler som vilar på soliditets- och skälighetsprincipen). Innebörden av sundhetsprincipen har anpassats i takt med försäkringsväsendets utveckling.

Med utgångspunkt i försäkringslagstiftningens sundhetsbegrepp har Finansinspektionen utfärdat allmänna råd om styrning, intern information och intern kontroll inom försäkringsbolag och understödsföreningar (FFFS 1994:36). Enligt råden skall kontroll och uppföljning ske av försäkringsrisker, placeringsrisker och operativa risker. Samma princip har också återopats som utgångspunkt för allmänna råd (FFFS 1995:48) om hantering av teckningsrisker och återförsäkringsrisker i försäkringsbolag.

I sammanhanget kan också nämnas Finansinspektionens allmänna råd (FFFS 1996:25) om klagomålshantering avseende finansiella tjänster till konsumenter samt inspektionens allmänna råd (FFFS 1995:46) om privat sjukförsäkring som marknadsförs i Sverige.

Som tidigare fastslagits bör de intressen som försäkringsrörelsereglerna skall tillgodose komma till tydligt uttryck i FRL och sammanfattas i en allmän rörelseregel för försäkringsbolagens verksamhet. En sådan regel bör bestå av olika led som beskrivs i det följande under skilda rubriker.

Stabilitetsprincipen

Ett grundläggande krav enligt den allmänna rörelseregeln bör vara att försäkringsbolaget skall kunna fullgöra sina åtaganden enligt försäkringsavtal. Den krets som lagstiftningen skall skydda är direktförsäkringstagare och andra som kan få ersättning från försäkringen. I avsnitt 5.1 behandlas vems skyddsintressen som bör beaktas.

En allmän bestämmelse som tar sikte på bolagets förmåga att fullgöra sina åtaganden bör därför i första hand gälla för bolag som uteslutande bedriver direkt försäkringsrörelse. Bestämmelsen bör också gälla för försäkringsbolag som bedriver både direkt försäkringsrörelse och återförsäkringsrörelse. Som flera gånger framhållits kan det få allvarliga konsekvenser för direktförsäkringstagare om ett återförsäkringsbolag inte kan fullgöra sina åtaganden mot direktförsäkringsbolaget (jfr prop. 1994/95:184 s. 145). Det finns därför inte anledning att undanta rena återförsäkringsbolag från den nu diskuterade stabilitetsregeln. Den bör, av skäl som vi återkommer till, också omfatta s.k. captivebolag (jfr avsnitt 5.4).

För att ett försäkringsbolag skall kunna fullgöra sina åtaganden mot försäkringstagarna måste bolaget ha en tillräcklig soliditet i meningen långfristig betalningsförmåga som ofta mäts i förhållandet mellan eget och främmande kapital. Bolaget måste även ha en tillräcklig likviditet (i meningen kortfristig betalningsförmåga). Nuvarande rörelseregler innehåller visserligen flera konkreta regler på olika delområden utformade för att tillgodose sådana aspekter. Det finns t.ex. regler om minsta solvensmarginal i 7 kap. 23 och 25 §§ och om matchning i 7 kap. 9 a §.

En allmän stabilitetsregel bör likafullt komma till klart uttryck i lagstiftningen. Regeln bör även betona likviditetens betydelse.

Det är viktigt att inskräpa bolagets eget ansvar för att upprätthålla en med hänsyn till rörelsens förhållanden tillfredsställande soliditet och likviditet. Det bör också framhållas att lagens regler om solvensmarginal anger miniminivåer. Det finns normalt anledning att ställa större krav på soliditet och likviditet i kapitalbasen än vad dessa regler kräver. Reglerna innebär att en större vikt än tidigare måste läggas vid bolagens soliditet och likviditet i framför allt livförsäkringsbolag.

Vid beviljande av koncession har det i praktiken också ställts högre krav än som följer av EG:s solvenskrav.

Det vore sammanfattningsvis olyckligt om lagens solvensregler kom att framstå som normalnivåer. Detta skulle bl.a. försvåra för Finansinspektionen att tidigt verka för förändringar i försäkringsbolag som enligt välgrundade bedömningar uppvisar sådana tecken på soliditets- eller lik-

viditetssvaghet att bolaget sannolikt kan få svårt att fullgöra sina åtaganden i framtiden. Det har tidigare visserligen inte varit helt klart att EG:s soliditetsregler utgjort minimiregler som får skärpas på nationell basis (jfr prop. 1992/93:257 s. 116 f). Regeringen bedömer dock med hänsyn bl.a. till förhållandena i andra medlemsländer att så är fallet.

Vissa ändringar bör göras i reglerna om lägsta driftskapital som en följd av nya regler för försäkringstekniska avsättningar och hantering av överskott (se vidare avsnitt 8.7). Dessa förslag innebär en viss skärpning av soliditetskraven.

Det hade varit värdefullt om reglerna om solvensmarginal kunnat omprövas mera grundligt eftersom mera differentierade regler för olika slag av försäkringar framstår som lämpliga. Det har emellertid inte funnits utrymme för att utreda och föreslå några sådana regler i detta sammanhang. En diskussion i ämnet förs för närvarande av EU:s medlemsländer och kommissionen. Det finns också skäl att avvakta detta arbete.

Genom det nu föreslagna allmänna stabilitetskravet betonas soliditeten och likviditeten likafullt kraftigt. Det bör också vara möjligt för Finansinspektion att efter samråd med berörda organisationer och försäkringsbolag genom allmänna råd ange rekommendationer för soliditeten och likviditeten för olika slag av försäkringsverksamhet.

Det finns inte tillräcklig grund för ett bemyndigande som mer generellt ger regeringen eller Finansinspektionen rätt att meddela föreskrifter om skärpta solvenskrav. När klarhet nåtts om hur nya differentierade solvensregler skall utformas bör de väsentliga delarna av reglerna tas in i lag. Under sådana förhållanden framstår ett bemyndigande med föreskriftsrätt för myndigheterna som lämpligt.

Ett allmänt krav på tillfredsställande soliditet och likviditet är under alla förhållanden befogat som ett påbud för bolagets hela verksamhet. Problem i andra delar än den egentliga försäkringsrörelsen riskerar nämligen att försvåra för försäkringsbolaget att fullgöra sina åtaganden mot försäkringstagarna. Svårigheter att fullgöra åtagandena mot borgenärer i allmänhet kan ju drabba även möjligheterna att fullgöra åtagandena mot försäkringstagarna. Även lämnade garantier och andra ställda säkerheter och åtaganden måste beaktas (se vidare avsnittet om garantiförbindelser nedan). Genom den nu föreslagna bestämmelsen ges också ett starkare lagstöd än i dag för att beakta att vissa tillgångar som ingår i kapitalbasen, t.ex. organisationsinnehav och fastighetsinnehav, är mindre likvida och därmed av sämre värde som buffertkapital för att möta snabba förändringar i verksamheten (se vidare avsnitt 8.7). Det bör understrykas att Finansinspektionen i dag har möjlighet att ingripa i ett enskilt tillsynsärende och kräva solvens utöver den lagreglerade miniminivån om förhållandena i det enskilda bolaget motiverar detta. Förslaget ger ett bättre stöd för sådana beslut.

Av stor betydelse för försäkringsbolagets förmåga att fullgöra sina åtaganden är att försäkringsbolag också har en god förmåga att identifiera och följa upp olika slag av risker. Försäkringsbolagens risker brukar hänföras till försäkringsrisker, placeringsrisker och rörelserisker eller operativa risker, jfr FFFS 1994:36. I riskkontrollen innefattas också frågor om intern styrning och intern kontroll. En motsvarighet till nuvarande

soliditetsprincip bör sålunda också uttrycka att försäkringsbolaget har en god kontroll över försäkringsrisker, finansiella risker och rörelserisker.

Sammanfattningsvis bör som ett första led i en allmän rörelseregel för försäkringsbolagen slås fast att försäkringsrörelse skall bedrivas med en tillfredsställande soliditet, likviditet och kontroll över försäkringsrisker, placeringsrisker och rörelserisker, så att åtaganden mot försäkringstagarna tryggas (stabilitetsprincipen).

Genomlysningssprincipen

Ett av de skäl som motiverar särregleringen på försäkringsområdet är den obalans i fråga om information som ofta föreligger mellan försäkringsgivare och försäkringstagare. Försäkringsbolaget har ett stort informationsöverslag särskilt i förhållande till försäkringstagare som är konsumenter och mindre företagare. Detta kan inte enkelt lösas genom krav på bättre information. De särskilda informationsproblem som föreligger beträffande försäkringsrörelse bör beaktas i detta sammanhang. Det är således inte tillräckligt att hänvisa till de regelsystem som finns för företag i allmänhet för att förhindra vilseledande eller otillräcklig information. Enligt vår mening bör i vart fall den ekonomiska informationen till direktförsäkringstagare och presumtiva direktförsäkringstagare om försäkringar och deras värdeutveckling klarare än i dag regleras i FRL och ingå i den tillsyn som bedrivs med hänsyn till denna lag (jfr även avsnitt 13.2 om tillsyn av försäkringsbolagens marknadsföring och annan information).

Informationskraven måste anpassas med hänsyn till försäkringens art. Således behöver ofta större krav ställas på informationen t.ex. för livförsäkringar jämfört med skadeförsäkringar. Samma gäller för individuella försäkringar jämfört med kollektiva försäkringar, dvs. försäkringar på grundval av överenskommelser mellan arbetsmarknadens parter eller tecknade och hanterade av särskilda grupp företrädare. Informationen måste också ta hänsyn till hur komplicerad försäkringen är och om den är förenad med en rätt till återbäring eller inte.

Informationen måste även anpassas efter den kategori av försäkringstagare som informationen riktar sig till. Större krav på enkelhet och tydlighet måste naturligtvis ställas på den ekonomiska information som riktar sig till konsumenter jämfört med den som riktar sig till stora företag. Ett sådant hänsynstagande ryms av ett krav på att informationen måste anpassas med hänsyn till försäkringens art.

Återförsäkringstagare får regelmässigt anses ha tillräckliga kunskaper och möjligheter att själv ta till vara sina intressen av information. Bestämmelsen om genomlysning bör därför redan nu begränsas till direkt försäkringsrörelse. Samma bedömning är motiverad för försäkringstagare i ett captivearrangemang. Som tidigare nämnts kan undantagsvis i sådana förhållanden försäkringar tecknas som berör anställda eller risker utanför koncernen. Captivebolag bör därför inte helt undantas från bestämmelsen om genomlysning.

En allmän informationsregel bör betona informationens kvalitet. Det är, som ett par remissinstanser varit inne på, viktigt att informationen är enkel, lättillgänglig och tydlig med tonvikt på väsentliga förhållanden. Informationen för likartade produkter bör om möjligt också vara jämförbar mellan olika bolag så att kostnaderna och förmånerna för olika försäkringsalternativ kan jämföras på ett meningsfullt sätt.

Betydelsen av att kunder på ett enkelt sätt kan jämföra olika försäkringsvillkor har också betonats bl.a. av Näringsutskottet (se bet. 1990/91:NU 41).

Det är visserligen som Finansinspektionen påtalat förenat med svårigheter att utforma bra och enkel information om försäkringar. På en försäkringsmarknad där utbudet av försäkringsprodukter kan komma att öka i förhållande till i dag är det emellertid särskilt viktigt att inskräpa försäkringsgivarens ansvar för den information som lämnas till försäkringstagarna och de som erbjuds att teckna en försäkring. Att införa ett krav i FRL på att en sådan information som ger en god genomlysning alltid skall lämnas, vilket bl.a. Hovrätten för Västra Sverige förordat, skulle emellertid föra för långt mot bakgrund av de stora variationer som finns i behov av information för olika försäkringsslag. Liksom i dag bör frågan om vilka uppgifter som skall lämnas regleras genom myndighetsföreskrifter.

Den information som i första hand bör tillgodoses genom rörelsereglerna är information i ekonomiskt hänseende, t.ex. om avgifter och återbäring. Även i andra delar än som direkt berör ekonomiska villkor är det angeläget att informationen är tillfredsställande utformad. En begränsning av regeln till information som ger en ekonomisk genomlysning kan också innebära gränsdragningssvårigheter. Regeln bör därför inte begränsas på detta sätt.

Sammanfattningsvis bör, som ett andra led i en allmän rörelseregel, anges att information till liv- och skadeförsäkringstagare och sådana som erbjuds att teckna en liv- eller skadeförsäkring i bolaget skall ge en god genomlysning av försäkringens villkor och värdeutveckling (genomlysningsprincipen). Bestämmelsen bör också anvisa att informationen skall anpassas med hänsyn till försäkringens art.

Regeringen har nyligen beslutat direktiv för en bred konsumentpolitisk översyn (dir. 1999:1). Utredningen skall ske i en parlamentariskt sammansatt kommitté. På området för finansiella tjänster skall kommittén analysera om det konsumenträttsliga skyddet är tillräckligt, särskilt i fråga om informationskrav.

Regeringen avser även att uppdra åt Konsumentverket att presentera en kartläggning rörande konsumentinriktad information knuten till olika försäkringsprodukter.

Nuvarande informationsbemyndigande

Den information som omfattas av genomlysningsprincipen måste standardiseras. Ett sådant krav är särskilt viktigt mot bakgrund av att skälighetsprincipen slopas och att möjligheterna till mer differentierade försäk-

ringslösningar förbättras. En sådan standardisering kan i och för sig ske genom olika branschöverenskommelser. En tillsynsmyndighet på försäkringsområdet bör dock ges ett övergripande ansvar och tillräckliga befogenheter för denna informationsgivning.

Det bemyndigande som finns i 7 kap. 19 § andra stycket för regeringen eller Finansinspektionen att meddela närmare föreskrifter om den information som skall lämnas till försäkringstagarna bör kunna utnyttjas även i detta sammanhang. Bemyndigandet i 7 kap. 19 § bör emellertid tas in under den nu föreslagna allmänna rörelseregeln.

Det kan i och för sig ifrågasättas om inte innehållet i bemyndigandet borde förändras och särskilt knytas till genomlysningsprincipen. Genom bemyndigandet har tvingande informationsregler i tredje generationens direktiv införlivats i svensk rätt.

I samband med utarbetandet av den nya försäkringsavtalslagstiftningen övervägs bl.a. i vad mån EG:s informationsregler bör tas in i en ny försäkringsavtalslag. En ny försäkringsavtalslag kommer dock att kunna införas först efter det att den nu föreslagna rörelseformen genomförts. Bemyndigandet som sådant bör därför inte ändras nu. I stället bör detta bemyndigande tills vidare ligga till grund för föreskrifter om information i viktiga frågor där konsumentförsäkringslagen i dag inte är tillämplig. Det gäller främst för personförsäkring och andra försäkringar för konsumenter som i dag inte omfattas av den lagen och där Finansinspektionens föreskrifter är begränsade till informationskraven enligt EG:s direktiv. Föreskrifterna bör utformas i samarbete med Konsumentverket.

Bör en sundhetsregel behållas?

Nuvarande sundhetsregel för försäkringsrörelse ger Finansinspektionen förhållandevis stora möjligheter att fordra rättelser av förfaranden som kan anses olämpliga från försäkringstagarnas synvinkel. Sundhetsbestämmelsen lämnar samtidigt ringa ledning för vad som är tillåtet eller förbjudet. Från rättssäkerhetssynpunkt är en sådan bestämmelse inte bra.

Det är emellertid svårt att förutse och i lag gardera sig mot alla slag av missförhållanden som kan bli aktuella. Förhållandena på försäkringsområdet är samtidigt dynamiska. Detta gör att det behövs en mera generell reservbestämmelse för att tillvarata de intressen som skall skyddas genom särregleringen. Motsvarande slag av bestämmelser har även ansetts nödvändiga i flera andra länder. Försäkringsutredningen har också föreslagit att nuvarande sundhetsbegrepp skall behållas i detta syfte, vilket har godtagits av i princip samtliga remissinstanser. Enligt vår mening bör bestämmelsen anknyta till det skydd för intresset för direktförsäkringstagarna m.fl. som rörelsereglerna skall tillgodose utöver stabilitet och genomlysning. Det är också lämpligt att tydligare än i dag och enligt Försäkringsutredningens förslag försöka precisera bestämmelsens omfattning i författningstexten.

En sådan bestämmelse kan utformas som en regel för tillsynsmyndighetens åtgärder eller som en handlingsregel för bolagen. Den sistnämnda ordningen har valts för ifrågavarande slag av bestämmelser som införts i

lagen om värdepappersrörelse och i lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande. En sådan utformning är även i linje med reglerna om koncessionsprövningen, där bedömningen i dag skall avse om den planerade rörelsen kan antas komma att uppfylla bl.a. kraven på sund försäkringsrörelse. Reservbestämmelsen bör därför, i likhet med de föreslagna stabilitets- och genomlysningprinciperna, utformas som en allmän handlingsregel för försäkringsbolagen.

Flera skäl talar mot ett allmänt krav att bolaget skall handla "sunt". Ett skäl för att ändra terminologin är bl.a. att den skälighetsprincip som tidigare utgjort en del av nuvarande sundhetskrav slopas. Det bör också eftersträvas att närmare ange på vilka sätt företaget skall handla i förhållande till dem som rörelsereglerna avser att skydda, dvs. direktförsäkringstagare och likställda ersättningsberättigade.

Reservbestämmelsens omfattning

Att försäkringsbolagen skall följa de författningar som gäller för försäkringsrörelse är en självklarhet. Av särskilda bestämmelser framgår direkt eller indirekt att bolagen även skall följa bolagsordningen och sådana riktlinjer för verksamheten som bolaget antagit. Att inom ramen för en reservbestämmelse ytterligare slå fast att bolaget skall handla på detta sätt kan inte anses erforderligt.

En sådan bestämmelse bör däremot ta sikta på bolagets handlande vid anskaffning av försäkringar och vid skaderegleringen. Det är som tidigare framhållits av stor vikt för den skyddsvärda kretsen att företaget har erforderliga och säkra rutiner vid anskaffning av försäkringar och vid skaderegleringen samt att försäkringsbolagets organisation och interna kontroll är utformad så att bolaget där handlar på ett ur försäkringstagarsynpunkt omdömesgillt och skickligt sätt. Informationen till dem som erbjuds att teckna försäkringar regleras också i det allmänna kravet på bolagens anskaffningsverksamhet. Denna bestämmelse lappar delvis över regeln om genomlysning. Regeln för anskaffningsverksamhet är i sådana delar som tidigare påpekats dock avsedd att i första hand gälla fram till dess en ny försäkringsavtalslag reglerat frågan.

En reglering av anskaffningen i rörelsereglerna är på så sätt alltjämt befogad trots marknadsföringslagens regler om otillbörlig marknadsföring. En ändrad ordning i detta avseende bör under alla förhållanden förutsätta en ny avtalsrättslig reglering.

Reservbestämmelsen bör alltså tills vidare i vart fall innebära att anskaffningen av försäkringar och skaderegleringen skall ske på ett tillfredsställande sätt för direktförsäkringstagare och andra ersättningsberättigade på grund av direktförsäkringar. Vad som nu sagts gäller också organisationen och rutinerna i den övriga administrativa och ekonomiska förvaltningen. Således bör t.ex. förvaring och dokumentation avseende försäkringsavtal vara betryggande. Vidare bör t.ex. systemen för information till försäkringstagarna och mottagande av premieinbetalningar vara tillförlitliga och säkra. Det bör också finnas rutiner för kundkontakter som säkerställer att korrekta och tillförlitliga besked lämnas till försäkrings-

God försäkringsstandard

Någon typ av standard bör alltså ställas upp till ledning för bedömningen av om i första hand anskaffningen av försäkringar, förvaltningen och skaderegleringen är tillfredsställande anordnad.

Som norm har försäkringsrörelsepromemorian i likhet med Försäkringsutredningen hänvisat till god försäkringssed. Därmed avsågs enligt promemorian att försäkringsbolaget skall utforma sin verksamhet i överensstämmelse med en faktiskt förekommande praxis hos en kvalitativ representativ krets av försäkringsgivare.

Finansinspektionen har ansett att begreppet bör justeras främst för att markera att praxis måste vara kvalitativ och ge klarare utrymme för anpassning av verksamhet med internationell anknytning.

Regeringen delar Finansinspektionens bedömning. Verksamheten bör bedrivas enligt god försäkringsstandard. Innebörden av detta uttryck är att det skall vara fråga om en kvalitativt tillfredsställande standard hos en representativ krets av försäkringsgivare. Därmed medges utrymme för svenska bolag att anpassa sin utlandsverksamhet till förhållanden i detta land. Utländska bolags verksamhet kan också uppfylla god försäkringsstandard även om den inte bedrivs här på samma sätt som svenska försäkringsgivare.

Normen ger också utrymme för enklare standard eller avvikande rutiner där skyddsbehoven är svagare. Det saknas därför anledning att undanta rena återförsäkringsbolag. Som tidigare anförts bör rörelsereglerna tills vidare beakta återförsäkringsbolagens indirekta betydelse för direktförsäkringstagare och jämställda ersättningsberättigade. Även captivebolag, vars försäkringsverksamhet kan ha en sådan betydelse, bör omfattas av en regel som bygger på god försäkringsstandard.

Ett krav på god försäkringsstandard bör även avse vissa andra frågor än de som direkt rör anskaffningen av försäkringar, förvaltningen och skaderegleringen. Bolaget bör t.ex. handla så att inte särskilda skyddsbestämmelser kringgås, t.ex. överskottsreglerna i livförsäkringsbolag. Bolaget bör dessutom ha interna föreskrifter och rutiner för att främja en tillbörlig behandling av den skyddsvärda kretsen.

Regeringen ansluter sig till *Lagrådets* uppfattning att en god försäkringsstandard bör gälla för verksamheten i dess helhet och att högre krav än att agerandet inte får vara otillbörligt bör ställas på försäkringsbolagen.

God försäkringsstandard tar däremot inte sikte på solidaritets-, skälighets-, effektivitets- eller konkurrensaspekter. Produktutformningen som sådan skall vara fri, med de begränsningar som kan följa av avtalsrättsliga eller andra särskilda bestämmelser utanför FRL (se vidare författningskommentaren till 1 kap. 1 a §). Normen bör inte heller särskilt ta sikte på ägarfrågor eller ledningsfrågor, som numera blivit föremål för särskild reglering (se prop. 1995/96:173). Som framhållits kan det finnas

anledning att återkomma till nu behandlade frågor senare när en ny lagstiftning för försäkringsavtal föreligger. Prop. 1998/99:87

Ändringar till följd av sundhetsprincipens avskaffande

Prövningen vid koncession samt av ägare och ledning

Enligt nuvarande bestämmelser förutsätter koncession bl.a. att den planerade verksamheten kan antas komma att uppfylla kraven på sund försäkringsrörelse och att det kan antas att ägare med kvalificerat innehav inte motverkar en sund utveckling av försäkringsrörelsen (se 2 kap. 3 §).

Den bedömning som görs av den planerade rörelsen och av ägare med kvalificerat innehav vid koncessionsprövningen bör inte nödvändigtvis ske enligt samma kriterier som skall ligga till grund för Finansinspektionens löpande tillsyn (se avsnitt 13.2). Hänvisningen till att den planerade verksamheten kan antas uppfylla kraven på sund försäkringsrörelse i 2 kap. 3 §, bör ersättas med en skrivning att verksamheten kan antas uppfylla kraven i FRL och övriga författningar som gäller för verksamheten. Vidare bör hänvisningen till att ägare med kvalificerat innehav inte skall motverka en sund utveckling också ersättas av en hänvisning till FRL och övriga författningar som gäller för verksamheten. En liknande ändring som görs för innehavare av kvalificerade innehav bör även göras i 3 kap. 2 d § för den som förvärvar sådana innehav.

Försäkringar med enbart sparandeinslag

Sundhetskravet har ansetts ta sikte på att försäkringar skall täcka viss försäkringsrisk. Frågan om meddelande av försäkringar utan inslag av försäkringsrisk är för närvarande föremål för behandling inom en av EG:s kommittéer. Regeringen är inte beredd att i detta sammanhang ta ställning till om en möjlighet bör öppnas för försäkringsbolag att meddela vissa produkter utan försäkringsinslag. Att sundhetskravet nu slopas kan inte anses innebära någon förändring av rättsläget på denna punkt. Nuvarande krav på att en meddelad "försäkring" till någon del skall täcka en försäkringsrisk får anses även följa av förbudet mot främmande rörelse och att det i FRL saknas en särskild försäkringsklass för försäkringsprodukter med enbart sparandeinslag.

Garantiförbindelser m.m.

Vad som föreslagits i det föregående ger anledning till justeringar i vissa bestämmelser.

I 7 kap. 12 § föreskrivs att försäkringsbolag inte får ingå borgen eller ställa säkerhet, om inte Finansinspektionen medger det för visst fall. Bestämmelsen gäller inte åtaganden som gjorts inom försäkringsrörelse för kredit- och borgensförsäkringar. I förarbetena till bestämmelsen har bl.a.

framhållits att det inte är förenligt med försäkringstagarnas intresse att lämna garantier utan skälig ersättning för den ökade riskexponeringen (prop. 1994/95:184 s. 201).

De slag av bedömningar som bolaget måste göra när borgen eller annan säkerhet ställs bör i framtiden bedömas med hänsyn till bl.a. den allmänna rörelserregeln i 1 kap. 1 a §. Prövningen bör inte bara begränsas till frågan om ersättningens storlek för den ökade riskexponeringen, utan ske på ett mer nyanserat sätt. I första hand bör hänsyn tas till de krav som stabilitetsprincipen innebär på en betryggande soliditet. Bedömningen bör dock även ske med hänsyn till principen om en god försäkringsstandard. Om livförsäkringsrörelse bedrivs med ett vinstutdelningsförbud kan t.ex. en vederlagsfri pantsättning strida mot förbudet.

Det anförda innebär alltså att det fortfarande kan finnas anledning att kräva att säkerheter inte får ställas utan skälig ersättning. I vissa fall kan emellertid åtagandet vara godtagbar med hänsyn till försäkringstagarnas intresse, även om ingen skälig ersättning utgår för själva garantin. Erfarenheterna från tillämpningen av paragrafen visar också att det i vissa fall kan vara svårt att bestämma ersättningen för själva garantin, om denna ingår som en del av en större affär (jfr regeringsbeslut den 7 november 1996, dnr Fi96/7016). Kravet på inspektionens samtycke till varje garanti eller liknande åtagande bör därför slopas. Vid behov bör inspektionen i stället kunna utfärda allmänna råd i ämnet. Det bör också erinras om att mera omfattande och regelbunden garantigivning eller ställande av säkerhet kan anses utgöra koncessionspliktig kreditförsäkringsrörelse.

På grund av det anförda kan således bestämmelsen i 7 kap. 12 § upphävas.

Användning av derivatinstrument

I 7 kap. 17 b § regleras frågor om användning av optioner, terminskontrakt och andra liknande finansiella instrument. Sådana instrument får enligt lagrummet användas för att sänka den finansiella risken i ett försäkringsbolag eller för att effektivisera förvaltningen av bolagets tillgångar. Det sistnämnda fallet anses inte bara kunna inrymma situationer där ett befintligt innehav garderas, utan även en åtgärd som syftar till att öka avkastningen på försäkringsbolagets tillgångar. Som en allmän begränsning för användningen för att effektivisera förvaltningen gäller enligt bestämmelsen att det kan ske utan att bolagets finansiella risker överstiger en nivå som är oförenlig med kraven på sund försäkringsrörelse. Det framhölls i propositionen att särskilt optionsinstrumentens riskkaraktär borde beaktas och hänsyn tas till att dessa instruments risknivå varierar när kursen på den underliggande tillgången varierar (prop. 1994/95:184 s. 208).

Den nya allmänna rörelseregel som har föreslagits i detta sammanhang innebär att en tillfredsställande kontroll måste föreligga beträffande bl.a. alla slag av finansiella risker. Regeln får betydelse även för användningen av derivat. Det särskilda tillägget med hänsyn till sundhetskravet som finns i 17 b § kan därför upphävas såsom obehövlig.

I sammanhanget kan framhållas att Försäkringsförbundet i en särskild skrivelse (dnr Fi96/5184) begärt att reglerna om användning av derivat skall ändras bl.a. så att derivatinstrument i sig får användas för skuld-täckning. Frågan bör behandlas i samband med en allmän översyn av försäkringsbolagens placeringsregler (jfr avsnitt 3) Några sådana ändringar som förbundet efterlyst föreslås därför inte nu.

Anskaffning av försäkringar

I 7 kap. 16 § första stycket finns en bestämmelse om att försäkringsbolagens anskaffningsverksamhet skall ske enligt god försäkringssed. Som framgått ovan skall bl.a. anskaffningen av försäkringar ske enligt god försäkringsstandard. Därutöver är marknadsföringslagen tillämplig på försäkringsområdet och kan bedömas ge goda möjligheter att motverka en otillbörlig marknadsföring vid anskaffningen av försäkringar. Ifrågasvarande bestämmelse bör därför upphävas.

Uppgifter i försäkringsbrev

I 7 kap. 19 § första stycket finns en regel om att ett försäkringsbrev skall innehålla uppgifter både om de allmänna villkoren och om de särskilda villkoren för försäkringen. En sådan bestämmelse hör, med de nya utgångspunkterna för rörelsereglerna, bättre hemma i försäkringsavtalslagstiftningen samordnad med övriga bestämmelser om försäkringsavtalets innehåll. Bestämmelsen bör således överföras dit eller upphävas i samband med genomförandet av en ny försäkringsavtalslag. En sådan ändring bör dock ske först i samband med kommande förändringar i försäkringsavtalsrätten.

Bör sundhetsreglerna i andra lagar ändras?

I enlighet med vad bl.a. Svenska Bankföreningen anfört finns det skäl att överväga om även sundhetsbestämmelserna för bl.a. banker och värdepappersbolag borde förändras med anledning av nu genomförda förändringar för försäkringsbolag. Banklagskommitténs betänkande, Reglering och tillsyn av banker och kreditmarknadsföretag (SOU 1998:160), har först nyligen presenterats, och frågor om ändringar av sundhetsbestämmelserna på banksidan kommer att tas upp inom ramen för beredningen av betänkandet. Frågan om den nyligen genomförda sundhetsregeln i 1 kap. 7 § lagen om värdepappersrörelse bör ändras förutsätter överväganden som ligger utanför detta lagstiftningsärende. De ändringar av sundhetsreglerna som nu görs bör alltså begränsas till försäkringsbolagen.

7.1 Bakgrund

Borgenärsskydd i associationer med begränsat ansvar

I företag där ägarna har ett begränsat ansvar för bolagets förpliktelser har det ansetts viktigt med ett skydd så att företagets eget kapital inte skingras till men för borgenärer och andra intressenter. Det begränsade personliga ansvaret uppvägs alltså av att aktieägarna i viss utsträckning inte har fri dispositionsrätt över tillgångarna. Reglerna för disposition av överskott skyddar på så sätt borgenärerna. Kapital som bolaget inte har fri dispositionsrätt till motsvaras av vad som normalt skall redovisas som bundet eget kapital.

Grundläggande i detta avseende är de s.k. utdelningsbegränsningarna i 12 kap. aktiebolagslagen (1975:1385, ABL). Motsvarande regler gäller för skadeförsäkringsaktiebolag och fondförsäkringsbolag. Enligt reglerna får medel inte utbetalas till aktieägarna i större omfattning eller på annat sätt än vad som följer av lagens bestämmelser om vinstutdelning, nedläggning av aktiekapitalet eller reservfond och utskiftning vid bolagets likvidation (12 kap. 1 § ABL och 12 kap. 1 och 2 §§ FRL). Dessa bestämmelser är tvingande och omfattar i princip samtliga vederlagsfria värdeöverföringar samt överföringar mot vederlag som inte står i proportion till de förmåner som erhålls från bolaget.

Utdelningsbegränsningarna innebär något förenklat att endast årets vinst — i förekommande fall efter avdrag för täckande av balanserad förlust och avsättning till bundna fonder — samt s.k. fria fonder får delas ut. Om bolaget är ett moderbolag i en koncern gäller också en särskild koncernspärr som kan lägga begränsningar för vad som får delas ut. Därutöver finns en försiktighetsregel som anger att vinstutdelningen under alla förhållanden inte får ske med ett så stort belopp att utdelningen med hänsyn till bolagets eller koncernens konsolideringsbehov, likviditet eller ställning i övrigt står i strid med god affärssed (se 12 kap. 2 § ABL och 12 kap. 2 § FRL).

Även reglerna om förbud mot lån och ställande av säkerhet till aktieägare m.fl. — som för försäkringsbolag begränsats till personer i ansvarig ställning (styrelseledamöter, verkställande direktören eller aktuarien) och deras närmare släktingar — utgör förstärkta skyddsregler för bolagets kapital (se 12 kap. 7 § ABL och 12 kap. 2 § FRL). Detsamma gäller reglerna om förbud mot återköp av egna aktier, eftersom en sådan disposition på samma sätt som en vinstutdelning kan urholka kapitalet.

Det finns också ytterligare skydd för borgenärerna. För företag i allmänhet finns regler t.ex. om att viss andel av årsvinsten skall sättas av till särskilda bundna fonder (reservfond, se vidare nedan).

Vid bedömningen av vad som är tillgängligt för utdelning har balansräkningen i årsbokslut och årsredovisning en central roll. De redovisningsregler som gäller för bl.a. värdering av olika tillgångar och skulder samt för klassificeringen av poster under eget kapital har således betydelse för tillämpningen av reglerna om utdelningsbegränsningarna.

Överträdelse av utdelningsbegränsningarna är sanktionerade främst genom regler om civilrättslig ogiltighet och återbetalningsskyldighet. I sammanhanget bör även nämnas de regler om tvångslikvidation som är avsedda att säkerställa att förlustbolag inte driver sin rörelse för länge och därigenom förvärrar förlusterna. Dessa regler träder bl.a. in när en viss del av aktiekapitalet gått förlorat och inte återställs inom viss tid (se 13 kap. 2 § ABL och 14 kap. 2 § FRL).

Vinstutdelningsregler i skadeförsäkringsbolag

Bestämmelserna i 12 kap. ABL har som framgått utgjort förebild för vinstutdelningsreglerna för skadeförsäkringsbolag i 12 kap. FRL. Skadeförsäkringsbolag får således inte överföra tillgångar till aktieägarna eller garantier i större omfattning än vad som följer av bestämmelser om vinstutdelning, återbetalning av garantikapitalet för ömsesidiga bolag, utbetalning vid nedsättning av aktiekapitalet för skadeförsäkringsaktiebolag, utbetalning vid nedsättning av reservfond och utskiftning vid bolagets likvidation. Möjligheten att ta ut vinst har för skadeförsäkringsbolag också en koppling till skälighetsprincipen (jfr avsnitt 6.1). I övrigt överensstämmer bestämmelserna om vinstutdelning nära med bestämmelserna för aktiebolag i allmänhet.

Vinstutdelningsförbudet i livförsäkringsbolag

För traditionella livförsäkringsbolag gäller ett generellt vinstutdelningsförbud, dvs. ett förbud att dela ut vinst till aktieägare i livförsäkringsaktiebolag eller garantier i ömsesidiga livförsäkringsbolag (12 kap. 2 § första stycket FRL). Något sådant förbud gäller dock inte för livförsäkringsbolag som omfattas av lagen (1989:1079) om livförsäkringar med anknytning till värdepappersfonder, fondförsäkringslagen (se vidare avsnitt 10).

Utan hinder av vinstutdelningsförbudet i FRL får emellertid ömsesidiga traditionella livförsäkringsbolag betala ränta till garanterna på insatt garantikapital. Livförsäkringsbolag får även besluta om gåvor till allmännyttiga eller därmed jämförliga ändamål (5 och 11 §§).

Som en konsekvens av utdelningsförbudet skall årsvinsten på livförsäkringsrörelsen i traditionella livförsäkringsbolag sättas av till en återbäringsfond (5 §). Återbäringsfonden får i princip användas endast för återbärning till försäkringstagarna eller för förlusttäckning. Finansinspektionen kan dock medge att fonden minskas i andra fall, om det finns särskilda skäl (6 §).

Vinstutdelningsförbudet infördes så sent som år 1982. Förbudet stämde väl överens med föreskrifterna i bolagsordningarna i dåvarande livförsäkringsbolag samt den äldre praxis som utvecklats bl.a. mot bakgrund av skälighetsprincipen. Som tidigare nämnts ansågs det inte förenligt med denna princip att bedriva livförsäkringsverksamhet utan delaktighet i

vinsten för försäkringstagare (se prop. 1948:50 s. 253 och 256, prop. 1961:171 s. 192 samt prop. 1981/82 s. 262). Prop. 1998/99:87

Inget annat EU-land har i dag ett vinstutdelningsförbud för livförsäkringsbolag. Vissa länder har dock begränsningar för hur mycket som får delas ut till aktieägarna. Även om inga sådana begränsningar finns erhåller försäkringstagarna enligt Försäkringsutredningens redovisning av utländska förhållanden vanligen mellan 90 och 95 procent av överskotten i livförsäkringsverksamheten.

Främst mot bakgrund av vinstutdelningsförbudet finns bestämmelser för livförsäkringsbolag om dispositioner av eget kapital m.m. som i vissa avseenden avviker från skade- och fondförsäkringsbolag. Vissa mindre skillnader föreligger även mellan, å ena sidan, skade- och fondförsäkringsbolag och, å andra sidan, företag i allmänhet.

Ränta på garantikapitalet i ömsesidiga försäkringsbolag

I ömsesidiga försäkringsbolag saknas direkt motsvarighet till tillskott av aktiekapital. Garantikapitalet kan i stället sägas ha till funktion att tillföra det ömsesidiga bolaget start- och rörelsekapital. Ett ömsesidigt bolag får inte bildas utan garantikapital, om det inte finns särskilda skäl (1 kap. 8 § FRL).

Det är förutsatt att garantikapitalet skall återbetalas till garanterna. En sådan återbetalning måste ske när garantikapitalet inte längre behövs för rörelsens ändamålsenliga bedrivande eller för att uppfylla solvenskraven. En sådan återbetalning förutsätter att Finansinspektionen lämnat sitt medgivande. Motiven för en återbetalning är att det ansetts önskvärt att begränsa garanternas inflytande i ömsesidiga bolag (prop. 1948:50 s. 180 och 183). Det är också förutsatt att försäkringsbolaget kan betala ränta på garantikapitalet. Detta gäller även ömsesidiga bolag där vinstutdelning annars är förbjuden. Bestämmelser om och i vilken ordning ränta skall betalas på garantikapitalet skall upptas i bolagsordningen (se 2 kap. 6 § 18). Bestämmelserna om vinstutdelning för skadeförsäkringsbolag i 12 kap. 2 § FRL skall tillämpas på betalning av sådan ränta.

Disposition av eget kapital m.m. i försäkringsbolag

Ökning av aktiekapitalet genom fondemission

En fondemission innebär att medel som sparats i bolaget förs över till aktiekapitalet samt att nya aktier utfärdas och fördelas mellan aktieägarna eller att det nominella beloppet på befintliga aktier höjs. En fondemission förutsätter att bolaget bedrivs i aktiebolagsform. Till skillnad från en nyemission betalar aktieägarna inte in något kapital till bolaget.

I *livförsäkringsaktiebolag* är fondemission förbjuden (se 4 kap. 1 § första stycket FRL). Det hör samman med principen att livförsäkrings

rörelse skall bedrivas helt för försäkringstagarnas räkning (prop. 1981/82:180 s. 173).

Fondemission är däremot tillåten i *skadeförsäkringsaktiebolag och fondförsäkringsbolag* (se 4 kap. 1 § första stycket och 18 § FRL samt 10 § fondförsäkringslagen). En fondemission kan göras med användning av

- balanserad vinst eller andra utdelningsbara medel,
- reservfond och överkursfond eller
- uppskrivningsbelopp eller uppskrivningsfond.

En fondemission kan vara ett led för bolaget att senare dela ut en i kronor räknat (men i procent bibehållen) högre vinst. En alltför stor vinstutdelning i skade- och fondförsäkringsbolag strider emellertid mot skälighetsprincipen. En möjlighet att företa fondemission har dock inte i sig ansetts strida mot denna princip (prop. 1981/82:180 s. 250).

De beskrivna bestämmelserna om fondemission i skade- och fondförsäkringsbolag överensstämmer väl med reglerna för aktiebolag i allmänhet. En nyemission av aktier till underkurs tillåts dock inte i försäkringsaktiebolag. Förfarandet har inte ansetts lämpligt med hänsyn till de principer som försäkringsrörelselagen bygger på (prop. 1981/82:180 s. 175).

Nedsättning av aktiekapitalet

En fondemission innebär som nämnts att medel som sparats i bolaget förs över till aktiekapitalet. Aktiekapitalet kan i sin tur sättas ned och användas för olika ändamål.

I både *liv- och skadeförsäkringsaktiebolag* får nedsättning av aktiekapitalet ske för

- omedelbar täckning av förlust som inte kan täckas på något annat sätt,
- återbetalning till aktieägarna eller
- avsättning till reservfond eller annan fond som kan användas enligt beslut av bolagsstämman.

En nedsättning i de två senare fallen får inte avse större belopp än att det efter nedsättningen finns full täckning för det bundna egna kapitalet, som skall beräknas enligt balansräkningen för närmast föregående räkenskapsår om balansräkningen fastställs vid stämman (se 4 kap. 1 § FRL). Vidare krävs i dessa fall domstols tillstånd till nedsättningen om inte bolaget samtidigt genom nyemission tillförs samma belopp. Ett sådant tillstånd föregås av ett särskilt kungörelseförfarande.

De nu beskrivna reglerna för försäkringsbolag om nedsättning av aktiekapitalet överensstämmer väl med reglerna för aktiebolag i allmänhet. För försäkringsaktiebolag gäller dock vissa särregler med hänsyn till att bolagets borgenärer består främst av ett stort antal försäkringstagare. Särreglerna innebär bl.a. att domstolen skall inhämta Finansinspektionens yttrande över nedsättningens inverkan på försäkringstagarnas rätt. Om en försäkringstagare motsätter sig nedsättningen har detta inte samma konsekvenser som ett bestridande från en annan borgenär. Om en vanlig borgenär bestrider ansökningen skall — precis som i allmänna aktiebolag

— tillstånd vägras om borgenären inte får full betalning eller betryggande säkerhet ställd för fordringen. Om en försäkringstagare bestrider ansökan skall tillstånd till nedsättning däremot vägras endast om Finansinspektionens yttrande ger grund för ett avslag (se 6 kap. 6 § tredje och fjärde stycket FRL).

Uppskrivning av tillgångar

En uppskrivning innebär att övervärden för en tillgång beaktas i balansräkningen genom en uppjustering av dess bokförda värde. Uppskrivningsbeloppet redovisas inte i resultaträkningen och påverkar därför inte heller uppskrivningsårets resultat. Uppskrivningsbeloppet skall sättas av till en särskild fond (uppskrivningsfond) på balansräkningens skuldsida. Uppskrivningsbeloppet respektive uppskrivningsfonden kan i aktiebolag i allmänhet också användas för överföring till aktiekapitalet eller direkt för förlusttäckning.

I både *liv- och skadeförsäkringsbolag* får uppskrivning ske bl.a. av materiella och finansiella tillgångar som värderas med utgångspunkt i anskaffningsvärde. En förutsättning är att tillgången har ett tillförlitligt och bestående värde som väsentligt överstiger bokfört värde (se 4 kap. 6 §§ nya årsredovisningslagen som gäller enligt 4 kap. 1 § och 2 § 5 a ÅRFL). Aktier och andelar i dotter- och intresseföretag får dock aldrig skrivas upp till ett högre värde än vad som medges av Finansinspektionen (4 kap. 2 § 5 b samma lag).

I *traditionella livförsäkringsbolag* skall uppskrivningsbeloppet sättas av till en uppskrivningsfond inom ramen för återbäringsmedel, vilket förutsätter Finansinspektionens medgivande (4 kap. 2 § 6). Varken uppskrivningsbeloppet eller uppskrivningsfonden får användas för fondemission eller förlusttäckning. I sådana bolag har uppskrivningsfonden alltså helt karaktär av en redovisningsmässig värderegleringsreserv. Om t.ex. en uppskriven tillgång senare säljs eller måste skrivas ned skall uppskrivningsfonden minskas med belopp som hänför sig till tillgången. Vid införandet av de nya redovisningsreglerna ifrågsattes därför särskilt om en uppskrivningsmöjlighet alls var relevant när traditionella livbolag inte längre skulle kunna använda en uppskrivning för t.ex. en kvittning mot nedskrivning av andra tillgångar eller för en ökning av de försäkringstekniska avsättningarna. Med hänsyn bl.a. till att hanteringen av återbäringsmedlen var föremål för utredning inom Försäkringsutredningen stannade regeringen för att tills vidare inte föreslå några regler som förhindrade en uppskrivning i livförsäkringsbolag. Uppskrivningsfonden skulle dock redovisas som en särskild post under återbäringsmedel (prop. 1995/96:10 del 4 s. 57–61).

I *skade- och fondförsäkringsbolag* kan uppskrivningsbeloppet sättas av till en uppskrivningsfond. Eftersom sådana medel inte skall kunna läggas till grund för utdelning skall uppskrivningsfonden redovisas som bundet eget kapital. I skade- och fondförsäkringsbolag får uppskrivningsbeloppet och uppskrivningsfonden användas för fondemission. Till skillnad från allmänna företag får varken uppskrivningsbeloppet eller uppskriv-

ningsfonden direkt användas för förlusttäckning (4 kap. 2 § 7 ÅRFL). Motsvarande särbestämmelser gäller för banker, se 4 kap. 2 § 3 lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag samt prop. 1995/96:10 del 3 s. 48 och del 4 s. 57–61.

Bolag kan ha olika motiv för en uppskrivning enligt de nya redovisningsreglerna. I förarbetena till äldre bestämmelser i FRL bedömdes en möjlighet till uppskrivning för fondemission som betydelsefull för bolag med omfattande internationella engagemang. I sådana sammanhang ansågs det vara av vikt för bolaget att ha en så stark ställning som möjligt (prop. 1981/82:180 s. 250). Ett annat motiv för en uppskrivning i kombination med fondemission är att säkerställa en i kronor höjd utdelningsnivå med bibehållande av samma utdelningsprocent. På motsatt sätt skulle motivet kunna vara att ett bolag med bibehållande av samma utdelningsnivå i kronor räknat vill redovisa en sänkt utdelningsprocent.

Ett skäl för att i stället använda disponibla vinstmedel för fondemission kan vara att stärka bolagets kreditvärdighet. Genom överföringen till aktiekapitalet åstadkoms nämligen att medlen inte kan betalas ut till aktieägarna annat än enligt de stränga reglerna för nedsättning av aktiekapitalet.

I förarbetena till 1995 års redovisningslagstiftning framhölls som skäl för att tillåta uppskrivning att det borde påverka ställningen om tillgångarnas värde förändras. Uppskrivningen skulle därigenom kunna bidra till att ge en mer rättvisande bild genom att dolda reserver redovisas öppet. Vidare framhölls, beträffande företag i allmänhet, att ett företag med stora värden investerade i materiella eller finansiella tillgångar borde kunna få beakta bestående övervärden innan aktiekapitalet tas i anspråk (prop. 1995/96:10 del 2 s. 58–59 och del 4 s. 57).

Marknadsvärdering av placeringstillgångar

Såväl liv- som skadeförsäkringsbolag får värdera flertalet placerings-tillgångar till verkligt värde. Undantagna från en sådan värderingsprincip är aktier och andelar i koncern- och intresseföretag (4 kap. 5 § ÅRFL). Införandet av en möjlighet till värdering till verkligt värde har främst motiverats av analyskäl (se prop. 1995/96:10 del 4 s. 67).

En värdering till verkligt värde innebär att värdeförändringar på tillgångar beaktas i balansräkningen såväl när tillgångens värde överstiger som underskrider anskaffningsvärdet. Till skillnad från en uppskrivning redovisas i detta fall värdeökningen i resultaträkningen och påverkar årets resultat. Den vinst som uppkommer till följd av att bokfört värde överstiger anskaffningsvärdet skall sättas av till en fond för orealiserade vinster. Denna fond skall, i likhet med uppskrivningsfonden, redovisas under bundet eget kapital. Därmed förhindras att belopp motsvarande fonden kan ligga till grund för utdelning (se 4 kap. 6 § och bilaga 1 till ÅRKL samt prop. 1995/96:10 del 4 s. 73 och 74). I traditionella livförsäkringsbolag, där vinstutdelning inte är möjlig, skall fonden för orealiserade vinster redovisas som en särskild post under återbäringsmedel.

Till skillnad från vad som gäller för uppskrivningsfonden kan fonden för orealiserade vinster inte användas för förlusttäckning eller fondemission. Om summan av fonden vid utgången av ett räkenskapsår är mindre än föregående år skall dock fonden sättas ned i samma mån. Fonden har för samtliga försäkringsbolag alltså karaktär av en värde-regleringsreserv. En avsättning till och nedsättning av fonden skall i skade- och fondförsäkringsbolag redovisas som en omföring inom eget kapital såsom en justering av posten balanserat resultat. I traditionella livförsäkringsföretag skall omföringen ske inom återbäringsmedel som en justering av posten övriga medel (se 3 kap. 2 § och 29 § bilaga 1 till FFFS 1998:28).

Avsättningar till och nedsättningar av reserv- och överkursfond

Reservfonden och överkursfonden kan närmast ses som allmänna konsolideringsfonder som får tas i anspråk endast för särskilt angivna ändamål.

För *traditionella livförsäkringsbolag* saknas regler om avsättningar till reservfond och överkursfond. Detta sammanhänger med nuvarande regler för återbäringshantering. Således skall eventuell överkurs vid emission av aktier i konventionella livförsäkringsaktiebolag redovisas i återbäringsfonden (se 35 § bilaga 3 till FFFS 1998:28).

Skade- och fondförsäkringsaktiebolag skall till reservfonden sätta av, dels belopp hänförliga till betalningar för förverkad aktie och preskriberad fordran vid fondemission, dels belopp som följer av eventuella föreskrifter i bolagsordningen eller som enligt ett särskilt beslut av bolagsstämman skall föras över från det redovisade fria kapitalet till reservfonden. Till överkursfonden skall skade- och fondförsäkringsaktiebolag sätta av överkurs som erläggs vid emission av aktier (12 kap. 9 § FRL och 11 § fondförsäkringslagen).

Till skillnad från allmänna företag behöver inte skade- och fondförsäkringsbolag sätta av en viss andel av nettovinsten till reservfonden. Som motiv för ett sådant undantag har anförts att reservfonden varit av underordnad betydelse för försäkringsbolagens konsolidering (prop. 1980/81:180 s. 270–271). Aktiebolag i allmänhet och bankaktiebolag skall däremot till reservfonden sätta av minst 10 procent av den del av nettovinsten för året som inte går åt för att täcka balanserad förlust, så länge inte reservfonden och överkursfonden tillsammans uppgår till 20 procent eller mer av aktiekapitalet, se 12 kap. 4 § aktiebolagslagen och 9 kap. 9 § bankaktiebolagslagen (1987:618). En ekonomiska förening skall sätta av minst 5 procent av nettovinsten inklusive gottgörelser. Uppgår reservfonden till minst 20 procent av inbetalt insatskapital behöver en sådan avsättning inte ske, om summan av reservfonden och det inbetalda insatskapitalet uppgår antingen till minst 40 procent av nettovärdet av föreningens tillgångar eller till minst samma belopp som föreningens skulder och avsättningar enligt balansräkningen, se 10 kap. 6 § lagen (1987:667) lagen om ekonomiska föreningar. I en medlemsbank skall avsättas minst 25 procent av den del av nettovinsten inklusive

gottgörelser, om inte reservfonden uppgår till minst 10 procent av bankens utlåning vid utgången av föregående räkenskapsår, se 8 kap. 6 § lagen (1995:1570) om medlemsbanker. I en kreditmarknadsförening skall avsättas minst 10 procent om inte reservfonden uppgår endera till den nivå som gäller för ekonomiska föreningar i allmänhet eller också till 10 procent av utlåningen vid utgången av föregående räkenskapsår.

Reservfonden och överkursfonden får efter beslut av bolagsstämman användas endast för vissa angivna ändamål. I detta avseende överensstämmer reglerna för skade- och fondförsäkringsbolag med motsvarande regler för företag i allmänhet. Fonderna kan enligt 12 kap. 9 § FRL användas för

- täckning av förluster som enligt fastställd balansräkning inte kan täckas av fritt eget kapital,
- fondemission i skade- och fondförsäkringsaktiebolag eller
- något annat ändamål, om domstol ger tillstånd till nedsättningen enligt ett visst förfarande som bl.a. innebär att Finansinspektionens yttrande skall inhämtas.

Utgångspunkter för de föreslagna reglerna om överskottshantering

Tidigare (se avsnitt 5.3) har slagits fast att försäkringsbolag bör lyda under samma regler som allmänna företag, om inte avvikelser är motiverade med hänsyn till verksamhetens inriktning, de ömsesidiga bolagens särart, skyddet för försäkringstagarnas och andra ersättningsberättigades intressen eller hänsynen till EG:s rättsregler. Reglerna bör inte medge bolagsrättsliga dispositioner som står i konflikt med en avtalad rätt för livförsäkringstagarna till överskott. Vidare bör det även särskilt övervägas om ömsesidiga bolag skall tillämpa delvis andra överskottsregler än försäkringsaktiebolag.

Ändringar på detta område är beroende av annat lagstiftningsarbete. Det gäller främst det arbete som pågår inom Finansdepartementet för att bättre anpassa de associationsrättsliga reglerna för finansiella företag till de regler som gäller för företag i allmänhet. Av betydelse är självfallet också Aktiebolagskommitténs arbete med aktiebolagens regler om vinstutdelning m.m. Arbetet har redovisats i betänkandet SOU 1997:168. De regeländringar om överskottshantering som nu föreslås behöver därför senare justeras och kompletteras för att samordnas med nya associationsrättsliga regler (se avsnitt 3).

Regeringens förslag: Förbudet mot vinstutdelning till aktieägare i livförsäkringsaktiebolag respektive garantier i ömsesidiga livförsäkringsbolag tas bort. Användning av överskott för vinstutdelning eller förlusttäckning i sådana bolag skall vara möjligt endast om det följer av bestämmelser i bolagsordningen.

Årsvinsten och överföringar från bundet till fritt eget kapital i livförsäkringsbolag skall gottskrivas försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade som återbäring, om inte medlen får användas för vinstutdelning eller förlusttäckning enligt bolagsordningen.

Bolaget skall informera den som erbjuds att teckna en livförsäkring om bolagsordningens villkor om användning av överskott för vinstutdelning eller förlusttäckning.

Särskilda förutsättningar skall vara uppfyllda för stadfästelse av bestämmelser i bolagsordningen om användning av överskott för vinstutdelning eller förlusttäckning (se vidare avsnitt 14.3).

Regeringens bedömning: Bestämmelser om att livförsäkringsbolag skall garantera försäkringstagarna viss minsta andel av bolagets överskott bör inte införas.

Försäkringsutredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag (se utredningen s. 149 och 150). Utredningen har inte föreslagit att vinstutdelning eller förlusttäckning skall regleras i bolagsordningen eller att vinster som inte får användas för sådant ändamål skall gottskrivas som återbäring. Utredningen har föreslagit begreppet "bonus" som benämning på överskott som försäkringstagare har rätt till enligt försäkringsavtal.

Försäkringsrörelsepromemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag (se promemorian s. 147–150). I promemorian knyts begränsningarna för överskottshanteringen till livförsäkringsrörelsen och inte till livförsäkringsbolaget.

Remissinstanserna: Merparten av remissinstanserna har godtagit Försäkringsutredningens förslag. Bl.a. *Konkurrensverket* har understrukt att vinstutdelningsförbudet har allvarliga nackdelar från konkurrenssynpunkt. Några remissinstanser har förutsatt att försäkringstagares rätt till del av överskott tydligt framgår av avtal och att informationen om förmåner är fullständig, korrekt och lättbegriplig. *Motorförarnas helnykterhetsförbund* har avstyrkt förslaget, eftersom skälen för förslaget inte uppväger fördelarna för försäkringstagarna med dagens regler. *TCO, LO* och *Svea hovrätt* har ansett att lagregler behövs för att garantera försäkringstagarna skäliga överskott, eftersom ogynnsamma villkor kan bli uppenbara först efter lång tid och att aktieägarna inte bör kunna tillgodoses på försäkringstagarnas bekostnad. *Kammarrätten i Göteborg* har ansett att benämningen "återbäring" bör ersättas men att benämningen "bonus" inte är lämplig. *Finansinspektionen* har anfört att begreppet bonus närmast

motsvarar nuvarande "tilldelad återbäring" samt att ett nytt begrepp inte bör införas utan en översyn av snarlika posters benämning i ÅRFL.

Samtliga remissinstanser har i princip tillstyrkt försäkringsrörelsepromemorians förslag eller lämnat det utan erinran. *Riksbanken* har ansett det angeläget att reglerna om förutsättningarna för utdelning är tydliga, så att inte utdelningsmöjligheter riskerar att skada försäkringstagarnas intressen samt att förslaget synes motsvara kraven. *LO* har ansett att vinstutdelning i livförsäkringsbolag i och för sig inte är önskvärt, men att det med förslaget blir av största vikt att informationen till blivande kunder är tillräcklig och att reglerna för tryggnad av försäkringstekniska åtaganden är tillfredsställande från konsumentskyddssynpunkt. *Hovrätten för Västra Sverige* har ifrågasatt att vinstutdelning skall förutsätta bestämmelser i bolagsordningen och om inte regler bör ges om att livförsäkringstagare skall gottskrivas skälig andel av överskott. Även *Konkurrensverket* har ställt sig tvekande till ett vinstutdelningsförbud som huvudregel men konstaterat att skillnaden mellan promemoriaförslaget och Försäkringsutredningens förslag på denna punkt i praktiken inte behöver bli så stor. *Finansinspektionen* har väckt frågan om vinstutdelande fondförsäkringsverksamhet får bedrivas i ett bolag som i övrigt inte är vinstutdelande.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Bör vinstutdelningsförbudet tas bort?

Vinstutdelningsförbudet för traditionella livförsäkringsbolag skall säkerställa att överskott i bolagets försäkringsrörelse förr eller senare tillfaller försäkringstagarna. Flera skäl som är specifika för konventionell livförsäkringsrörelse kan i och för sig också anföras för ett sådant förbud. Ett skäl är att det på livförsäkringsområdet ofta är fråga om långsiktiga avtal med ett stort inslag av sparande. Som Sveriges Livförsäkringsbolags Aktuarienämnd påpekat uppstår regelmässigt överskott inom livförsäkring med långa avtal på grund av försiktiga antaganden vid premiesättningen. Ogynnsamma villkor uppenbaras inte sällan först efter lång tid och kunden har små eller inga möjligheter att byta försäkringsgivare (angående flyttning av livförsäkringssparande, se avsnitt 12). Mot denna bakgrund har vinstutdelningsförbudet ibland försvarats eller åsikten förts fram att försäkringstagarna i vart fall genom lag bör garanteras viss minsta andel av uppkommet överskott.

Frågan om sådana begränsningar bör finnas måste dock också bedömas i ett större sammanhang med hänsyn till en alltmer internationell försäkringsmarknad. Redan i dag kan utländska företag från andra EES-länder genom gränsöverskridande verksamhet tillhandahålla andra livförsäkringar än fondförsäkringar där livförsäkringstagare inte är garanterade överskott. Dessa försäkringar kan förmedlas av svenska försäkringsgivare. I takt med att denna utveckling fortgår kommer ett svenskt utdelningsförbud att förlora i sin betydelse som skydd för livförsäkringstagare och motsvarande kategorier.

Som bl.a. *Konkurrensverket* anfört har ett vinstutdelningsförbud också nackdelar från konkurrenssynpunkt. Ett slopande av förbudet förbättrar förutsättningarna för nyetablering och produktutveckling på livförsäkringsområdet vilket är till fördel för försäkringstagarna i framtiden. Samtidigt förbättras svenska bolags möjligheter att verka internationellt på likvärdiga villkor som utländska bolag vilket kan ge rationaliseringsvinster och andra fördelar som kommer även svenska försäkringstagare till godo.

Ett upphävande av vinstutdelningsförbudet är i praktiken också en nödvändig förutsättning för att införa en ordning där riskkapitalet *inte* utgörs av försäkringstagarnas medel. En följd av det nuvarande utdelningsförbudet och reglerna om återbäringshantering är att försäkringstagarnas medel även utgör riskkapital i rörelsen. I regel står aktiekapitalet endast någon reell risk i ett livförsäkringsbolags uppbyggnadsskede.

Vinstutdelningsmöjligheter är en förutsättning för ett system där externt tillskjutet kapital bär en egentlig rörelserisk på livförsäkringsområdet. Det ger i sin tur incitament för ägare och företagsledningen att sköta företaget effektivt vilket även kommer försäkringstagarna tillgodo. Om aktieägarna eller andra tillskottsgivare saknar rätt till avkastning blir möjligheterna små att få externt kapital som står för en reell risk till bolaget.

Medvetna avsteg från vinstutdelningsförbudet har även gjorts vid införandet av fondförsäkringslagen och lagen om individuellt pensionssparande. Att upphäva vinstutdelningsförbudet i konventionella livförsäkringsbolag är en naturlig följd av denna utveckling.

Vinstutdelningsförbudet för livförsäkringsbolag bör därför tas bort. Som en konsekvens av denna förändring bör nuvarande regler i 12 kap. 5 och 6 §§ om avsättningar till återbäringsfonden upphävas. Även reglerna i 12 kap. 7 § om användning av återbäringsfonden för förlusttäckning kommer att sakna aktualitet. Frågan om upphävandet att förlusttäckningsregeln i 12 kap. 8 § för ömsesidiga bolag behandlas i avsnitt 9.1.

Det bör påpekas att livförsäkringsrörelse utan rätt till vinstutdelning till aktieägare eller garantier kan bedrivas även i framtiden. Detta kan uppnås antingen genom att livförsäkringsrörelsen bedrivs i ömsesidig bolagsform eller i aktiebolagsform utan rätt till vinstutdelning. Det kan förutsättas att sådana alternativ kommer att vara tillgängliga även i framtiden. En försäkringstagare kan därför även i framtiden välja att teckna livförsäkringar i bolag som inte är vinstutdelande.

Utformning av reglerna om vinstutdelning i livförsäkringsbolag

Försäkringsutredningens förslag innebär att samma vinstutdelningsregler skall gälla för livförsäkringsbolag som för skadeförsäkringsbolag. Detta innebär att bolagsstämman disponerar över bolagens tillgångar med de begränsningar som följer av lag eller bolagsordning. Försäkringsrörelsepromemorians förslag innebär däremot att ett vinstutdelningsförbud skall gälla som huvudregel. Vinstutdelning förutsätter i detta fall närmare bestämmelser i bolagsordningen.

Som tidigare sagts är det på livförsäkringsområdet ofta fråga om långsiktiga avtal med ett stort inslag av sparande. Stora överskott uppstår på grund av nödvändiga försiktiga antaganden vid premiesättningen. Livförsäkringsprodukter och livförsäkringsbolag är också särskilt svåra att analysera. I allmänhet har livförsäkringstagare, som ett resultat av dagens regelverk, ofta förväntningar på att överskott från förvaltningen av premierna skall tillfalla dem. De anförda omständigheterna måste enligt regeringens mening beaktas vid utformningen av vinstutdelningsreglerna. Det finns annars en risk för att överskott från förvaltningen av försäkringstagarnas medel kan tillföras ägarna, t.ex. genom förtäckt vinstutdelning, utan att försäkringstagarna kan överblicka detta på förhand. Ofullständigheter eller oklarheter i villkor om rätt till överskott kan också drabba försäkringstagarna oväntat hårt helt enkelt eftersom försäkringstagaren har svårt att bedöma och förutse vilka konkurrerande anspråk från aktieägare eller andra som kan komma att ställas på nuvarande och framtida överskott.

Det blir med andra ord tydligare och säkrare för försäkringstagarna om försäkringsbolaget åläggs att i bolagsordningen precisera förutsättningarna för vinstutdelning. Vinstutdelning som inte följer dessa regler blir därmed otillåten och kan angripas med samma sanktioner som andra former av olovlig utdelning. Genom att reglerna skall framgå av bolagsordningen kommer även ändringar i fråga om utdelningsrätten i det enskilda bolaget att underkastas en särskild stadfästelseprövning. Det ger även de bästa förutsättningarna för att tillvarata försäkringstagarnas intressen vid regleringen av övergången till nya regler och ombildning till vinstutdelande bolag (se avsnitt 14.3).

I livförsäkringsbolag bör alltså ett förbud mot vinstutdelning gälla som huvudregel. Vinstutdelning bör få ske endast i den mån det följer av bestämmelser i bolagsordningen. Genom sådana bestämmelser bör klargöras hur vinstutdelning skall få ske, hur stor del av överskottet som får delas ut och hur utdelningsbart belopp närmare skall bestämmas. När beslutet att fastställa en bolagsordning för utdelning införts i försäkringsregistret får nyordningen tillämpas för ett kommande räkenskapsår. Vinstutdelande fondförsäkringsverksamhet kan inte, som Finansinspektionen ifrågasatt, bedrivas i ett livförsäkringsbolag som saknar bestämmelser i bolagsordningen om vinstutdelningen.

I bolagsordningen bör på motsvarande sätt klargöras vad som får användas för förlusttäckning. Det sistnämnda är inte bara motiverat i fall då vinstutdelning är möjlig. Det är också motiverat att klargöra vilka överskott som skall utgöra rörelsens riskkapital i livförsäkringsaktiebolag eller ömsesidiga livförsäkringsbolag som i framtiden skall bedriva livförsäkringsrörelse utan någon vinstutdelning till ägare eller garantier. Bestämmelserna i 12 kap. 2 § FRL bör alltså ändras så att detta framgår.

Bolagsordningen bör innehålla klara och tydliga bestämmelser om vinstutdelning och förlusttäckning. Detta bör bevakas i samband med stadfästelse av bolagsordningen, liksom att innehållet överensstämmer med lag. Bestämmelserna hindrar inte att hela årets vinst förbehålls för vinstutdelning eller förlusttäckning. Även delar av vinsten kan förbehållas för detta ändamål. Fördelningen mellan försäkringstagare och aktieägare

genom gränsdragningen för vinstutdelning och förlusttäckning kan som *Aktuarieföreningen* anfört också relateras till skilda grenar.

Konsekvensen av förslaget blir att redovisade vinster och andra överskott som inte är tillgängliga för vinstutdelning eller förlusttäckning enligt bolagsordningen skall gottskrivas försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade som återbäring. En bestämmelse om detta bör också tas in i 12 kap. FRL (se 12 kap. 5 §). Bestämmelsen är av näringsrättsligt slag och skall därför inte i sig grunda någon rätt till återbäring för försäkringstagare innan återbäringen gottskrivits dem. En sådan reglering har ändå flera fördelar för livförsäkringstagarna. Vad som årligen gottskrivs dem som återbäring undantas därmed från medel som kan användas för allmän förlusttäckning. Regeln främjar även en årlig fördelning av överskott mellan riskkapital och försäkringstagarmedel, utan att förhindra olika slag av livförsäkringsavtal med differentierade villkor anpassade efter försäkringstagarnas behov. Därmed förhindras inte heller livförsäkringsprodukter med olika rätt till överskott eller utan rätt till överskott.

Bör begreppet "bonus" införas?

Försäkringsutredningen har föreslagit att termen "bonus" införs som benämning på överskottsmedel som tillgodoförs försäkringstagare eller andra ersättningsberättigade på grund av försäkringsavtal. Detta begrepp används emellertid ofta på försäkringsområdet i en delvis annan mening, t.ex. som beteckning på premierabatt med anledning av vissa års skadefrihet. Termen passar inte väl ihop med den ordning som föreslås för avsättningar i livförsäkringsbolag. Som Finansinspektionen varit inne på skulle ett nytt begrepp även förutsätta ändringar av begreppen i redovisningsreglerna vilka ansluter till EG:s försäkringsredovisningsdirektiv. Det finns inte heller skäl för att införa en helt ny terminologi på området. En annan sak är att användningen av nuvarande begrepp som "allokerad återbäring" och "återbäringsränta" i information till försäkringstagare och olika intressenter inte bör utnyttjas (se avsnitt 8.3.3).

Bör FRL föreskriva att försäkringstagarna skall garanteras viss minsta andel av överskottet?

Som några remissinstanser anfört kan det ligga nära till hands att i lag föreskriva att försäkringstagarna måste garanteras en viss minsta andel av överskottet. Sådana bestämmelser styr dock i praktiken produktutformningen på liknande sätt som nuvarande vinstutdelningsförbud. De internationella erfarenheterna visar också att livförsäkringstagarna kommer att tillgodoföras en mycket stor del av överskotten även om inga lagregler finns. Det finns också en viss risk för att en i lag angiven gräns, som knappast kan sättas alltför snäv, kan uppfattas som legitim och föranleda en större vinstutdelning än vad som annars blivit fallet. En gräns skulle därmed kunna förfela sitt syfte. En sådan gräns som remissinstanserna föreslagit utgör inte heller några garantier för att försäkringstagarna

verkligen tillgodoförs stora och skäligen överskott. Enligt regeringens mening är det viktigare att anpassa reglerna om vinstdisposition och förlusttäckning, bl.a. för att förhindra att försäkringstagarnas medel i vinstutdelande livförsäkringsbolag står den egentliga rörelserisken på det sätt som gäller för dagens återbäringsmedel. Det är också angeläget att det tydligt framgår vad som är riskkapital i bolag som inte får dela ut vinst. Det föreslås alltså inte något krav på att försäkringstagarna skall gottskrivas en viss minsta andel av bolagets vinst eller annat överskott.

Vissa frågor om bolagsordningens innehåll och om information

Med anledning av de föreslagna reglerna om överskottsbehandlingen i livförsäkringsbolag bör bestämmelserna om bolagsordningens innehåll justeras.

Bolagsordningen skall redan i dag innehålla de regler enligt vilka bolagsstämman får förfoga över bolagets vinst. En sådan bestämmelse, som saknas för aktiebolag i allmänhet, behövs alltså för livförsäkringsbolag. Eftersom det är av värde med gemensamma regler för liv- och skadeförsäkringsbolag bör bestämmelsen även i framtiden omfatta skadeförsäkringsbolag.

I fortsättningen måste frågor om förlusttäckning i livförsäkringsbolag regleras genom bestämmelser i bolagsordningen. Som *Lagrådet* har föreslagit bör denna princip återspeglas i bestämmelserna om bolagsordningen genom ett tillägg till 2 kap. 5 § 8.

Försäkringsbolagen måste informera blivande försäkringstagare om de regler för vinstutdelning och förlusttäckning som gäller i bolaget. Informationen om reglerna måste vara fullständig, korrekt och lättbegriplig. Det måste t.ex. klart framgå att bolagsordningen kan ändras beträffande framtida vinster i fall då inte all vinst redan är förbehållen bolaget. Det bemyndigande som i dag finns i 7 kap. 19 § och som föreslås bli överfört till 1 kap. 1 a § ger stöd för regeringen eller Finansinspektionen att utfärda föreskrifter om sådan information. De befintliga försäkringstagarnas rättigheter enligt försäkringsavtal måste också självfallet beaktas vid ändringar i bolaget ifråga om vinstutdelning och förlusttäckning (jfr avsnitt 14.3).

Övergångsregler för traditionella livförsäkringsbolag

En möjlighet att dela ut vinst kan inte utan vidare införas för nuvarande traditionella livförsäkringsbolag. Sådana aktiebolag och ömsesidiga bolag har nämligen meddelat försäkringar under villkor när skälighetsprincipen och ett generellt vinstutdelningsförbud har gällt. Införandet av en möjlighet att dela ut vinst till aktieägare eller garantier måste förutsätta att försäkringstagarens rättigheter och intressen tillgodoses. Vissa villkor måste därför vara uppfyllda när villkor om vinstutdelning införs. En särskild prövning bör också ske när villkor om vinstutdelning eller för-

7.3 Avsättningar till försäkringstagarfonder?

Regeringens bedömning: Det bör inte införas några bestämmelser om särskilda avsättningar av vinster till förmån för livförsäkringstagarna under eget kapital (s.k. försäkringstagarfonder). Det bör inte heller införas några nya bestämmelser om reserver inom ramen för försäkringstekniska avsättningar vilka kan användas för förlusttäckning.

Försäkringsutredningens förslag innebär att avsättningar till försäkringstagarfonder skall kunna göras enligt 12 kap. 2 § FRL. Utredningen har föreslagit att 8 kap. 15 § och 9 kap. 19 § FRL ändras så att styrelsen respektive bolagsstämman i detta fall inte skall kunna fatta beslut som otillbörligt missgynnar försäkringstagarna i förhållande till bl.a. aktieägarna (se betänkandet s. 158–160 och 283–285).

Försäkringsrörelsepromemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning (se promemorian s. 152–154).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser har godtagit Försäkringsutredningens förslag. Många remissinstanser har dock ansett att olika förändringar krävs. (En redogörelse för remissutfallet finns i försäkringsrörelsepromemorian s. 152–153).

Remissinstanserna har i princip inte invänt mot försäkringsrörelsepromemorians bedömning i denna del.

Skälen för regeringens bedömning

Försäkringstagarfonder under eget kapital

Skadeförsäkringsaktiebolag, liksom aktiebolag i allmänhet, kan helt eller delvis ha ett ideellt syfte som inte innebär att bereda vinst till aktieägarna. I sådana fall skall bolagsordningen innehålla bestämmelser om hur vinsten skall fördelas och de behållna tillgångarna vid bolagets likvidation skall användas (12 kap. 2 § FRL). Bestämmelsen kan tillämpas så att hela eller del av nettovinsten avsätts för vissa förmånstagare till särskilda fonder under eget kapital.

Om livförsäkringsaktiebolag underkastats samma vinstutdelningsregler som skadeförsäkringsaktiebolag kan det, som Försäkringsutredningen antagit, ligga nära till hands att bestämmelsen i 12 kap. 2 § tillämpas så att särskilda avsättningar görs för livförsäkringstagarnas räkning inom ramen för eget kapital. En fördel är att försäkringstagarna i de vinstutdelande bolagen då skulle kunna tillgodogöra sig vinster på rörelsen i samma mån som aktieägarna. En sådan bolagsrättslig och redovisningsmässig behandling skulle dock i högre grad än dagens regler försvåra gränsdragningen mellan rörelsens riskkapital och åtaganden mot livförsäkringstagare. Som utredningen antagit torde nämligen sådana avsättningar skapa för-

väntningar hos försäkringstagarna om en avkastning som svarar mot dessa vinstmedel. Det finns en risk för att försäkringstagarna uppfattar vinstmedlen som likvärdiga med medel som utfästs som återbäring genom avtal eller ett ensidigt beslut.

Som flera remissinstanser har anfört väcker den föreslagna ordningen också flera tillämpningsproblem. Det kan dessutom ifrågasättas om inte åtskilliga bestämmelser på annat håll, t.ex. om nyemission, behöver justeras för att tillgodose att livförsäkringstagare inte ges sämre möjligheter att tillvarata sina rättigheter än en minoritetsaktieägare. Om försäkringstagarnas kapital skall behandlas på samma sätt som externt riskkapital i rörelsen, bör försäkringstagarna i princip också vara delägare i bolaget, t.ex. i egenskap av aktieägare. Ett aktieinnehav ger ju även rätt till inflytande i bolaget och möjligheter att avyttra aktieinnehavet. I denna del bör utredningsförslaget alltså inte genomföras.

De bör framhållas att regeringens förslag till nya överskottsregler utgör ett alternativ till Försäkringsutredningens förslag om försäkringstagarfonder, för att tillgodose flera av remissynpunkterna, utan att ändå frånga de principiella utgångspunkterna för utredningsförslaget i stort.

Avsättningar till skuldposter för medel som får användas för förlusttäckning

Frågan är om det även finns anledning att ställa sig principiellt avvisande till att det i vinstutdelande livförsäkringsbolag förekommer avsättningar bland skuldposterna som är ofördelade mellan försäkringstagarkollektivet och aktieägarkollektivet och som fritt kan återtas av försäkringsbolaget för förlusttäckning. Inom brittisk försäkring förekommer skuldavsättningar i form av s.k. terminal bonus som enligt vad som kunnat inhämtas innebär att uppkomna överskott fördelas t.ex. efter avtalat försäkringsbelopp. Återbäringen är dock inte garanterad för framtiden utan kan komma att återtas av bolaget. Återbäring beräknas periodvis. Informationen om återbäringen sker normalt på så sätt att uppgift lämnas om den summa som betalas ut om försäkringsfall inträffar inom den närmaste 12-månaders- eller 6-månadersperioden tillsammans med uppgift om att beloppet kan ändras från tid till annan.

En sådan återbäringshantering bidrar inte till att hålla en tydlig skillnad mellan återbäring och riskkapital, vilket är en förutsättning för att införa möjligheter till vinstutdelning i livförsäkringsaktiebolag. Det finns i likhet med vad som anförts beträffande försäkringstagarfonder även en risk för att försäkringstagare uppfattar sådana ofördelade avsättningar på skuldsidan som likvärdiga med återbäring som försäkringstagarna har garanterats. Det är också tveksamt om sådana avsättningar — vilka i och för sig tillåts enligt artikel 22 i försäkringsredovisningsdirektivet — skulle kunna läggas till grund för en förmånsrätt för livförsäkringstagarna och hur fördelningen i så fall skall ske (se avsnitt 8.4.2). Den nu diskuterade ordningen liknar visserligen nuvarande svenska återbäringshantering. Den gäller dock under förutsättning av ett vinstutdelningsförbud.

Som vi senare återkommer till bör 12 kap. 5–8 §§ inte heller behållas ens för nuvarande traditionella livförsäkringsbolag som fortsätter verksamheten enligt tidigare premisser utan vinstutdelning och med användning av i huvudsak samma återbäringsteknik (se vidare avsnitt 14).

Det föreslås därför inte några bestämmelser om avsättningar av det slag som regleras i artikel 22 i Försäkringsredovisningsdirektivet.

7.4 Avsättningar för återbäring

Regeringens förslag: Försäkringstekniska avsättningar skall göras för garanterad och villkorad återbäring. Den garanterade återbäringen utgörs av sådan återbäring som garanterats i nominella eller reala belopp genom försäkringsavtal eller en ensidig utfästelse från bolaget. Villkorad återbäring utgörs av avtalad eller ensidigt utfäst återbäring som försäkringstagarna står en finansiell eller en försäkringsteknisk risk för.

Försäkringsutredningens förslag: Överensstämmer i vissa hänseenden med regeringens förslag. (se betänkandet s. 149–154 och 270). Utredningen har föreslagit att försäkringstekniska avsättningar skall göras för överskott som garanterats försäkringstagarna (bonus), att avsättningarna kan göras till en ofördelad fond för att senare fördelas på enskilda försäkringstagare och att bonus kan beräknas på andelar i företagsinterna fonder.

Försäkringsrörelsepromemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag (se promemorian s. 154–155).

Remissinstanserna: Flertalet av remissinstanserna har godtagit Försäkringsutredningens förslag (se dock avsnitt 7.3).

Remissinstanserna har över lag varit positiva till försäkringsrörelsepromemorians förslag. *Försäkringsförbundet* har framhållit att villkorad återbäring möjliggör nya produkter där försäkringstagaren bär en del av den egna försäkringens risker utan att delta i den kollektiva riskutjämningen. *Aktuarieföreningen* har gjort samma bedömning men konstaterar att genomlysningsprincipen ställer extra krav på nya produkter. Även *Aktuarienämnden* har välkomnat möjligheten till nya produkter som kan bestå av dels garanterade utfästelser och dels utfästelser som varierar exempelvis med värdet på en tillgångsmassa eller det aktuariella utfallet för ett enskilt försäkringsavtal. Vad som innefattas i begreppet villkorad återbäring bör enligt *Finansinspektionen* klargöras.

Skälen för regeringens förslag: Som tidigare framgått är det väsentligt att alla överskott som inte kan användas för vinstutdelning eller förlusttäckning i bolaget och som har karaktär av ett ovillkorligt eller villkorligt åtagande till försäkringstagarna behandlas som en försäkringsteknisk avsättning. Precis som i dag måste försäkringstekniska avsättningar göras enligt rörelsereglerna bl.a. för sådan garanterad återbäring som försäkringstagarna har rätt till på grund av försäkringsavtal eller ensidigt gjorda utfästelser, t.ex. beslut om att gottskriva återbäring utöver vad som avtalet garanterar. Det är emellertid väsentligt att också andra

överskott inom konventionell livförsäkring som är avsedda att tillföras försäkringstagarna senare – och som inte är riskkapital i bolaget – behandlas på motsvarande sätt, även om den närmare fördelningen på den enskilde försäkringstagaren eller en grupp av försäkringstagare har gjorts beroende av tillgångarnas värdeförändring, aktuariella förhållanden eller andra försäkringstekniska faktorer. Därför bör försäkringstekniska avsättningar göras även för sådana villkorade åtaganden.

Garanterad återbäring är en ovillkorlig skuld som kan bestämmas till nominellt eller realt belopp. Villkorad återbäring föreligger om det återbäringsbelopp som senare skall tillkomma försäkringstagarna är beroende av vilket värde förvaltade tillgångar har vid utbetalningstidpunkten eller av andra särskilda villkor som ännu inte är uppfyllda.

Den närmare avgränsningen av begreppet villkorad återbäring är visserligen en fråga som i mycket måste bedömas i praxis. De villkor som styr den villkorade återbäringen kan i princip se ut på olika sätt. De kan vara finansiella eller aktuariella. De kan också vara kopplade till i avtalen specificerade driftskostnader som dessutom skall vara möjliga att identifiera och kontrollera så att försäkringstagarna får del av överskott om kostnaderna blir lägre än vad avgiftsuttaget baserats på. Det är viktigt att försäkringstagarna genom den villkorade återbäringen inte kommer att stå en allmän rörelserisk. Den villkorade återbäringen skall däremot inte ses som en direkt ersättning till det som i dag brukar benämnas för allokerad återbäring.

Utformningen av avtalsvillkoren för återbäringen och hur detaljerade villkoren skall vara styrs också av avtalsrätten.

Som tidigare nämnts skall också sådana överskott i livförsäkringsbolag som enligt bolagsordningen inte får användas för vinstutdelning eller förlusttäckning gottskrivas försäkringstagarna som återbäring. Beroende på villkoren i bolagsordningen eller i en annan av stämman gjord utfästelse kan återbäringsbeloppen vara att bedöma som garanterad eller villkorad återbäring.

Frågan om försäkringstekniska avsättningar för bl.a. återbäring behandlas ytterligare i avsnitt 8.1 och 8.8.1.

7.5 Fördelning av återbäring mellan försäkringstagare

Regeringens förslag: Livförsäkringsbolag som gottskriver återbäring skall göra detta utgående från försäkringstagarnas och andra ersättningsberättigades bidrag till överskottet. Om återbäringen skall fördelas på annat sätt eller om rätt till återbäring saknas skall fördelningsreglerna respektive villkoret framgå av försäkringsavtalet. Samma principer skall gälla för återbäring enligt bolagsordningen.

Försäkringsutredningens förslag: Överensstämmer endast delvis med regeringens förslag (se betänkandet s. 151–154 och 270–273). Utredningen har inte föreslagit någon regel om återbäringens fördelning. Utredningen har föreslagit en ”spärregel” som innebär att ett bolag inte får väsentligt sänka den andel av överskott som bolaget ensidigt utfäst

under en följd av räkenskapsår, om det inte följer av försäkringstekniska riktlinjer eller annars finns särskilda skäl.

Försäkringsrörelsepromemorians förslag: Överensstämmer väsentligen med regeringens förslag (se promemorian s. 155–158). Av promemorians förslag framgår inte klart att bestämmelsen skall tillämpas också i andra fall än då återbäring gottskrivs enligt försäkringsavtal eller nya 12 kap. 5 §.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har tillstyrkt Försäkringsutredningens förslag eller lämnat det utan erinran. *Aktuarienämnden* har pekat på avsaknaden av riktlinjer för fördelningen av vinstmedel mellan försäkringstagare. *Advokatsamfundet* har ansett att överskott i en försäkringsgren inte bör få användas för att subventionera underskott i en annan gren. Samfundet har dock ifrågasatt om detta kan förhindras genom en väl fungerande marknad och konkurrens.

Remissinstanserna har godtagit försäkringsrörelsepromemorians förslag. *Aktuarienämnden* har ansett att det är bra att kontributionsmetoden anvisas som huvudregel även i framtiden och föreslår en teknisk justering som bättre ansluter till dagens praxis. *Finansinspektionen* har ansett att den föreslagna principen även bör gälla för återbäring från den föreslagna konsolideringsfonden.

Skälen för regeringens förslag: Som en konsekvens av att skälighetskravet utmönstras får försäkringsbolagen större frihet att komma överens med försäkringstagarna om villkoren för återbäring. Därmed skapas bättre förutsättningar för ett brett produktutbud och en effektiv konkurrens. Försäkringsavtal med olika rätt till delaktighet i överskottet bör också få förekomma. Man bör med andra ord inte i lag kräva att en rätt till överskott under alla förhållanden måste föreligga i fråga om vissa slag av försäkringslösningar. Skillnader kan vara naturliga t.ex. om den garanterade avkastningen är olika eller om avtalsvillkoren medger en större rätt till flyttning av livförsäkringssparande än nuvarande traditionella livförsäkringsavtal.

Mot bakgrund av denna bedömning blir det viktigare än i dag att principerna för återbäring direkt framgår av avtalsvillkoren och att en avtalad rätt till återbäring inte ensidigt kan ändras till försäkringstagarens nackdel utan stöd i avtalsvillkoren. Även då en rätt till återbäring saknas bör detta tydligt framgå av försäkringsavtalet. Det finns därför skäl för att anvisa en handlingsregel för fördelningen av garanterad och villkorad återbäring mellan olika försäkringstagare som bolaget skall tillämpa i avtalen om den inte avtalas bort. En regel för fördelning av återbäring är också befogad till följd av att vinster som inte får användas för vinstutdelning eller förlusttäckning enligt bolagsordningen skall gottskrivas försäkringstagarna som återbäring, även om ingen rätt till överskott finns enligt försäkringsavtal.

Försäkringsutredningen har, såvitt avser förslaget om särskilda försäkringstagarfonder, ansett att en proportionalitetsprincip för fördelning av vinster och förluster mellan å ena sidan aktieägare och å andra sidan försäkringstagare är befogad, en princip som flera remissinstanser anslutit sig till. En sådan proportionalitetsprincip är också naturlig vid fördelning av återbäring mellan olika försäkringstagargrupper och enskilda

försäkringstagare inom gruppen för det fall att inte annat är avtalat mellan bolaget och försäkringstagaren.

Med anledning av att försäkringstagare i allmänhet har förväntningar på överskott i förhållande till inbetalda premier och att den s.k. kontributionsmetoden gäller för överskottshantering i dag, bör denna princip ligga till grund för den nu diskuterade huvudregeln om fördelning av överskott mellan olika försäkringstagare. Metoden innebär att fördelningen av återbäring i största möjliga utsträckning skall baseras på de enskilda försäkringarnas bidrag till bolagets samlade överskott. Inom ramen för denna metod kan något olika tillämpningar rymmas.

En sådan huvudregel bör utformas så att den riktar sig mot försäkringsbolagen och ålägger dessa att i försäkringsvillkoren precisera vad som närmare skall gälla för fördelningen av återbäring mellan olika försäkringstagare när detta inte sker enligt kontributionsmetoden eller när försäkringstagaren saknar rätt till återbäring. På så sätt undviks att regeln får en direkt civilrättslig karaktär som tolkningsregel i avtalsförhållanden.

Motsvarande principer bör gälla i fråga om bolagsordningen för sådan återbäring av vinst som inte får användas för vinstutdelning eller förlusttäckning. Även sådan av bolagsordningens innehåll beroende återbäring bör fördelas enligt kontributionsmetoden om inte andra regler följer av bolagsordningen. Som Finansinspektionen framhållit bör detsamma gälla för återbäring från konsolideringsfond som får ske i den mån det har reglerats i bolagsordningen (se vidare avsnitt 7.6). Motsvarande bör gälla om den villkorade återbäringen skall gottskrivas i andra fall, då en avvikelse från kontributionsmetoden skall förutsätta bestämmelser i bolagsordningen.

Även villkor för fördelningen av avtalsgrundad villkorad återbäring som avviker från kontributionsmetoden skall således framgå av försäkringsavtalet, t.ex. en villkorad rätt till återbäring ur avkastningen från förvaltningen av vissa tillgångar.

Om återbäringsfördelningen regleras i bolagsordningen eller ensidigt gottskrivas av försäkringsbolaget under flera år får denna typ av medel inte förespeglas försäkringstagarna (se avsnitt 8.3.3). Därmed blir det knappast fråga om det som Advokatsamfundet berört, nämligen att förespegla eller förväntade överskott "tas från en försäkringsgren" för att "subventionera en annan gren".

En annan sak är att sloandet av vinstutdelningsförbudet och skälighetsprincipen samt en ökad konkurrens kan påverka premiesättningen. Premierna kan inte bara bli lägre utan i vissa fall också högre än vad de skulle ha varit vid tillämpningen av en princip där försäkringsgrenen måste bära sina kostnader samt tilldelas alla överskott. En ökad konkurrens motverkar dock höjda premier genom ökad effektivitet.

De preciserade fördelningsgrunderna i försäkringsavtalet eller bolagsordningen bör återspeglas i sådana försäkringstekniska riktlinjer som skall upprättas av försäkringsbolag (se vidare avsnitt 8.3.1).

Försäkringsutredningen har föreslagit en "spärregel" för sänkningar av återbäring som kan ha tilldelats försäkringstagarna av fria vinstmedel utan något stöd i avtal. Fråga uppkommer om en sådan bestämmelse behövs.

Den föreslagna bestämmelsen skulle i och för sig kunna vara av värde för försäkringstagarna i olika situationer. Med utgångspunkt i de förslag som angetts ovan kan det antas att större delen av återbäringen i framtiden kommer att tillgodoräknas försäkringstagarna med stöd av villkor som framgår av försäkringsavtalet. Därmed minskar behovet av en spärregel, eftersom utrymmet för bolaget att under avtalsperioden fritt förfoga över återbäringen reduceras. Det kan under alla förhållanden ifrågasättas om bestämmelsen i praktiken skulle få någon större betydelse, eftersom bolaget enligt utredningens förslag ändå måste kunna förbehålla sig en rätt till väsentliga ändringar i riktlinjerna. Det vore också olyckligt om försäkringstagare i gemen i förlitan på en sådana skyddsbestämmelse, som ju i sig godtar delvisa sänkningar varje år, avstår från att ställa anspråk på klara avtalsvillkor om förutsättningar för fördelningen av återbäring. Den föreslagna bestämmelsen skulle då närmast riskera att motverka en utveckling där rätten till återbäring avtalsregleras. Den aktuella spärregeln bör därför inte införas. Frågan om spärren berör också en avtalsrättslig fråga om under vilka förutsättningar en försäkringsgivare blir bunden av ett eget konsekvent agerande.

Frågan om förbudet att förespegla återbäring som inte har grund i försäkringsavtal behandlas i avsnitt 8.3.3.

7.6 Avsättning till överkurs-, reserv- och konsolideringsfond

Regeringens förslag: Livförsäkringsaktiebolag skall i princip tillämpa samma regler som skadeförsäkringsaktiebolag i fråga om avsättningar till — och nedsättningar av — överkursfond. Livförsäkringsbolag som får dela ut vinst skall tillämpa skadeförsäkringsbolagens regler om reservfond. Livförsäkringsbolag som inte får dela ut vinst skall inrätta en konsolideringsfond för avsättning av belopp som får användas för förlusttäckning. Konsolideringsfonden får användas även för annat ändamål som följer av föreskrifter i bolagsordningen.

Försäkringsutredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag (se betänkandet s. 288). Utredningen har till skillnad från regeringen föreslagit att reservfond skall inrättas även i icke vinstutdelande livförsäkringsbolag.

Försäkringsrörelsepromemorians förslag: Överensstämmer med regeringens (se promemorian s. 160–162).

Remissinstanserna har inte haft någon erinran mot Försäkringsutredningens förslag eller har avstått från att kommentera detta.

De flesta remissinstanser har godtagit försäkringsrörelsepromemorians förslag. *Försäkringsförbundet*, *Aktuari föreningen* och *Aktuarienämnden* har dock ansett att reglerna om konsolideringsfond av konkurrensskäl bör gälla även vinstutdelande livförsäkringsbolag. En minoritet inom förbundet och nämnden har dock motsatt sig detta och förordat promemoriaförslaget. *Finansinspektionen* har ifrågasatt om promemorians förslag sammantaget innebär så stor skillnad mot dagens återbärings-

hantering. *Revisorsamfundet* har mera generellt förordat en anpassning av Prop. 1998/99:87 överskottsreglerna till årsredovisningslagen.

Skälen för regeringens förslag

Med anledning av de förslag som lämnats i fråga om vinstutdelning och slopande av återbäringsfonden måste övervägas i vad mån livförsäkringsbolag skall följa samma regler som skadeförsäkringsbolag såvitt avser avsättning till — och nedsättning av — överkursfond och reservfond.

Överkursfond och reservfond

Som tidigare nämnts skall en överkursfond inrättas i skadeförsäkringsaktiebolag. I fonden redovisas den överkurs som erläggs vid emission av aktier. Till reservfonden skall skadeförsäkringsbolag göra avsättningar bl.a. vid en emission eller till följd av bestämmelse i bolagsordningen och beslut av bolagsstämman. Överkursfonden och reservfonden får användas endast för vissa ändamål, bl.a. för täckning av förluster som inte kan täckas av fritt eget kapital och, i skadeförsäkringsaktiebolag, för överföring till aktiekapitalet genom fondemission (12 kap. 9 § FRL). För livförsäkringsbolag saknas däremot regler om såväl reservfond som överkursfond. Det hänger samman med vinstutdelningsförbudet och nuvarande regler för återbäringshanteringen. I traditionella livförsäkringsaktiebolag skall överkurs vid emission av aktier sättas av till återbäringsfonden (35 § bilaga 3 till FFFS 1998:28).

Överkurs vid emission av aktier bör jämföras med tillskjutet aktiekapital. Bestämmelserna i 12 kap. 9 § om avsättning till överkursfond och användning av överkursfond för förlusttäckning bör därför gälla för samtliga livförsäkringsaktiebolag, oavsett om bolaget får dela ut vinst eller inte. I icke vinstutdelande bolag kan överkursfonden användas för förlusttäckning.

Belopp som redovisas i överkursfond och reservfond får bl.a. användas för överföring till aktiekapitalet genom fondemission. I ett senare avsnitt 7.7.2 konstateras dock att en fondemission inte får ske i icke vinstutdelande livförsäkringsbolag. Inrättandet av en reservfond är också olämpligt i sådana bolag med hänsyn till att reservfonden kan överföras till aktiekapitalet. De livförsäkringsbolag som inte får dela ut vinst bör, som behandlas nedan, inrätta en särskild fond för förlusttäckningsmedel, och saknar därför också behov av en reservfond för förlusttäckningsändamål.

Följaktligen bör endast livförsäkringsbolag som får dela ut vinst omfattas av de bestämmelser om reservfond som i dag gäller för skadeförsäkringsbolag.

Livförsäkringsbolag som inte får dela ut vinst bör således inrätta en särskild fond för de överskott som får användas för förlusttäckning. Denna fond kan lämpligen benämnas konsolideringsfond. Fondens primära syfte skall vara att fungera som konsolideringsbuffert i bolaget. Lagen bör dock inte förhindra att medel i konsolideringsfonden även används för återbäring till försäkringstagarna till den del fonden överstiger vad som behövs för bolagets konsolidering. Lagen bör också ge utrymme för annan användning än för förlusttäckning och återbäring, t.ex. bidrag till för verksamheten nyttig forskning. Konsolideringsfondens användning för olika ändamål bör regleras i bolagsordningen. Reglerna om användningen måste givetvis vara förenliga med andra regler, t.ex. vinstutdelningsförbudet och den skälighetsprincip som skall gälla för äldre livförsäkringar (angående äldre försäkringar, se avsnitt 14.2). I likhet med reservfonden bör dispositionen av konsolideringsfonden ankomma på bolagsstämman.

Information om bolagsordningens regler om konsolideringsfondens användning bör regleras i sådana myndighetsföreskrifter som får utfärdas med stöd av den nya allmänna rörelsebestämmelsen 1 kap. 1 a §.

Konsolideringsfond i vinstutdelande livförsäkringsbolag?

En konsolideringsfond skall alltså inrättas i livförsäkringsbolag, såväl aktiebolag som ömsesidiga bolag, som inte får dela ut vinst. De flesta företrädare för försäkringsbranschen har ansett att vinstutdelande försäkringsbolag av konkurrensskäl bör få inrätta en motsvarande konsolideringsfond. De har pekat på svårigheterna för dagens livförsäkringsbolag att övergå till en vinstutdelande verksamhet om inte återbäringsmedel får utnyttjas i kapitalbasen.

En av de grundläggande målsättningarna för arbetet med försäkringsrörelseren reformen är att en klar åtskillnad görs mellan försäkringstagarnas medel och bolagets riskkapital i livförsäkringsaktiebolag som får dela ut vinst till ägarna. Det kan ifrågasättas om det är möjligt att utforma bestämmelser som kan trygga försäkringstagarnas intressen med en konsolideringsfond i vinstutdelande bolag. Förslaget är neutralt mellan aktiebolag och ömsesidiga bolag på så sätt att båda associationsformerna skall ha fonden under vissa förutsättningar. En konsolideringsfond bör således inte medges i vinstutdelande livförsäkringsbolag.

Det bör också framhållas att regleringen inte i sig förhindrar att vinstutdelande livförsäkringsbolag meddelar långa försäkringar med utjämnad avkastning som dagens pensionsförsäkringar.

Konsolideringsfondens framtid bör bli föremål för fortsatta överväganden. En översyn skall inom kort påbörjas av de associationsrättsliga reglerna för försäkringsföretag. Förutsättningarna skall undersökas för en ordning där företagen i stor utsträckning följer reglerna för allmänna företag. Konsolideringsfonden tas upp i detta sammanhang.

Försäkringsförbundet och Aktuarienämnden har påpekat att en övergång till vinstutdelning i befintliga äldre livförsäkringsbolag, med inriktning på pensionsförsäkringar, kräver ett så stort tillskott av kapital att åtgärden är orealistisk. Det finns inte nu skäl att ifrågasätta denna bedömning. Det är därför möjligt att försäkringsrörelse i vinstutdelande livförsäkringsbolag framför allt kommer att avse kort sjuk- och olycksfallsförsäkring, fondlivförsäkring samt lång utjämnande livförsäkring med nya former av återbäring inom ramen för villkorad återbäring.

Övrigt

De nya rörelsereglerna syftar inte till att styra produktutvecklingen. Såväl nya som befintliga försäkringslösningar skall rymmas inom regelverket. Reformen öppnar dock möjligheterna för en bred produktutveckling.

Förslaget ger också goda möjligheter att arbeta inom ett bolag som inte delar ut vinst med sådan återbäringsteknik som i dag används för traditionella livförsäkringar. De nya reglerna kräver dock en ökad avtalsreglering av återbäring och kommer sannolikt att på sikt leda till nya former av utjämnad återbäring även i livförsäkringsbolag som inte får dela ut vinst.

Även de närmare fördelningsregler som skall tillämpas enligt kontributionsmetoden bör regleras i försäkringsavtalet. Detta gäller särskilt om ett bolag meddelar försäkringar med olika rätt till överskott eller i bolag där vinstutdelning kan äga rum. De förslag som vi lämnar beträffande försäkringstekniska grunder bygger också på detta synsätt. Åt samma håll verkar det föreslagna förbudet att förespegla återbäring som inte är avtalsreglerad.

Det kan också anmärkas att den föreslagna konsolideringsfonden på flera sätt skiljer sig från nuvarande återbäringsfond. Konsolideringsfonden skall till skillnad från återbäringsfonden redovisas inom ramen för eget kapital. Därigenom klargörs att konsolideringsfondens primära syfte är att tjäna som riskkapital. Detta förhållande tillsammans med andra lämnade förslag kommer sannolikt efter hand att medföra att återbäring tillförs försäkringstagarna på ett mer löpande sätt än vad som hittills gällt för konventionell livförsäkring. Användningen av konsolideringsfonden för annat än förlusttäckning skall till skillnad från användningen av återbäringsfonden dessutom regleras i bolagsordningen. Därigenom möjliggörs individuella anpassningar för användningen i olika bolag samtidigt som bolaget får en skyldighet att på förhand fastställa de närmare principerna för fondens användning som inte kan ändras på annat sätt än genom en ändring av bolagsordningen.

7.7.1 Uppskrivning av tillgångar

Regeringens förslag: Nuvarande redovisningsregler som möjliggör uppskrivningar av materiella och finansiella tillgångar tas bort i livförsäkringsbolag.

Försäkringsutredningen har inte särskilt behandlat frågan.

Försäkringsrörelsepromemorians förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag (se promemorian s. 158 och 159). Promemorians förslag avsåg även skadeförsäkringsbolag.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har överlag inte haft några invändningar mot promemorians förslag. Endast *Försäkringsförbundet* har ansett att uppskrivningsmöjligheten bör behållas.

Skälen för regeringens förslag: De nya redovisningsreglerna för försäkringsbolag som införts genom ÅRFL innebär att positiva värdeförändringar på tillgångar kan beaktas i redovisningen, dels inom ramen för uppskrivningsreglerna vid en värdering med utgångspunkt i anskaffningsvärdet, dels vid en värdering till verkligt värde (se avsnitt 7.1). En värdering till verkligt värde innebär i jämförelse med uppskrivningsreglerna en mera konsekvent och systematisk behandling av s.k. dolda reserver. Denna värderingsmetod ger samtidigt en bättre bild i balansräkningen av bolagets konsolidering, eftersom värdeökningar och värdenedgångar beaktas konsekvent. Från analysynpunkt är därför en sådan redovisning att föredra (jfr prop. 1995/96:10 del 4 s. 67).

De skäl som motiverar uppskrivningsreglerna torde lika väl tillgodoses av regler om en värdering till verkligt värde. Nuvarande uppskrivningsregler är dessutom mindre meningsfulla för konventionella livförsäkringsbolag och i ömsesidiga skadeförsäkringsbolag sedan äldre regler om uppskrivningsbeloppets användning för bl.a. utjämning mot nedskrivningar på andra tillgångar utmönstrats.

Det kan visserligen argumenteras för att uppskrivningsreglerna skall finnas kvar för att kunna tillämpas enbart på aktier och andelar i dotter- och intresseföretag, som är undantagna från reglerna om en värdering till verkligt värde. En alternativ väg kan dock vara att tillåta en värdering till verkligt värde även för sådana tillgångar. Vid innehav i dotter- och intresseföretag föreligger dessutom ett betydande inflytande som i vart fall när det gäller dotterföretag ger försäkringsbolaget möjligheter att genomdriva en utdelning från det ägda företaget. På så sätt kan värdeökningar i form av utdelningsbara vinster ändå komma försäkringsbolaget tillgodo. Det kan vidare anmärkas att 7 kap. 22 och 24 §§ ger möjligheter att, efter Finansinspektionens medgivande, beakta övervärden på tillgångar i kapitalbasen även om ingen uppskrivning har skett i balansräkningen.

I försäkringsrörelsepromemorian har föreslagits att reglerna om uppskrivning av finansiella och materiella tillgångar upphävs beträffande såväl liv- som skadeförsäkringsbolag. Sveriges Försäkringsförbund har å andra sidan förklarat att det inte finns tillräckliga skäl för detta. Enligt

förbundet har reglerna fortfarande betydelse för skadeförsäkringsbolag och kan få det även i framtida livförsäkringsbolag.

Som flera gånger framhållits bör de reformerade rörelsereglerna bidra till en klarare distinktion i livförsäkringsbolag mellan överskott som tillkommer försäkringstagarna respektive överskott som utgör företagets riskkapital. Det är från denna synpunkt tveksamt med uppskrivningsregler på livförsäkringssidan eftersom värdet på uppskrivna tillgångar förs direkt till eget kapital. I skadeförsäkringsbolag kan uppskrivningsfonden föras till aktiekapitalet. En sådan ordning i livförsäkringsbolag kan medföra problem om försäkringstagarna har rätt till återbäring beräknat på rörelsens överskott. Vid en värdering till verkligt värde skall det värde som överstiger anskaffningsvärdet visserligen sättas av till en fond för orealiserade vinster under eget kapital. Sådana vinster ingår dock i årets resultat samtidigt som fonden för orealiserade vinster, till skillnad från uppskrivningsfonden, inte får användas för allmän förlusttäckning.

Det bör därför tills vidare inte finnas någon uppskrivningsmöjlighet av tillgångar i livförsäkringsbolag där reglerna hittills varit av liten betydelse.

Det är som framhållits i försäkringsrörelsepromemorian allmänt sett av vikt att liv- och skadeförsäkringsbolag tillämpar samma värderingsregler för redovisningen. Försäkringsförbundet har dock framhållit att en uppskrivningsmöjlighet är av särskilt värde för skadeförsäkringsbolagen. I den associationsrättsliga översyn som aviserats tidigare finns anledning att behandla även sådana frågor som berör försäkringsbolagens uppskrivningsmöjligheter. Det finns då anledning att överväga frågorna på nytt. Reglerna för skadeförsäkringsbolag bör därför inte ändras nu.

7.7.2 Fondemission

Regeringens förslag: En ökning av aktiekapitalet genom överföring av utdelningsbara medel och belopp i reservfond eller överkursfond (fondemission) tillåts i livförsäkringsaktiebolag som får dela ut vinst.

Försäkringsutredningens förslag: Överensstämmer i sak med regeringens förslag (se betänkandet s. 171 och 261).

Försäkringsrörelsepromemorians förslag: Överensstämmer helt med regeringens (se promemorian s. 159 och 160).

Remissinstanserna har inte haft någon erinran mot förslagen.

Skälen för regeringens förslag: I traditionella livförsäkringsaktiebolag är fondemission förbjuden som en följd av nuvarande vinstutdelningsförbud (4 kap. 1 § FRL och prop. 1981/82:180 s. 173). Som en konsekvens av att vinstutdelningsförbudet avskaffas för konventionella livförsäkringsaktiebolag bör även bestämmelserna om fondemission ändras. I livförsäkringsaktiebolag som får dela ut vinst bör — på samma sätt som i skadeförsäkringsaktiebolag — utdelningsbara medel eller tillgängliga belopp i bl.a. reservfond kunna användas för en överföring till aktiekapitalet. Fondemission bör däremot inte tillåtas i sådana livförsäkringsaktiebolag som inte får dela ut vinst, främst eftersom

aktiekapitalet kan tillgodogöras aktieägarna efter ett beslut om ned-sättning. Prop. 1998/99:87

I ömsesidiga bolag saknas i dag motsvarighet till aktiebolagens aktiekapital. Några bestämmelser om fondemission är därför inte aktuella för sådana bolag.

7.7.3 Tvångssparande

Regeringens bedömning: Det bör inte vara någon skyldighet för försäkringsbolag att spara en viss andel av årets nettovinst i en bunden fond.

Försäkringsutredningens förslag: Utredningen har föreslagit att försäkringsbolag skall sätta av en viss andel av årsvinsten till reservfonden (se betänkandet s. 171, 288 och 289).

Försäkringsrörelsepromemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag (se promemorian s. 160–162).

Remissinstanserna har inte närmare kommenterat förslagen.

Skälen för regeringens bedömning: Försäkringsbolag behöver inte, till skillnad från flertalet andra svenska företag, göra årliga avsättningar till reservfonden baserade på nettovinsten. Undantaget har motiverats med att reservfonden varit av underordnad betydelse för försäkringsbolagens konsolidering (se prop. 1980/81:180 s. 270 och 271).

Genom slopandet av reglerna om återbäringsmedel, som tidigare tjänat som primärt riskkapital, blir reservfonden respektive den föreslagna konsolideringsfonden av central betydelse för konsolideringen i vinstutdelande respektive icke vinstutdelande livförsäkringsbolag. Som tidigare anförts bör försäkringsbolag omfattas av samma associationsrättsliga regler som allmänna företag, om inte annat följer av deras särart. Detta talar för att såväl liv- som skadeförsäkringsbolag skall underkastas regler om tvångssparande.

Om ett krav på avsättningar införs måste det anges hur stor reservfonden måste vara för att avsättningarna skall kunna underlåtas. Utredningen har föreslagit att reservfonden och överkursfonden tillsammans måste uppgå till tjugo procent av aktiekapitalet. Förslaget överensstämmer med nuvarande regler för de allmänna aktiebolagen (12 kap. 4 § aktiebolagslagen). Utredningens förslag kan dock inte utan vidare tillämpas på de ömsesidiga försäkringsbolagen där det saknas en direkt motsvarighet till aktiekapitalet som gränsen kan knytas till.

Mot bakgrund av att Aktiebolagskommittén i sitt delbetänkande Vinstutdelning i aktiebolag (SOU 1997:168) föreslagit att motsvarande bestämmelser i aktiebolagslagen tas bort bör ett avsättningskrav inte införas nu för försäkringsbolag. Frågan får i stället tas upp i ett senare sammanhang när slutsatser kan dras från de pågående beredningarna i ämnet för allmänna aktiebolag.

Regeringens förslag: En minoritet av aktieägare i skadeförsäkringsaktiebolag och i livförsäkringsaktiebolag som får dela ut vinst skall ha rätt till vinstutdelning i samma mån som aktieägare i allmänna aktiebolag. En särskild erinran tas in om att sådan vinstutdelning inte får stå i strid med stabilitetsprincipen.

Försäkringsutredningens förslag: Överensstämmer i sak med regeringens förslag men saknar en uttrycklig begränsning till vinstutdelande livförsäkringsaktiebolag liksom en hänvisning till stabilitetsprincipen (se betänkandet s. 288).

Försäkringsrörelsepromemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag (se promemorian s. 163 och 164).

Remissinstanserna har godtagit förslagen.

Bakgrund: Beslut om vinstutdelning fattas enligt 12 kap. 3 § FRL av bolagsstämman. Bestämmelser har sin motsvarighet i 12 kap. 3 § första stycket aktiebolagslagen. För allmänna aktiebolag gäller, till skillnad från försäkringsbolag, att en minoritet som representerar minst en tiondel av aktiekapitalet har rätt att påkalla vinstutdelning med ett på visst sätt bestämt belopp. Minoriteten kan kräva utdelning av högst halva nettovinsten för året, men inte med mer än fem procent av bolagets egna kapital, sedan avdrag skett för sådana belopp som enligt lag eller bolagsordning skall sättas av till bundet eget kapital eller användas för något annat ändamål än vinstutdelning. Vidare får vinstutdelning inte stå i strid med den s.k. försiktighetsprincipen (12 kap. 3 § andra stycket aktiebolagslagen).

Bestämmelserna om tvångsutdelning utgör ett skydd mot maktmissbruk i form av en vägran att besluta om vinstutdelning, s.k. utsvältning (se prop. 1975:103 s. 249). I skadeförsäkringsaktiebolag har det emellertid ansetts att aktieägarnas krav på vinstutdelning bör stå tillbaka för försäkringstagarnas intresse av låga premier och återbäring. Några bestämmelser om tvångsutdelning har därför inte införts för sådana bolag (prop. 1948:50 s. 307, se även prop. 1981/82:180 s. 264). Att motsvarande bestämmelser saknas för traditionella livförsäkringsbolag är en konsekvens av vinstutdelningsförbudet.

Skälen för regeringens förslag: En särreglering för försäkringsbolagen i frågan om minoritetsaktieägares rätt till tvångsutdelning har svaga motiv. Andra förhållanden, bl.a. en förbättrad genomlysning av försäkringsvillkor och en alltmer ökad konkurrens på försäkringsmarknaden, har större betydelse för att främja försäkringstagarnas intresse av låga premier och skälig återbäring. Den allmänna bolagsrättsliga bestämmelsens syfte är att skydda en minoritet av aktieägare från missbruk av en majoritet genom utsvältning och avser i praktiken endast belopp som är klart disponibla för vinstutdelning. Det framstår åtminstone numera som tveksamt om en avsaknad av en rätt till tvångsutdelning innebär att medlen i stället kommer försäkringstagarna tillgodo genom låga premier eller återbäring. De avsättningar som skall göras enligt lag eller bolagsordning eller de behov av konsolidering som följer av försiktighetsprincipen äger företräde framför minoritetens rätt till utdelning.

Detsamma bör naturligt nog gälla de krav på konsolidering som följer av den stabilitetsprincip som föreslås lagfäst (se avsnitt 6.2). Därmed kan inte heller försäkringstagarnas intresse av att åtagandena enligt försäkringsavtal skall kunna fullföljas åberopas som ett skäl emot en rätt till tvångsutdelning för minoritetsaktieägare.

I skadeförsäkringsbolag bör alltså aktieägare som representerar minst en tiondel av aktiekapitalet ha rätt att påkalla vinstutdelning. En sådan bestämmelse bör utformas i nära överensstämmelse med motsvarande bestämmelse i aktiebolagslagen. Bland annat bör en erinran tas in om att utdelning inte får ske i strid med försiktighetsprincipen enligt 12 kap. 2 § FRL. I linje med denna hänvisning bör även erinras om att utdelning inte heller får stå i strid med den särskilda stabilitetsprincip som föreslås lagfäst i 1 kap. 1 a §.

Som tidigare behandlats föreslås vinstutdelning bli tillåten i livförsäkringsbolag som har bestämmelser om detta i bolagsordningen (se avsnitt 7.2). Bestämmelserna om tvångsutdelning bör därför gälla minoritetsaktieägarna i sådana livförsäkringsaktiebolag. I livförsäkringsaktiebolag där vinstutdelning överhuvudtaget inte kan ske saknas utrymme för regler om tvångsutdelning.

I ömsesidiga försäkringsbolag ställer sig saken annorlunda. Om och i vilken mån som avkastning skall utgå på det garantikapital som garantierna skjutit till regleras i samband med tillskottet. Det saknas därför anledning att införa några lagregler om särskild rätt till tvångsutdelning för garantier.

7.7.5 Låneförbud för aktieägare m.fl.

Regeringens bedömning: Inga ändringar bör göras nu i bestämmelserna om förbud för ledning och aktuarier att låna från försäkringsbolaget.

Försäkringsutredningens förslag: Utredningen har föreslagit att aktuarier undantas från låneförbudet samt att aktieägare och garantier, liksom närstående till dessa, skall omfattas av låneförbudet (se betänkandet s. 226 och 290).

Försäkringsrörelsepromemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens (se promemorian s. 164–166).

Remissinstanserna: Remissinstanserna har över lag godtagit Försäkringsutredningens förslag. *Advokatsamfundet* har efterlyst regler dels för existerande lån som träffas av ett utvidgat förbud, dels för börsnoterade försäkringsbolag som är aktiva med utlåning till försäkringstagare vilka i sin tur kan äga aktier i bolaget.

Remissinstanserna har inte haft någon erinran mot försäkringsrörelsepromemorians bedömning.

Bakgrund: För aktiebolag i allmänhet gäller enligt 12 kap. 7 § aktiebolagslagen att bolag inte får lämna penninglån till den som äger aktier i eller är styrelseledamot eller verkställande direktör i bolaget eller annat bolag i samma koncern. Detsamma gäller i fråga om lån till den fysiska

eller juridiska person som är på visst sätt närstående till denna personkrets. Från låneförbudet gäller vissa undantag om gäldenären är en kommun, ett företag i en koncern där långivaren ingår, någon som driver rörelse och lånet betingas av affärsmässiga skäl eller en aktieägare vars innehav inte uppgår till viss storlek (understiger gränserna en procent av aktiekapitalet och 500 aktier i bolaget respektive koncernen). Aktiebolag får enligt paragrafen inte heller lämna penninglån i syfte att den angivna personkretsen skall förvärva aktier i bolaget. Från denna regel gäller vissa undantag för anställda. Bestämmelserna om förbud mot penninglån äger motsvarande tillämpning på ställande av säkerhet.

Låneförbudet i 12 kap. 12 § FRL ansluter nära till låneförbudet i 12 kap. 7 § aktiebolagslagen, men omfattar till skillnad från det förbudet inte aktieägare. Låneförbudet i FRL omfattar även aktuarier i försäkringsbolag.

Förbudet i aktiebolagslagen mot att lämna penninglån till aktieägare infördes i syfte att bl.a. komma till rätta med det skattemässiga problemet att aktieägare i fåmansbolag ofta lånade pengar från bolaget för sin privata konsumtion och därmed sköt upp beskattningen (prop. 1973:93 s. 90). Skälet till att det nuvarande låneförbudet i FRL inte omfattar aktieägare eller garantier är att försäkringsbolagens utlåningsverksamhet inte har ansetts medföra någon egentlig risk för sådan skatteflykt eller urholkning av det bundna egna kapitalet som utgör underlag för förbudet enligt aktiebolagslagen (prop. 1981/82:180 s. 273).

För banker gäller i stället för aktiebolagslagens låneförbud bestämmelser om kreditjäv i 2 kap. 17 § bankrörelselagen (1987:617). Detta hänger samman med att bankernas huvudsakliga verksamhet består i att lämna krediter. Kreditjävsbestämmelserna innebär att en bank inte får lämna kredit till styrelseledamöter, aktieägare m.fl. eller närstående till dessa, på andra villkor än sådana som banken normalt uppställer. Banklagstiftningens kreditjävsbestämmelser omfattar dock endast aktieägare som äger minst tre procent av aktiekapitalet. Bestämmelserna har fått sin nuvarande utformning i syfte att förhindra att denna krets beviljas kredit i sådan omfattning eller på sådana villkor att det finns anledning att befara att kreditgivningsrätten utnyttjas på ett otillbörligt sätt (prop. 1986/87:12 Band 1 s. 197).

Bestämmelser om kreditjäv har av samma skäl som för banker numera införts även för kreditmarknadsföretag och värdepappersbolag där kreditgivning är ett naturligt inslag i rörelsen [3 kap. 10 § lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet och 3 kap. 7 § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse].

Aktiebolagens regler om låneförbud har nyligen föreslagits ändrad av Aktiebolagskommittén i delbetänkandet Vinstutdelning i aktiebolag (SOU 1997:168). Kommittén anser att aktiebolagslagen bör utformas utan närmare skattemässiga hänsyn och att reglerna om lån från bolaget till aktieägare och ledamöter i bolagsorganen bör ses som en del av lagens kapitalskyddsregler och att den bärande tanken i reglerna bör vara att förbjuda lån som riskerar att försvaga skyddet för borgenärskollektivet. Kommittén föreslår att det nuvarande låneförbudet ersätts av en bestämmelse av innebörd att aktiebolag får lämna penninglån till den

aktuella kretsen under förutsättning att de utlånade medlen skulle ha kunnat betalas ut i form av vinstutdelning och att betryggande säkerhet ställs för lånet (s. 87–89).

Skälen för regeringens bedömning: Som Advokatsamfundet påpekat kan vissa försäkringsbolag vara aktiva långgivare till bl.a. försäkringstagare som i sin tur kan äga aktier i bolaget. Även i försäkringsbolag kan alltså utlåning ingå som ett naturligt inslag i kapitalförvaltningen. Det kan därför finnas skäl för att ha bestämmelser om kreditjäv i stället för regler motsvarande aktiebolagslagens låneförbud. En sådan lösning skulle även innebära en med andra finansiella företag gemensam reglering.

Ett slutligt ställningstagande i denna fråga bör dock avvakta resultatet av beredningen av Aktiebolagskommitténs nämnda delbetänkande. Även behandlingen av frågan om regler för utlåning från försäkringsbolag till garantier och aktuarier bör lämpligen anstå och behandlas gemensamt med frågan om regler för utlåning till försäkringsbolagens aktieägare. I det sammanhanget kan det även finnas anledning att överväga om inte utlåning till delägare bör bedömas på samma sätt som utlåning till aktieägare.

8.1 Försäkringstekniska avsättningar enligt FRL

Regeringens förslag: Rörelsereglerna om försäkringstekniska avsättningar i 7 kap. 1–2 §§ FRL justeras i flera avseenden:

Benämningarna på avsättningarna anpassas till terminologin i redovisningsreglerna i ÅRFL. Lagreglerna om avsättningarnas innehåll och beräkning förtydligas.

Reglerna om avsättning för tilldelad återbäring ersätts av regler om avsättningar för garanterad och villkorad återbäring.

Sådana åtaganden inom fondförsäkring som försäkringstagarna bär risken för regleras i en särskild punkt.

Försäkringsutredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. Utredningen har inte kunnat beakta de lagändringar som genomfördes den 1 januari 1996 i ÅRFL. Förslagen skiljer sig också åt rörande överskottens disposition (se avsnitt 7 och betänkandet s. 149–154, 270 och 271).

Försäkringsrörelsepromemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag (se promemorian s. 167-175, 319 och 320). I promemoriaförslaget var den särskilda avsättningen för fondförsäkringar inte begränsad till åtaganden som försäkringstagaren bär risken för. Vidare saknade författningsförslaget en närmare definition av garanterad återbäring.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser har inte kommenterat Försäkringsutredningens förslag. *Finansinspektionen* har påpekat att utredningens förslag inte beaktat de ändringar som infördes den 1 januari 1996 och att det därför krävs en översyn av bestämmelserna i 7 kap. 1 och 2 §§ FRL. Inspektionen har vidare pekat på en oklarhet i synen på betryggande värdering i premiereservgrunderna och relationen till andra poster inom försäkringstekniska avsättningar och till solvenskraven. Det har även ifrågasatts om inte viss regel strider mot kraven i artikel 18 i tredje livförsäkringsdirektivet (92/96/EEG) och om den allmänna bestämmelsen om avsättningarnas värdering passar för lång livförsäkring. Vidare förordas att beräkningsreglerna för livförsäkringar förs över till en egen paragraf.

Remissinstanserna har i stort inte haft några invändningar mot försäkringsrörelsepromemorians förslag i dessa delar. *Finansinspektionen* har anfört att det är oklart när en avsättning skall göras för sådan återbäring av överskott som inte får användas för vinstutdelning eller förlusttäckning enligt bolagsordningen. Enligt inspektionen bör begreppet garanterad återbäring definieras i lagen och gränserna mellan olika avsättningar klargöras. *Aktuarieföreningen* och *Aktuarienämnden* har anfört att reglerna om förstärkning av avsättningar även bör gälla fondförsäkringar där inte fondförsäkringarnas tillgodohavanden påverkas enligt avtalet. Enligt nämnden bör motsvarande gälla för villkorad återbäring.

Försäkringstekniska avsättningar — allmänt

I 7 kap. 1 och 2 §§ FRL finns rörelsereglerna om omfattningen och beräkningen av försäkringstekniska avsättningar. Utgångspunkten för såväl liv- som skadeförsäkringsrörelse är att avsättningarna vid varje tidpunkt skall motsvara de belopp som fordras för att uppfylla alla åtaganden som skäligen kan förväntas uppkomma med anledning av ingångna försäkringsavtal (1 §). Bestämmelsen bygger på en soliditetsprincip och infördes i samband med införlivandet av försäkringsredovisningsdirektivet i svensk rätt (jfr artikel 56 i direktivet).

Lagens regler om försäkringstekniska avsättningar är relativt allmänt hållna och kompletteras av föreskrifter och allmänna råd om klassificering och värdering [se främst Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 1998:28) om årsredovisningen i försäkringsföretag samt föreskrifter och allmänna råd (FFFS 1997:32) om beräkning av premiereserv för livförsäkringsrörelse samt för livränta eller sjukränta som tillhör annan försäkring än livförsäkring].

Bestämmelserna om försäkringstekniska avsättningar är av grundläggande betydelse vid tillämpningen av flera rörelseregler. Omfattningen och beräkningen får t.ex. betydelse för hur stora skuldtäckningstillgångarna måste vara vid varje tillfälle (se 9 §). Vidare får reglerna betydelse för kravet på lägsta driftskapital (solvensmarginalen) inom livförsäkringsrörelse (se 23 §).

Klassificeringen och beräkningen av försäkringstekniska avsättningar enligt rörelsereglerna ligger till grund för årsredovisningen. I årsredovisningen redovisas emellertid vissa avsättningar under beteckningar som avviker från de som används i rörelsereglerna (se 4 kap. 9 § ÅRFL). De benämningar som används i ÅRFL föranleds av föreskrifter i EG:s försäkringsredovisningsdirektiv.

I det följande beskrivs översiktligt rörelsereglerna om försäkringstekniska avsättningar. Bestämmelserna har ändrats flera gånger i samband med införlivandet av EG:s direktiv för försäkringsbolag. (En närmare beskrivning av EG:s regler om försäkringstekniska avsättningar finns i betänkandet SOU 1993:108 s. 58-60 och i propositionen 1994/95:10 del 4 s 104-108.). Eftersom rörelsereglerna har samband med indelningen och värderingen enligt årsredovisningen berörs även redovisningsreglerna.

Premiereserven

De försäkringstekniska avsättningarna omfattar först och främst bolagets åtaganden för löpande försäkringar. Denna avsättning kallas i rörelsereglerna premiereserven (se 1 § första stycket 1). Premiereserven omfattar uppskattade ersättningsbelopp för framtida försäkringsfall och driftskostnader för redan ingångna försäkringsavtal. Statistiska metoder används oftast som hjälpmedel för att uppskatta hur många och hur stora

försäkringsfall som kan uppkomma. Hänsyn tas också till iakttagna trender och prognoser om kostnadsökningar.

Reglerna om beräkning av premiereserven genomgick flera ändringar vid införlivandet av reglerna i artikel 19 i EG:s tredje livförsäkringsdirektiv respektive artikel 17 i första livförsäkringsdirektivet i dess lydelse enligt artikel 18 i tredje livförsäkringsdirektivet (prop. 1994/95:184 s. 131).

Därefter infördes även för skadeförsäkringsrörelse regler om huvudprinciperna för beräkningen av premiereserven motsvarande artikel 25 och 26 i försäkringsredovisningsdirektivet (se prop. 1995/96:10, del 4).

Utgångspunkterna för beräkningen av premiereserven är i princip samma för liv- och skadeförsäkringar. Beräkningarna är dock mera komplicerade för livförsäkringar än för skadeförsäkringar. Avtalstiden är ofta lång för livförsäkring. Premiereserven skall för såväl liv- som skadeförsäkringsrörelsen motsvara summan av alla premiereserver som var för sig svarar mot ett enskilt försäkringsavtal.

I premiereserven för livförsäkringsrörelse skall räknas in ett tillägg för att täcka förluster på grund av att försäkringar upphör i förtid.

I premiereserven för skadeförsäkringsrörelsen skall inkluderas ett för bolaget beräknat tillägg som behövs för att möta förluster på grund av kvardröjande risker.

I stället för att beräkna premiereserven individuellt för varje liv- eller skadeförsäkringsavtal får reserven beräknas enligt en kollektiv beräkningsmetod. Det skall dock ske genom en försäkringsmatematiskt vedertagen metod. En förutsättning är också att beräkningen enligt en sådan metod kan bedömas ge i stort samma resultat som om beräkningen hade skett för varje försäkring (2 § första stycket).

Beräkningen av premiereserven för livförsäkringsavtal avviker på ett betydelsefullt från beräkningarna av premiereserven för skadeförsäkringsavtal. Den bestäms som huvudregel till skillnaden mellan det förväntade kapitalvärdet av bolagets framtida utgifter för försäkringsavtalet och det förväntade kapitalvärdet av bolagets framtida premier för försäkringsavtalet (prospektiv beräkningsmetod). En annan försäkringsmatematisk metod får dock användas, om reserveringarna beräknad enligt en sådan metod inte blir lägre än om den prospektiva metoden tillämpats eller om den prospektiva metoden inte är möjlig att tillämpa på försäkringsavtalet. Därigenom tillåts att premiereserven beräknas enligt en s.k. retrospektiv beräkningsmetod. Enligt denna metod baseras beräkningen på hur stor andel av premierna och kapitalavkastning som finns kvar sedan hänsyn tagits till riskpremier, verkliga kostnader och utbetalda periodiska försäkringsersättningar. Beräkningarna av premiereserven för ett livförsäkringsavtal skall grundas på betryggande antaganden om dödlighet och andra riskmått, räntesats samt driftskostnader (2 § andra stycket som hänvisar till 5 § första och andra stycket).

I balansräkningen i årsredovisningen skall premiereserven för skadeförsäkringsrörelsen tas upp under benämningen "Avsättning för ej intjänade premier och kvardröjande risker". Premiereserven för livförsäkringsrörelsen, med tillägg för sådan tilldelad återbäring som inte förfallit till betalning, skall betecknas "Livförsäkringsavsättning" (se 4 kap. 9 §

ÅRFL). Reglerna bygger på artikel 26 och 27 i EG:s försäkringsredovisningsdirektiv. Det ansågs att begreppet premiereserv tills vidare borde behållas i rörelsereglerna i avvaktan på beredningen av Försäkringsutredningens slutbetänkande (se prop. 1995/96:10 del 4 s. 17, 18, 108, 222 och 276 och 277).

Avsättning för oreglerade skador

De försäkringstekniska avsättningarna omfattar också ansvarigheten för inträffade oreglerade försäkringsfall, kostnader som beräknas uppkomma för regleringen av dessa samt tilldelad återbäring som har förfallit till betalning, men ännu inte betalats ut (1 § första stycket 2). I äldre rätt användes i stället beteckningarna ”skadebehandlingsreserv” och ”ersättningsreserv”. De slopades som en följd av harmoniseringen till EG:s försäkringsdirektiv (artikel 28, prop. 1995/96:10 del 4 s. 276).

Avsättningen för oreglerade skador skall beräknas särskilt för varje försäkringsfall. För skadeförsäkringsrörelse får statistiska metoder användas om dessa leder till en tillräcklig avsättning med beaktande av skadornas art (1 § tredje stycket). Avsättningen beräknas till uppskattad slutlig kostnad för att tillgodose alla krav som beror på händelser som redan inträffat, men med avdrag för belopp som redan betalats ut med anledning av ersättningskraven. Vidare ingår även framtida kostnader för regleringen av inträffade försäkringsfall där regleringen påbörjats men ännu inte avslutats. Genom avsättningen skall också beaktas inträffade men ej inrapporterade skador (IBNR). Beräkningen av sådana okända skador skall ske på basis av företagets erfarenhet och skadeutfall (39 § bilaga 3 till FFFS 1998:28).

Avsättning för återbäring

Som en tredje post rymmer försäkringstekniska avsättningarna tilldelad återbäring som inte förfallit till betalning. En uppdelning görs enligt lagrummet för sådan tilldelad återbäring som hör till livförsäkringsrörelsen och sådan tilldelad återbäring som hör till annan rörelse än livförsäkringsrörelse (1 § första stycket 3 och 4). Som nyss nämnts skall sådan tilldelad återbäring som förfallit till betalning men ännu inte betalats ut ingå i avsättningen för oreglerade skador.

I balansräkningen i årsredovisningen skall tilldelad återbäring inom livförsäkringsrörelsen tas upp tillsammans med premiereserven under benämningen livförsäkringsavsättning (EE.2), se 4 kap. 9 § ÅRFL. Enligt Finansinspektionens allmänna råd bör detta avse sådan återbäring som tilldelats enskilda försäkringstagare eller försäkringsavtal. Har livförsäkringsbolag i stället tilldelat återbäring utan sådan fördelning skall beloppet i stället redovisas i posten avsättning för återbäring och rabatter (EE.4), se allmänt råd till 40 § bilaga 3 till FFFS 1997:27.

Skadeförsäkringsbolag som meddelar kreditförsäkring skall göra särskilda avsättningar att användas för förlusttäckning inom denna försäkringsklass. Reglerna infördes i samband med att EES-avtalet genomfördes. De innebär att utjämningsavsättningen upp till viss nivå skall redovisas som en försäkringsteknisk avsättning (jfr. prop. 1992/93:257 s. 114 ff.). Avsättningarna skall motsvara 75 procent av det tekniska överskottet i kreditförsäkringsrörelse, men inte överstiga 12 procent av premieintäkten för egen räkning. Avsättningarna skall ske till dess den årliga premieintäkten motsvarar 150 procent av den högsta årliga premieintäkten för de fem senaste räkenskapsåren. En återföring av avsättningarna får bara göras för att täcka ett tekniskt underskott hänförligt till kreditförsäkringsrörelsen. Sådana avsättningar utgör inom den gräns som anges i 12 kap. 9 a § en försäkringsteknisk avsättning (7 kap. 1 § första stycket 5).

Skälen för regeringens förslag

Premiereserv (avsättning för ej intjänade premier och kvardröjande risker respektive livförsäkringsavsättning)

I samband med genomförandet av försäkringsredovisningsdirektivet, utmönstrades de äldre benämningarna ersättningsreserv och skadebehandlingsreserv ur FRL. Sådana skuldposter ingår enligt FRL och ÅRFL i "avsättning för oreglerade skador". En motsvarande samordning föreslås i placeringspromemorian för premiereserven, som i årsredovisningen skall redovisas under rubriken "avsättning för ej intjänade premier och kvardröjande risker" i skadeförsäkring och under rubriken "livförsäkringsavsättning" i livförsäkring.

Det är i och för sig en fördel om ett gemensamt begrepp kan användas för skade- och livförsäkringar. Begreppen i rörelsereglerna bör dock sammanfalla de som används i årsredovisningen. Begreppet "premiereserv" har redan tidigare konstaterats vara mindre väl förenligt med försäkringsredovisningsdirektivet. Betoningen på "reserv" är också mindre lämplig för en skuldpost (jfr prop. 1995/96:10 del 4 s. 276 och 277). Den naturligaste lösningen är att begreppet premiereserv utmönstras ur rörelsereglerna och ersätts av redovisningsreglernas begrepp.

Premiereserven definieras i FRL som bolagets ansvarighet för löpande försäkringar. I samband med ändringarna i terminologin bör det i lag något närmare förtydligas vilka slag av åtaganden som avses (se vidare författningskommentaren till 7 kap. 1 §). Mera detaljerade regler om vilka kostnader som skall beaktas bör vid behov regleras genom myndighetsföreskrifter.

Nuvarande regler om försäkringstekniska avsättningar bygger på att avsättningar endast görs för s.k. tilldelad återbäring, dvs. sådan återbäring som har garanterats den enskilde. Överskott som reserverats i nuvarande återbäringsfond ingår inte i de försäkringstekniska avsättningarna. Dessa överskott är inte säkrade för försäkringstagaren.

Som en följd av förslaget bör nuvarande regler ändras. Reglerna bör bygga på att avsättningar görs för garanterad och villkorad återbäring.

En skillnad bör alltså göras mellan återbäring som är garanterad för försäkringstagarna i nominella eller reala belopp respektive återbäring som är villkorad på så sätt att försäkringstagarna står en finansiell eller en försäkringsteknisk risk för att få återbäringen.

När det gäller villkorad återbäring kan det t.ex. ha avtalats att försäkringstagarna helt står den finansiella risken för förvaltningen av vissa tillgångar eller tillgångsvärden. En annan lösning är att försäkringstagaren står en aktuariell risk beträffande rätten till ansamlad återbäring, t.ex. på så sätt att en viss ålder skall uppnås för att den skall tillgodoräknas. I vilken omfattning som försäkringstagarna skall bära risken bestäms av försäkringsavtalet eller av villkoren för en ensidig utfästelse av bolaget.

Garanterad återbäring bör, som Finansinspektionen föreslagit, närmare definieras i lagen. Författningstexten om villkorad återbäring bör också förtydligas något. Villkorad återbäring torde få relevans endast för livförsäkringar. Bestämmelsen om avsättningarna för villkorad återbäring har därför begränsats till sådana försäkringar.

Det finns inte skäl för ytterligare regler i lag om gränsdragningen. Den närmare regleringen av avsättningarna är av så teknisk natur att den med fördel kan ske genom föreskrifter från regeringen eller myndighet när de praktiska konsekvenserna av olika gränsdragningar bättre kan överblickas. Det nuvarande bemyndigandet om försäkringstekniska avsättningar i FRL bör samtidigt justeras så att det klarare framgår att det omfattar frågor om avsättningarnas innehåll. Det ger också utrymme för myndigheterna att överväga om olika avsättningar bör göras beroende på om återbäringen är individuellt eller kollektivt bestämd (jfr författningskommentaren till posten EE i bilaga 1 till ÅRFL).

Finansinspektionen har väckt frågan om tidpunkten för försäkringsteknisk avsättning för överskott som skall gottskrivas försäkringstagarna eller motsvarande av vinster som inte får användas för vinstutdelning eller förlusttäckning.

Avsättningen bör bedömas som en vinstdisposition i allmänhet. Av de föreslagna rörelsereglerna följer inte heller annat än att en försäkringsteknisk avsättning skall göras först när balans- och resultaträkningen har beslutats av bolagsstämman och en säker grund för gottskrivande föreligger.

Den typ av livförsäkringsverksamhet som avser fondförsäkring regleras i dag av fondförsäkringslagen. Fondförsäkringslagen saknar bestämmelser om att försäkringstekniska avsättningar skall göras för åtagandena motsvarande värdet av andelarna i värdepappersfonder. En avsättnings-skyldighet följer enligt FRL av att åtagandena ingår i premiereserven. Enligt det balansräkningsschema som ÅRFL föreskriver skall avsättningar för livförsäkringar för vilka försäkringstagaren bär placeringsrisken redovisas som en särskild post.

Med anledning av detta bör 7 kap. 1 § kompletteras med en särskild punkt för avsättningar inom fondförsäkring. Därigenom klargörs också att sådana avsättningar inte omfattas av de föreslagna reglerna om avsättningar för villkorad återbäring. Till skillnad från vad som föreslagits i försäkringsrörelsepromemorian bör bestämmelsen enbart ta sikte på sådana åtaganden som försäkringstagarna och likställda ersättningsberättigade bär placeringsrisken för. Andra slag av åtaganden i fondförsäkring hänförs till i första hand livförsäkringsavsättningen. Även på denna punkt kan det finnas skäl för mer detaljerade föreskrifter på myndighetsnivå för gränsdragningen.

Beräkningen av försäkringstekniska avsättningar

Enligt den allmänna principen om värderingen av de försäkringstekniska avsättningarna i 7 kap. 1 § FRL skall avsättningarna vid varje tid vara så stora som skäligen kan förväntas med anledning av ingångna försäkringsavtal. Finansinspektionen har ansett att principen endast är lämplig för skadeförsäkring och att bestämmelsen inte passar för livförsäkringar där värderingen av nuvarande premiereserv skall ske med användning av betryggande antaganden. Enligt inspektionen bör därför bl.a. övervägas om bestämmelserna om försäkringstekniska avsättningar bör tas in i olika paragrafer för skade- respektive livförsäkringar.

Det är lämpligt att ha en allmän bestämmelse för fastställandet av de försäkringstekniska avsättningarna. Den nuvarande bestämmelsen är tillräckligt allmän för att kunna avse även livförsäkringar. Bestämmelsen har, som nämnts, införts i samband med införlivandet av redovisningsdirektivet artikel 56. Inte heller i detta sammanhang åsyftades en begränsning till livförsäkringar. Regeln bör alltså inte begränsas på det sätt som Finansinspektionen föreslagit.

Det finns däremot anledning att dela upp bestämmelserna om beräkningen av nuvarande premiereserv för skade- respektive livförsäkringsavtal i olika stycken. Bestämmelserna bör också justeras för att bli tydligare och för att anpassas till den ändrade terminologin för premiereserven.

Beräkningen av livförsäkringsavsättningar bör alltså grundas på antaganden om riskmått, ränta och kostnader som var för sig är betryggande.

Med anledning av Finansinspektionens synpunkter om oklarheten i synen på betryggande värdering i premiereservgrunderna och relationerna till andra försäkringstekniska avsättningar och till solvenskraven kan följande framhållas.

Det är inte enkelt att entydigt peka ut vad som skall beaktas inom ramen för avsättningen för ej intjänade premier och kvardröjande risker respektive livförsäkringsavsättning eller inom ramen för andra försäkringstekniska avsättningar respektive eget kapital. De bindande EG-reglerna i ämnet är svårtillgängliga och ger utrymme för olika tolkningar. I vissa EG-länder förekommer också exempel på olika avsättningar som inte motsvarar den svenska premiereserven, t.ex. reserv för omkostnader, reserv för bristande överensstämmelse mellan kontantflöden på tillgångs- och skuldsidan och reserv för förlustrisk i vissa slag av tillgångar.

Finansinspektionen har med fog ifrågasatt om det är förenligt med gemenskapsrätten eller i övrigt lämpligt med en regel som medger avvikelse från kraven på betryggande antaganden för riskmått m.m. därför att avsättningarna är beräknade med särskilda säkerhetstillägg. En allmän utgångspunkt bör vara att de försäkringstekniska avsättningarna endast motsvarar vad som utifrån betryggande antaganden med rimliga tillägg sannolikt kan komma att behöva infrias för ingångna försäkringsavtal. Tillägg som har karaktär av mera allmänna konsolideringsreserver bör beaktas inom ramen för eget kapital.

Det innebär bl.a. att om ursprungliga antaganden visar sig vara otillräckliga, så bör antagandena och storleken av de försäkringstekniska avsättningarna omprövas. Vilka avsättningar som närmare skall höra till den ena eller andra slaget och hur förändringar i antaganden skall behandlas vid beräkningen av försäkringstekniska avsättningar bör inte preciseras genom lag. Sådana frågor bör i stället behandlas i föreskrifter från regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer (7 kap. 1 §, jfr också det särskilda bemyndigandet i 7 kap. 2 § ränteantaganden i premiereserven för livförsäkringsrörelse). Den gällande bestämmelsen om avvikelse från kravet på betryggande antaganden om det finns särskilda säkerhetstillägg bör därför slopas.

Den fråga som aktuarieorganisationerna berört om betryggande antaganden för fondförsäkring och villkorad återbäring är beroende av den närmare indelningen av försäkringstekniska avsättningar. För livförsäkringsavsättningarna gäller ett sådant krav direkt enligt beräkningsreglerna i 7 kap. 2 § FRL. Om de aktuella åtagandena kommer att hänföras till andra slag av avsättningar kan det finnas skäl för motsvarande regler om beräkningen i en myndighetsföreskrift.

8.2 Särskilda utjämningsavsättningar

Regeringens bedömning: Det bör inte införas några bestämmelser om försäkringstekniska avsättningar i form av särskilda utjämningsavsättningar för livförsäkringar eller för avgångsbidragsförsäkringar.

Försäkringsutredningens förslag innebär att livförsäkringsbolag skall vara skyldiga att göra avsättningar till en särskild utjämningsreserv för att möta slumpmässiga variationer och täcka i övrigt svårbedömda aktuariella risker samt att närmare regler om reservens uppbyggnad, omfattning och användning skall ges genom föreskrifter av regeringen eller Finansinspektionen (se betänkandet s. 157-158).

Försäkringsrörelsepromemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens (se promemorian s. 175-177).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser har lämnat Försäkringsutredningens förslag utan erinran. *Aktuarienämnden* har i och för sig tillstyrkt förslaget till särskilda utjämningsavsättningar inom livförsäkring, eftersom livförsäkringsavtal är långfristiga och bolaget är bundet av riskantagandena vid avtalstecknandet. Nämnden har påpekat att antaganden om dödlighet, livslängd och sjuklighet måste vara betryggande och att faktorerna inte är förutsägbara. Enligt nämnden kan reserven också behöva vara så stor att ytterligare medel än överskott från den aktuariella verksamheten måste sättas av. Eftersom utjämningsreserven enligt nämnden skall skydda bolagets soliditet bör reserven dock inte ingå i de försäkringstekniska avsättningarna utan i kapitalbasen och redovisas i en post som varken är försäkringsteknisk skuld eller eget kapital. *Finansinspektionen* har avstyrkt den föreslagna utjämningsreserven, bl.a. eftersom problemen med antaganden om framtida avkastning och omkostnader är större än antaganden om aktuariella risker. Inspektionen har föreslagit att det bör övervägas att ge möjlighet till förstärkningar av de försäkringstekniska avsättningarna utöver nuvarande premiereserv. *Bokföringsnämnden* har anfört att det i redovisningen inte bör förekomma avsättningar baserade på annat än en uppskattning av reserveringsbehovet. Nämnden anser sig dock inte kunna bedöma om det utifrån försäkringsmässiga överväganden är lämpligt att på de föreslagna grunderna tillåta eller föreskriva särskilda avsättningar för aktuariella risker.

Remissinstanserna har inte haft någon erinran mot Försäkringsrörelsepromemorians förslag i denna del.

Bakgrund: Enligt 12 kap. 9 a § FRL skall skadeförsäkringsbolag som meddelar kreditförsäkring göra särskilda avsättningar som skall användas för förlusttäckning inom denna klass. Sådana avsättningar utgör inom den gräns som anges i 12 kap. 9 a § en försäkringsteknisk avsättning (7 kap. 1 § första stycket 5). Reglerna föranleds av bestämmelser i kreditförsäkringsdirektivet (direktiv 87/343/EEG av den 22 juni 1987 om ändring, såvitt avser kreditförsäkring och borgensförsäkring, av första direktivet 73/239/EEG om samordning av lagar och andra författningar angående rätten att etablera och driva verksamhet med annan direkt försäkring än livförsäkring).

Frågan om särskilda utjämningsavsättningar har även varit aktuell för avgångsbidragsförsäkringar. Dessa försäkringar faller ut om ett anställningsförhållande upphör på grund av uppsägning eller sjukdom. När EES-avtalets EG-regler införlivades framhöll Försäkringsförbundet att avgångsbidragsförsäkringar kunde vara lika känsliga för konjunktursvängningar som kreditförsäkringar. Regeringen konstaterade då att det

kunde vara motiverat med likartade bedömningar men att frågan borde tas upp i ett senare sammanhang (prop. 1992/93:257 s. 118).

Skälen för regeringens bedömning: Som tidigare framhållits skall de försäkringstekniska avsättningarna grundas på betryggande antaganden om riskmått, ränta och kostnader. Redan inom ramen för sådana avsättningar måste alltså beaktas sådana förhållanden som motiverat utredningens förslag till särskild utjämningsavsättning. I vart fall måste förstärkningar av de försäkringstekniska avsättningarna ske om antaganden visar sig vara otillräckliga. Inom livförsäkring är problemen med antaganden om framtida avkastning och omkostnader i regel större än för antagandena om aktuariella risker. Även andra överskott än de från den aktuariella verksamheten kan alltså behövas som en reserv för att möta framtida förändringar. Som Sveriges Livförsäkringsbolags Aktuarie-nämnd anfört finns det goda skäl för att ha särskilda utjämningsbuffertar i livbolag för att skydda bolagets soliditet. Sådana konsolideringsreserver bör, i överensstämmelse med de överväganden som tidigare gjorts, byggas upp med belopp som är tillgängliga för vinstutdelning eller förlusttäckning inom ramen för eget kapital (Jfr avsnitt 7.3 och de i avsnitt 7.6 föreslagna reglerna för livförsäkringsbolag om inrättande av reservfond respektive konsolideringsfond).

Nämndens uppfattning att sådana avsättningar bör redovisas som en särskild post mellan försäkringstekniska avsättningar och eget kapital bör alltså inte godtas. Det finns visserligen i dag särregler om särskilda utjämningsavsättningar inom kreditförsäkring som skall behandlas och redovisas som försäkringstekniska avsättningar. Dessa regler är emellertid motiverade av tvingande EG-regler (se artikel 1.3 i kreditförsäkringsdirektivet). Det bör alltså inte införas några särskilda rörelseregler om särskilda utjämningsavsättningar för livförsäkringsrörelse efter mönster från utjämningsavsättningar för kreditförsäkringar.

Den principiella bedömning som gjorts i frågan om särskilda utjämningsavsättningar inom livförsäkringsrörelse är relevant även för avgångsbidragsförsäkringar. Några särbestämmelser om utjämningsavsättningar bör således inte heller införas för sådana försäkringar.

8.3.1 Försäkringstekniska grunder respektive riktlinjer m.m.

Regeringens förslag: Nuvarande system för försäkringstekniska grunder utmönstras.

Försäkringsbolag som bedriver direkt försäkringsrörelse och återförsäkringsrörelse för liv- eller lång skadeförsäkring skall upprätta försäkringstekniska riktlinjer. Riktlinjerna skall innehålla principerna för bl.a. premiesättning, försäkringstekniska avsättningar och soliditeten.

Riktlinjerna skall som huvudregel kompletteras med ett försäkringstekniskt underlag som innehåller försäkringstekniska beräkningar eller liknande uppgifter i fråga om bl.a. försäkringspremier. Ett tekniskt underlag behöver inte upprättas om det med hänsyn till försäkringens särskilda beskaffenhet eller av annat särskilt skäl inte finns behov av ett sådant underlag.

Riktlinjerna och underlaget skall till skillnad från nuvarande grunder inte ha någon betydelse för försäkringstagarnas rättigheter eller skyldigheter gentemot bolaget.

Riktlinjerna för livförsäkringar skall ges in till Finansinspektionen senast i samband med att de börjar användas efter antagande eller ändring. De skall åtföljas av en redogörelse för konsekvenserna för bolaget och försäkringstagarna.

Som en följd av de nya reglerna om riktlinjer slopas kravet på reglering av mottagen och återgiven återförsäkring i bolagsordningen.

Försäkringsutredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med promemorians förslag. Utredningen har inte föreslagit att riktlinjerna skall ta upp frågor om premier, återförsäkring eller soliditet. Utredningen har inte heller föreslagit att tekniskt underlag för premier eller återbäring som huvudregel skall behöva upprättas för skadeförsäkringar. Kravet på tekniskt underlag har i utredningsförslaget begränsats till lång skadeförsäkring samt liv- och sjukränta som hör till annan försäkring än livförsäkring. Det föreslås en möjlighet för inspektionen att medge dispens för långa skadeförsäkringar, om det föranleds av försäkringens särskilda beskaffenhet. Utredning har vidare inte föreslagit någon generell undantagsregel från skyldigheten att upprätta ett tekniskt underlag för livförsäkringar, men har behållit dispensmöjligheten i 1 kap. 10 § för vissa korta livförsäkringar (se betänkandet s. 220–222 och 272–274).

Försäkringsrörelsepromemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag (se promemorian s. 177–190). I promemorian används dock försäkringstekniska riktlinjer som samlingsbegrepp för överordnade regler och det tekniska underlaget. Enligt promemorians förslag skall underlaget sändas in till inspektionen. I promemorians förslag är riktlinjerna och underlagets innehåll mera begränsat. Möjligheten att underlåta att upprätta ett tekniskt underlag är å andra sidan begränsad till skadeförsäkringar. Ett normgivningsbemyndigande föreslås beträffande vilka frågor som skall regleras i riktlinjerna och underlaget. I

promemorian föreslås inte någon ändring av bestämmelserna om bolagsordningen.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har i stort godtagit Försäkringsutredningens och försäkringsrörelsepromemorians förslag. *Finansinspektionen* och *Aktuari föreningen* har instämt i principen att ersätta grunderna med en avtalsreglering men har samtidigt pekat på olika problem. Samma gäller de försäkringstekniska riktlinjerna och underlaget, där *Aktuarienämnden* bl.a. har sett behov av en avstämning med bestämmelserna om återförsäkring i bolagsordningen. *LO* och *TCO* har generellt efterlyst undantags- eller dispensregler för kollektivavtalade försäkringar. *Hovrätten för Västra Sverige* har anfört att det tydligare bör framgå när försäkringstekniskt underlag inte behöver upprättas.

Bakgrund

Allmänt om försäkringstekniska grunder

Ett försäkringsbolag skall upprätta grunder för livförsäkringar (7 kap. 3–8 §§ FRL). Grunderna, som är bindande för bolaget, skall bl.a. innehålla regler om hur försäkringspremier och premiereserven beräknats samt beräkning och fördelning av återbäring. Grunder skall i vissa avseenden även upprättas för skadeförsäkringar som meddelas för en längre tid än tio år (långvariga skadeförsäkringar). Detsamma gäller för livränta och sjukränta som tillhör skadeförsäkringar (se 3 § i nu gällande lydelse). Grunderna upptar till väsentlig del försäkringsmatematiska formler och modeller för beräkningarna.

Syftet med systemet med grunderna är att trygga bolagets förmåga att fullgöra sina förpliktelser enligt ingångna avtal och att meddela försäkringar till en kostnad som är skäligen. Systemet med grunder skall med andra ord tillgodose soliditets- och skälighetskrav (se 4 §). Reglerna kompletteras av ett förbud mot s.k. returprovisioner i 15 §. För sådana försäkringar för vilka grunder inte behöver upprättas finns inte någon allmän soliditets- och skälighetsbestämmelse. Ett soliditets- och skälighetskrav har emellertid ansetts gälla även i dessa fall (se vidare avsnitt 6.1 och 6.2 om skälighets- och soliditetsprincipen).

Grunderna antas av försäkringsbolaget medan en ändring i grunderna antas av styrelsen. Tidigare gällde att antagna grunder skulle fastställas av regeringen och ändringar av Finansinspektionen eller i undantagsfall av regeringen. Som en följd av tvingande regler i EG:s direktiv har emellertid kravet på stadfästelse av antagande och ändring av grunder slopats (se prop. 1994/95:184 s. 126).

Fortfarande gäller ett krav på anmälan av grunder. Senast när antagna eller ändrade grunder börjar att användas skall de tillställas Finansinspektionen. Till anmälan skall fogas en redogörelse för de konsekvenser som grunderna får för bolaget och försäkringstagarna. Regeringen eller Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om denna redogörelses innehåll (se 8 a §).

För ömsesidiga livförsäkringsbolag gäller särskilda regler om nedsättningsgrunder vid förluster (se vidare avsnitt 9.1).

Prop. 1998/99:87

Grundernas innehåll för olika försäkringar

För livförsäkringar skall — om det inte finns anledning till undantag med hänsyn till försäkringarnas särskilda beskaffenhet — grunder upprättas för frågor som regleras närmare i 3 §. Grunderna skall innehålla regler för beräkning av försäkringspremier (premiegrunder) och beräkning av premiereserv (premiereservgrunder). Grunderna skall innehålla de antaganden om dödlighet och andra riskmått, räntesats samt driftskostnader som krävs för beräkningen.

Avtalstiderna inom livförsäkring är ofta långa. Det har därför ansetts nödvändigt med försiktiga antaganden. Antagandena om riskmått, ränta och kostnader skall var för sig vara betryggande för det slag av försäkringsrörelse som det är fråga om. Detta innebär att varje enskilt antagande skall innehålla säkerhetsmarginaler (s.k. implicita säkerhetstillägg). Grunderna får dock också innehålla föreskrifter om särskilda gemensamma säkerhetstillägg. Sådana säkerhetstillägg kan tas i anspråk i händelse av en ogynnsam utveckling. Avvikelse från kravet att varje antagande skall vara betryggande får enligt FRL ske om sådana säkerhetstillägg föranleder detta (se 3 och 5 §§).

För livförsäkringar skall grunder även upprättas för återbäring till försäkringstagarna (återbäringsgrunder). I denna del skall grunderna innehålla reglerna för beräkning och fördelning av återbäring samt användning av återbäringsfonden (se 3 och 8 §§). I FRL anges dock inte vilken närmare metod för återbäringen som skall gälla inom ramen för skälighetsprincipen. I allmänhet tillämpas inom svensk försäkring ett system med återbäring som baseras på den individuella försäkringens ekonomi.

I återbäringsgrunderna har flertalet livförsäkringsbolag även tagit in bestämmelser om det s.k. kollektiva konsolideringskapitalet. Detta beräknas i ett av bolaget internt upprättat bokslut där tillgångarna marknadsvärderas och överskott beräknas för försäkringstagarna i relation till deras bidrag till överskottet. Det kollektiva konsolideringskapitalet utgör förenklat uttryckt det överskottskapital som inte har "fördelats" på försäkringstagarna genom garanterad eller allokerad återbäring. Allokeringen är inte juridiskt bindande gentemot försäkringstagarna utan utgör snarast en beräkningsgrund för senare tilldelning av återbäring. Bestämmelserna om det kollektiva konsolideringskapitalet brukar vara allmänt utformade. Det brukar inte heller framgå i vilka fall som det interna "buffertkapitalet" skall utnyttjas.

Grunderna skall enligt gällande regler i FRL även innehålla föreskrifter i vissa andra frågor. Det gäller frågor om försäkringstagarens rätt till återköp och fribrev, beräkning av tekniskt återköpsvärde, belåning av försäkringsbrev, verkan av underlåtenhet att betala premie, försäkringstagarens rätt i andra fall när försäkringen upphör i förtid eller när bolaget inte har ansvar för försäkringsfallet, skyldighet att teckna återförsäkring

och förräntning av försäkringsbelopp som förfallit till betalning (3, 5 och 8 §§).

För långvariga skadeförsäkringar skall grunder upprättas för beräkning av premiereserv, för bestämmande av försäkringstagarnas rätt när försäkringen upphör i förtid eller bolaget i övrigt inte har ansvar för försäkringsfallet (3 § andra stycket).

För liv- eller sjukränta som tillhör annan försäkring än livförsäkring skall grunder upprättas för beräkning av premiereserv och rätt till återköp. Då gäller i tillämpliga delar reglerna för premiereservgrunder för livförsäkringar (3 § tredje och fjärde stycket och 5 §).

I FRL anges inga närmare regler för valet av antaganden om riskmått, ränta och kostnader. Det ankommer i första hand på styrelsen att tillse att grunderna är väl anpassade till växlande förhållanden (se 8 kap. 7 och 8 §§). Som en följd av införlivandet av EG:s tredje livförsäkringsdirektiv har föreskrifter införts för högsta ränteantagande vid beräkning av premiereserv inom livförsäkring och liv- och sjukränta inom annan försäkring (se FFFS 1997:32 om beräkning av premiereserv för livförsäkringsrörelse samt för liv- eller sjukränta som tillhör annan försäkring än livförsäkring).

Grundernas betydelse för avtalsinnehållet samt ändringar av grunder

Flertalet av de bestämmelser som enligt 3 § skall tas in i grunderna gäller rättsförhållandet mellan försäkringsbolaget och försäkringstagaren. Regelmässigt hänvisar också försäkringsavtalet till vissa delar av grunderna. Grunderna är i dessa delar alltså en del av försäkringsavtalet. Detta gäller bl.a. bestämmelser om försäkringstagarens rätt till återköp och fribrev, belåning av försäkringsbrev, verkan av underlåtenhet att betala premie och om återbäring. Några av ämnena i grunderna rör emellertid inte direkt avtalsförhållandet mellan försäkringsgivaren och försäkringstagaren. Detta gäller bestämmelserna om beräkning av premiereserv och skyldigheten att teckna återförsäkring.

Vissa delar av grunderna kan ändras under avtalstiden utan att försäkringstagaren hörs. Dit hör premiereservgrunder och återbäringsgrunder. En ändring av återbäringsgrunder får betydelse för försäkringstagarens rättigheter och skyldigheter. Detta avsteg från vedertagna principer beträffande förutsättningarna för ändring av avtal har motiverats med hänvisning till de särskilda förhållanden som utmärker försäkringsavtalet och till att ändringen krävt stadfästelse av myndighet. Ett annat motiv för att tillåta avsteget från vedertagna avtalsrättsliga principer kan hänföras till soliditets- och skälighetskraven i lagen som kringgärdar grunderna. Grunderna har en central funktion i genomförandet av dessa lagkrav. Det har emellertid ansetts att allmänna rättsgrundsatser förhindrar övergång från en form av tilldelning av återbäring till en annan form av tilldelning.

Enligt FRL har bolagsledningen en skyldighet att se till att grunderna ändras i vissa fall. Så är fallet om grunderna inte längre fyller sitt ändamål med hänsyn till soliditets- och skälighetskravet (4 § andra stycket). Även

Finansinspektionen har en skyldighet att ingripa om grunderna inte är tillfredsställande (19 kap. 11 §).

Vid bedömningen av om ändringar av grunderna för premiereserven för redan tecknade försäkringar bör ske, t.ex. för att antagandena visat sig otillräckliga, skall hänsyn tas till den säkerhet som finns i andra antaganden samt till storleken av säkerhetstilläggen (7 kap. 5 §).

I FRL finns särskilda bestämmelser om särskilda premiereservgrunder (övergångsgrunder). Dessa kan närmast beskrivas som övergångsregler för att lindra de konsekvenser som en omedelbar ökning av premiereserven annars skulle få, dvs. en avveckling av bolaget och en överlåtelse av försäkringsbeståndet. Enligt bestämmelserna kan särskilda övergångsgrunder tillämpas i två olika fall. Det första fallet är om det på grund av ändrade förhållanden krävs en väsentlig ökning av premiereserven för redan tecknade livförsäkringar eller för liv- eller sjukränta inom skadeförsäkring. Här är det frågan om att bolaget på grund av ändrade förhållanden får räkna med framtida underskott. Det andra fallet är om bolaget tillfälligt lidit avsevärd förlust till följd av att tillgångarna sjunkit i värde eller att dödligheten överstiger vad som antagits eller att någon liknande omständighet inträffat. En förutsättning för övergångsgrunder i detta fall är dock att det inte finns anledning att anta att bolaget skall hamna på obestånd och att övergångsgrunder kan anses främja försäkringstagarnas intresse. Vid tillämpningen av övergångsgrunder får, med avsteg från vad som annars gäller för premiereservens beräkning, hänsyn tas till kapitalvärdet av den vinst som beräknas uppkomma under den tid som övergångsgrunderna gäller. Detta får ske genom att kapitalvärdet av vinsten reducerar kapitalvärdet av framtida kostnader. Övergångsgrunder skall bestämmas för viss tid. Utan synnerliga skäl får övergångsgrunder inte gälla under längre sammanhängande tid än 10 år (6 §).

Ändringar i prop. 1994/95:184 av bestämmelserna om grunder

I samband med införlivandet av tredje generationens direktiv har ett flertal lagändringar antagits rörande systemet med försäkringstekniska grunder (prop. 1994/95:184 s. 126, bet. NU24 och SFS 1995:779). Som tidigare nämnts upphävdes då kravet på offentlig stadfästelse av grunder till följd av tvingande EG-regler. Vidare infördes en skyldighet för livförsäkringsbolag att reglera frågor om återförsäkring i bolagsordningen. Därutöver beslutades vissa lagändringar i 7 kap. 3 § FRL om begränsningar av grundernas innehåll. I sistnämnda del bedömdes dock att ett genomförande borde samordnas med förslaget till en ny försäkringsavtalslag. Eftersom det var osäkert när den lagen kunde komma att träda i kraft beslutades att ikraftträdandet skulle ske den dag regeringen bestämde. I sammanhanget anfördes bl.a. att ändringar av kvarvarande grunder liksom enligt gällande rätt fick antas ha effekt på redan ingångna avtal (prop. 1994/95:184 s. 127, 128 och 247).

De av riksdagen beslutade ändringarna i 7 kap. 3 § FRL rörande begränsningarna av grundernas innehåll har ännu inte trätt i kraft. Ändringarna innebär att kravet på grundernas innehåll för livförsäkringar

begränsas till beräkning av försäkringspremier och premiereserv, beräkning av tekniska återköpsvärden samt återbäring till försäkringstagarna. För skadeförsäkringar som meddelas för längre tid än tio år behöver grunder enbart upprättas för beräkning av premiereserv, men med en möjlighet för Finansinspektionen att medge dispens från detta krav. För sådan liv- eller sjukränta som tillhör annan försäkring än livförsäkring skall grunder upprättas för beräkning av premiereserv och tekniska återköpsvärden. Vidare bemyndigas regeringen eller Finansinspektionen att meddela närmare föreskrifter om hur grunderna redaktionellt skall ställas upp.

De beslutade ändringarna av grundernas innehåll bygger på synsättet att villkoren för vad som skall gälla mellan bolaget och försäkringstagaren i möjligaste mån skall framgå av försäkringsavtalet (och inte av grunderna). Därigenom får grunderna i huvudsak karaktär av ett tekniskt beräkningsunderlag. I förarbetena till lagstiftningen hänvisades också till att lagregler om t.ex. rätt till fribrev och återköp föreslagits införda i en ny försäkringsavtalslag (Ds 1993:39).

Som en konsekvens av ändringen i 7 kap. 3 FRL om att berörda frågor skall regleras i försäkringsavtalet och inte i grunderna, har även vissa konsekvensändringar i 2 kap. 18 §, 10 kap. 5 § och 12 kap. 13 § ägt rum. Även där villkorades ikraftträdandet av regeringens beslut.

Skälen för regeringens förslag

Bör nuvarande ordning med försäkringstekniska grunder utmönstras?

Vid en reformering av försäkringsrörelsereglerna är det av stor vikt att tillse att avtalade försäkringsvillkor mellan försäkringsbolaget och försäkringstagaren inte kan ändras till försäkringstagarnas nackdel utan stöd i avtalet. Således bör rörelsereglerna inte medge att t.ex. avtalade villkor om premier och återbäring kan åsidosättas med anledning av bolagets ekonomiska situation. För det fall att bolaget hamnar i ekonomiska svårigheter bör dessa svårigheter lösas på samma sätt som gäller för annan affärsverksamhet. Rörelsereglerna bör inte garantera försäkringsbolagens fortsatta drift på bekostnad av försäkringstagarnas avtalade förmåner.

De nuvarande rörelsereglerna om försäkringstekniska grunder innebär att villkoren för vad som skall gälla mellan försäkringsbolaget och försäkringstagaren i vissa fall kan ändras under avtalstiden utan att försäkringstagaren hörs. En sådan ordning har tidigare uppvägts av att grunderna varit föremål för offentligt godkännande som innefattade bl.a. en soliditets- och skälighetsprövning av premier.

En sådan offentlig kontroll har inte kunnat behållas med hänsyn till EG:s regler. Redan detta är ett starkt skäl för att förändra dagens näringsrättsliga reglering om grunder.

Förslagen om att slopa skälighetsprincipen och att möjliggöra en vinstutdelning i livförsäkringsbolag (se avsnitt 6.1 och 7.2) gör det än mer angeläget att främja att försäkringstagarens förmåner och kostnader klarare framgår på förhand. Det är viktigt att försäkringsbolag inte ensi-

digt, utan stöd i avtalet, kan ändra t.ex. regler för fördelning av återbäring mellan olika generationer eller grupper under avtalsperioden. I vissa fall kan olika slag av formler och tabeller behöva anges i försäkringsvillkoren, t.ex. när det gäller återköpsvärdet. Villkoren bör dock självfallet utformas så att de är lätta att förstå för konsumenter samtidigt som formler och svårbegriplig information bör undvikas. Stora krav bör ställas på försäkringsgivarna när det gäller ansträngningarna att uppnå klara och tydliga villkor. Som *Aktuarieföreningen* påpekat kan alltför allmänt hållna villkor medföra en risk för att vissa försäkringstagargrupper senare kan godtyckligt gynnas framför andra. Avvägningen mellan fullständighet och klarhet måste ytterst bedömas i praxis med utgångspunkt från allmänna avtalsrättsliga bedömningar och bestämmelser. På sikt kan detta leda till tekniskt enklare livförsäkringsprodukter eller återbäringsformer i sådana avtalsförhållanden där särskilda konsumentskyddsaspekter gör sig starkast gällande.

Även med hänsyn till svårigheterna i en övergång att formulera nya avtal står det klart att slopandet av försäkringstekniska grunder är nödvändigt för att mera marknadsmässiga spelregler skall kunna fungera även på detta område och ofrånkomligt på en marknad som kännetecknas av en allt större konkurrens.

Den nuvarande ordningen med försäkringstekniska grunder för livförsäkringar m.m. bör alltså ersättas med en annan ordning som bl.a. bygger på att villkoren för vad som skall gälla mellan bolaget och försäkringstagarna bestäms på principiellt samma sätt som gäller för korta skadeförsäkringar och andra avtalsförhållanden. Reglerna om försäkringstekniska grunder i 7 kap. 3-8 §§ bör sålunda ändras genom att nuvarande ordning med krav på att upprätta särskilda försäkringstekniska grunder utmönstras.

Aktuarieföreningen har anfört att det behövs någon form av reservutgång för framtida ändringar av återbäring, eftersom försäkringsavtalen kan sträcka sig över en mycket lång tid och det är svårt att förutse variationer i livslängd o.d.

Rörelsereglerna i FRL bör, enligt regeringens mening, inte i sig möjliggöra framtida ändringar av återbäring som är tillförsäkrad genom försäkringsavtal. Det får dock förutsättas att visst utrymme finns för bolagen att säkerställa en sådan rätt till justering inom ramen för avtalet.

Konsekvenserna av att utmönstra ordningen med grunder m.m.

Soliditeten inom livförsäkringsverksamheten har hittills primärt byggt på att de beräkningsantaganden som ligger till grund för premiesättning och avsättningar till premiereserv är betryggande samt att de överskottsmedel som därigenom normalt uppkommer kan användas för konsolidering i avvaktan på att de tilldelas försäkringstagarna som återbäring. Systemet med grunder har här haft en central roll.

Med hänsyn till de tidigare redovisade förslagen måste soliditeten inom livförsäkringsverksamheten säkerställas på delvis nya sätt. En grundläggande roll har den i det föregående förslagna allmänna stabilitetsregeln

som tar sikte på bolaget i sin helhet och som bl.a. är avsedd att betona uppbyggnaden av ett eget kapital som tjänar som ett betryggande konso- lideringskapital även i traditionella livförsäkringsbolag. En viss roll har även de föreslagna reglerna om möjligheten att utforma återbäringsvillkor för livförsäkringar så att försäkringstagarna kan bära en finansiell, en aktuariell eller annan försäkringsteknisk risk. Dessa förändringar är dock inte tillräckliga.

De nuvarande försäkringstekniska grunderna har, som tidigare fram- gått, utgjort ett beräknings- och kontrollmaterial för i första hand bolaget men också för tillsynsmyndigheten. Bolaget har på så sätt ålagts att ana- lysa och dokumentera frågor om vilka premier som behöver tas ut samt vilka avsättningar som erfordras för att åtagandena skall kunna fullföljas. Kravet på betryggande antaganden om riskmått, ränta och kostnader har då haft en viktig roll. Vidare har reglerna inneburit att företaget fort- löpande haft att pröva om tidigare antaganden fortfarande varit betryg- gande och att ta initiativ till förstärkningar om tidigare antaganden visat sig otillräckliga.

Grundernas funktion som beräknings-, styrnings- och kontrollunderlag bör tillgodoses även i framtiden. Visserligen tillgodoses sådana aspekter delvis av annat bolagsinternt material, t.ex. det material som upprättas i samband med att intern- och externredovisning tas fram. Det bör dock finnas en mer formaliserad ordning som är lagfäst i FRL. Detta material skall samordnas med annat material, t.ex. det räkenskapsmaterial som skall ligga till grund för årsredovisningen.

Upprättande av försäkringstekniska riktlinjer och underlag

Vissa försäkringsbolag skall enligt 7 kap. 10 g § FRL upprätta riktlinjer för tillgångar som används för skuldtäckning (placeringsriktlinjer). Syftet med sådana riktlinjer är dels att säkerställa bolagets ansvar för att tillämpa matchnings-, riskspridnings- och övriga placeringsregler, dels att kunna ligga till grund för Finansinspektionens tillsyn (se prop. 1994/95:184 s. 163). Till följd av förslagen som lämnas i det följande kommer placeringsriktlinjernas roll som styrande handlingsregler för bolaget att förstärkas (se vidare avsnitt 13.3.2).

Ett motsvarande system med särskilda regler för det enskilda bolaget bör föreskrivas för beräkning, styrning och kontroll av förhållanden som hör samman med bolagets skuldsida. Motivet för sådana regler är ytterst att trygga soliditeten och att åtagandena mot försäkringstagarna kan full- följas.

Remissinstanserna har generellt tillstyrkt ordningen med försäkrings- tekniska riktlinjer som innehåller en övergripande beskrivning av bolagets policy och ett försäkringstekniskt underlag med mera beräkningsmässiga beskrivningar. Regeringen delar denna inställning. På samma sätt som gäller för placeringsriktlinjerna bör endast försäkringsbolag som driver direkt försäkringsrörelse och bolag som bedriver liv- och lång skadeåterförsäkringsrörelse omfattas av bestämmelserna. (Angående antagande av riktlinjer, se avsnitt 13.3.1).

Någon klar skiljelinje för vad som är en lämplig uppdelning mellan riktlinjerna och underlaget bör inte dras upp. Även de försäkringstekniska riktlinjerna kan behöva innehålla belopp, exempel och, som *Aktuarieföreningen* framhållit, formler eller liknande beräkningar. Det tekniska underlaget kan i sin tur behöva innehålla även beskrivningar som kopplar samman underlaget med riktlinjerna. Det tekniska underlaget måste givetvis upprättas i överensstämmelse med riktlinjerna och vara samordnat med dessa samt kunna granskas som en helhet.

Riktlinjerna och underlagets omfattning och innehåll

Frågan är då vilka ämnen som riktlinjerna och, som huvudregel, det tekniska underlaget huvudsakligen bör behandla och vilka försäkringar som bör omfattas.

I stabilitetshänseende är det av betydelse att samtliga försäkringstekniska avsättningar är tillräckligt beräknade, så att åtagandena för ingångna försäkringsavtal kan uppfyllas vid varje tidpunkt. Riktlinjerna bör därför, till skillnad från grunderna, behandla även andra försäkringstekniska avsättningar än avsättningar för ej intjänade premier och kvardröjande risker samt livförsäkringsavsättningar. Också det tekniska underlaget bör som huvudregel avse samtliga försäkringstekniska avsättningar och ett eventuellt undantag därifrån prövas enligt särskilda bestämmelser (se nedan). Därmed kommer även ersättningsreserven att omfattas av ett principiellt krav på tekniskt underlag, vilket *Aktuarieföreningen* har förordat.

Riktlinjerna och underlaget bör även innefatta frågor om den återbäring som skall tillfalla försäkringstagarna och de ersättningsberättigade som kan jämföras med försäkringstagarna. En skyldighet att beakta återbäringen följer i och för sig av att avsättningar skall göras för avtalad och ensidigt utfäst återbäring och att riktlinjerna och underlaget enligt vad som nyss sagts skall upprättas för samtliga försäkringstekniska avsättningar. Riktlinjerna och underlaget bör emellertid ange även närmare principer för fördelningen av återbäring mellan olika grupper och generationer av försäkringstagare och andra ersättningsberättigade på grund av försäkringen.

Stabiliteten i bolaget påverkas av hur försäkringspremierna är beräknade eller skall fastställas. Riktlinjer och underlag för premiesättningen är av störst betydelse för långvariga liv- och skadeförsäkringar. Dessa uppgifter har också samband med uppgifterna som gäller avsättningarna för ej intjänade premier och kvardröjande risker respektive livförsäkringsavsättningar. Riktlinjerna och underlaget bör alltså även ta upp frågor om premiesättningen. Materialet bör också innehålla principerna om återköp och belåning av försäkringar och, i förekommande fall, beräkningar av det tekniska återköpsvärdet.

Frågan blir då om riktlinjer och underlag för premier även bör finnas för korta skadeförsäkringar?

Även för skadeförsäkringar måste det givetvis finnas kalkyler och analyser för beräkning av premier. Som nyss angetts har riktlinjer och

underlag om premiesättningen också en koppling till motsvarande material för avsättningar för ej intjänade premier och kvardröjande risker. En i lag intagen skyldighet att upprätta riktlinjer och, som huvudregel ett tekniskt underlag, för premieberäkningen för skadeförsäkringar är naturlig med hänsyn till förslaget att utmönstra den nuvarande bestämmelsen i 19 kap. 5 §. Den bestämmelsen reglerar i dag ledningens ansvar att övervaka att premien är skäligt avvägd med hänsyn till risk och driftskostnader och övriga omständigheter (se avsnitt 6.1).

I rörelsereglerna bör det således behållas en ordning som betonar upp rättandet av ett beräknings-, styrnings- och kontrollmaterial för premiesättningen även för skadeförsäkringar. Denna ordning skall dock numera mera renodlat ta hänsyn till stabilitetsaspekter.

När det bestäms vilka frågor som riktlinjerna och underlaget bör beakta är det befogat att ta hänsyn till förändringen av återbäringsfondens roll som buffertkapital. Konsolideringskapitalet i livbolag kommer i framtiden att få utgöras av eget kapital och andra poster som får räknas in i kapitalbasen. Riktlinjerna och underlaget bör därför även behandla frågor om hur bolagets konsolidering skall säkerställas, t.ex. vilka säkerhetsmarginaler som bör finnas inom ramen för eget kapital.

Att det finns ett beräknings- styrnings- och kontrollmaterial för det kapital som skall tjäna som buffert för framtida svängningar i verksamheten är lika viktigt ur soliditetssynpunkt som att det finns riktlinjer för beräkningen av premier och försäkringstekniska avsättningar. En sådan lösning kan även anses som en naturlig utveckling av att många livbolag brukat ta in frågor om den kollektiva konsolideringen i grunderna. Även möjligheterna till en friare produktutveckling och premiesättning talar för att riktlinjerna och underlaget bör behandla även frågor om konsolideringen. Ett krav på riktlinjer och underlag för soliditeten bör gälla för såväl liv- som skadeförsäkringar. Som *Finansinspektionen* påpekat bör försäkringsrörelsepromemorians författningsförslag justeras på denna punkt.

Det som nyss sagts talar för att även frågor om mottagande och avgivande av återförsäkring bör regleras i riktlinjerna och underlaget. De regler som bolaget tillämpar i detta avseende är av stor betydelse för möjligheterna att fullgöra åtagandena mot försäkringstagarna.

Enligt nuvarande regler skall bolagsordningen innehålla den begränsning som skall gälla för den ansvarighet som bolaget åtar sig för en och samma risk, den s.k. maximalbestämmelsen (jfr prop. 1981/82:180 s. 151). Sådana frågor bör i stället beaktas i riktlinjerna och i förekommande fall underlaget med hänsyn till de skyddsintressen som lagen skall tillgodose. I konsekvens med detta bör reglerna om begränsningar för mottagen återförsäkring för ömsesidiga bolag, som i dag skall regleras i bolagsordningen, slopas. De ändringar som görs i uttaxeringsreglerna (se vidare avsnitt 9.1) innebär att det saknas anledning att i detta sammanhang särbehandla ömsesidiga bolag i framtiden. Begränsningar som skall gälla för mottagen återförsäkring hör med hänsyn till motiven för ordningen med försäkringstekniska riktlinjer och underlag bättre hemma i detta material. Hur detaljerade uppgifterna om återförsäkring bör vara får tills vidare utvecklas genom tillsynspraxis.

Genom de här föreslagna reglerna om försäkringstekniska riktlinjer och underlag inskräps bolagets ansvar för att tillämpa bl.a. den allmänna soliditetsbestämmelsen och reglerna om försäkringstekniska avsättningar. De försäkringstekniska riktlinjerna och underlaget kan i likhet med placeringsriktlinjerna även tjäna som grund för Finansinspektionens tillsyn av försäkringsbolag.

I enlighet med vad *Finansinspektionen* anfört torde det inte heller vara nödvändigt att ange fullständiga formler för beräkning av t.ex. premier i det tekniska underlaget, utan enbart erforderliga beräkningselement. Bestämmelserna bör därför ställa krav på att underlaget skall innehålla erforderliga *antaganden* eller liknande uppgifter för beräkningen av försäkringstekniska avsättningar m.m. Justeringen torde även tillgodose *Försäkringsförbundets* synpunkt om att reglerna om bl.a. beräkning av premie- och ersättningsreserven inte skall behöva medföra någon större ändring av nuvarande metodik.

Det bör i sammanhanget också framhållas att de försäkringstekniska riktlinjernas och underlagets funktion som beräknings-, styrnings- och kontrollunderlag även får betydelse för vilka regler som är lämpliga eller möjliga att ta in i materialet. Det kan t.ex. vara lämpligt med regler för hur bolaget bör förfara om olika antaganden visar sig otillräckliga. Som *Finansinspektionen* påpekat kan emellertid inte sådana regler ges samma innebörd som dagens övergångsgrunder.

Riktlinjernas och underlagets betydelse som avtalsinnehåll

De försäkringstekniska riktlinjerna och det kompletterande underlaget skall till skillnad från dagens grunder inte ligga till grund för försäkringstagarnas rättigheter och skyldigheter gentemot bolaget. Vad som skall gälla mellan försäkringstagaren och bolaget bör framgå direkt av avtalsvillkoren.

Enligt *Finansinspektionen* finns det inga hinder mot att hänvisa till riktlinjerna eller underlaget i avtalsvillkoren på ett sådant sätt att de skulle bli standardvillkor. Om riktlinjerna och underlaget inte görs till en del av avtalet måste enligt *Aktuarieföreningen* sannolikt en stor del av grunderna skrivas om i villkorsliknande text. Föreningen instämmer dock i att texterna måste samordnas.

Med hänsyn till riktlinjernas och underlagets syfte är detta material inte avsett och mindre lämpligt att i sig utgöra en del av avtalet som någon typ av standardvillkor. De krav som i allmänhet ställs på standardavtal kommer även att gälla för livförsäkringar m.m. Det utesluter inte att riktlinjerna och underlaget i vissa delar har samma innehåll som standardvillkoren. Under alla förhållanden måste riktlinjerna och underlaget återspegla avtalsvillkoren.

Det är inte uteslutet att riktlinjerna i praktiken kan påverka fördelningen av t.ex. återbäring inom ramen för avtalet, vilket blir tydligt i sådana fall där det på avtalsrättens område kan godtas att avtalsvillkoren om återbäring är allmänt utformade. Detta är emellertid inte annorlunda än att redovisningen kan styra underlaget för återbäringen. Det bör dock

understrykas att den närmare utformningen av avtalen inte regleras i detta lagstiftningsarbete. Dessa frågor behandlas i samband med utformningen av en ny försäkringsavtalslag.

Undantag från kravet på försäkringstekniskt beräkningsunderlag

För skadeförsäkringar kan det i vissa fall vara onödigt att kräva ett fullständigt försäkringstekniskt underlag som innehåller närmare beräkningsantaganden. Det gäller t.ex. om försäkringen har sådana särdrag att det kan komma att återbetalas premier vid för få försäkringsfall eller att utkrävas nya premier vid ogynnsamt skadefall eller om skadeförsäkringarna är av mindre värde (sådana principer bör i så fall framgå av de försäkringstekniska riktlinjerna). En möjlighet att underlåta att upprätta försäkringstekniskt beräkningsunderlag för skadeförsäkringar bör därför finnas, om det med hänsyn till försäkringens särskilda beskaffenhet eller av annat särskilt skäl saknas anledning att upprätta ett underlag.

Sådana omständigheter kan föreligga även beträffande livförsäkringar. Bestämmelsen om ett undantag från kravet på tekniskt beräkningsunderlag bör därför inte begränsas till skadeförsäkringar.

Det bör i övrigt framhållas att de försäkringstekniska riktlinjerna och det försäkringstekniska underlaget generellt får anpassas efter försäkringarnas särskilda beskaffenhet och efter hur riskfyllda och väsentliga åtagandena är för bolaget.

Ingivande av riktlinjer och underlag

De försäkringstekniska riktlinjerna för livförsäkringar bör, så som föreslagits, ges in till inspektionen efter att ha antagits. De bör ges in senast när riktlinjerna börjar att användas första gången och efter ändringar.

Försäkringsrörelsepromemorians förslag innebär att också underlaget skall behandlas på motsvarande sätt. Enligt såväl *Aktuarieföreningen* som *Aktuarienämnden* bör dock det tekniska underlaget göras tillgängligt för inspektionen först vid behov.

Regeringen delar aktuarieorganisationernas uppfattning. Någon bestämmelse om att försäkringsbolagen mera löpande skall ge in ett tekniskt underlag bör alltså inte införas. Det bör dock erinras om att det finns goda möjligheter att vid behov begära in ett sådant material i samband med koncessionsprövningen eller inom ramen för den löpande tillsynen. Av betydelse för om materialet behövs är också riktlinjernas närmare innehåll.

Det kan för övrigt ifrågasättas om inte också riktlinjer för vissa skadeförsäkringar borde ges in till inspektionen i samband med att de antas. Detta förutsätter emellertid ytterligare överväganden. En liknande frågeställning uppkommer för placeringsriktlinjer och behandlas i avsnitt 13.3.2.

För att de försäkringstekniska riktlinjerna och beräkningsunderlaget skall kunna ligga till grund för Finansinspektionens kontroll behöver materialet systematiseras.

Enligt dagens ordning kan regeringen eller Finansinspektionen meddela föreskrifter om hur grunderna redaktionellt skall ställas upp. Ett normgivningsbemyndigande som även omfattade grundernas materiella innehåll har däremot ansetts olämpligt eftersom det kan hämma produktutvecklingen och konkurrensen (prop. 1994/95:184 s. 129).

Närmare regler om vilka frågor som skall upptas i riktlinjerna och underlaget för olika försäkringsslag och den närmare avgränsningen mellan olika delar kan ges i form av verkställighetsföreskrifter eller allmänna råd. Detsamma gäller hur detaljerad informationen bör vara. Enligt regeringens mening behövs inget särskilt normgivningsbemyndigande till bestämmelserna.

Upplysningsregeln om försäkringstekniska avsättningar och återförsäkring

I 7 kap. 9 § femte stycket FRL finns en särskild bestämmelse om att ett försäkringsbolag skall lämna uppgift till Finansinspektionen om de försäkringstekniska avsättningarna och om återförsäkring. Bestämmelsen kompletteras av ett bemyndigande om myndighetsföreskrifter.

De försäkringstekniska riktlinjerna skall nu innehålla principerna för avsättningarna och återförsäkringen. Riktlinjerna skall enligt förslaget ges in när de börjar användas. Det innebär att bestämmelserna om uppgiftslämnande på den aktuella punkten kan slopas. Det kan i sammanhanget anmärkas att 19 kap. 3 § ger utrymme för föreskrifter om information av olika slag vid sidan av de uppgifter som inspektionen får från bolagens offentliga redovisning.

Övergångsfrågor m.m.

I samband med lagändringarna år 1995 om grundernas innehåll ansågs att ett ikraftträdande av förändringarna av reglerna om grundernas innehåll borde avvakta den nya försäkringsavtalslag som för närvarande bereds inom justitiedepartementet. Denna bedömning bör nu omprövas.

De nya regler som nu föreslagits bör utan inskränkningar gälla för försäkringsavtal som upprättas efter det att den nya lagen trätt i kraft. Reglerna måste också gälla för livförsäkringar som meddelas i livförsäkringsbolag där vinstutdelning skall kunna ske.

Det är inte lämpligt att behålla nuvarande system för grunder enbart för vissa äldre försäkringsavtal. Försäkringsbolagen bör i stället formulera om dessa avtal så att de väsentliga villkoren i grunderna direkt framgår av avtalet. I dag förekommer regelmässigt hänvisningar i försäkringsavtalet

till bolagets återbäringsgrunder. Nuvarande grunder uppfyller inte i alla delar de krav på enkelhet och begriplighet som det finns anledning att kräva för s.k. standardvillkor. Det får förutsättas att försäkringsbolagen skyndsamt verkar för att nuvarande återbäringsgrunder ses över till form och innehåll på ett sätt som gagnar tydligheten och förståelsen samt att de på ett lämpligt sätt inkorporeras bland andra försäkringsvillkor. Ett sådant arbete bör ske tillsammans med företrädare för Finansinspektionen och Konsumentverket. En överföring av innehållet i återbäringsgrunderna till försäkringsavtalet kan inte anses försämra försäkringstagarnas ställning i förhållande till i dag där ju återbäringsgrunderna i praktiken ändå är styrande för försäkringstagarens rättigheter och skyldigheter. I sammanhanget bör anmärkas att det under senare år skett en positiv utveckling beträffande livförsäkringsbolagens information som bl.a. innebär att en utökad information om återbäringsnumera ges till kunderna och att informationsfrågorna fått en högre prioritet hos bolagen (se Finansinspektionens rapport 1997-10-29 om Livförsäkringsbolagens informationsgivning).

De genom SFS 1995:779 beslutade konsekvensändringar i 2 kap. 18 §, 10 kap. 5 § och 12 kap. 13 § bör träda i kraft samtidigt med bestämmelserna om slopandet av grunder.

8.3.2 Fastställande av premier

Regeringens förslag: Försäkringspremier för livförsäkringar och långa skadeförsäkringar skall beräknas med hänsyn till betryggande antaganden om riskmått, ränta och kostnader. En avvikelse får ske om det är försvarligt med hänsyn till bolagets ekonomiska situation.

Försäkringsutredningens förslag: Utredningen har föreslagit en mera absolut regel om att försäkringspremier för livförsäkringar skall bestämmas på grundval av betryggande antaganden om riskmått m.m. (se betänkandet s. 271 och 272).

Försäkringsrörelsepromemorians förslag överensstämmer i sak med regeringens förslag (se promemorian s. 188–189).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser har godtagit försäkringsrörelsepromemorians förslag eller avstått från att närmare kommentera det. *Finansinspektionen* har dock ansett att en avvikelse från betryggande antaganden innebär en risk för att äldre försäkringskollektiv får bidra till lägre premier för nya försäkringstagare. Även om skälighetsprincipen slopas ifrågasätts om detta bör tillåtas. Bl.a. *LO* och *TCO* har efterlyst undantags- eller dispensregler för kollektivavtalsgrundade försäkringar där bl.a. beräkning av premier bestäms i överenskommelse mellan arbetsmarknadsparter. Enligt *Svenska Aktuarieföreningen* bör bestämmelsen eller motiven klargöra att gruppförsäkringspremier får bestämmas i enlighet med faktiska erfarenheter.

Skälen för regeringens förslag: Enligt EG:s regler skall premier för ny verksamhet vara tillräckliga från aktuariella antaganden, så att försäkringsföretaget kan uppfylla alla åtaganden och upprätta försäkringstek-

niska reserver i överensstämmelse därmed (artikel 19 i tredje livförsäkringsdirektivet). Hänsyn får tas till företagets hela ekonomiska situation. Emellertid får andra medel än försäkringspremier inte systematiskt användas på ett sätt som i längden äventyrar företagets soliditet.

I FRL bör finnas en bestämmelse om premiesättning som svarar mot direktivets krav. Även om man bortser från EG:s regler är det väsentligt att bolagens premiesättning tillgodoser stabilitetsprincipen.

Bestämmelsen bör i första hand gälla alla livförsäkringar och inte bara sådana försäkringar där det i dag skall upprättas grunder. Den bör också gälla för långa skadeförsäkringar. Vidare bör beräkningen anknyta till samma betryggande antaganden som skall ligga till grund för beräkningarna av avsättningarna för ej intjänade premier och kvardröjande risker respektive livförsäkringsavsättningar.

En bestämmelse om att försäkringspremier ovillkorligen måste bestämmas med stöd av de betryggande antaganden som används för beräkningen av avsättningarna riskerar emellertid att komma i konflikt med direktivet och kan hämma konkurrensen. Det kan inte anses strida mot stabilitetshänsyn att sätta premierna lägre än vad antagandena föranleder om det är försvarligt med hänsyn till företagets hela ekonomiska situation. Förhållanden kan ju vara sådana att ett stort och betryggande eget kapital finns som gör att antagandena delvis kan frångås med tillfredsställande soliditet och likviditet, eller att premierna bestäms utifrån faktiska erfarenheter för en grupp som har en lämplig karaktär och sammansättning för detta. Om bolagets situation medger detta kan premier även bestämmas enligt sådana kollektiva överenskommelser som LO och TCO berört. Andra medel än försäkringspremier och avkastning bör emellertid inte kunna beaktas i en sådan omfattning som i förlängningen riskerar att äventyra företagets soliditet.

Finansinspektionen har väckt frågan om möjligheten att avvika från betryggande antaganden medför en risk för att äldre försäkringskollektiv får bidra till lägre premier för nya försäkringstagare.

Av avsnitt 14.2 framgår att skälighetsprincipen alltjämt skall gälla för äldre försäkringsavtal. I den utsträckning äldre avtal lever kvar får premierna sättas på ett sådant sätt att nya försäkringstagare inte gynnas på de äldres bekostnad. I andra fall kan det knappast anses att äldre försäkringskollektiv bidrar till lägre premier för nya försäkringstagare i större utsträckning än vad som följer av allmänna mekanismer om prisbildning (jfr avsnitt 7.5).

Bestämmelsen om premiesättning skall alltså inte ta sikte på skälighetsaspekter.

Till följd av det anförda bör bestämmelsen utformas så att försäkringspremierna för livförsäkringar och långa skadeförsäkringar skall bestämmas på grundval av sådana antaganden om riskmått, ränta och kostnader som skall ligga till grund för livförsäkringsavsättningen respektive avsättningen för ej intjänade premier och kvardröjande risker, om inte en avvikelse är försvarlig med hänsyn till bolagets ekonomiska situation.

För andra skadeförsäkringar bör premiesättningen i stället bedömas med hänsyn till den allmänna stabilitetsprincip som föreslagits lagfäst. I undantagsfall kan den bestämmelsen få betydelse även för premiesätt-

ningen. Det bör då vara fråga om premiesättning som riskerar att undergräva bolagets ekonomiska situation.

Prop. 1998/99:87

8.3.3 Förbudet att förespegla återbäring

Regeringens förslag: Nuvarande förbud att utfästa återbäring på annat sätt än vad som följer av reglerna om tilldelning tas bort. I stället införs ett förbud att förespegla återbäring som saknar grund i försäkringsavtal.

Försäkringsutredningens förslag: Saknar motsvarighet till regeringens förslag.

Försäkringsrörelsepromemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag (se promemorian s. 189 och 322).

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har tillstyrkt eller avstått från att närmare kommentera promemorians förslag. Flera centrala parter på arbetsmarknaden har efterlyst undantags- eller dispensregler för kollektivavtalsgrundade försäkringar där bl.a. beräkning av premier och återbäring bestäms i överenskommelse mellan arbetsmarknadens parter. *Finansinspektionen* har ansett att bestämmelsens ordalydelse och kommentar inte är helt överensstämmande.

Skälen för regeringens förslag: För försäkringstagarna är det av stor betydelse att villkoren för återbäring finns i försäkringsavtalet. Det vore olämpligt om de nya reglerna medgav att återbäring lämnades av medel som kan användas för vinstutdelning eller förlusttäckning samtidigt som försäkringstagarna förespeglas att en sådan återbäring kan förväntas även i framtiden. Det skulle på ett olyckligt sätt locka försäkringstagarna att ingå försäkringsavtal på felaktiga premisser. I FRL bör därför finnas ett förbud mot att förespegla återbäring som saknar grund i försäkringsavtal. Vidare bör nuvarande förbud mot att utfästa återbäring på annat sätt än enligt nuvarande regler om tilldelning utmönstras.

Bestämmelsen bör gälla även för kollektiva försäkringar. Inte heller i sådana fall bör information lämnas till försäkringstagarna eller andra om att de kan räkna med framtida återbäring som saknar stöd i avtalet eller i en överenskommelse mellan arbetsgivare och arbetstagare. En sådan överenskommelse sker t.ex. mellan företrädare för arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer i styrelsen för vissa s.k. avtalsförsäkringsbolag. Regeln får således en annan tillämpning för dessa fall.

Angående närmare vägledning för tillämpningen, se författningskommentaren till 7 kap. 8 §.

8.3.4 Dispensmöjligheten för vissa korta livförsäkringar

Regeringens förslag: Nuvarande dispensmöjlighet för korta dödsfallsförsäkringar utmönstras.

Försäkringsutredningens förslag: Saknar motsvarighet till regeringens förslag.

Försäkringsrörelsepromemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag (se promemorian s. 190).

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har inte haft någon erinran mot promemorians förslag. *Försäkringsförbundet* är dock negativt inställda till förslaget. Enligt förbundet är det olyckligt att återinföra ett krav på fixerade beräkningsantagande för premieberäkning och livförsäkringsavsättningar för gruppliv-, kort dödsfalls- och kollektivavtalad försäkring. *Aktuarienämnden* har framfört liknande synpunkter.

Bakgrund: För livförsäkringar som gäller endast för dödsfall och som meddelas för en tid om högst fem år eller mot en premie som är beräknad och bestämd för längst fem år, får regeringen eller efter dess bemyndigande Finansinspektionen medge undantag från bestämmelserna om livförsäkring. Från vissa bestämmelser, bl.a. om vinstutdelning och soliditet får dock undantag inte medges (se 1 kap. 10 § FRL). Dispensregeln har utnyttjats för grupplivförsäkringar och även viss individuell försäkring. Syftet med dispensmöjligheten är främst att göra det möjligt att meddela tekniskt enkla former av livförsäkringar utan ordningen med försäkringstekniska grunder.

Skälen för regeringens förslag: Samma flexibilitet som uppnås med dagens dispensregel i 1 kap 10 § FRL erbjuds inom ramen för de nya reglerna om försäkringstekniska riktlinjer och beräkningsunderlag. Undantaget från kravet på tekniskt underlag är särskilt utformat bl.a. för att kunna beakta sådana förhållande som remissinstanserna tagit upp. Undantaget har i jämförelse med försäkringsrörelsepromemorians förslag utvidgats för att även kunna tillämpas på livförsäkringar (se avsnitt 8.3.1). Rörelsereglerna kan också beakta särdragen hos kollektiva försäkringar (se vidare avsnitt 11.2). Nuvarande dispensregel i 1 kap. 10 § har för övrigt försetts med flera restriktioner för dispens. Om dispensregeln behålls skulle den behöva kompletteras med ytterligare undantag till följd av andra förslag som läggs fram nu.

Dispensregeln i 1 kap. 10 § bör alltså slopas.

8.4 Vissa placeringsfrågor m.m.

8.4.1 Bakgrund

Placeringsreglernas nuvarande omfattning

Ett direktförsäkringsbolag skall vid varje tidpunkt ha tillgångar till ett värde som motsvarar försäkringstekniska avsättningar och depositioner från återförsäkringsgivare. Dessa tillgångar kallas *skuldtäckningstillgångar*. Ett återförsäkringsbolag som bedriver liv- eller lång skadeåterförsäkring skall ha tillgångar till ett belopp som behövs för att säkerställa direktförsäkringsbolagets förmånsrätt (7 kap. 9 § FRL). För skuldtäckningstillgångar gäller vissa placeringsrestriktioner (se 9 a-10 e §§).

Placeringsreglerna fick sin huvudsakliga utformning vid genomförandet av tredje generationens försäkringsdirektiv. Regeringen redovisade då sin

principiella syn på försäkringsbolagens medelsförvaltning. Denna syn innebär sammanfattningsvis att tillgångarna skall placeras med beaktande av försäkringsrörelsens art, att tillgångarna är avpassade till de åtaganden som bolaget har, s.k. matchning, och att kapitalförvaltningen bör präglas av ett portföljtänkande (prop. 1994/95:184 s. 141). De placeringar som inte är skuldtäckningstillgångar kallas *fria tillgångar*.

Placeringsreglerna gäller inte för tillgångar som bl.a. svarar mot medel i livförsäkringsbolagens återbäringsfond trots att medlen är avsedda för försäkringstagarnas räkning och inte sällan kan komma att förespeglas försäkringstagarna genom årliga återbäringsbesked.

De fria tillgångar behöver inte heller registerföras enligt 7 kap. 9 §. En följd av detta är att tillgångarna inte omfattas av försäkringstagarnas förmånsrätt. Inte heller omfattas belopp motsvarande avsättningar till en uppskrivningsfond eller fond för orealiserade vinster av några placeringsregler. I sådana fonder ingår belopp som senare kan komma att tillfalla försäkringstagarna. Den s.k. femprocentsregeln i 7 kap. 17 § och de särskilda undantagsreglerna om innehav i andra finansiella företag i 7 kap. 17 a § FRL förhindrar stora innehav i vissa företag. (För en utförligare beskrivning av reglerna i 17 och 17 a §§, se vidare avsnitt 8.5).

Vissa begränsningar för förvaltningen av fria medel följer av kravet på sund försäkringsverksamhet. En kapitalförvaltning som innebär att riskkoncentrationen i de fria medlen är så stor att ett försäkringsbolags soliditet äventyras och därmed också dess förmåga att fullgöra sina förpliktelser enligt ingångna försäkringsavtal har inte ansetts förenlig med denna princip. Finansinspektionen har därför också möjligheter att ingripa mot placeringen av de fria tillgångarna (prop. 1994/95:184 s. 151).

Tillgångsbegränsningar för skuldtäckningstillgångar

I 7 kap. 10 b § finns vissa absoluta gränser för vad som vid skuldtäckningen kan godtas av ett och samma tillgångsslag (tillgångsbegränsningar). Någon form av begränsningar har ansetts nödvändiga att uppställa. I prop. 1994/95:184 har anförts att bedömningen av gränserna måste göras med hänsyn till hur riskfyllt det aktuella tillgångsslaget är och till diversifieringsmöjligheterna inom tillgångsslaget. Samtidigt framhölls att det i och för sig är omöjligt att på ett objektivt sätt rangordna tillgångarna efter hur riskfyllda de är som placeringsobjekt. Viss vägledning ansågs dock kunna hämtas från EG:s försäkringsdirektiv, bestämmelser på näraliggande områden, t.ex. kapitaltäckningsreglerna, och historiska erfarenheter. Även om ett visst mått av subjektivitet ansågs ofrånkomligt poängterades att det var önskvärt att identifiera grupper där likheterna inom gruppen är stora samtidigt som skillnaderna i förhållande till andra grupper är tydliga (s. 181). Angående en mera utförlig beskrivning av reglerna, se prop. 1994/95:184 s. 180–184. Finansinspektionen får meddela tillfälliga avvikelser från bestämmelserna, om det finns särskilda skäl, samt även andra än tillfälliga avvikelser från vissa av bestämmelserna, om det finns synnerliga skäl.

Placeringsreglerna innebär bl.a. att det sammanlagda beloppet av vad som skall skuldtäckas, dvs. försäkringstekniska avsättningar för egen räkning med tillägg för depositioner från återförsäkringsgivare, får täckas med aktier i publika bolag till en andel om högst 25 procent och med fastigheter till en andel om högst samma nivå (se 7 kap. 10 b § första stycket).

Begränsningarna för aktier i publika bolag omfattar även sådana värdepapper som kan jämföras med aktier (se 7 kap. 10 § första stycket 11 och prop. 1994/95:184 s. 172–173 där frågan om vad som hör dit berörs). Dessa värdepapper sammanfattas i den fortsatta framställningen med begreppet *aktier*.

Begränsningen för fastigheter omfattar såväl tomträtter, byggnader och andelar i nämnda tillgångar som aktier och jämförda värdepapper utgivna av sådana publika bolag som har till uppgift att äga fastigheter eller fastighetsrelaterade tillgångar. Dessutom omfattas skuldförbindelser förknäpade med panträtt i fastighet eller tomträtt, se 10 § första stycket 13–14. Dessa tillgångar sammanfattas i det följande med begreppet *fastigheter*.

De tillgångsbegränsningar som infördes vid genomförandet av EG:s tredje skade- respektive livförsäkringsdirektiv för aktier respektive fastigheter var snävare i förhållande till förslagen i den s.k. placeringspromemorian. I promemorian föreslogs en gräns vid 50 procent för aktier respektive 30 procent för fastigheter (Ds 1993:57). Det hörde samman med att placeringsreglernas omfattning inte fått det tillämpningsområde som förutsattes i promemorian. De fria tillgångarna var alltså större enligt regeringens förslag än enligt promemorians utgångspunkter (jfr prop. 1994/95:184 s. 142).

I 10 a § regleras användning av aktier och andelar i dotterföretag för skuldtäckning. Endast aktier och andelar i vissa dotterföretag får användas. Det gäller dotterbolag som har till uppgift att direkt eller indirekt äga sådana tillgångar som avses i 10 § första stycket eller är ett publikt försäkringsaktiebolag eller är ett sådant publikt aktiebolag som avses i 17 a §, dvs. bedriver någon form av finansiell verksamhet. Vid tillämpningen av reglerna om tillgångsbegränsningar, liksom reglerna om enhandsbegränsningar, skall en genomsyn tillämpas och dotterbolagets tillgångar behandlas som om de ägdes direkt av försäkringsbolaget.

I 7 kap. 10 c § finns vissa absoluta gränser för vad som av skuldtäckningsbeloppet får motsvaras av en enskild investering (enhandsbegränsningar). Reglerna innebär bl.a. att högst 5 procent får utgöras av en fastighet, tomträtt eller byggnad eller en grupp av sådan egendom som är belägna på sådant sätt att de ur risksynpunkt utgör en investering. Samma gräns gäller för aktier eller skuldförbindelser från samma emittent respektive låntagare. En gräns på 10 procent gäller dock om emittenten eller låntagaren är av visst särskild slag (kreditinstitut, etc). Det sammanlagda innehavet av sådana tillgångar får dock uppgå till högst 40 procent av skuldtäckningsbeloppet, men andelen aktier från samma emittent får inte överstiga 5 procent av skuldtäckningsbeloppet. En gräns på 10 procent gäller också för andelar i värdepappersfonder som förvaltas av samma fondbolag eller fondföretag, om inte annat medges av Finansinspektionen. Begränsningen för aktier och skuldförbindelser skall — med vissa undantag — tillämpas på motsvarande sätt på emittenter eller låntagare som har en inbördes anknytning (se vidare prop. 1994/95:184 s. 187-190 för en utförligare beskrivning av reglerna).

Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om en lämplig riskspridning samt medge tillfälliga avvikelser från bestämmelserna i 10 c § om det finns särskilda skäl.

Andra regler av betydelse för valet av placeringstillgångar

Reglerna om tillgångsbegränsningar och enhandsbegränsningar kompletteras av vissa andra bestämmelser som får betydelse för valet av skuldtäckningstillgångar.

Enligt 7 kap. 10 d § skall, i fråga om skadeförsäkring, tillgångarna finnas inom EES om risken är belägen inom EES. I fråga om livförsäkring, skall tillgångarna finnas inom EES när verksamheten utövas där. För risker och verksamhet utanför EES skall skuldtäckningstillgångarna finnas i Sverige. Finansinspektionen får medge undantag från dessa lokaliseringsregler.

Skuldtäckningstillgångarna skall även placeras så att risken för valutakursförluster begränsas. Regeringen eller Finansinspektionen skall meddela föreskrifter om högsta tillåtna valutakursrisk (10 e §).

Fordringar på annan än försäkringstagare skall beaktas endast till den del fordran överstiger det belopp som gäldenären har att fordra av bolaget (10 f §). Regeln är främst en värderingsregel men diskvalificerar vissa fordringar som skuldtäckningstillgångar om gäldenären har större motfordringar.

Optioner, terminskontrakt och liknande finansiella instrument får användas endast för att sänka den finansiella risken i ett försäkringsbolag eller för att effektivisera förvaltningen av bolagets tillgångar. En användning för att effektivisera förvaltningen är villkorad av att den kan ske utan att bolagets finansiella risker överstiger en risknivå som är förenlig med

EG:s placeringsregler

Placeringsreglerna i tredje generationens direktiv gäller endast tillgångar som motsvarar de tekniska avsättningarna (artiklarna 20-22 i tredje generationens försäkringsdirektiv). Medlemsstaterna får inte fastställa några regler för valet av tillgångar som inte används för skuldtäckning (artikel 18.1 i första skadeförsäkringsdirektivet enligt lydelse i artikel 26 i tredje skadeförsäkringsdirektivet och artikel 21.1 i första livförsäkringsdirektivet enligt lydelse i artikel 27 i tredje livförsäkringsdirektivet). Enligt artikel 17 i första livförsäkringsdirektivet (i dess lydelse enligt artikel 18 i tredje livförsäkringsdirektivet) skall storleken på de tekniska avsättningarna för livförsäkring fastställas efter en tillräcklig betryggande prospektiv aktuariell metod. Avsättningarna skall omfatta bl.a. alla garanterade återköpsvärden samt återbäring som försäkringstagarna har rätt till, oavsett hur formerna för återbäring benämns.

Försäkringsdirektivens placeringsregler upptar till att börja med en allmän regel som innebär att hänsyn skall tas till den typ av försäkringsrörelse som företaget bedriver vid valet av de tillgångar som svarar mot tekniska avsättningar. Tillgångarnas risk, avkastning och likviditet skall beaktas. Vidare skall försäkringsföretaget se till att portföljen är väldiversifierad, dvs. att riskerna är spridda på lämpligt sätt. Den allmänna regeln kompletteras med relativt omfattande bestämmelser av detalj- och riktlinjekaraktär. En lista finns över sådana tillgångar som kan godtas för att täcka tekniska avsättningar. Det betonas dock att länderna skall fastställa mer detaljerade regler för vilka tillgångar som får användas och att medlemsländerna kan ställa upp strängare krav.

Direktiven anger vidare en rad principer som skall gälla bl.a. i fråga om värderingen av tillgångar, säkerhetskrav, behandling av derivatinstrument, likviditetskrav och koncerngenomlysning. EG:s regler innehåller endast på några punkter uttryckliga begränsningar för hur stora placeringar som får göras i visst tillgångsslag (tillgångsbegränsningar). Högst 5 procent av de tekniska bruttoavsättningarna får investeras i lån utan säkerhet, högst 3 procent i kassa och högst 10 procent i aktier som inte omsätts på någon reglerad marknad (artikel 22 i tredje skade- respektive livförsäkringsdirektivet). Om det bland tillgångarna ingår någon investering i dotterbolag som helt eller delvis förvaltar försäkringsbolagets tillgångar för dess räkning, skall hemlandet vid tillämpningen av artikel 22 beakta de underliggande tillgångar som innehas av dotterföretaget. Hemlandet får behandla dotterföretagets andra tillgångar på samma sätt (se artikel 22.2 iv och prop. 1994/95:184 s. 180).

Direktiven innehåller även vissa begränsningsregler för enskilda investeringar (enhandsbegränsningar). Medlemmarna skall fastställa ytterligare begränsningsregler även i denna del. För det ändamålet anges olika allmänna riktlinjer, som t.ex. att tillgångsportföljen skall vara väldiversi-

fierad, att riskfyllda tillgångar bör behandlas med återhållsamhet och att illikvida tillgångar bör behandlas med försiktighet. Prop. 1998/99:87

Förmånsrätt för försäkringstagare

Enligt 7 kap. 11 a § har försäkringstagare förmånsrätt vid konkurs för vissa fordringar på grund av försäkringsavtal. Det gäller livförsäkring, sådan skadeförsäkring för vilken bestämmelserna om livförsäkring tillämpas med stöd av 1 kap. 5 § och sådan skadeförsäkring som meddelas för längre tid än 10 år. En förmånsrätt följer också för fordran på grund av återförsäkring avseende sådana försäkringar. Fordran på grund av direktförsäkring har dock företräde framför fordran på grund av återförsäkring. Förmånsrätten omfattar de tillgångar som finns upptagna i skuld-täckningsregistret när bolaget försätts i konkurs eller utmätning äger rum.

8.4.2 Skuldtäckning, registerföring och förmånsrätt

Regeringens förslag: Livförsäkringsbolags avsättningar för garanterad återbäring skall - på samma sätt som nuvarande avsättningar för bl.a. tilldelad återbäring - skuldtäckas med registerförda tillgångar av minst samma värde. I sådana tillgångar skall livförsäkringstagare på samma sätt som i dag ha förmånsrätt. Även avsättningar för villkorad återbäring och åtaganden inom fondförsäkring där försäkringstagaren bär risken, skall skuldtäckas, registerföras och ligga till grund för livförsäkringstagarnas förmånsrätt. Vidare klargörs att även andra ersättningsberättigade på grund av försäkringsavtalet än försäkringstagarna har förmånsrätt.

Försäkringsutredningens förslag: Saknar direkt motsvarighet till regeringens förslag.

Kollektivförsäkringsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag om förmånsrätt för andra ersättningsberättigade än försäkringstagare (se betänkandet s. 110 och 111).

Försäkringsrörelsepromemorians förslag: Överensstämmer i sak med regeringens förslag (se promemorian s.195-197).

Remissinstanserna: Remissinstanserna har tillstyrkt Kollektivförsäkringsutredningens förslag om förmånsrätt eller lämnat detta utan erinran. Remissinstanserna har godtagit Försäkringsrörelsepromemorians förslag.

Skuldtäckning, registerföring och förmånsrätt

De försäkringstekniska avsättningar som skall göras för garanterad återbäring bör naturligt nog omfattas av krav på skuldtäckning, registerföring och placeringsrestriktioner. I sådana tillgångar har vissa försäkringstagare även förmånsrätt (7 kap. 9-11 §§ FRL). Frågan är vad som skall gälla för villkorad återbäring.

Villkorad återbäring skall enligt vad som tidigare anförts hänföras till försäkringstekniska avsättningar. Även sådan återbäring bör därför skuldtäckas med registerförda tillgångar.

Som en följd av att åtaganden inom fondförsäkring som försäkringstagarna bär risken för utgör en försäkringsteknisk avsättning gäller motsvarande även för sådana avsättningar. Eftersom skuldtäckningstillgångar för villkorad återbäring reserverats för försäkringstagarnas räkning bör dessa, i likhet med tillgångar i fondförsäkringsrörelse, omfattas av försäkringstagarnas förmånsrätt enligt 4 a § förmånsrättslagen (1970:979), se 7 kap. 11 a § FRL. En sådan förmånsrätt får anses följa redan av att villkorad återbäring utgör en försäkringsteknisk avsättning, att tillgångar som svarar mot posten skall registerföras och att en villkorad rätt till återbäringen i och för sig framgår av försäkringsavtalet eller är ensidigt utfäst av försäkringsbolaget.

I försäkringsrörelsepromemorian har föreslagits en ändring av 7 kap. 11 a § som innebär att den förmånsrätt som tillkommer försäkringstagare skall tillkomma även andra ersättningsberättigade enligt de i paragrafen angivna försäkringsavtalen.

Det finns skäl att klarlägga att den som är ersättningsberättigad på grund av försäkringsavtal utan att vara försäkringstagare, t.ex. i egenskap av förmånstagare, bör tillerkännas förmånsrätt. Som *Hovrätten för Västra Sverige* har anmärkt bör motsvarande justering göras i 4 a § förmånsrättslagen.

8.4.3 Placeringskrav för tillgångar som svarar mot återbäring

Regeringens förslag: Nuvarande placeringsregler skall gälla för tillgångar motsvarande garanterad återbäring och andra försäkringstekniska avsättningar än villkorad återbäring och fondförsäkringsåtaganden som försäkringstagarna står risken för. Som i dag får därför bl.a. högst 25 procent av sådana avsättningar skuldtäckas med aktier i publika bolag och högst 25 procent med fastigheter.

En allmän placeringsregel skall gälla för tillgångar som skuldtäcker avsättningar för villkorad återbäring och åtaganden inom fondförsäkring som försäkringstagaren står risken för. Tillgångarna skall placeras på ett lämpligt sätt med hänsyn till försäkringsåtagandenas karaktär. Sådana tillgångar skall däremot inte omfattas av tillgångsbegränsningarna för aktier och fastigheter eller andra detaljerade placeringsregler. Tillgångarna skall omfattas av försäkringsbolagets egna placeringsriktlinjer.

Försäkringsutredningens förslag innebär att tillgångsbegränsningarna för aktier och fastigheter höjs till 50 procent respektive 30 procent. Gränserna skulle, inom ramen för en ny allmän riskspridningsregel, vara vägledande för tillgångar som svarar mot försäkringstagarfonder och redovisade övervärden, liksom för tillgångar motsvarande eget kapital i ömsesidiga bolag (se betänkandet s. 161 och 165).

Försäkringsrörelsepromemorians förslag överensstämmer väsentligen med regeringens förslag (se promemorian s. 197-201). I promemorian har den allmänna matchnings- och riskspridningsregeln gjorts tillämplig på tillgångar motsvarande villkorad återbäring.

Remissinstanserna: Inställningen bland remissinstanserna till Försäkringsutredningens förslag om ändrade tillgångsbegränsningar för aktier och fastigheter har varit blandad. *Riksbanken*, *Finansinspektionen* och *Försäkringsförbundet* har tillstyrkt att gränserna höjs. *Kammarrätten i Göteborg* har däremot ansett att förslaget öppnar för ett ökat risktagande. *Riksgäldskontoret* har ansett att förslaget effekter på riskerna i försäkringsbolagens portföljer är oklara. Flera remissinstanser har godtagit Försäkringsutredningens förslag till en allmän riskspridningsregel i och för sig men efterlyst olika förändringar, bl.a. att bestämmelserna borde göras mer konkurrensneutrala mellan ömsesidiga bolag och aktiebolag (för en närmare redogörelse av remissutfallet, se försäkringsrörelsepromemorian s. 197-198).

De flesta remissinstanser har tillstyrkt försäkringsrörelsepromemorians förslag eller lämnat detta utan erinran. *Försäkringsförbundet* har dock ansett att gränsen för aktier bör höjas. *Riksbanken* har anfört att en höjning för både aktier och fastigheter bör prövas. *Finansinspektionen* har befarat svårigheter vid tillsynen när den allmänna placeringsregeln gäller tillgångar motsvarande villkorad återbäring och de detaljerade reglerna gäller den garanterade. Någon remissinstans har ansett att man så långt möjligt bör anpassa placeringsreglerna till vad som gäller i övriga Europa.

Skälen för regeringens förslag

Utgångspunkter för bedömningen

Det saknas anledning att ompröva den principiella syn på försäkringsbolagens medelsförvaltning som regeringen gett uttryck för vid införandet av tredje generationens försäkringsdirektiv. Samma gäller bl.a. de allmänna bedömningsgrunder som åberopades i prop. 1994/95:184 för bestämmande av gränserna för innehav av olika tillgångsslag (prop. 1994/95:184 s. 141). Det bör också framhållas att placeringsreglerna utgör viktiga och mera konkreta hjälpregler inom ramen för den stabilitetsprincip som lagfästs i den allmänna rörelserregeln för försäkringsbolag och som särskilt avser att säkerställa att åtagandena mot försäkringstagarna och motsvarande ersättningsberättigade alltid skall kunna fullföljas. En självklar ledstjärna för medelsförvaltningen bör också vara att inget tillgångsslag i ett försäkringsbolag blir alltför dominerande.

De placeringsregler som infördes i samband med införlivandet av EG:s försäkringsdirektiv har nu tillämpats under ett antal år. *Försäkringsförbundet* har i detta sammanhang också tagit upp frågan om möjligheten att använda derivatinstrument för att hantera risker på balansräkningens skuldsida.

Enligt regeringens mening finns det skäl att på ett mera grundläggande sätt se över nuvarande placeringsregler för försäkringsbolag. En sådan översyn bör påbörjas inom kort. Fråga är nu snarast om det finns skäl för att justera begränsningsreglerna för aktier och fastigheter, främst med anledning av de övriga förslag som lämnas i detta sammanhang.

Placeringsbegränsningar för tillgångar som skuldtäcker garanterad återbäring m.m.

Sådana belopp som motsvarar dagens försäkringstekniska avsättningar (ej intjänade premier och kvardröjande risker, oreglerade skador, livförsäkringsavsättningar och garanterad återbäring) måste alltid vara trygga. Genom matchningskravet utgör visserligen åtagandenas karaktär och löptid en spärr för placeringsmöjligheterna oavsett vilken gräns som bestäms i lag.

De reformerade rörelsereglerna innebär dock stora förändringar på kort tid. Det är därför mycket svårt att förutse vilka effekter en höjning av tillgångsbegränsningarna för sådana avsättningar skulle få. Det är därför inte lämpligt att nu ändra tillgångsgränserna för sådana belopp som motsvarar dagens försäkringstekniska avsättningar. En eventuell justering av tillgångsbegränsningarna kan med fördel invänta erfarenheterna från tillämpningen av den nya särregleringen. Det finns emellertid anledning att återkomma till denna fråga i samband med den översyn av placeringsreglerna som aviserats.

Placeringsbegränsningar för tillgångar som skuldtäcker villkorad återbäring

Som tidigare behandlats skall avsättningar för villkorad återbäring behandlas som en försäkringsteknisk avsättning (se avsnitt 8.1). Även om en sådan återbäring inte är garanterad till belopp så är förutsättningarna för en utbetalning reglerade i avtal eller i en ensidig utfästelse. Den enskilde har alltså en avtalsenlig rätt till återbäring i dessa fall. Avsättningar för villkorad återbäring bör därför omfattas av placeringsregler. På så sätt undviks ett onödigt risktagande och skapas ett skydd för de värden som förvaltas för försäkringstagarnas räkning. Det säkerställer också en förvaltning av tillgångar som är förenlig med de åtaganden om återbäring som bolaget gjort.

För dessa placeringar måste försäkringsbolaget även upprätta s.k. placeringsriktlinjer. Någon ändring av 7 kap. 10 g § behövs inte för att detta skall gälla.

I försäkringsrörelsepromemorian föreslås att tillgångar som skuldtäcker villkorad återbäring skall omfattas av den allmänna placeringsbestämmelsen i 9 a §. De mera detaljerade reglerna om bl.a. tillgångs- och enhandsbegränsningar skall däremot inte gälla. Promemorian argumenterar för att en lämplig riskspridning skall ske med utgångspunkt från villkoren om återbäring. Den placeringsinriktning som bestämts i försäkringsavtalen blir i första hand bestämmande för vilken diversifiering på olika tillgångsslag och enhandsengagemang som är lämplig. Matchningskravet får en delvis annorlunda innebörd än om åtagandena avser betalningsutfästelser som kan beräknas till nominella eller reala belopp. Det framhålls att placeringarna måste överensstämma med den placeringsinriktning som bolaget har utlovat eller gett uttryck för.

Regeringen delar väsentligen promemorians bedömning. Villkorad återbäring bör skuldtäckas med de placeringstillgångar som är lämpligast med hänsyn till utformningen av försäkringsavtalen och ensidiga utfästelser. Om villkoren t.ex. knutits till vissa tillgångar eller tillgångsvärden korresponderar tillgångarna och avsättningarna med varandra. Placeringarna måste då överensstämma med den placeringsinriktning som bolaget utlovat eller gett uttryck för. Om villkoren skulle vara anknutna till något slag av aktieindex eller referensvärde bör skuldtäckningstillgångarna svara mot den värdeförändring som ett sådant index eller dylikt anger (jfr artikel 23 i tredje försäkringsdirektivet). Även i dessa fall utgör alltså villkoren för den villkorade återbäringen enligt försäkringsavtalen utgångspunkten för valet och sammansättningen av skuldtäckningstillgångarna. Det bör även vara fallet om försäkringstagarnas rätt till återbäring är beroende av en aktuariell risk. Kravet att undvika ett onödigt risktagande och att skydda den villkorade rätten till återbäring kan ställa åtminstone vissa yttre gränser för vilken koncentration till tillgångsslag eller enhandsengagemang som är lämplig. Skillnader kan alltså vara befogade med hänsyn till om försäkringstagarna bär en finansiell eller aktuariell risk.

Med hänsyn till att det tredje livförsäkringsdirektivet uttryckligen anger att direktivets allmänna placeringsbestämmelse i artikel 20 inte får tillämpas för bl.a. förmåner enligt försäkringsavtal som är anknutna till någon form av index är det inte lämpligt att låta den allmänna placeringsbestämmelsen i 9 a § gälla för tillgångar som motsvarar villkorad återbäring. Det bör i stället utformas en mera allmän bestämmelse som ger bättre uttryck för den bedömning som vi gjort och som anger att villkorad återbäring skall skuldtäckas med tillgångar som är lämpliga med hänsyn till åtagandenas karaktär. En sådan regel ger bättre uttryck för de överväganden som kan antas ligga bakom artikel 23 i tredje livförsäkringsdirektivet.

Innehållet i sistnämnda artikel och konsekvensen talar för att denna placeringsregel även skall gälla för fondförsäkringstillgångar som försäkringstagarna bär placeringsrisken för.

Finansinspektionen befarar vissa svårigheter vid tillsynen när bara den allmänna placeringsregeln gäller för tillgångar som motsvarar villkorad återbäring och de detaljerade reglerna gäller den garanterade. Enligt inspektionen kan efterlevnaden av placeringsreglerna i dag kontrolleras

relativt enkelt genom en jämförelse av placeringsriktlinjerna med skuldtäckningsregistret. Som inspektionen uppfattar förslaget skall endast ett register föras över samtliga skuldtäckningstillgångar.

Försäkringsbolag skall upprätta placeringsriktlinjer för tillgångar som svarar mot såväl livförsäkringsavsättning som villkorad återbäring. I riktlinjerna skall bl.a. tas in närmare uppgifter om den placeringsinriktning som med utgångspunkt i bolagets utfästelser om villkorad återbäring utgör en lämplig placering. Genom olika delregister eller särskilda anteckningar i registret kan bolaget internt säkerställa att placeringsriktlinjerna efterlevs. Det måste samtidigt säkerställas att kontroller kan göras av Finansinspektionen. Samma kontroller blir för övrigt aktuella i de fall att fondförsäkringar och konventionella försäkringar meddelas i samma bolag. Det är dock inte möjligt att nu ge närmare anvisningar för hur placeringsriktlinjerna eller skuldtäckningsregistret närmare skall utformas eller kontrolleras. Sådana frågor bör i stället hanteras enligt nya myndighetsföreskrifter och allmänna råd som får utarbetas av Finansinspektionen efter samråd med branschen. Redan en större variation i hanteringen av överskotten för med sig större krav på kontrollmetoderna.

Övriga frågor

Försäkringsutredningen har föreslagit ett allmänt riskspridningskrav för tillgångar som motsvarar övervärden i fonden för orealiserade vinster.

Med anledning av att placeringsreglerna enligt förslaget skall anknyta till bl.a. garanterad och villkorad återbäring och att en värdering av skuldtäckningstillgångar numera enligt 7 kap. 10 f § skall ske till verkligt värde i skuldtäckningssammanhang, blir det inte aktuellt att knyta några särskilda riskspridningsregler till belopp som ingår i fonden för orealiserade vinster.

Det kan i sammanhanget påpekas att en placering av fria tillgångar på ett sätt som påverkar bolagets soliditet eller likviditet så att åtagandena mot försäkringstagarna eller andra ersättningsberättigade äventyras, inte är förenligt med den stabilitetsprincip som föreslagits (se avsnitt 6.2).

De föreslagna placerings- och förmånsrättsreglerna bör gälla både för befintliga och nya försäkringsbolag. Vidare bör samma regler gälla för såväl aktiebolag som ömsesidiga bolag. Det bör alltså inte införas några särskilda placeringsregler som avser det egna kapitalet i ömsesidiga bolag.

Placeringsreglerna kommer att gälla också för sådana skadeförsäkringar som följer bestämmelserna om livförsäkring enligt 1 kap. 5 §. Även de ändrade förmånsrättsreglerna kommer att gälla för sådana skadeförsäkringar (se 7 kap. 11 a §).

Regeringens förslag: Nuvarande krav på lokalisering av tillgångar som används för skuldtäckning mjukas upp. Skuldtäckningsbeloppet får placeras i tillgångar som finns utanför EES-området om tillgångarna är lokaliserade på ett för försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade betryggande sätt. En lokalisering utanför EES skall inte anses betryggande bl.a. om den medför risk att svensk förmånsrätt urholkas. Under samma förutsättningar får skuldtäckningstillgångar som i dag skall finnas i Sverige placeras i övriga EES-länder.

Försäkringsutredningen har inte särskilt behandlat frågan. Förslaget i Placeringspromemorian (Ds 1993:57) överensstämmer delvis med regeringens förslag (se placeringspromemorian s. 103-106). Förslaget är inte villkorat av att tillgångarna är lokaliserade på ett för försäkringstagarna betryggande sätt. En lokalisering utanför EES begränsas till 20 procent av skuldtäckningstillgångarna. Utredningen föreslår också en föreskriftsrätt om lättnader i kraven.

Försäkringsrörelsepromemorians förslag innebär att högst 20 procent av skuldtäckningsbeloppet får finnas utanför EES oavsett var risken är belägen (skadeförsäkring) eller verksamheten bedrivs (livförsäkring) (se promemorian s. 201-204). Utöver kravet på en betryggande lokalisering föreslås att tillgångarna lokaliserar inom OECD.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har tillstyrkt placeringspromemorians förslag eller lämnat förslaget utan erinran.

I remissyttrandet över Försäkringsutredningens slutbetänkande och i en skrivelse (dnr Fi96/5184) har *Försäkringsförbundet* begärt att åtminstone 20 procent av skuldtäckningstillgångarna skall få lokaliserar utanför EES. Förbundet anser att nuvarande regler är orealistiska och opraktiska samt försvårar en verklig riskspridning.

Remissinstanserna har tillstyrkt försäkringsrörelsepromemorians förslag eller lämnat detta utan erinran. *Försäkringsförbundet* har dock befarat att nuvarande tillgångsbegränsningar för aktier medför att undantaget inte kan utnyttjas fullt ut. *Riksbanken*, *TCO* och *Försäkringsmannaförbundet* har ställt sig tveksamma till procentbegränsningen.

Bakgrund: I 7 kap. 10 d § FRL regleras var tillgångar skall finnas för att få användas för skuldtäckning. För skadeförsäkringsrörelse innebär reglerna att om risken är belägen inom EES skall tillgångarna finnas inom EES. För livförsäkringsrörelse gäller att om verksamheten bedrivs inom EES skall tillgångarna finnas inom EES. Om i stället risker finns (för skadeförsäkringsrörelse) respektive verksamhet bedrivs (för livförsäkringsrörelse) utanför EES skall tillgångarna finnas i Sverige. Reglerna är dock inte absoluta. Finansinspektionen får i enskilda fall medge undantag från lokaliseringskraven.

Bestämmelserna är delvis en följd av de tvingande bestämmelser om lokalisering som finns i EG:s tredje försäkringsdirektiv. Direktiven innebär att tillgångar – med undantag för fordringar på återförsäkringstagare – skall vara lokaliserade inom EES om, beträffande skadeförsäkring, risken är belägen inom gemenskapen, eller, i fråga om livförsäkring, verk-

samheten utövas där. Medlemsstaterna får inte kräva att tillgångarna skall vara lokaliserade till viss medlemsstat. Hemlandet får dock medge lättnader beträffande tillgångarnas lokalisering (artikel 15.2 i första skadeförsäkringsdirektivet i dess lydelse enligt artikel 17 i tredje skadeförsäkringsdirektivet och artikel 17.3 i första livförsäkringsdirektivet i dess lydelse enligt artikel 18 i tredje livförsäkringsdirektivet). Direktiven innehåller inga lokaliseringskrav beträffande risker eller verksamhet utanför gemenskapen.

De bestämmelser om lokalisering som tidigare fanns för livförsäkring och s.k. lång skadeförsäkring, och som behållits för risker respektive verksamhet utanför EES, krävde att tillgångarna fanns i Sverige. Det motiverades av att reglerna på det internationellt konkursrättsliga området inte är tillräckligt samordnade (se prop. 1989/90:34 s. 76 och prop. 1994/95:184 s. 193–199).

I Placeringspromemorian föreslogs att undantagsmöjligheterna enligt direktiven skulle utnyttjas på så sätt att 80 procent av tillgångarna skulle vara lokaliserade inom EES men med möjlighet för regeringen eller Finansinspektionen att i föreskrifter liberalisera lokaliseringskravet. Förslaget var en kompromiss med hänsyn tagen till såväl förmånsrättens betydelse som de praktiska olägenheter som ett 100-procentigt lokaliseringskrav medför (Ds 1993:57 s. 106). Något lokaliseringskrav uppställdes dock inte för risker eller verksamhet utanför EES.

Som framgått avstod emellertid regeringen från att föreslå något sådant i lag intaget undantag. Detta motiverades med att regeringens förslag inte innebar den utvidgning av försäkringstekniska skulder som i placeringspromemorian åberopats som skäl för att införa undantaget. Regeringen aviserade att det dock kunde finnas anledning att återkomma till frågan vid behandlingen av Försäkringsutredningens slutbetänkande. Den föreslagna möjligheten att liberalisera lokaliseringskravet genom föreskrifter infördes inte heller. Det ansågs i stället lämpligare att Finansinspektionen i enskilda fall kunde medge dispens (se prop. 1995/95:184 s. 198 och 199).

Innebörden av att en tillgång finns på ett visst ställe är inte helt klar. En fordran torde generellt sett finnas där den skall betalas. Aktier i kupongbolag finns där aktiebrevet förvaras. Lokaliseringen av papperslösa värdepapper är inte lika klar. Från Finansinspektionen har upplysts att endast ett begränsat antal dispenser sökts. Frågan har därför inte blivit föremål för någon mer omfattande genomgång.

Skälen för regeringens förslag: Det föreslås nu en utvidgning av området för försäkringstekniska avsättningar. Inte minst mot denna bakgrund är det påkallat med en uppmjukning av nuvarande lokaliseringsregler.

Ett utrymme för försäkringsbolagen att placera skuldtäckningstillgångar utanför EES-området underlättar möjligheterna till riskspridning. Detta gäller särskilt om EU-länderna till följd av det monetära samarbetet i framtiden kommer att visa upp större likheter i fråga om finansiella risker. Som regeringen redan tidigare framhållit kan en internationell diversifiering även bidra till att sänka risken i en portfölj utan att placeringen behöver göra avkall på den förväntade avkastningen (prop. 1994/95:184 s. 191 och 192). Vidare innebär förslagen i det föregående

förutsättningar för att en större andel av försäkringsbolagens tillgångar kommer att omfattas av placeringskrav jämfört med i dag, även om de mer detaljerade riskspridningsreglerna inte är direkt tillämpliga på tillgångar som svarar mot villkorad återbäring. Beträffande vissa tillgångar, liksom vissa risker, kan det även vara svårt att alltid avgöra var tillgången respektive risken finns. Det finns alltså skäl som talar för att nu i lag utnyttja en sådan möjlighet till lindring av lokaliseringskraven som försäkringsdirektiven medger.

En ovillkorlig rätt att placera skuldtäckningstillgångar utanför EES-området kan emellertid försämra försäkringstagarnas skydd. Det gäller om tillgångarna skulle komma att lokaliseras till länder där de är oåtkomliga för bolaget eller för försäkringstagarna vid en eventuell konkurs eller där rimliga möjligheter saknas till kontroll av tillgångens existens och värde. Kraven kan visserligen inte säkert tillgodoses ens för placeringar inom EES, eftersom gemenskapsreglerna på konkursområdet ännu inte är tillräckligt samordnade. Försäkringsdirektiven innehåller emellertid vissa bestämmelser om hemlandstillsyn som i viss mån kompenserar avsaknaden av konkursregler (jfr prop. 1994/95:184 s. 195).

En begränsning är under alla förhållanden mer befogad om skuldtäckningstillgångar skall få finnas utanför EES. Det sammanhänger med de större olikheter som kan föreligga beträffande rättsregler och tillsynsmöjligheter i länder utanför EES-området.

De angivna delvis motstridiga kraven bör kunna tillgodoses på ett lämpligt sätt om lagstiftningen tillåter lokaliseringar utanför EES när tillgångarna är lokaliserade på ett betryggande sätt. Det innebär bl.a. att den allmänna stabilitetsprincipen i 1 kap. 1 a § första stycket skall upprätthållas. En möjlighet att lokalisera tillgångar utanför EES bör inte bara avse risker som är belägna (skadeförsäkring) respektive verksamhet som bedrivs (livförsäkring) inom EES. Möjligheten bör också avse risker och verksamhet utanför EES, där tillgångarna i dag måste finnas i Sverige. Skuldtäckningstillgångar som i dag måste finnas i Sverige bör, som *Lagrådet* föreslagit, även få finnas i andra EES-länder om tillgångarna är lokaliserade på ett betryggande sätt.

Myndighetsföreskrifter bör utfärdas till stöd för tillämpningen av dessa bestämmelser.

Det kan i och för sig anföras skäl för att ett krav på betryggande lokalisering borde ställas upp för samtliga skuldtäckningstillgångar, dvs. även för sådana tillgångar som enligt direktivet får finnas inom EES. Det är emellertid inte säkert om en sådan begränsning skulle anses förenlig med EG-rätten. Den föreslagna begränsningen bör därför endast gälla risker och verksamhet utanför EES. En annan sak är att försäkringsbolaget inom ramen för kravet på en god riskhantering enligt den allmänna rörelseregeln även skall ha kompetens och förmåga att hantera och reducera bl.a. legala risker, så att inte åtagandena mot försäkringstagarna äventyras (se avsnitt 6.2). Vidare finns särskilda bestämmelser om beaktande av valutakursrisker, se 7 kap. 10 e §.

Med förslaget saknas behov av en dispensregel.

Regeringens bedömning och förslag: Nuvarande begränsningar för försäkringsbolag att - utan Finansinspektionens medgivande - inneha en större andel av ett allmänt aktiebolag än fem procent av rösterna (femprocentsregeln) har inte en lämplig utformning. En ändring bör utformas mot bakgrund av bl.a. EG-rätten och ett ställningstagande till motsvarande reglering för banker. En teknisk justering görs i branschglidningsreglerna. De begränsningar som gäller för livförsäkringsbolags innehav i vissa finansiella företag relaterade till återbäringsfonden skall tills vidare relateras till motsvarande nya poster under eget kapital.

Försäkringsutredningens förslag innebär att såväl femprocentsregeln som begränsningsregeln för innehav i finansiella företag tas bort utan att någon annan ägarbegränsning införs, eftersom gällande och föreslagna placerings- och värderingsregler ger tillfredsställande möjligheter att ingripa mot investeringar i strid mot försäkringstagarnas intresse (se betänkandet s. 229).

Försäkringsrörelsepromemorians förslag: Överensstämmer med regeringens bedömning i frågan om att femprocentsregeln inte har en lämplig utformning och behovet av en teknisk justering i branschglidningsreglerna. Det föreslås att innehav av organisationsaktier i andra än finansiella företag skall kräva särskilt tillstånd (se promemorian s. 204-207).

Remissinstanserna: Det övervägande antalet remissinstanser har tillstyrkt Försäkringsutredningens förslag eller lämnat det utan erinran. *Bankföreningen* har anfört att ändringen förutsätter motsvarande ändringar för banker och värdepappersfonder. *Finansinspektionen* har anfört att förslaget öppnar för att en främmande rörelse drivs i dotterbolag och att någon annan begränsning i så fall bör övervägas.

Inställningen till försäkringsrörelsepromemorians förslag har varit blandad. *Advokatsamfundet* har tillstyrkt promemorians förslag. *Riksbanken* och *Försäkringsförbundet* har ansett att alla kvantitativa restriktioner för innehav i icke-finansiella och finansiella företag bör tas bort. *Försäkringsmannaförbundet* och *Företagarnas riksorganisation* har ifrågasatt intresseföretagsspärren med hänvisning till andra länders regler. *Hovrätten för Västra Sverige* och *Banklagskommittén* har ifrågasatt begränsningens förenlighet med EG-rätten. Enligt kommittén borde rimligen en begränsning kopplad till annat än röstvärdet vara effektivare men skulle sannolikt strida mot direktivet. *Finansinspektionen* har befarat vissa tillämpningssvårigheter, eftersom det i vissa fall kan vara svårt att kontrollera om det rör sig om kapitalplacerings- eller organisationsaktier.

Bakgrund: Femprocentsregeln behandlades senast vid genomförandet av tredje generationens försäkringsdirektiv i prop. 1994/95:184. Regeringen konstaterade då att ägarfrågan mer var en fråga om vilken verksamhet ett bolag skall få bedriva än en fråga om riskspridning. Regeringen ansåg samtidigt att femprocentsregeln inte borde tas bort utan att

samtidigt ersättas med regler som närmare preciserar vilken verksamhet ett försäkringsbolag får bedriva i det nu aktuella hänseendet. Dessutom tillades att ett genomförande av Försäkringsutredningens slutbetänkande kunde komma att medföra en väsentlig utvidgning av de försäkrings-tekniska skulderna. Därmed skulle riskspridningsreglerna träffa en större mängd tillgångar än förut. Om femprocentsregeln avskaffades dessförinnan skulle det kunna medföra omställningsproblem och även begränsa lagstiftarens möjlighet att genomföra önskvärda reformeringar av reglerna om försäkringstekniska skulder. Regeringen var således inte beredd att då avskaffa femprocentsregeln. Det konstaterades vidare att även särregeln avseende förvärv i andra finansiella företag var nödvändig att behålla (s. 205).

För en närmare redogörelse av tidigare behandling av frågan, se prop. 1994/95:184 s. 203 och 204.

Skälen för regeringens bedömning och förslag: Som tidigare nämnts bör frågan om försäkringsbolagens ägande i andra bolag bedömas bl.a. mot bakgrund av förbudet för försäkringsbolag att bedriva annan verksamhet än försäkringsrörelse. Även EG:s regler innehåller ett sådant förbud. Hur direktivet närmare skall tolkas på denna punkt är inte helt klart. I försäkringsrörelsepromemorian görs, mot bakgrund av tillämpningen i vissa andra medlemsländer, bedömningen att förbudet kan ges en extensiv tillämpning på så sätt att bolagen tillåts äga även dotterbolag inom andra branscher. Direktivet kan å andra sidan enligt promemorian inte anses förhindra en mer restriktiv tillämpning, t.ex. genom begränsningar för organisatoriska innehav i försäkringsfrämmande företag. Regeringen har tidigare också gjort bedömningen att femprocentsregeln är förenlig med EG-rätten. Denna fråga prövas för närvarande hos EG-domstolen.

Eftersom utredningsarbetet genomförts och ett placeringskrav föreslås gälla även för villkorad återbäring, bör femprocentsregeln omprövas mera förutsättningslöst.

Regeln får nu praktiska konsekvenser i huvudsak för möjligheten till kapitalplaceringar i små företag. På så sätt försämrar dagens ordning kapitalförsörjningen för små och medelstora företag. Det är ett tungt skäl för att ändra regeln. Mycket talar för att det behövs en ny regel som ersätter dagens femprocentsregel och som förtydligar det allmänna förbudet mot försäkringsfrämmande verksamhet.

Som tidigare nämnts motiveras nuvarande förbud mot försäkringsfrämmande verksamhet av soliditetsprincipen, dvs. att inslaget av främmande verksamhet kan äventyra bolagets förmåga att fullgöra sina åtaganden mot försäkringstagarna. I placeringspromemorian har också ifrågasatts om ett försäkringsbolag bör investera i andra företag än finansiella företag med ambitionen att delta i dess skötsel. Det ansågs att försäkringsbolag borde undvika att bli en dominerande ägare i enskilda företag, eftersom oförutsedda händelser kan leda till att bolaget tvingas att delta i företagets skötsel. Om ett försäkringsbolag ändå, trots att det kan ifrågasättas, uppträder i en roll som dominerande ägare, borde detta endast ske inom ramen för fria medel (Ds 1993:57 s. 83).

Det kan således ifrågasättas om organisatoriska innehav i företag som inte är finansiella och som saknar anknytning till försäkringsverksamheten kan leda till engagemang och ansvarsförhållanden för försäkringsbolaget som i ekonomiskt hänseende får konsekvenser av samma slag som om rörelserna skulle bedrivas inom en och samma juridiska person. Från försäkringsföretagens sida torde det i dag inte heller finnas något intresse att i den finansiella verksamheten agera på annat sätt än som portföljförvaltare. En förändring på sikt kan dock inte uteslutas.

Nuvarande begränsningsregel har inte en lämplig utformning. En ändring kan ge förbättrade möjligheter till riskkapital för små tillväxtföretag. Försäkringsbolagen får samtidigt bättre placeringsmöjligheter och möjligheter att konkurrera med utländska försäkringsföretag där motsvarande snäva begränsningar är ovanliga.

Frågan om vilka begränsningar som bör finnas när det gäller försäkringsfrämmande verksamhet bör övervägas ytterligare. Frågan bör, som nämnts, bl.a. behandlas mot bakgrund av EG-reglernas förbud om försäkringsfrämmande rörelse. Förutsättningarna för sådana begränsningar behandlas helt eller delvis av EG-domstolen i det mål som för närvarande pågår. Banklagskommittén har först nyligen redovisat sitt ställningstagande till ägarbegränsningen på banksidan. Ett lagförslag i ämnet bör således redovisas senare med hänsyn till bl.a. denna redovisning.

Det finns även skäl att då återkomma till frågan om begränsningarna för ägande i andra finansiella företag (branschglidningsreglerna, se 7 kap. 17 § a §).

I ett avseende måste emellertid reglerna för försäkringsbolags innehav i andra finansiella företag justeras redan nu. Det föreskrivs nämligen begränsningar relaterade till bl.a. återbäringsmedlens storlek som bör justeras till följd av förslaget om ändrad hantering av överskotten.

Ett särskilt problem uppkommer genom att innehaven är begränsade till 4 procent av återbäringsmedel respektive försäkringstekniska avsättningarnas storlek, men kan uppgå till etthundra procent av eget kapital. Nuvarande begränsningar för livförsäkringsbolagens innehav kommer följaktligen att lindras i relation till storleken av de återbäringsmedel som förs till bl.a. konsolideringsfonden under eget kapital. Det är mindre lämpligt att ändra begränsningarna för livförsäkringsbolag i förhållande till i dag innan det har tagits ställning till branschglidningsreglerna. Bestämmelserna i 7 kap. 17 a § bör således justeras så att livförsäkringsbolagens innehav enligt bestämmelsen begränsas till 4 procent av annat eget kapital än aktiekapital och överkursfond.

Angående innehav i fondföretag, se vidare avsnitt 10.3.

8.6.1 Upplåningsmöjligheter

Regeringens förslag: En särskild bestämmelse införs om försäkringsbolagens möjligheter att ta upp eller överta lån (upplåning). En upplåning får ske endast för att effektivisera kapitalförvaltningen eller om det i övrigt är motiverat av den bedrivna försäkringsrörelsen som sådan, allt under förutsättning att upplåningen är av ringa betydelse.

Ett bemyndigande införs om rätt att meddela föreskrifter om tillämpningen av bestämmelsen. Vidare får Finansinspektionen medge undantag från kravet att upplåningen skall vara av ringa betydelse, om det finns särskilda skäl.

Försäkringsutredningens förslag: Motsvarar endast delvis regeringens förslag. Utredningen har dock inte föreslagit någon närmare begränsning med hänsyn till användningen eller någon särskild dispensregel. Enligt utredningen bör upplåning få ske så länge inte bolagets totala risk ökar så att fullgörandet av försäkringsavtal råkar i fara eller så att tillståndspliktig bank- eller finansieringsverksamhet bedrivs. Utredningen har också anvisat en mer restriktiv tillämpning i ömsesidiga bolag där delägarna bär ett personligt ansvar (se betänkandet s. 191-195).

Försäkringsrörelsepromemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag (se promemorian s. 207-214).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser har godtagit Försäkringsutredningens förslag. *Kammarrätten i Göteborg* har avstyrkt förslaget, eftersom detta skulle innebära avsevärt ökade risker i förhållande till i dag. Även *Sveriges Ackordscentral i Malmö* har avstyrkt förslaget av det skälet att en hänvisning till allmänna bolagsrättsliga regler i förening med inspektionens tillsyn och praxis borde räcka. Flera remissinstanser har ansett att bestämmelserna om upplåningsmöjligheterna borde förändras och förtydligas. *Finansinspektionen* och *Advokatsamfundet* har ansett att det inte är upplåningen i sig utan åtföljande räntekostnader samt användningen av lånade medel som ökar risken. Inspektionen menar att den senare frågan borde regleras samt även beaktas att en ökad upplåning kan strida mot rimliga förväntningar hos livförsäkringstagare som har begränsade möjligheter att byta bolag. Båda remissinstanserna har ansett att innebörden av "ökad risk" måste förtydligas. Enligt *Bankföreningen* borde lagstiftningen klargöra att nuvarande praxis, som innebär att försäkringsbolagens kreditgivning skall baseras på de medel som försäkringstagarna betalat in, alltså skall gälla.

Remissinstanserna har i allt väsentligt godtagit försäkringsrörelsepromemorians förslag. *Kammarrätten i Göteborg* har tillstyrkt de föreslagna upplåningsreglerna, medan *Försäkringsförbundet* har avstyrkt begränsningen att upplåningen skall vara av ringa betydelse. Förbundet har inte sett heller något behov av den föreslagna föreskriftsrätten. *Finansinspektionen* har ansett att den föreslagna dispensregeln är betänklig, eftersom bolagets affärsmissiga bedömningar kan komma att övervältras på inspektionen. Enligt inspektionen bör nuvarande reglering behållas och

bolaget få avgöra om en upplåning som inte är endast ringa är förenlig med den bedrivna affärsverksamheten. Inspektionen bör övervaka efterlevnaden i efterhand.

Bakgrund: I FRL finns inga allmänna bestämmelser om försäkringsbolagens möjligheter att ta upp lån. Att upplåningsmöjligheterna ändå är begränsade följer av den tolkning som gjorts av förbudet mot försäkringsfrämmande rörelse. I 5 kap. FRL finns vidare bestämmelser om förbud mot vissa upplåningsformer.

Nuvarande upplåningsmöjligheter

Nuvarande praxis sammanfattas i ett allmänt råd från Finansinspektionen (cirkulär 1987:4). Utgångspunkten är att något ianspråktagande av låne marknaden från försäkringsbolagens sida normalt inte kommer ifråga. Skadeförsäkringsbolagens möjligheter att ta upp vinstandelslån bör huvudsakligen utnyttjas för en uppbyggnad av själva försäkringsrörelsen.

Kortfristig upplåning inom ramen för den långfristiga placeringsverksamheten eller för att möta tillfälliga likviditetsbehov i verksamheten kan dock godtas. Däremot anses kortfristiga lån för spekulativa syften inte godtagbara. Lån för förvärv av placeringsfastigheter anses inte heller godtagbara, om inte särskilda skäl kan anses föreligga. Däremot godtas det att ett försäkringsbolag behåller lån i en fastighet som redan är belånad vid förvärvet eller att bolaget utnyttjar särskilda lån som staten meddelat för reparationer, ombyggnader eller liknande ändamål. När det gäller fastigheter i utlandet sägs i det allmänna rådet att särskilda bedömningar kan behöva göras.

En kartläggning som Finansinspektionen gjort av upplåningen per den 31 december 1995 har visat att försäkringsbolagen inte har lånat upp medel i någon större utsträckning. De undersökta bolagen (ca 90 procent av försäkringsmarknadens totala balansomslutning) hade en upplåning om 4,8 miljarder kronor motsvarande knappt 0,7 procent av balansräkningen, varvid knappt en fjärdedel avsåg förlagslån. Något mer än hälften av upplåningen skedde från koncernbolag och resterande del från koncernexterna källor. Merparten av upplåningen användes för investeringar i koncernbolag som bedriver försäkringsrörelse (62 procent) och fastighetslån (28 procent). Resterande upplåning avsåg investeringar i koncernbolag med annan rörelse, korttidslån och övriga ändamål. I rapporten konstaterades att 97 procent av upplåningen använts till ändamål som var godtagbara enligt Finansinspektionens allmänna råd (Finansinspektionens rapport den 23 februari 1996 rörande försäkringsbolagens utlåning).

Tidigare behandling av frågan om försäkringsbolagens upplåning

Försäkringsbolagens upplåning behandlades av Försäkringsverksamhetskommittén. En väsentlig princip enligt kommittén var att försäkringsbolagens placeringsverksamhet inte utvecklades till en allmän finansiell affärsrörelse, där gränsen gentemot banker och andra finansinstitut

suddas ut. Tillskott från andra källor än det genom försäkringsrörelsen ackumulerade kapitalet för att öka försäkringsbolagens disponibla medel för kapitalplaceringar ansågs alltså stå i strid med förbudet mot annan rörelse än försäkringsrörelse. Enligt kommittén fick det anses som annan rörelse om försäkringsbolaget genom upplåning vidgar underlaget för sina kapitalplaceringar.

Kommittén föreslog därför ett principiellt förbud mot upplåning. Om det fanns särskilda skäl skulle dock tillsynsmyndigheten kunna ge tillstånd efter beslut i det enskilda fallet. Enligt kommitténs mening kunde bl.a. särskilda skäl i några fall föreligga när ett försäkringsbolag vid ett direkt eller indirekt fastighetsförvärv övertar lån för vilka den övertagna fastigheten står som säkerhet. I sådana fall kunde lån vara bundna och en omedelbar inlösen medföra kostnader, varvid ett anpassat anstånd med att avveckla lånet borde kunna medges. Stor restriktivitet ansågs befogat för lån för finansiering av nya bostadshus som uppförs av bolaget. Kommittén ville inte ställa sig helt avvisande till att tillstånd medgavs för att kunna utnyttja statligt stöd för bostadsbyggande när det förelåg synnerligen starka skäl därför. Endast sällan kunde skäl anses föreligga för medgivande till s.k. överbryggnadskrediter, dvs. att genom kortfristig upplåning tillfälligt finansiera kapitalplaceringar i avvaktan på snart inkommande premiemedel. För försäkringsbolag med verksamhet på den internationella marknaden ansågs emellertid en något mindre rigorös tillämpning vara motiverad, eftersom lagstiftningen och konkurrensbetingelserna kunde kräva anpassningar till där rådande finansieringsförhållanden för försäkringsrörelse. En viss upplåning kunde därför vara en förutsättning för möjligheten att göra affärer (SOU 1987:58 s. 269-273). Kommitténs förslag ledde aldrig till lagstiftning.

Försäkringsutredningen behandlade frågan om upplåning i sitt första delbetänkande och anförde då att försäkringsbolagen i likhet med tidigare borde få låna upp medel för att underlätta rörelsen. Det ansågs emellertid inte meningsfullt att i lagtext försöka slå fast för vilka specifika ändamål upplåning borde få ske. Utredningen konstaterade att upplåningen i sig medför en risk men att denna risk är av mindre betydelse så länge upplånade medel placeras i tillgångar som garanterat ger avkastning som minst uppgår till kostnaderna för lånet. Om investeringen ger sämre avkastning kan bolaget komma i den situationen att försäkringsbolaget tvingas ta andra tillgångar i anspråk för att betala lånet. Därmed kan försäkringstagarnas medel komma i fråga. Utredningen konstaterade att försäkringstagarna i livförsäkringsbolag visserligen har förmånsrätt i tillgångar motsvarande de försäkringstekniska skulderna men att motsvarande trygghet saknas för skadeförsäkringstagarnas del. Risken för försäkringstagarna konstaterades emellertid föreligga redan om tillgångar motsvarande solvensmarginalen behöver tas i anspråk för lånebetalningar.

En allmän utgångspunkt borde därför enligt utredningen vara att bolaget åtminstone inte tar upp lån så att tillgångar motsvarande solvensmarginalen riskeras. Det fick anses ankomma på tillsynsmyndigheten att i det enskilda fallet bedöma vad som är en godtagbar upplåning. I fråga om verksamheten i själva försäkringsbolaget ansågs att en viss uppmjukning av tillämpade principer borde ske. Således ansågs att lån borde kunna tas i

en situation där ett skadeförsäkringsbolag tvingas att betala ut en ovanligt stor försäkringsersättning, om alternativet hade varit att realisera tillgångarna till underpris. Lånet medger då att tillgångarna kan behållas tills de kan avyttras utan förlust. Vidare ansågs att ett livförsäkringsbolag i syfte att utjämna effekterna av att premieinbetalningarna ofta sker vid ett och samma tillfälle under året, t.ex. ett årsskifte, borde kunna ta upp lån för att sprida placeringarna över hela året och därigenom undvika att på ett inte önskvärt sätt pressa priserna på marknaden. Ett annat fall då upplåning bedömdes godtagbar var då det motiverades av att minska kostnaderna i försäkringsrörelsen, t.ex. upplåning i samband med fastighetsaffärer utomlands där annars en onödig fördyring skulle ske på grund av valuta- och skattekonsekvenser. Det skulle alltså hela tiden vara fråga om upplåning för att underlätta försäkringsrörelsen och det fick aldrig bli så att försäkringsbolaget närmade sig gränsen för vad som kan betecknas som allmän upplåningsrörelse (SOU 1991:89 s. 191-192).

Upplåningsmöjligheterna berördes också i den departementspromemoria om placeringsregler m.m. som redovisades år 1993 (Ds 1993:57). Det ifrågasattes där om det alls är lämpligt att ett försäkringsbolag får belåna sina fastigheter, eftersom syftet med sådana lån knappast kan vara annat än att skapa en hävstång i balansräkningen, vilket i sin tur leder till ett ökat risktagande för bolaget. I promemorian pekades också på att man i samband med att försäkringsbolag förvärvat fastighetsbolag kunnat konstatera att en avsevärd upplåning ägt rum i fastighetsbolaget före förvärvstillfället. Detta uppfattades i promemorian som ett medvetet utnyttjande av att inspektionen inte krävt amortering av befintliga lån för förvärvade fastigheter och som en bekräftelse på det olämpliga i att försäkringsbolag ges möjligheter att belåna egna fastigheter. Eftersom det i vissa länder finns skatteregler som innebär att placeringar i fastigheter inte blir praktiskt möjliga utan ett visst låneinslag ansågs emellertid att det sannolikt var olämpligt att helt förbjuda upplåning av lån vid fastighetsinvesteringar, men att tillståndsgivningen borde ske med stor restriktivitet.

Det framhölls också att problemen i samband med hantering av växelkursrisk kunde undanröjas eller minskas om lån togs upp i samma valuta som tillgångarnas valuta. Upplåningen i avsikt att öka risken i balansräkningen, dvs. för att öka innehavet av riskbärande tillgångar, borde inte tillåtas. En sådan upplåning ansågs emellertid kunna undvikas om försäkringsbolagen ålades att investera i svenska statspapper i en utsträckning som svarade mot värdet på lånet i den främmande valuta. Om den utländska upplåningen kunde ske till en lägre kostnad än vad svenska statspapper erbjuder konstaterades dessutom att avkastningen kunde höjas (räntearbitrage i kombination med sänkt risknivå), vilket inte borde förhindras. Att fritt tillåta försäkringsbolagen låna upp medel ansågs emellertid innebära möjligheter till ökat risktagande som knappast kunde anses vara i försäkringstagarnas intresse. Att stävja ett eventuellt missbruk genom en exakt reglering av i vilka situationer upplåning får ske bedömdes emellertid mindre ändamålsenligt, eftersom en viss lånetransaktion kan vara mer eller mindre lämplig beroende på omständigheterna i övrigt. I promemorian föreslogs inga ändringar i FRL vad gällde

möjligheten att ta upp lån. Det uttalades dock att gällande stränga praxis borde frångås så att upplåning möjliggörs i situationer då detta sänker risken i försäkringsbolagens portföljer (se Ds 1993:57 s. 106-109).

Mot bakgrund av placeringspromemorians förslag berördes frågan om försäkringsbolagens upplåning av regeringen i samband med införlivandet av tredje generationens försäkringsdirektiv. Eftersom frågan om försäkringsbolagens finansieringsmöjligheter var föremål för fortsatta övervägande inom Försäkringsutredningen var regeringen då inte beredd att lägga fram något förslag till ändrade upplåningsregler. Den praxis som dittills gällt kunde därför enligt regeringen även fortsättningsvis gälla. Samtidigt framhölls att en förutsättning för ett försäkringsbolag att använda ett dotterbolag för ägande och förvaltning av försäkringsbolagets tillgångar är att samma praxis vad gäller upplåningen tillämpas av dotterbolaget (prop. 1994/95:184 s. 206-207).

Skälen för regeringens förslag: Nuvarande tillsynspraxis om försäkringsbolagens upplåningsmöjligheter grundas som nämnts på förbudet mot försäkringsfrämmande rörelse i 1 kap. 3 §. Denna bestämmelse bör även fortsättningsvis i vissa avseenden ha betydelse som begränsning för vilket slag av upplåning som får ske. Av förbudet bör även fortsättningsvis följa att upplåningen inte får ske under sådana förutsättningar att tillståndspliktig bank- eller finansieringsverksamhet bedrivs inom den juridiska personen, t.ex. inlåning på konton som är tillgängliga med kort varsel eller upplåning för vidareutlåning till andra. Det är lämpligt att nu uppställa närmare gränser för försäkringsbolagens upplåningsmöjligheter inom ramen för försäkringsrörelsen.

Utgångspunkten för bestämmelserna om upplåningen i försäkringsrörelsen bör vara att upplåningen inte har sådan karaktär eller omfattning att försäkringstagarnas skyddsintressen riskeras. Bestämmelserna bör, å andra sidan, inte utformas med sådana begränsningar att en mera ordinär upplåning som är affärsmässigt befogad och förenlig med försäkringstagarnas intressen förhindras.

Försäkringsutredningen har i sitt slutbetänkande anfört att ett försäkringsbolag bör så långt möjligt efter affärsmässiga bedömningar få avgöra om lån skall tas upp, men att vissa begränsningar är befogade med hänsyn till konsumentskyddsintresset. Av betydelse är enligt utredningen bl.a. att en omfattande upplåning kan öka riskexponeringen i bolagen, med ökad fara för förluster och obestånd. Enligt utredningen har aktieägarna i normala fall knappast anledning att fatta beslut som innebär att det egna kapitalet äventyras. Ett riskfyllt agerande kan enligt utredningen i vissa lägen te sig attraktivt, t.ex. om företaget ändå går så dåligt att aktiekapitalet är på väg att förloras. Genom ett ökat risktagande kan aktieägarna få goda vinster, medan en förlust drabbar dem endast marginellt, eftersom deras kapital ändå förlorat större delen av sitt värde. Motsvarande synpunkter gör sig enligt utredningen gällande i ömsesidiga bolag där såväl intresset som möjligheterna att utöva en aktiv ägarstyrning kan vara svaga. Enligt utredningen bör begränsningarna ta sikte på enskilda bolags riskexponering och förhindra att upplåning sker i sådan utsträckning att den totala risken i balansräkningen blir för omfattande. Av betydelse i sammanhanget är självfallet försäkringsbolagets soliditet. Enligt utredningen krävs

emellertid en helhetssyn så att bl.a. försäkringsrisker och risker i kapitalförvaltningen beaktas. Det väsentliga från skyddssynpunkt bedöms i stället vara hur stor den totala risken i företagets balansräkning är i förhållande till kapitalbasens storlek och att lån alltid bör tas upp i sådana situationer då detta sänker risken i balansräkningen (se betänkandet s. 191 och 192).

Den i det föregående föreslagna stabilitetsprincipen innebär bl.a. att försäkringsrörelse skall bedrivas med sådan soliditet och likviditet att åtagandena mot försäkringstagarna inte äventyras samt med en god kontroll över bl.a. ränterisker och likviditetsrisker. Bestämmelsen tar sikte på hela bolagets verksamhet (se avsnitt 6.2). Även försäkringsbolagens upplåning måste under alla förhållande vara anordnad så att de krav som stabilitetsprincipen ställer tillgodoses. Med hänsyn till detta saknas anledning att införa den särskilda begränsningsregel för upplåning som Försäkringsutredningen föreslagit i sitt slutbetänkande.

Frågan blir då om det även med beaktande av den föreslagna stabilitetsprincipen finns skäl att ställa upp ytterligare begränsningar för försäkringsbolagens upplåning.

I likhet med den bedömning som gjorts i placeringspromemorian finns det skäl att ställa sig avvisande till upplåning som sker i syfte att skapa hävstångseffekter i balansräkningen. Det finns även anledning att inte godta en upplåning som sker i spekulativt syfte eller med enda avsikt att tillföra försäkringsbolaget ytterligare placeringstillgångar. En sådan utveckling kan, även med hänsyn till den föreslagna stabilitetsprincipen, medföra att de finansiella riskerna i bolaget ökar i förhållande till i dag och att de krav på solvensmarginal som finns blir praktiskt betydelselösa.

Det är i och för sig inte möjligt att utforma regler som exakt anger för vilka ändamål som utlåning skall få ske. Något slag av allmän begränsning om upplåningens användning är dock befogad för att förhindra sådan upplåning som nu nämnts. Även om användningen av lånemedel för s.k. räntearbitrage alltid kan tyckas vara i försäkringstagarnas intresse, kan eventuella misstag vid placeringen eller oförutsedda händelser medföra allvarliga återverkningar för försäkringstagarna om beloppen är stora. De genomgripande förändringar som i övrigt föreslås i rörelsereglerna i detta sammanhang talar också för att en försiktig grundsyn bör anläggas när det gäller möjligheterna att nu tillåta en fri upplåning från försäkringsbolagens sida. Det motiverar att begränsningar ställs upp för i vilken omfattning försäkringsbolagen får ta upp lån som är beroende av försäkringsrörelsens omfattning. I detta avseende bör bedömningen ske med hänsyn till storleken på försäkringstekniska avsättningar, balansomslutningen i stort och till storleken av kapitalbasen. Genom en sådan begränsning kan förhindras att försäkringsbolagens upplåning ökar på ett beaktansvärt sätt i förhållande till i dag.

Med ett krav på att upplåningen skall vara av ringa betydelse med hänsyn till rörelsens omfattning och kapitalbasens storlek bör en viss uppmykning kunna ske för vilka ändamål försäkringsbolag får ta upp lån eller överta befintliga lån. Som i dag bör kortfristiga lån kunna tas upp inom ramen för den långfristiga placeringsverksamheten eller för att möta tillfälliga likviditetsbehov i verksamheten. Lån bör också kunna tas upp i

en situation där ett skadeförsäkringsbolag annars tvingas att betala ut en ovanligt stor försäkringsersättning, om alternativet är att realisera tillgångarna till underpris.

Vidare bör ett livförsäkringsbolag i syfte att utjämna effekterna av att premieinbetalningarna ofta sker vid ett och samma tillfälle under året, t.ex. vid ett årsskifte, kunna ta upp lån för att sprida placeringarna över hela året och därigenom undvika att på ett inte önskvärt sätt pressa priserna på marknaden. Ett annat fall då upplåning kan vara godtagbar är om det skulle minska kostnaderna i försäkringsrörelsen, t.ex. upplåning i samband med fastighetsaffärer utomlands, där annars en onödig fördyring kan uppkomma på grund av valuta- och skattekonsekvenser. Det samma gäller övertagande av bundna lån i samband med förvärv av fastighet, vilka inte kan lösas utan onödiga merkostnader.

Upplåning bör även kunna godtas som ett ordinärt inslag inom kapitalförvaltningen, t.ex. för att reducera valutakursrisker. Upplåning genom användning av konvertibla skuldebrev, skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning och förlagslån bör även kunna godtas som ett led i uppbyggnaden av själva försäkringsrörelsen.

Som en begränsning för upplåningens användning bör, utöver begränsningen att upplåningen skall vara av ringa betydelse, sammanfattningsvis ställas det kravet att upplåningen skall användas för att effektivisera förvaltningen eller att upplåningen i övrigt skall vara motiverad av den bedrivna försäkringsrörelsen som sådan.

Den allmänna begränsningen om upplåningens användning bör vid behov kunna preciseras genom föreskrifter. Genom sådana föreskrifter kan även bestämmas gränser för när en upplåning är att bedöma som ringa. Med en föreskriftsrätt ges bättre möjligheter att anpassa upplåningsreglerna med hänsyn till utveckling i bolagen utifrån erfarenheterna vid tillämpningen av de ändrade rörelsereglerna.

Det kan undantagsvis uppkomma situationer där det är befogat med en upplåning som inte enbart är ringa. Det gäller om bolaget i ett uppbyggnadsskede- eller rekonstruktionsläge som en del i en större finansieringsplan behöver ta upp lån för att säkerställa en fortsatt drift. Lagstiftningen bör inte generellt förhindra att en sådan upplåning kan ske genom utfärdande av konvertibla skuldebrev eller andra former av lån som kan förstärka kapitalbasen. Det är emellertid viktigt att det särskilt prövas att en sådan upplåning är godtagbar med hänsyn till försäkringstagarnas skyddsintressen, t.ex. att det finns en vederhäftig finansieringsplan samt försiktiga och realistiska prognoser om framtida intäkter och kostnader. En dispens bör även kunna komma i fråga där utländsk lagstiftning och konkurrensbetingelser på utländska marknader kräver en viss upplåning som förutsättning för möjligheten att göra affärer. En dispensregel bör alltså införas för Finansinspektionen som möjliggör undantag från begränsningen att upplåningen skall vara av ringa betydelse med hänsyn till rörelsens omfattning och kapitalbasens storlek. Någon mera omfattande upplåning bör dock inte komma ifråga att medge ens i dessa fall.

I propositionen om genomförande av tredje generationens EG-direktiv anmärktes att en förutsättning för att ett försäkringsföretag skall få utnyttja ett dotterbolag för ägande och förvaltning av tillgångar är att samma

praxis för upplåning tillämpas av dotterbolaget (prop.1994/95:184 s. 207). Prop. 1998/99:87
Detta bör alltså gälla.

Försäkringsutredningen har föreslagit att särskilda begränsningar för upplåningen skall gälla i ömsesidiga bolag där bestämmelser om uttaxering finns. Med hänsyn till bl.a. de särskilda begränsningar som införts för delägaransvar i konsumentförsäkringar kan det inte anses erforderligt att ställa upp några särregler för ömsesidiga försäkringsbolags upplåning.

8.6.2 Upplåningsformer

Regeringens förslag: Försäkringsaktiebolag får möjlighet att använda vissa nya låneformer. Skadeförsäkringsaktiebolag och livförsäkringsaktiebolag som får dela ut vinst får ta upp lån mot konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning. Livförsäkringsaktiebolag som får dela ut vinst ges också möjlighet att ta upp vinstandelslån.

Försäkringsutredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Utredningen har inte gjort låneformernas användning beroende av om livförsäkringsbolag får dela ut vinst (se betänkandet s. 191–194).

Försäkringsrörelsepromemorians förslag: Överensstämmer väsentligen med regeringens förslag (se promemorian s. 215–217). I promemorian har användningen av vinstandelsbevis inte uttryckligen begränsats till försäkringsaktiebolag.

Remissinstanserna har tillstyrkt eller inte haft några invändningar mot försäkringsrörelsepromemorians förslag. *Försäkringsförbundet* har framhållit att 5 kap. 17 § bör ses över så att t.ex. lån även kan knytas till aktieindex. Enligt förbundet bör det också förtydligas att förlagslån inte skall förutsätta villkor om vinstutdelning.

Bakgrund

Konvertibla skuldebrev m.m.

Såväl liv- som skadeförsäkringsaktiebolag är förhindrade att använda vissa låneformer som står öppna för aktiebolag i allmänhet. Det gäller konvertibla skuldebrev och skuldebrev med optionsrätt till nyteckning. För livförsäkringsbolag har dessa låneformer ansetts olämpliga med hänsyn till att vinstutdelning varit förbjuden och att aktiekapitalet varit av marginell betydelse. För skadeförsäkringsbolag har det bedömts inte föreligga något behov av dessa låneformer. Vidare får endast skadeförsäkringsaktiebolag utge vinstandelsbevis.

Användningen av *konvertibla skuldebrev* innebär att upplåning sker mot utfärdande av skuldebrev som innehåller en utfästelse från bolaget att långivaren skall ha rätt att helt eller delvis byta ut sin lånefordran enligt

skuldebrevet mot aktier i bolaget. Det konvertibla skuldebrevet måste därför innehålla bestämmelser som avser att reglera låneförhållandet så länge konvertering inte har skett, t.ex. ränta och förfallotid. Skuldebrevet måste också innehålla bestämmelser om konverteringsrätten, t.ex. när och till vilken kurs konverteringen skall ske. För bolaget torde konvertibla skuldebrev ha främst de fördelarna att en finansiering underlättas, eftersom fordringsägaren kan finna finansieringsformen mer attraktiv än vanlig utlåning. Vidare kan ofta räntan sättas lägre än vid vanlig upplåning, eftersom konverteringsrätten normalt har ett eget värde.

Skuldebrev med optionsrätt till nyteckning innebär att upplåningen sker mot utfästelse från bolaget att fordringsägaren skall ha rätt att teckna aktier i bolaget mot betalning i pengar. Sådana optionsrätter måste skiljas från optioner som medför rätt att sälja eller köpa aktier. Skillnaden mot konvertibla skuldebrev, där mottagaren byter ut hela eller delar av sin fordran mot aktier, är att fordringsägaren behåller fordran men har rätt att därutöver teckna aktier mot kontant betalning. Villkoren för denna optionsrätt kan framgå av skuldebrevet eller knytas till ett särskilt bevis, s.k. optionsbevis.

Vinstandelsbevis är en form av upplåning där rätten till ränta helt eller delvis anknyts till nettovinsten eller till den av bolagsstämman beslutade vinstutdelningen. Vinstandelsbevis, som medför rätt till betalning med nominellt eller indexreglerat belopp, s.k. lånedebevis, får utges av skadeförsäkringsaktiebolag men inte av andra försäkringsbolag. Sådana vinstandelsbevis där återbetalning av kapitalbeloppet anknyter till bolagets ekonomiska ställning, s.k. delägardebevis, har däremot inte ansetts tillåtna varken enligt aktiebolagslagen eller FRL.

Sådana lån som nu beskrivits måste beslutas av bolagsstämman eller av styrelsen på grundval av ett av bolagsstämman lämnat bemyndigande.

Förlagslån och aktieägartillskott

Upplåning kan också ske i förening med villkor om att lånet skall vara efterställda bolaget övriga skulder (*förlagslån*). Upplåning sker i dessa fall mot skuldebrev med föreskrift att lånefordran vid likvidation eller konkurs skall till såväl kapital som ränta betalas först sedan alla andra fordringsägare fått betalt.

Förlagslån får efter Finansinspektionens godkännande räknas in i försäkringsbolagets kapitalbas. Förutsättningarna för ett sådant godkännande behandlas i allmänna råd i FFFS 1995:1. Enligt de allmänna råden kan ett syfte med att ta upp förlagslån vara att förstärka kapitalbasen. Enligt inspektionen bör de medel som erhålls inte användas till annan verksamhet än bolagets försäkringsverksamhet. En upplåning med enda syfte att tillföra försäkringsbolaget placeringsmedel godtas inte. Enligt inspektionen får högst 50 procent av kapitalbasen bestå av förlagslån och högst 25 procent bestå av förlagslån med fast löptid. Endast fullt inbetalda förlagslånemedel får ingå i kapitalbasen.

Från lån måste skiljas kapitalanskaffning genom *aktieägartillskott*, dvs. ett tillskott utan villkor mot bolaget om återbetalning och utan samband

med aktieteckning. Vid sidan av sådana rena aktieägartillskott kan även s.k. villkorade aktieägartillskott förekomma.

Finansiering av verksamheten genom förlagslån och rena aktieägartillskott står öppen för alla försäkringsbolag. I livförsäkringsaktiebolag har emellertid en återbetalning av ett villkorat aktieägartillskott ansetts stå i strid med vinstutdelningsförbudet (se dnr Fi95/4770). Aktieägartillskott är inte relevant för ömsesidiga bolag där det finns särskilda regler om uttaxering och garantikapital för att kunna tillgodose kapitalbehov.

Skälen för regeringens förslag: Som nyss utvecklats skall försäkringsbolagens upplåningsmöjligheter vara begränsade enligt en viss ordning (se avsnitt 8.6.1). En möjlighet för försäkringsaktiebolag att inom ramen för dessa begränsningar ta upp lån mot konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning kan underlätta en finansiering på mera fördelaktiga villkor än annars. Dessa låneformer är även i allmänhet ägnade att förse bolag med riskkapital. Något skäl med hänsyn till försäkringstagarnas skyddsintresse för att generellt ställa sig avvisande till dessa upplåningsformer kan numera inte anses föreligga. Dessa upplåningsformer bör därför möjliggöras i skadeförsäkringsaktiebolag. Som en följd av förslaget att slopa vinstutdelningsförbudet bör finansieringsformerna tillåtas även i livförsäkringsaktiebolag som får dela ut vinst.

Vinstandelslån tillåts i dag endast i skadeförsäkringsaktiebolag. Sådana lån bör i framtiden tillåtas även i livförsäkringsaktiebolag som får dela ut vinst enligt villkor i bolagsordningen. Frågan om formerna för anskaffning av externt riskkapital i ömsesidiga försäkringsbolag finns det anledning att återkomma till i samband med den associationsrättsliga översyn som tidigare aviserats.

Reglerna om användning av konvertibla skuldebrev, skuldebrev med optionsrätt till nyteckning och vinstandelslån bör väsentligen utformas i överensstämmelse med vad som gäller för aktiebolag i allmänhet (se vidare författningskommentaren till 5 kap. 2-19 §§).

I det föregående har föreslagits bestämmelser som innebär att den del av årets vinst som inte får användas för vinstutdelning eller förlusttäckning skall gottskrivas försäkringstagarna som återbäring. Till följd därav bör en särskild regel införas för vinstandelslån. I stället för att relateras till årets vinst måste lånen vara relaterade till vad som är tillgängligt för vinstutdelning i bolaget.

Bestämmelserna innebär att de nyss behandlade finansieringsformerna inte får användas i traditionella livförsäkringsaktiebolag annat än om bolaget genomgått det särskilda ombildningsförfarandet och tagit in bestämmelser om vinstutdelning i bolagsordningen (se avsnitt 14.3). Däremot innebär bestämmelserna inget hinder mot förlagslån eller rena aktieägartillskott i livförsäkringsbolag som inte får dela ut vinst.

Som Försäkringsförbundet angett kan det finnas skäl att se över frågan om lån som anknyter till aktieindex. En sådan översyn kan inte göras nu utan bör lämpligen avvakta en översyn av motsvarande fråga för aktiebolag i allmänhet.

Regeringens bedömning och förslag: Inga särskilda bestämmelser om kapitalbasens beräkning bör införas nu.

Reglerna om minsta buffertkapital (solvensmarginalen) för livförsäkringsrörelse skärps genom att samtliga försäkringstekniska avsättningar skall ligga till grund för beräkningen. Vid beräkningen skall avsättningar för villkorad återbäring jämföras med avsättningar för fondförsäkringar. I båda fallen skall rörelserisker beaktas.

Bestämmelserna om beaktande av den andra försäkringsrörelsens kapitalbas när liv- och skadeförsäkringsrörelse bedrivs i samma juridiska person tas bort.

Försäkringsutredningens förslag: Överensstämmer endast delvis med regeringens förslag (se betänkandet s. 226-228 och 278-271). Försäkringsutredningen har föreslagit en särskild bestämmelse om att kapitalbasen skall beräknas med beaktande av att bolagets betalningsberedskap är tillfredsställande. Utredningens förslag saknar bestämmelser om tillskott av garantikapital under rörelsens gång. Vidare har utredningen inte föreslagit någon utvidgning av underlaget för beräkning av solvensmarginalen inom livförsäkring. Utredningen har inte heller föreslagit någon förändring av reglerna om tillgodogörande av poster i den andra rörelsens kapitalbas när skade- och livförsäkringsrörelse bedrivs i samma bolag.

Försäkringsrörelsepromemorians förslag: Överensstämmer i allt väsentligt med regeringens förslag. I promemorian har det inte föreslagits någon regel om att rörelserisker i allmänhet skall beaktas vid beräkningen av solvenskravet för villkorad återbäring och fondförsäkringsåtaganden (se promemorian s. 217-223).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft några invändningar mot Försäkringsutredningens förslag. *Advokatsamfundet* har dock ansett att det är oklart vad som avses med att "kapitalbasen skall beräknas med hänsyn till att betalningsberedskapen är tillfredsställande". Samfundet har uppfattat att syftet är att fastslå att tillgångar som svarar mot kapitalbasen skall vara av viss karaktär och inte åsättas högre värden än vad de kan realiseras till på kort sikt. Enligt samfundet borde i så fall detta tas in i lagtexten i stället för den föreslagna lydelsen.

Remissinstanserna har i allmänhet tillstyrkt försäkringsrörelsepromemorians förslag eller lämnat det utan erinran. *Finansinspektionen* har dock ansett att solvensreglerna bör justeras så att avdrag skall göras för immateriella tillgångar vid beräkning av kapitalbasen. Inspektionen har också efterlyst en möjlighet att meddela bindande föreskrifter om solvenskrav som går längre än de direkt angivna kraven i lagen.

Bakgrund: Försäkringsbolag skall, utöver tillgångar motsvarande försäkringstekniska avsättningar, ha en tillräcklig kapitalbas. Den skall minst uppgå till en nivå som beräknas med utgångspunkt i verksamhetens art och omfattning enligt 7 kap. 23 § FRL för livförsäkringsrörelse och enligt

7 kap. 25 § för skadeförsäkringsrörelse (solvensmarginal). Kapitalbasen får dock aldrig vara mindre än de belopp som anges i 7 kap. 26 och 27 §§ (garantibeloppet), se 1 kap. 8 a § FRL.

Kravet på solvensmarginalen i livförsäkringsrörelsen är beroende av storleken av premiereserven och vissa positiva risksummor. Utgångspunkten är att lägsta marginal bestäms till summan av två belopp (fyra procent av premiereserven utan avdrag för återförsäkring respektive tre tiondelars procent av risksummorna). Detta gäller inte bara för livförsäkring utan också för lång sjuk- och olycksfallsförsäkring. För försäkringar som enbart avser dödsfall gäller vissa lägre procentsatser av risksummorna beroende på försäkringstidens längd (se 7 kap. 25 §). För sådana åtaganden inom fondförsäkring som försäkringstagarna står placeringsrisken för gäller ett krav på en procent av premiereserven men endast under förutsättning att försäkringstiden överstiger fem år och att belopp som täcker kostnaderna är bestämt för längre tid än fem år (13 § fondförsäkringslagen).

I kapitalbasen för livförsäkringsrörelse och skadeförsäkringsrörelse får till att börja med ingå inbetalt aktiekapital (i aktiebolag) eller garantikapital (i ömsesidiga försäkringsbolag). Kapitalbasen får också omfatta hälften av tecknat men ännu inte inbetalt aktie- eller garantikapital, under förutsättning av att minst 25 procent av sådant kapital har betalats in. Kapitalbasen får dessutom omfatta övrigt eget kapital och återbäringsmedel (i livförsäkringsrörelse), men med avdrag för fond för realiserade vinster.

I ett ömsesidig skadeförsäkringsbolag får räknas in ett belopp som motsvarar fordran på uttaxering enligt 13 kap. FRL, upp till ett belopp som motsvarar hälften av skillnaden mellan den högst tillåtna uttaxeringen och vad som faktiskt har uttaxerats. En sådan fordran får dock inte motsvara mer än hälften av kapitalbasen. Utöver vad som nu sagts gäller att Finansinspektionen efter särskild prövning får medge att andra poster än de som nu nämnts ingår i kapitalbasen. Finansinspektionen kan därigenom medge att övervärden på tillgångar i förhållande till bokfört värde och inbetalda medel från förlagslån räknas med inom ramen för kapitalbasen (jfr prop. 1995/96:10 del 4 s. 283 och prop. 1994/95:184 s. 209).

Vidare finns vissa speciella regler om hur kapitalbasen skall vara beskaffad. Utöver det nyss nämnda fallet om begränsningar för uttaxeringsrätten gäller bl.a. att halva kapitalbasen inom livförsäkringsrörelse måste bestå av aktiekapital, garantikapital, eget kapital, återbäringsmedel eller obeskattade reserver (se 7 kap. 22, 24 och 26 §§).

I 7 kap. 28 § finns regler om beräkningen av kapitalbasen vid s.k. blandad rörelse. Om direkt livförsäkrings- och skadeförsäkringsrörelse bedrivs i samma juridiska person skall enligt paragrafen kapitalbasen för respektive rörelse redovisas separat. Om båda verksamhetsformerna uppfyller kraven på kapitalbasens storlek får dock överskjutande poster räknas in i den andra kapitalbasen. Bestämmelserna utgår från föreskrifter i artikel 14.1 i EG:s direktiv (79/262/EEG) om samordning av lagar och andra författningar om rätten att starta och driva direkt livförsäkringsrörelse (första livförsäkringsdirektivet).

Beräkning av kapitalbasen

I enlighet med vad Försäkringsutredningen anfört bör kapitalbasen ha en viss kvalitet för att kunna fungera som tillfredsställande buffert mot framtida svängningar i verksamheten. Frågan är emellertid om det är lämpligt att införa en sådan allmän bestämmelse om kapitalbasens beräkning som utredningen föreslagit eller mera konkreta beräkningsregler som Advokatsamfundet har förordat.

Att den långfristiga och kortfristiga betalningsförmågan måste vara tillfredsställande med hänsyn till rörelsens omfattning och beskaffenhet följer under alla förhållanden av den tidigare föreslagna stabilitetsprincipen (se avsnitt 6.2). Inom ramen för denna princip bör det alltså tillgodoses att sådana tillgångar som fungerar som kapitalbuffert är tillfredsställande för att möta förändringar i verksamheten. Detta förutsätter som regel att tillgångarna kan realiseras inom rimlig tid om det skulle behövas för att täcka förluster eller infria gjorda åtaganden. Vid bedömningen av om bolagets soliditet och likviditet är tillfredsställande för att bolaget skall kunna fullgöra sin åtaganden mot försäkringstagarna måste det alltså inte bara säkerställas att solvensmarginalen eller andra fastställda solvensnivåer är uppfyllda i och för sig, utan också att de tillgångar som inte används för skuld täckning, liksom andra belopp som ingår i kapitalbasen, är av tillfredsställande karaktär och värde med hänsyn till rörelsens omfattning och de olika åtaganden som bolaget har och kan förväntas få. Således kan det t.ex. i allmänhet ofta finnas anledning att ställa större krav på kapitalbasens likviditet i skadeförsäkringsrörelse jämfört med livförsäkringsrörelse. Det sammanhänger med de i normalfallet större svårigheterna att beräkna de aktuariella riskerna i skadeförsäkringsrörelse jämfört med livförsäkringsrörelse, och som innebär att större svängningar i utbetalningar av försäkringsersättningar kan uppkomma från tid till annan. Med hänsyn till stabilitetsprincipen torde alltså utredningens utgångspunkter kunna tillgodoses relativt väl utan att den allmänna bestämmelsen om kapitalbasens beräkning som utredningen föreslagit behöver införas.

Inom ramen för stabilitetsprincipen möjliggörs således en allsidig bedömning av att kapitalbasen är tillfredsställande med hänsyn till hela bolagets ekonomiska situation. En allmän stabilitetsprincipen är dock inte lika lätt att tillämpa som mera detaljerade regler om att tillgångar motsvarande kapitalbasen eller andra belopp i kapitalbasen skall värderas på visst sätt vid tillämpningen av rörelsereglerna, t.ex. till ett nettoförsäljningsvärde. Sådana mera konkreta värderingsregler i lag eller föreskrifter skulle således kunna fungera som hjälpregler vid tillämpningen av stabilitetsprincipen på samma sätt som mera detaljerade riskspridningsregler införts inom ramen för den allmänna riskspridningsregeln i 7 kap. 9 a §.

Regeringen är alltså inte avvisande till mera detaljerade beräkningsregler för kapitalbasen av sådant slag som Advokatsamfundet förordat. Huvudprinciperna för en sådan reglering bör framgå av lag medan mera

detaljerade beräkningsregler kan fastställas genom föreskrifter av regeringen eller Finansinspektionen.

Det måste emellertid konstateras att det i praktiken är svårt att närmare avgöra vilka tillgångar som direkt motsvarar kapitalbasen, bl.a. med hänsyn till att det egna kapitalet är en restpost i balansräkningen och att tillgångar motsvarande det egna kapitalet, till skillnad från skuldtäcknings-tillgångar, inte är särskilt registrerade. Även om man i och med förslagen om en utökad registerskyldighet för tillgångar motsvarande villkorad återbäring (se avsnitt 8.4.2) på ett bättre sätt än i dag kan identifiera vilka övriga tillgångar som i stort svarar mot kapitalbasen, bör tillgångarna i vissa fall möjligen kunna värderas till annat värde än ett nettoförsäljningsvärde, t.ex. om avtalen är långsiktiga och tillgångarna motsvarande kapitalbasen utgörs av värdepapper som skall och kan innehåsa till förfall. Särskilda överväganden kan även behövas i fråga om värderingen av obeskattade reserver. Under alla förhållanden har det inte funnits utrymme för att i detta sammanhang analysera och utreda vilka effekter som nu antydda särskilda värderingsregler för beräkningen av kapitalbasen skulle kunna få för försäkringsbolagen.

Det föreslås därför inte nu några särskilda regler om beräkning av kapitalbasen. Denna fråga bör behandlas i samband med den översyn av placeringsreglerna som vi tidigare aviserat (se avsnitt 3). I detta sammanhang bör med förtur behandlas den fråga om avdrag från kapitalbasen för immateriella värden som Finansinspektionen pekat på och som kan uppfattas som tvingande enligt EG:s regler (se artikel 18 i första livförsäkringsdirektivet som har ändrats genom artikel 25 i tredje livförsäkringsdirektivet).

Ej inbetalt aktie- och garantikapital

Som tidigare nämnts får kapitalbasen omfatta hälften av tecknat men ännu inte inbetalt aktie- eller garantikapital. Som villkor gäller att minst 25 procent av sådant kapital har betalats in (se 7 kap. 22 och 24 §§).

För att ett försäkringsaktiebolag skall kunna registreras krävs, som tidigare behandlats, att aktiekapitalet är helt inbetalt (se 2 kap. 13 §). För att ett beslut om nyemission skall kunna registreras krävs att hälften av penningbeloppet är inbetalt och att all eventuell apportegendom är tillförd bolaget. Den resterande delen av penningbeloppet vid en nyemission skall vara helt betald inom sex månader från registreringen av emissionen (4 kap. 14 §).

Registrering av ett ömsesidigt försäkringsbolag förutsätter att garantikapitalet är helt inbetalt (2 kap. 13 §). För garantikapital som tillskjuts under rörelsens gång innebär förslaget att hälften av kapitalet måste vara inbetalt för att kapitalökningen skall kunna registreras (se 2 kap. 17 §).

Det anförda innebär att minst hälften av aktie- och garantikapital måste vara inbetalt innan bolaget eller kapitalökningen får registreras. Ett aktie- respektive garantikapital kan vid de tidpunkter som kapitalet kan beaktas

således aldrig vara inbetalt till mindre än 50 procent. Villkoret om att minst 25 procent av kapitalet skall ha betalats in kan därför utgå. Prop. 1998/99:87

Solvensmarginal i livförsäkringsrörelse

Som en konsekvens av de ändrade reglerna om försäkringstekniska avsättningar måste reglerna om lägsta solvensmarginal i livförsäkringsrörelsen justeras. För beräkningen av solvenskravet är det befogat att framdeles ta hänsyn till alla försäkringstekniska avsättningar. Således bör bl.a. avsättningar få villkorad återbäring beaktas liksom avsättningar för oreglerade skador.

Nuvarande återbäringsmedel får inräknas i kapitalbasen i livförsäkringsbolag (se 7 kap. 22 § FRL). Någon sådan ordning kan inte gälla för villkorad återbäring. Den skall utgöra en försäkringsteknisk avsättning och får inte användas för förlusttäckning i bolaget. Bestämmelserna i 7 kap. 22 § justeras genom att posten återbäringsmedel utmönstras.

Avsättningen för villkorad återbäring bör vid beräkningen av solvensmarginalen principiellt beaktas som en fondförsäkringsavsättning. Vid beräkningen bör hänsyn tas till att försäkringstagaren och inte bolaget bär risken. Stabilitetsskäl talar för att också rörelserisker beaktas mera allmänt i den verksamhet som har samband med avsättningarna för villkorad återbäring. Samma synpunkter gör sig gällande i fråga om fondförsäkringsåtagandena. Enhetliga regler vid beräkningen av solvensmarginalen är också rimligt med hänsyn till att försäkringstagarna i båda fallen kan bära en finansiell risk för tillgångar.

Bestämmelserna i 7 kap. 23 § om beräkningen av solvensmarginalen bör således justeras med hänsyn till detta.

Enligt 7 kap. 28 § får försäkringsbolaget tillgodoräkna poster i den andra rörelsens kapitalbas när skade- och livförsäkringsrörelse bedrivs i samma bolag. Bestämmelsen har dock fått en begränsad praktisk betydelse och har givit upphov till tillämpningsproblem i praxis, eftersom möjligheten endast kan utnyttjas om respektive rörelse i sig uppfyller lagens solvenskrav. Denna begränsning får dock anses tvingande enligt direktivet (artikel 14.1 i första livförsäkringsdirektivet). Paragrafen bör i stället justeras så att möjligheten att beakta den andra rörelsens poster vid tillämpningen av lagens regler om solvensmarginal tas bort. En annan sak är att Finansinspektionen, vid prövningen av en plan som försäkringsbolaget upprättar för att återställa solvensen, inte i sig är förhindrad att medge t.ex. att fria tillgångar i den ena rörelsen överförs för att ingå i kapitalbasen för den andra rörelsen (jfr artikel 14.3 i första livförsäkringsdirektivet).

8.8.1 Redovisning av återbäring m.m.

Regeringens förslag: Lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag (ÅRFL) anpassas till de ändrade överskotts- och återbäringsreglerna i FRL. Det innebär bl.a. följande.

Uppställningsformen för balansräkningen ändras genom att posterna för redovisning av återbäringsmedel (DD) ersätts av poster för redovisning av eget kapital. Livförsäkringsbolag som inte får dela ut vinst skall redovisa en konsolideringsfond (AA.IV) under bundet eget kapital för medel som får användas för förlusttäckning. Livförsäkringsbolag som får dela ut vinst skall redovisa fritt eget kapital.

Balansräkningens tillgångssida kompletteras med poster för tillgångar eller tillgångsvärden som svarar mot villkorad återbäring (D.1). Skuldsidan kompletteras med en post för villkorad återbäring (EE.1). Tillgångar och avsättningar inom fondförsäkring som livförsäkringstagarna bär placeringsrisken för skall redovisas särskilt (D.2 respektive EE.2).

Resultaträkningens tekniska del för livförsäkringsrörelse kompletteras med poster för redovisning av värdeökningar och värdeminskningar på placeringstillgångar som försäkringstagaren står placeringsrisken för (II.3a och II.10a). De skall i sin tur delas upp på tillgångar för villkorad återbäring och fondförsäkringstillgångar. Det införs också en resultatpost för förändringar av försäkringstekniska avsättningar där försäkringstagaren bär risk (II.6b). Även den skall delas upp på villkorad återbäring och fondförsäkringsåtaganden.

Nuvarande bestämmelser om redovisning av orealiserade vinster vid en värdering till verkligt värde ändras inte.

Försäkringsutredningen har mera allmänt behandlat olika frågor om redovisning (se betänkandet s. 164, 165 och 174–176). Utredningen har bl.a. anfört att återbäringsfonden bör upplösas och redovisningen av överskott anpassas till vad som gäller för företag i allmänhet, att försäkringstekniska avsättningar skall göras för ”bonus”, att vinstmedel avsätta till försäkringstagarna skall utgöra en del av det egna kapitalet i ett livförsäkringsbolag och att orealiserade vinster skall redovisas som en bokslutsdisposition till en särskild fond för orealiserade överskott före årets resultat. Utredningen har inte lämnat några konkreta förslag till lagändringar eftersom ÅRFL var föremål för en lagrådsremiss när utredningsarbetet slutfördes.

Försäkringsrörelsepromemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag (se promemorian s. 223–229). Till skillnad från regeringens förslag innebär promemorians förslag att samtliga avsättningar för fondförsäkringar redovisas i posten EE och att belopp som skall gottskrivas försäkringstagarna av årets vinst enligt bolagsordningen redovisas som bundet eget kapital.

Remissinstanserna: Några remissinstanser har närmare kommenterat Försäkringsutredningens allmänna bedömningar i redovisningsfrågorna.

Bl.a. *Redovisningskommittén* har erinrat om att förslagen till ändringar i FRL måste samordnas med ÅRFL. *Revisorsamfundet* har ansett att reglerna bör klargöras. *Finansinspektionen* har avstyrkt den av utredningen föreslagna redovisningen av orealiserade överskott, bl.a. med hänvisning till att årsredovisningens syfte inte är att ligga till grund för beräkning av återbäring. Även *Bokföringsnämnden* har framfört liknande synpunkter.

De flesta remissinstanser har tillstyrkt eller godtagit försäkringsrörelsepromemorians förslag. *Finansinspektionen* har dock påpekat att redovisningen av sådan återbäring som enligt bolagsordningen inte kan användas för vinstutdelning eller förlusttäckning inte är oproblematisk. Eftersom stämmans förfoganderätt blir begränsad ifrågasätts om inte avsättningen skall göras i balansräkningen för det räkenskapsår som bolagsstämman skall besluta om. Enligt inspektionen finns också osäkerhet om redovisningen av garanterad och villkorad återbäring (se avsnitt 8.1). Enligt inspektionen innebär förslaget även en risk för att orealiserade vinster binds två gånger. *Revisorsamfundet* har, i likhet med inspektionen, ansett att frågan om fördelningen av realiserade och orealiserade vinster mellan försäkringstagare och aktieägare bör klargöras. *Aktuarieföreningen* har avstyrkt att fondförsäkringsavsättningar i sin helhet redovisas som avsättningar för vilka försäkringstagarna bär risk (EE), eftersom fonder kan ha avkastningsgarantier där bolaget står risken.

Bakgrund

Vinstutdelning får ske i skadeförsäkringsbolag och i fondförsäkringsbolag (2 kap. 2 § FRL och 10 § fondförsäkringslagen). För traditionella livförsäkringsbolag råder enligt samma lagrum ett vinstutdelningsförbud. Förbudet gäller även vinster som intjänats i skadeförsäkringsrörelsen vid s.k. blandad verksamhet. Möjligheten att bedriva blandad verksamhet begränsas enligt 1 kap. 3 § FRL till sjuk- och olycksfallsförsäkringar (se vidare avsnitt 7.1).

Redovisning av eget kapital och återbäring

I skadeförsäkringsbolag och fondförsäkringsbolag redovisas, på samma sätt som i allmänna aktiebolag, balanserat resultat och årets resultat såsom fritt eget kapital eller ansamlad förlust. Fondförsäkringsbolag får dock sätta av årsvinsten till en återbäringsfond (11 § fondförsäkringslagen). I traditionella livförsäkringsbolags balansräkning saknas däremot fritt eget kapital. I samtliga livförsäkringsaktiebolag och ömsesidiga livförsäkringsbolag skall aktiekapital respektive garantikapital tas upp som bundet eget kapital (5 kap. 4 § ÅRFL).

I traditionella livförsäkringsbolag gäller särskilda bestämmelser för överskottshanteringen. Årsvinsten skall i livförsäkringsrörelse sättas av till en återbäringsfond, i den mån den inte används för förlusttäckning, betalning av ränta till garantier eller gåvor till allmännyttiga eller därmed

jämförliga ändamål Enligt bestämmelserna får även årsvinsten från skadeförsäkringsrörelsen sättas av till en särskild återbäringsfond för denna rörelse (12 kap. 5-7 §§ FRL). I annat fall skall den enligt 36 § bilaga 3 till FFFS 1998:28 sättas av till posten övriga medel (DD.IV). Övriga medel och återbäringsfond (DD.I) redovisas i balansräkningen under återbäringsmedel (se bilaga 1 till ÅRFL).

Dispositionsrätten över återbäringsfonden är begränsad. Återbäringsfonden får användas endast för återbäring och för förlusttäckning. Om livförsäkringsbolaget bedriver blandad rörelse gäller att den särskilda återbäringsfonden för respektive rörelse skall tas i anspråk i första hand. Först om medlen i den fonden inte räcker får den andra återbäringsfonden tas i anspråk (12 kap. 7 §).

Trots utdelnings- och dispositionsbegränsningarna skall bolagsstämman fatta beslut om dispositionen av årets resultat (9 kap. 5 § FRL). Bolagsstämmans dispositionsrätt över årets vinst skall också anges i bolagsordningen (2 kap. 5 §).

Återbäring kan tilldelas försäkringstagarna såväl löpande under försäkringstiden (genom utökade garanterade förmåner eller via premierabatt) som därefter (genom utökade betalningar vid försäkringsfall). I Sverige tilldelas försäkringstagarna merparten av återbäringen först vid försäkringsfallet, vilket gör att återbäringsfonden utgör en beloppsmässigt betydande post i traditionella livförsäkringsbolags balansräkningar.

Återbäring får inte utfästas till försäkringstagaren på annat sätt än vad som följer av reglerna om tilldelad återbäring (7 kap. 8 § andra stycket FRL). Tilldelad återbäring tillkommer vissa bestämda försäkringstagare eller motsvarande ersättningsberättigade och kan inte tas i anspråk för förlusttäckning annat än i ömsesidiga bolag genom reglerna om nedsättning i 12 kap. 8 § FRL (se vidare avsnitt 9.1).

I de årliga värdebesked som livförsäkringsbolag lämnar försäkringstagarna ingår normalt upplysningar om dels det garanterade värdet på försäkringen (det tekniska återköpsvärdet), dels det totala pensionskapitalet, som består av det tekniska återköpsvärdet med tillägg för preliminärt fördelad återbäring. Tillägget kallas allokerad återbäring. Det tekniska återköpsvärdet växer med den avtalade grundräntan medan pensionskapitalet växer med återbäringsräntan. Återbäringsräntan skall avspegla den verkliga avkastningen på bolagets tillgångar, och bestäms i bolaget så att det kollektiva konsolideringskapitalet, dvs skillnaden mellan tillgångarnas verkliga värde och det samlade pensionskapitalet, uppgår till 0-10 procent av tillgångarnas verkliga värde. Allokerad återbäring finns inte definierat som begrepp vare sig i FRL eller ÅRFL. Med termen avses den på försäkringstagare beräknade men inte tilldelade andelen av hittills uppkommet överskott i livförsäkringsverksamheten.

Balansräkningsposten återbäringsmedel (DD) innehåller normalt huvuddelen av de överskott som allokerats försäkringstagarna. Under återbäringsmedel skall traditionella livförsäkringsbolag, utöver återbäringsfonden, redovisa uppskrivningsfond, fond för orealiserade vinster, övriga medel och årets resultat (se bilaga 1 till ÅRFL och redogörelsen för uppskrivningsfonden och fonden för orealiserade vinster i avsnitt 7.1).

Återbäringsfondens funktion i livförsäkringsbolag som det primära riskbärande kapitalet motsvarar således det egna kapitalets funktion i företag i allmänhet. Ofta är det endast i nystartade livförsäkringsbolag, i vilka det ännu inte finns någon återbäringsfond av betydelse, som aktiekapitalet utgör ett primärt riskbärande kapital.

Det kan noteras att den återbärning som allokerats till försäkringstagarna enligt värdebeskeden som regel inte överensstämmer med vare sig det belopp som redovisas under återbäringsmedel eller i delposten återbäringsfond. Det beror på att återbäringsmedlen i stort sett utgör skillnaden mellan tillgångarnas värde i balansräkningen och försäkringstekniska avsättningar, medan de allokerade återbäringsmedlen utgör skillnaden mellan tillgångarnas verkliga värde och summan av de tekniska återköpsvärdena och det kollektiva konsolideringskapitalet.

Försäkringstekniska avsättningar enligt rörelsereglerna, som ligger till grund bl.a. för tillämpningen av skuldtäcknings- och placeringsreglerna, behöver endast göras för sådan avkastning som är garanterad och sådan återbärning som är tilldelad. Motsvarande regler gäller även vid redovisningen i balansräkningen (se 4 kap. 9 § ÅRFL som hänvisar till 7 kap. 1 och 2 §§ FRL). Vissa skillnader gäller dock för hur avsättningarna enligt rörelsereglerna skall rubriceras i års- och koncernredovisningen. Vad som ingår i premiereserven för skadeförsäkringsrörelse skall redovisas under benämningen avsättning för ej intjänade premier och kvardröjande risker (EE.1) i redovisningen. Vidare skall premiereserven i livförsäkringsrörelse tas upp tillsammans med tilldelad men inte förfallen återbärning under benämningen livförsäkringsavsättning.

I resultaträkningen för ett livförsäkringsbolag skall förändringar i andra försäkringstekniska avsättningar (II.6) redovisas uppdelat på förändringar i livförsäkringsavsättningar (II.6a) respektive övriga försäkringstekniska avsättningar (II.6b). Resultaträkningen innehåller ingen särskild post för särredovisningar av avsättningar inom fondförsäkring anknutna till värdepappersfonder.

Redovisning av realiserade värdeförändringar

Försäkringsbolag får värdera placeringstillgångar med utgångspunkt i anskaffningsvärdet eller också, med undantag för aktier och andelar i dotter- och intresseföretag, till verkligt värde (se 4 kap. 5 § ÅRFL). Vinst eller förluster som uppkommer när tillgångar värderas till verkligt värde enligt paragrafen skall redovisas som särskilda poster i resultaträkningen. Vinst som uppkommer till följd av att det bokförda värdet överstiger anskaffningsvärdet skall i balansräkningen sättas av till en fond för realiserade vinster. Om summan av realiserade vinster ett räkenskapsår är mindre än vid utgången av det föregående räkenskapsåret skall denna fond sättas ned i samma mån (4 kap. 6 § ÅRFL). Enligt Finansinspektionens föreskrifter skall avsättning till och nedsättning av fond för realiserade vinster redovisas över balansräkningen genom en omföring inom eget kapital respektive återbäringsmedel (3 kap. 2 § FFFS 1998:28). I skadeförsäkringsbolag och fondförsäkringsbolag skall justering ske mot

posten balanserad vinst eller förlust (AA.V). I traditionella livförsäkringsbolag skall justering ske mot posten övriga medel (DD.IV).

Särskilda regler finns för redovisning av intresseföretag i koncernredovisningen. Enligt 7 kap. 4 § 2 ÅRFL skall belopp som med tillämpning av 7 kap. 2 § samma lag och 7 kap. 27 § andra stycket ÅRL avsatts till kapitalandelsfond redovisas som bundet eget kapital under posten andra fonder (AA.IV) i skadeförsäkringsbolag och under posten återbäringsmedel (DD) i livförsäkringsbolag.

Enligt Finansinspektionens föreskrifter skall försäkringsföretag som meddelar fondförsäkring i uppställningsschemat för resultaträkningen infoga posterna värdeökning av placeringstillgångar för vilka livförsäkringstagare bär placeringsrisken (II.3a) respektive värdeminskning av placeringstillgångar för vilka livförsäkringstagare bär placeringsrisken (II.10a). I dessa poster redovisas såväl realiserade som orealiserade värdförändringar (13 och 17 §§ bilaga 4 till FFFS 1998:28).

Skälen för regeringens förslag

Utgångspunkter

Vid införandet av ÅRFL bedömdes att den nuvarande svenska ordningen för redovisning av vinster och återbäringsmedel i livförsäkringsbolag var godtagbar med hänsyn till försäkringsredovisningsdirektivet. Det framhölls emellertid att resultatet av Försäkringsutredningens arbete kunde ge anledning att återkomma till frågan (prop. 1995/96:10 del 4 s. 37).

Som en konsekvens av de nya reglerna i FRL om vinstens disposition i livförsäkringsbolag måste även redovisningsbestämmelserna om återbäringsmedel ändras. Vad som i dag redovisas som delposter under återbäringsmedel bör således fortsättningsvis, på i princip samma sätt som i skadeförsäkringsbolag, redovisas antingen som en försäkringsteknisk avsättning enligt reglerna för garanterad eller villkorad återbäring, eller också under eget kapital. Denna redovisning bör ske enligt följande allmänna principer.

Avkastning eller andra överskott som tillkommer försäkringstagare i form av garanterad eller villkorad återbäring utgör en skuld och skall redovisas som en försäkringsteknisk avsättning. Avgörande för gränsdragningen mellan garanterad och villkorad återbäring är villkoren i försäkringsavtalet eller i en ensidig utfästelse från försäkringsgivaren. Överskott som kan ligga till grund för utdelning till aktieägarna om de inte tas i anspråk för förlusttäckning (se 12 kap. 5 § FRL) bör redovisas som fritt eget kapital. Sådana överskott som inte får delas ut men väl användas för förlusttäckning bör redovisas som bundet eget kapital. Under eget kapital bör livförsäkringsbolag, i likhet med skadeförsäkringsbolag, även redovisa sådana värderegleringsreserver som skall finnas enligt särskilda bestämmelser, dvs. fond för orealiserade vinster och uppskrivningsfond.

Det anförda innebär att posten återbäringsmedel (DD) skall utmönstras från uppställningsformen för balansräkningen. Balansräkningen bör därvid förändras för att möjliggöra en redovisning som försäkringsteknisk avsättning eller eget kapital av de medel som tidigare redovisats som återbäringsmedel.

Uppställningsformen bör kompletteras med en ny balanspost för villkorad återbäring. Den bör tas in som en underpost till posten avsättningar för livförsäkringar där försäkringstagare bär en placeringsrisk. En sådana redovisning är naturlig med hänsyn till att villkorad återbäring kan vara kopplad till finansiell risk och torde i övrigt vara att föredra ur analysynpunkt i de fall villkorad återbäring beror av aktuariell eller annan försäkringsteknisk risk.

Balansräkningen behöver samtidigt kompletteras med en post för konsolideringsfonden. Fondens primära syfte som konsolideringskapital och särskilda karaktär motiverar att den redovisas särskilt och som eget kapital. Fonden kan bara förekomma i livförsäkringsbolag som inte kan dela ut vinst. Den bör klassificeras som bundet eget kapital.

Bestämmelserna om indelningen av eget kapital i livförsäkringsbolag måste också justeras med hänsyn till att konventionella livförsäkringsbolag får dela ut vinst och att det därmed kan finnas fritt eget kapital. En redovisning av fritt eget kapital skall däremot inte förekomma i livförsäkringsbolag som inte får dela ut vinst. Några sådana poster har därför inte tagits in i reglerna om indelningen av eget kapital (se vidare författningss kommentaren till 5 kap. 4 § ÅRFL).

Utmönstrandet av posten Återbäringsmedel ger anledning till en ändring i reglerna som berör balansräkningen i koncernredovisningen. På samma sätt som i skadeförsäkringsbolag bör avsättningar till en kapitalandelsfond redovisas som bundet eget kapital under posten andra fonder (AA.V).

Redovisning av återbäring som försäkringsteknisk avsättning

Enligt 4 kap. 9 § ÅRFL skall försäkringstekniska avsättningar redovisas med utgångspunkt från rörelsereglerna i 7 kap. 1 och 2 §§. De i avsnitt 8.1 föreslagna ändringarna av dessa regler innebär att rörelsereglernas och redovisningsreglerna bättre ansluter till varandra. Andra och tredje meningen i 4 kap. 9 § ÅRFL behövs därför inte och bör slopas.

Garanterad återbäring kan enligt nuvarande redovisningsregler ingå såväl i posten livförsäkringsavsättning som i en särskild post för återbäring och rabatter (jfr 40 § bilaga 3 FFFS 1998:28). Det saknas anledning att ändra denna ordning. De bestämmelser som föreslagits i avsnitt 8.1 förhindrar inte heller en liknande uppdelning i rörelsesammanhang. Villkorad återbäring bör emellertid som nyss antytts redovisas som en särskild post under försäkringstekniska avsättningar.

Uppställningsformen för balansräkningen innehåller redan i dag en huvudpost för sådana åtaganden inom fondförsäkring som försäkrings-

tagaren bär risken för (DD). Avsättningar för villkorad återbäring bör redovisas under denna post. Förändringarna i denna balanspost redovisas särskilt i resultaträkningen för den tekniska redovisningen av livförsäkringsrörelsen. Det görs i resultatposten förändring i andra försäkringstekniska avsättningar (II.6). De försäkringstekniska avsättningar för vilka försäkringstagarna bär risk bör så som föreslagits i försäkringsrörelsepromemorian redovisas särskilt under denna resultatpost. Posten bör i sin tur delas upp i avsättningar för villkorad återbäring och avsättningar för fondförsäkringsåtaganden (se vidare författningskommentaren till bilaga 2).

Regeringen ansluter sig alltså till Aktuarieföreningens uppfattning att endast fondförsäkringsåtaganden som försäkringstagarna står risken för bör redovisas i balansposten EE och nya resultatposten II.6. Detta följer i sig av de föreslagna benämningarna på posterna och bör vid behov preciseras genom myndighetsföreskrifter.

Finansinspektionen har i sitt remissyttrande berört frågan om tidpunkten för avsättningen i redovisningen av återbäring som är beroende av bestämmelser i bolagsordningen. Som tidigare anförts innebär de föreslagna rörelsereglerna inte annat än att avsättning skall ske när bolagsstämman fastställt balans- och resultaträkningen (se avsnitt 8.1). Denna princip bör ligga till grund även för redovisningen. Beloppet skuldförs därför först det räkenskapsår när återbäring gottskrivs försäkringstagarna eller andra ersättningsberättigade.

Särskilt om redovisning av orealiserade värdeförändringar

Försäkringsutredningen har föreslagit att avsättningar för orealiserade värdeförändringar skall sättas av till särskilda fonder för orealiserade överskott för att beakta försäkringstagarnas intressen. Finansinspektionen och Bokföringsnämnden har dock framhållit att redovisningen av orealiserade värdeförändringar i princip bör ske oberoende av i vilken utsträckning dessa skall ingå i underlaget för beräkning av återbäring. I anslutning till försäkringsrörelsepromemorians förslag har Finansinspektionen ansett att en avsättning av årets orealiserade vinster till fond till orealiserade vinster i kombination med att årets resultat redovisas som bundet eget kapital vad gäller försäkringstagarnas andel, kan innebära att årets orealiserade vinster binds två gånger. Vidare efterfrågar Finansinspektionen och Revisorsamfundet en närmare belysning av fördelningen av realiserade och orealiserade resultat mellan försäkringstagarna och aktieägarna.

Den i promemorian föreslagna uppdelningen av årets resultat i balansräkningen på bundet respektive fritt eget kapital i vinstutdelande livförsäkringsbolag kan som Finansinspektionen påpekat inte genomföras nu. Årets resultat kommer därför att som brukligt i allmänna företag att redovisas som fritt kapital, vilket även är fallet om bolagsordningen innebär att en reservfondsavsättning skall göras. I stället bör särskilda upplysningar om disponibel del lämnas (se vidare avsnitt 8.8.2).

De föreslagna överskottsreglerna kan därför åtminstone inte bedömas vara oförenliga med nuvarande redovisningsregler för orealiserade resultat. Dessutom är frågan om den närmare redovisningen beroende av vilka återbäringsvillkor som kan komma att tillämpas. Villkoren för såväl den garanterade som villkorade återbäringen måste anpassas efter hur företagets resultat påverkas.

Det finns inte nu tillräcklig grund för att ändra i redovisningsreglerna på den aktuella punkten. Det finns dock anledning att noga följa utvecklingen i detta avseende. Eventuella tillämpningsfrågor för redovisningen bör också i första hand prövas inom ramen för den till ÅRFL kompletterande redovisningsnormgivningen.

Enligt förslaget skall fondförsäkringsrörelse kunna bedrivas i samma bolag som konventionell livförsäkringsrörelse. Mot bakgrund av detta bör regler om en särredovisning i resultaträkningen av värdeförändringar för fondförsäkringstillgångar — som i dag regleras i Finansinspektionens föreskrifter — tas in i lag. Efter förebild från Finansinspektionens föreskrifter bör därför, i den tekniska redovisningen av livförsäkringsrörelse, införas särskild poster i resultaträkningen för värdeökningar respektive värdeminskningar på sådana tillgångar (II.3a och II.10a). Dessa poster bör i sin tur delas upp med hänsyn till vad som belöper på tillgångar för villkorad återbäring och fondförsäkringstillgångar.

Några detaljerade regler om redovisningen av bl.a. återbäring eller om den närmare gränsdragningen mellan vad som skall ingå i olika balansposter bör inte införas i lag. Närmare regler för redovisningen bör i stället vid behov utfärdas genom myndighetsföreskrifter.

8.8.2 Upplysningar i års- och koncernredovisningen

Regeringens förslag: Nya tilläggsupplysningar skall lämnas om bl.a. villkorad återbäring. Informationen i resultatanalysen skall beakta även avsättningar för villkorad återbäring och fondförsäkringar. Upplysningar skall lämnas om belopp som inte får delas ut med hänsyn till stabilitetsprincipen och försiktighetsprincipen. Upplysning skall också lämnas om vad som inte får användas för vinstutdelning eller förlusttäckning enligt bolagsordningen.

Försäkringsutredningens förslag saknar motsvarighet till regeringens förslag.

Kollektivförsäkringsutredningen har ansett att upplysningar i vissa fall bör lämnas om kollektivavtalsgrundade försäkringar men har i likhet med regeringen inte föreslagit några bestämmelser i lag.

Försäkringsrörelsepromemorians förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag (se promemorian s. 230-233). I promemorian föreslås att upplysningar skall lämnas, dels om differenser mellan värdeförändringar på tillgångar för villkorad återbäring och motsvarande avsättningar, dels om konsolideringsfonden. Det föreslås ingen upplysningsregel om belopp som inte får användas för vinstutdelning eller förlusttäckning enligt bolagsordningen.

Remissinstanserna har inte särskilt kommenterat de redovisningsfrågor som behandlats av kollektivförsäkringsutredningen.

Remissinstanserna har i allt väsentligt tillstyrkt eller godtagit försäkringsrörelsepromemorians förslag. *Försäkringsförbundet* och *Aktuarie-nämnden* har avstyrkt tilläggsupplysningen om differenser mellan förändringar i avsättningar för villkorad återbäring och motsvarande tillgångar. *Finansinspektionen* har ifrågasatt om den särskilda upplysningsregeln om konsolideringsfonden behövs och om inte upplysningarna om ej utdelningsbart belopp bör lämnas i förvaltningsberättelsen.

Bakgrund: I 5 kap. ÅRFL finns bestämmelser om tilläggsupplysningar som skall lämnas i not men som får lämnas direkt i balans- eller resultaträkningen om det inte står i strid med kravet på överskådlighet (se 5 kap. 1 §). Enligt bestämmelserna skall bl.a. olika upplysningar med anknytning till balans- och resultaträkningens poster lämnas. Försäkringsbolag skall lämna i huvudsak samma tilläggsupplysningar som företag i allmänhet enligt 5 kap. årsredovisningslagen (jfr hänvisning i 5 kap. 1 § ÅRFL). Försäkringsbolagen skall därutöver lämna särskilda tilläggsupplysningar enligt 5 kap. 2-6 §§ ÅRFL.

Om ett försäkringsföretags rörelse omfattar flera försäkringsgrenar skall en resultatanalys ingå i årsredovisningen (2 kap. 1 § ÅRFL). I resultatanalysen skall, fördelat på försäkringsgrenar, upplysningar lämnas om försäkringstekniska avsättningar, återförsäkrares andel av försäkringstekniska avsättningar, intäkter, kostnader och rörelseresultat. Livförsäkringsföretag skall även lämna upplysningar om återbäringsmedlens fördelning på försäkringsgrenar (6 kap. 3 §). I förarbetena konstaterades att den närmare regleringen lämpligen görs genom föreskrifter av regeringen eller Finansinspektionen (prop. 1995/96:10 del 4 s. 235 och 236). Finansinspektionen har meddelat sådana föreskrifter.

Skälen för regeringens förslag

Det är väsentligt att redovisningen utformas så att investerare liksom försäkringstagare och andra borgenärer kan bedöma försäkringsbolagets resultat och ekonomiska ställning. Det är därför viktigt att mottagaren av informationen får ett bra underlag för en bedömning av såväl de risker som tagits under resultatperioden som de framtida risker verksamheten är förenad med. De ändrade rörelsereglerna och möjligheterna till nya försäkringsprodukter ställer inte bara större krav på god genomlysning i den information som lämnas direkt till försäkringstagarna utan också i den offentliga redovisning som bolaget lämnar.

I försäkringsrörelsepromemorian föreslås vissa nya tilläggsupplysningar till poster i balansräkningen. Det gäller i första hand posten tillgångar för villkorad återbäring (D.1). Enligt promemorian bör avsättningar för villkorad återbäring anges uppdelade på sådana tillgångar för vilka försäkringstagare direkt respektive indirekt bär en placeringsrisk. Med placeringstillgångar för vilka försäkringstagare direkt bär placeringsrisken avses sådana tillgångar som bolaget innehar för att täcka försäkringsåtaganden och där försäkringstagarnas finansiella risk enligt villkoren är direkt kopplad till dessa tillgångar. Med placeringstillgångar för vilka försäkringstagaren indirekt bär placeringsrisken avses sådana tillgångar som innehas för att täcka försäkringsåtaganden som är beroende av exempelvis utvecklingen av ett externt index. En upplysningsplikt motiveras enligt promemorian av att det kan uppkomma en skillnad mellan avkastningen på de tillgångar för vilka försäkringstagarna indirekt bär placeringsrisken och den i försäkringsavtalet utfästa och av indexet beroende återbäringen till försäkringstagarna. En sådan risk finns inte enligt promemorian om återbäringen är direkt beroende av värdeutvecklingen på de tillgångar som försäkringsföretaget innehar.

Förslaget har inte mött någon erinran från remissinstanserna och bör genomföras med vissa justeringar. Som framgått kan skuldposten villkorad återbäring komma att innehålla avsättningar där försäkringstagarna bär placeringsrisk. Posten kan också komma att innehålla avsättningar där försäkringstagaren bär en aktuariell eller annan försäkringsteknisk risk. Upplysningarna om tillgångarna med hänsyn till om försäkringstagarna bär en direkt eller indirekt placeringsrisk bör därför knytas till tillgångsposten tillgångar för villkorad återbäring. (D.1). I linje med detta bör vissa upplysningar lämnas om skuldposten villkorad återbäring (EE.1). Avsättningen bör anges uppdelat på avsättningar för vilka försäkringstagaren bär direkt respektive indirekt risk. För bedömningen av ett försäkringsbolags ställning och resultat kan ytterligare information om dessa avsättningar uppdelade på finansiell respektive försäkringsteknisk risk vara av intresse. Den närmare utformningen av sådan information bör emellertid inte föreskrivas genom lag utan lämpligen regleras i redovisningsföreskrifter från Finansinspektionen.

I promemorian föreslås också vissa upplysningsregler om att konsolideringsfonden och förändringarna av denna skall specificeras i en not. Finansinspektionen har ifrågasatt om bestämmelsen behövs med anledning av regeln i 5 kap. 14 § årsredovisningslagen om att upplysningar om förändringar i eget kapital skall lämnas.

Det kan vara befogat att ha särskilda upplysningsregler om fondens användning i ÅRFL. Sådana upplysningar kan t.ex. vara befogade om flera fonder inrättas inom ramen för konsolideringsfonden. Det kan bli aktuellt om bolaget bedriver flera olika verksamheter, t.ex. skade- och livförsäkringsrörelse eller meddelar fondförsäkringar jämte konventionella livförsäkringar.

Det bör framhållas att tydliga regler om konsolideringsfondernas användning i sådana fall måste tas in i bolagsordningen. Om ett traditionellt

livförsäkringsbolag vid sidan av livförsäkringar där skälighetsprincipen alltjämt skall gälla meddelar försäkringar utan koppling till principen är det särskilt viktigt att organisera verksamheten och utforma redovisningen så att livförsäkringstagarnas rätt enligt skälighetsprincipen tillgodoses (se vidare avsnitt 14.2).

En särskild bestämmelse om upplysningar om konsolideringsfonden av det mera allmänna slag som föreslagits i försäkringsrörelsepromemorian bör i varje fall nu kunna undvaras i ÅRFL. Det finns inte heller skäl att föreslå några alternativa upplysningsregler för sådana fall som diskuterats här. Om upplysningarna om konsolideringsfonden blir otillräckliga kan lämpligen kompletterande regler utfärdas genom myndighetsföreskrifter.

Livförsäkringsavsättning (nya DD.2) är en betydelsefull post i ett livförsäkringsbolags balansräkning. Livförsäkringsbolag bör därför lämnas kompletterande tilläggsupplysningar om garanterad återbäring ingår i posten. Förslaget innebär inte att garanterad återbäring alltid måste redovisas i posten livförsäkringsavsättning.

Även i andra avseenden kan det, med hänsyn till de nya rörelsereglerna, finnas skäl att lämna tilläggsupplysningar. Detta gäller bl.a. om olika slag av villkorad återbäring förekommer. Bestämmelserna om sådan information bör dock i första hand regleras genom föreskrifter. Det bör därför inte nu i lag införas någon sådan upplysningsregel till resultaträkningen om resultatdifferenser vid användning av villkorad återbäring som försäkringsrörelsepromemorian föreslagit.

Upplysningar i resultatanalysen

Om ett försäkringsbolag bedriver flera försäkringsgrenar skall, som nyss nämnts, årsredovisningen innehålla en resultatanalys. Meddelas fondförsäkringar i samma bolag som konventionell livförsäkringsrörelse torde det i allmänhet finnas skäl att betrakta verksamheten som en särskild försäkringsgren. Den närmare regleringen om indelningen i, och upplysningar om, försäkringsgrenar bör dock inte tas in i lag utan på samma sätt som i dag utformas genom föreskrifter av regeringen eller Finansinspektionen. Det är emellertid lämpligt att göra en justering av bestämmelserna om resultatanalysens innehåll i 6 kap. 3 § så att det framgår att resultatanalysen även skall beakta försäkringstekniska avsättningar för vilka livförsäkringstagare bär risk (EE). Vidare bör, som en konsekvens av förslagen om överskottshanteringen, bestämmelserna om specificering av posten Återbäringsmedel i resultatanalysen utmönstras.

Upplysningar om utdelningsbara medel m.m.

Enligt den stabilitetsprincip som förslås lagfäst i 1 kap. 1 a § FRL skall försäkringsrörelse bl.a. bedrivas så att åtagandena mot försäkringstagare och andra ersättningsberättigade kan fullgöras. Bestämmelsen är av näringsrättsligt slag och tar sikte på bolagets handlande i stort. Bestämmelsen skall omfatta alla försäkringsbolag (se avsnitt 6.2). Enligt den till

vinstdispositioner begränsade s.k. försiktighetsregeln i 12 kap. 2 § FRL får vinstutdelning inte ske med så stort belopp att utdelningen med hänsyn till bolagets eller koncernens konsolideringsbehov, likviditet eller ställning i övrigt står i strid med god affärssed.

De angivna bestämmelserna kan ofta medföra att utdelningsbegränsningar gäller för vad som i redovisningen redovisas som fritt eget kapital. Storleken av fritt eget kapital som med hänsyn till dessa bestämmelser inte står tillgängligt för utdelning kan variera med hänsyn till t.ex. försäkringsverksamhetens art och omfattning, investeringar, befarade förluster eller andra förhållanden.

Det är av värde för försäkringstagare, liksom för investerare, med upplysningar om vad som av fritt eget kapital inte står tillgängligt för utdelning. En sådan upplysning bör kompletteras med upplysningar om de närmare förhållanden som enligt bolagets bedömning motiverar en utdelningsbegränsning.

Livförsäkringsbolag bör också ange det belopp som enligt bestämmelser i bolagsordningen inte får delas ut eller användas för förlusttäckning. En sådan upplysning blir angelägen genom att försäkringsrörelsepromemorianas förslag om att redovisa sådant belopp som bundet eget kapital inte genomförs (se avsnitt 8.8.1).

De nu behandlade upplysningarna bör omfattas av reglerna om tilläggsupplysningar och som huvudregel lämnas i en not.

Upplysningar om kollektivavtalsgrundade försäkringar

Kollektivförsäkringsutredningen har berört vissa redovisningsfrågor i samband med översynen av rörelse- och tillsynsregler för kollektiva försäkringar. Som en konsekvens av att vissa särbestämmelser bedömts nödvändiga har utredningen förordat att verksamhet avseende kollektivavtalsgrundade försäkringar skall redovisas som en särskild försäkringsgren, om företaget samtidigt meddelar individuella försäkringar eller gruppförsäkringar. Enligt utredningen bör Finansinspektionen även kunna föreskriva att upplysningar skall lämnas om premier fördelade på kollektivavtalsgrundade försäkringar respektive individuella försäkringar och gruppförsäkringar.

Eftersom det i avsnitt 11.2 inte föreslås några särbestämmelser för kollektivavtalsgrundade försäkringar i rörelsesammanhang bortfaller detta motiv för en redovisning av sådana försäkringar som en särskild försäkringsgren. Särskilda upplysningar om verksamhet avseende kollektivavtalsförsäkringar kan dock ändå vara av intresse för olika intressenter till bolag som meddelar sådana försäkringar parallellt med andra försäkringar. Det saknas dock tillräckligt underlag för att ta ställning till dessa frågor nu. Frågan bör i stället på liknande sätt som för fondförsäkringar prövas inom ramen för den kompletterande redovisningsnormgivningen till ÅRFL.